

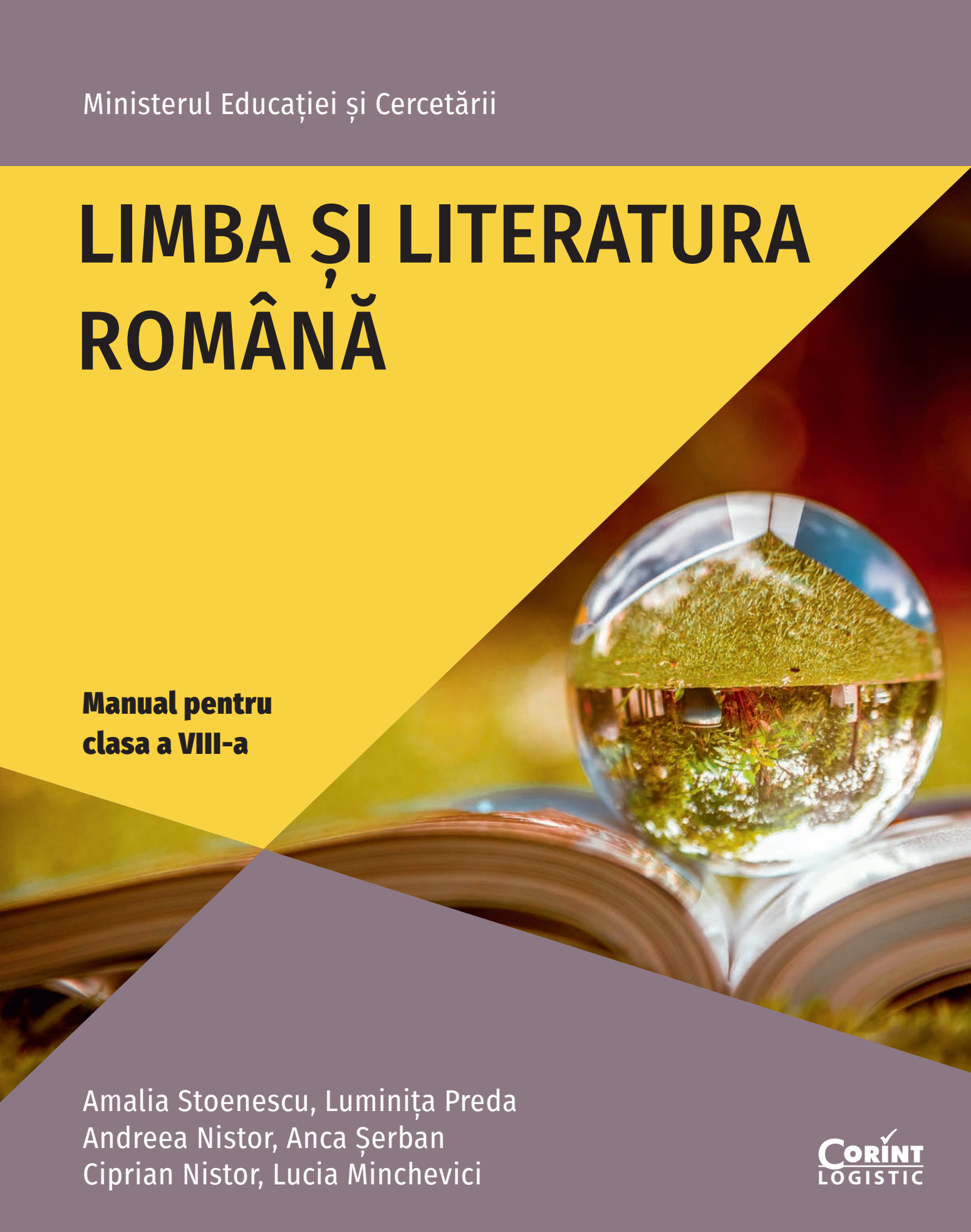
Ministerul Educației și Cercetării

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

**Manual pentru
clasa a VIII-a**

Amalia Stoenescu, Luminița Preda
Andreea Nistor, Anca Șerban
Ciprian Nistor, Lucia Minchevici

CORINT
LOGISTIC

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin OM nr. 3393 din 28.02.2017.

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

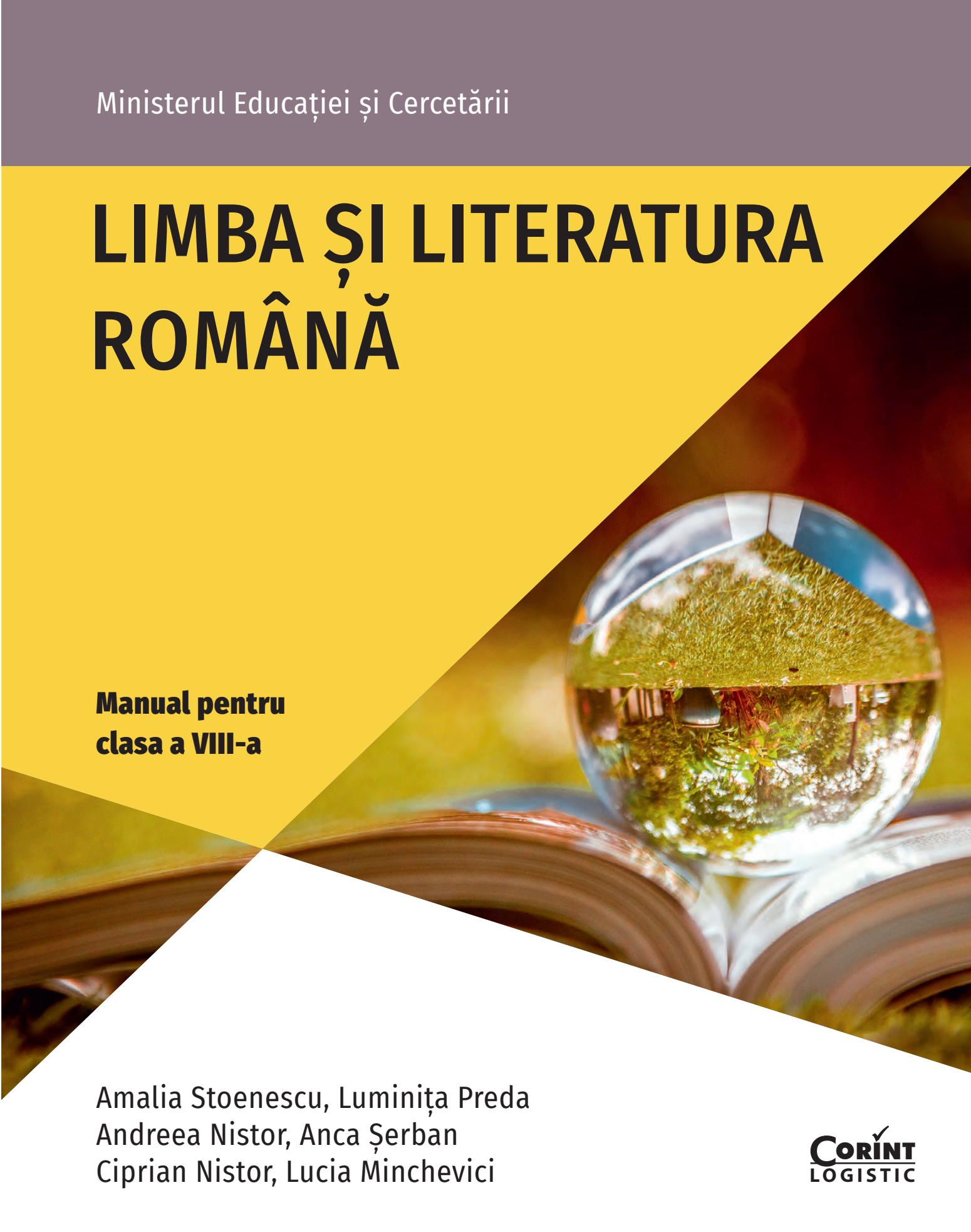
Ministerul Educației și Cercetării

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

**Manual pentru
clasa a VIII-a**

Amalia Stoenescu, Luminița Preda
Andreea Nistor, Anca Șerban
Ciprian Nistor, Lucia Minchevici

CORINT
LOGISTIC

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării prin ordinul de ministru nr. 5566/15.09.2020.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2020–2021.

Inspectoratul Școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. **Alexandru Nicolae**, Facultatea de Litere, Universitatea din București

Prof. dr. **Ileana Popescu**, gradul didactic I, Colegiul Național „Vlaicu Vodă”, Curtea de Argeș

Contribuția autorilor:

Prof. **Amalia Stoescu**, gradul didactic I, Școala Gimnazială Nr. 307, București: Unitatea 1 (integral)

Prof. **Luminița Preda**, gradul didactic I, Școala Gimnazială Nr. 79, București: Proiectul de grup, Recapitularea inițială, Testul predictiv, Unitatea 2 (Lectură, Comunicare orală, Redactare, Elemente de construcție a comunicării, Evaluare continuă), Unitatea 6 (Elemente de construcție a comunicării: „Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie, pro- contra”; „Circumstanțialul de cauză (actualizare)”, „Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de cauză”; „Construcții concesive”), Recapitularea finală

Prof. dr. **Andreea Nistor**, gradul didactic I, Colegiul Național „Sfântul Sava”, București: Unitatea 3 (integral), Unitatea 6 (Elemente de construcție a comunicării: „Construcții condiționale”)

Prof. **Anca Șerban**, gradul didactic I, Școala Gimnazială Nr. 79, București: Unitatea 4 (integral), Unitatea 6 (Lectură: „Strategii de concepere și de comprehensiune: reflecții asupra limbajului și a structurii textului de tip epic (actualizare)”; „Strategii de concepere și de comprehensiune: compararea a două sau mai multe texte sub aspectul conținutului și al structurii”; „Structuri textuale argumentative: eseul”; „Text discontinuu: catalogul”)

Prof. dr. **Ciprian Nistor**, gradul didactic I, Colegiul Național de Informatică „Tudor Vianu”, București: Unitatea 5 (integral), Unitatea 2 (Elemente de interculturalitate), Unitatea 6 (Comunicare orală, Elemente de interculturalitate)

Prof. **Lucia Minchevici**, gradul didactic I, Școala Gimnazială Nr. 194, București: Unitatea 6 (Redactare, Elemente de construcție a comunicării: „Circumstanțialul de scop (actualizare)”, „Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de scop (finala)”, Evaluare continuă)

Redactare: Alina Sârbu

Tehnoredactare: Cristina Gvinda

Design interior: Faber Studio

Design copertă: Dan Mihalache

Surse foto copertă și interior: Shutterstock, Wikimedia Commons

Varianta digitală: MyKoolio

Surse fragmente audio și video: YouTube

ISBN: 978-606-94997-0-2

Descrierea CIP a manualului poate fi consultată la sediul Bibliotecii Naționale a României.

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate EDITURII CORINT LOGISTIC.

Pentru comenzi și informații, contactați:

EDITURA CORINT LOGISTIC

Departamentul de Vânzări

Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București, cod poștal 010517.

Tel/Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Depozit

Str. Gării nr. 11, Mogoșoaia, județul Ilfov

Tel: 0758.053.416

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazin virtual: www.edituracorint.ro

DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!

VERSURI DE ANDREI MUREȘANU

MUZICĂ DE ANTON PANN

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUPRINS

<i>Deșteaptă-te, române!</i> , de Andrei Mureșanu	3
Recapitulare inițială	9
Test predictiv	14
UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 1 – CĂLĂTORII ȘI AVENTURI	
Textul epic – caracteristici (actualizare) • <i>Toate pânzele sus!</i> , de Radu Tudoran.	16
Textul epic: personajul • mijloace de caracterizare (actualizare) (1)	22
Textul epic: personajul • mijloace de caracterizare (actualizare) (2) •	
<i>Cei trei muschetari</i> , de Alexandre Dumas	24
Jurnalul • <i>Jurnal (1935–1944)</i> , de Mihail Sebastian.	27
Strategii de ascultare activă: înțelegerea în context a punctului de vedere exprimat de interlocutor și evaluarea celor spuse de interlocutor prin raportare la ceea ce știe elevul sau în relație cu propriile opinii	29
Etapele scrierii cu accent pe prezentarea textului în fața unui public și evaluarea feedbackului primit •	
Alte aspecte: redactare de mână – redactare computerizată	31
Noțiuni de fonetică (actualizare)	34
Scrierea și pronunția cuvintelor de origine străină, conținând foneme nespecifice limbii române	35
Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea • familia lexicală (actualizare) ..	36
Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: conversiunea	37
Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului: împrumuturi lexicale	38
Variații de registru • Jargonul, argoul	39
Relații culturale constructive • Noi și ceilalți (1)	41
Evaluare continuă	42
UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 2 – CUNOAȘTERE ȘI MISTER	
Monitorizarea și evaluarea propriei lecturi • <i>Două loturi</i> , de Ion Luca Caragiale • <i>ELT, un ochi gigantic îndreptat către univers</i> , de Cristian Român	44
Texte în proză care combină diverse structuri textuale (explicativă, narativă, descriptivă, dialogată, argumentativă)	53
Texte în proză care combină diverse structuri textuale (explicativă, narativă, descriptivă, dialogată, argumentativă) – aplicații • <i>Cărăbușul de aur</i> , de Edgar Allan Poe	55
Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv	60
Etapele scrierii cu accent pe integrarea sugestiilor într-o nouă formă a textului sau în textele viitoare ...	62
Verbul (actualizare)	64
Construcții active/construcții pasive cu verbul <i>a fi</i>	66
Construcții cu pronume reflexive	68
Construcții impersonale	70
Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor	72
Relații culturale constructive • Noi și ceilalți (2)	74
Evaluare continuă	76
UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 3 – ORIZONTURI LIRICE	
Textul liric (actualizare) • <i>Pleiadă</i> , de Lucian Blaga	78
Versificația (rima, strofa, măsura versurilor, ritmul) (actualizare)	80

Strategii de interpretare a limbajului figurat: comparația și metafora (actualizare).....	81
Strategii de interpretare: interpretări multiple • <i>Evocare</i> , de Nichita Stănescu	83
Strategii de interpretare: argumentarea punctelor de vedere pe marginea textelor citite	84
Strategii de interpretare a limbajului figurat: personificarea, epitetul, repetiția (actualizare) •	
<i>A asfințit lumina</i> , de Aleksandr Sergheevici Pușkin, traducere de Lucian Blaga	86
Literatura de frontieră. Memoriile • <i>Memorii</i> , de Mircea Eliade	89
Atitudini comunicative: flexibilitate, asertivitate, disponibilitate la negociere •	
Inteligența emoțională: folosirea inteligenței emoționale în negocierea unor puncte de vedere	92
Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor • Cronica de film	94
Etica redactării: originalitatea.	96
Enunțuri eliptice. Norme de punctuație	97
Fraza: coordonarea prin juxtapunere și prin joncțiune • Conjunții coordonatoare •	
Norme de punctuație (virgula, punctul și virgula) (actualizare)	99
Fraza. Subordonarea prin conjunții subordonatoare, prin pronume, adjective pronominale și adverbe relative. Norme de punctuație	101
Construcția frazei în limba vorbită și în limba scrisă	103
Limbaj colocvial, limbaj cultivat (familiarizare)	105
Construcții incidente	106
Valori culturale românești în lume.	108
Evaluare continuă	110

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 4 – CHIPURI DE EROI

Texte în versuri care combină diverse structuri textuale (narativă, descriptivă, dialogată) • <i>Scrisoarea III</i> , de Mihai Eminescu	112
Strategii de interpretare a limbajului figurat: aliterația	117
Strategii de interpretare a limbajului figurat: hiperbola	118
Strategii de interpretare a limbajului figurat: antiteza • <i>Cerbul cu stea în frunte</i> , de Vasile Militaru.....	120
Strategii de interpretare: dezbateri pe marginea textelor citite • <i>Cântecul lui Roland</i> , repovestit în proză de Alexandru Mitru.	124
Elemente specifice argumentării (teză, ipoteză, justificare, probă/exemplu) •	
Structura textului argumentativ	127
Tipare textuale de structurare a ideilor: ordinea argumentelor în textul argumentativ	128
Atributul (actualizare)	130
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: atributiva	133
Apoziția. Norme de punctuație	136
Complementul direct (actualizare)	138
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: completiva directă	139
Complementul indirect (actualizare)	141
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: completiva indirectă	142
Complementul prepozițional (actualizare)	143
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: completiva prepozițională	144
Modele comportamentale în textele literaturii universale. Eroi de ieri și de azi	146
Evaluare continuă	148

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 5 – LUMEA CA SPECTACOL

Textul dramatic – caracteristici (actualizare) • <i>Steaua fără nume</i> , de Mihail Sebastian	150
De la lectura textului la lectura imaginii – textul multimodal: reclama	156
Strategii de comprehensiune: compararea a două texte sub aspectul conținutului și al structurii • <i>Viața lui Galilei</i> , de Bertolt Brecht	157
Articolul de opinie • <i>Fotoliul din cărți – Steaua fără nume</i> , de Mihai Brezeanu	161
Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral: compararea ideilor, a punctelor de vedere, a intențiilor de comunicare, a emoțiilor, a atitudinilor și a scopurilor comunicative	163
Prezentarea textului: grafica textului ca modalitate de a capta atenția publicului • Cronica de spectacol	165
Circumstanțialul de loc (actualizare)	168
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de loc	169
Circumstanțialul de timp (actualizare)	172
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de timp	173
Circumstanțialul de mod (actualizare)	176
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de mod	177
Modele comportamentale în textele literaturii universale • <i>Prietenia</i>	180
Evaluare continuă	182

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 6 – VALORI ȘI ATITUDINI

Strategii de concepere și de comprehensiune: reflecții asupra limbajului și a structurii textului de tip epic (actualizare) • <i>Monastirea Argeșului</i>	184
Strategii de concepere și de comprehensiune: compararea a două sau mai multe texte sub aspectul conținutului și al structurii • <i>Meșterul</i> , de Nicolae Labiș • <i>Moartea unui artist</i> , de Horia Lovinescu	189
Structuri textuale argumentative: eseu • <i>Despre modestie</i> , de Alexandru Paleologu	195
Text discontinuu: catalogul	197
Argumentare și persuasiune. Apelul la argumente raționale (fapte, exemple, dovezi), apelul la patos (emoția), apelul la etos (valori morale) • Forța enunțurilor în argumentare (fapte, opinii, mărturii, concepții personale, idei preconceptuate)	199
Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie, pro-contra	201
Circumstanțialul de cauză (actualizare)	203
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de cauză	205
Circumstanțialul de scop (actualizare)	207
Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de scop (finala)	209
Construcții concesive	211
Construcții condiționale	214
Valori culturale românești • Creații arhitectonice de patrimoniu	218
Evaluare continuă	220
Recapitulare finală	221
Pagina mea de autoevaluare	224

GHID DE UTILIZARE A MANUALULUI

MANUALUL CUPRINDE:
varianta tipărită și varianta digitală

Simboluri folosite
în varianta digitală:

Rezolvă

Se accesează AMII-urile interactive.

Privește

Se accesează AMII-urile statice.

Vizionează

Se accesează AMII-urile animate.

Manualul este structurat în unități de învățare, fiecare dintre acestea cuprinzând pagini pentru următoarele domenii de conținut:

În realizarea acestui manual s-au folosit lucrările normative: *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM2); *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX); V. Guțu Romalo (coordonator), *Gramatica limbii române*, ediția Academiei Române (GALR); G. Pană Dindelegan (coordonator), *Gramatica de bază a limbii române* (GBLR); G. Pană Dindelegan (coordonator), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*; G. Pană Dindelegan, *Dicționar de interpretări gramaticale*. Conținuturile suplimentare au fost marcate și cu un asterisc (*).

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE

COMPETENȚE GENERALE

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

COMPETENȚE SPECIFICE

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

1.1. Exprimarea unui punct de vedere propriu privind reprezentarea aceleiași teme în texte diferite, în vederea evaluării informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative.

1.2. Prezentarea documentată a unei teme/a unui punct de vedere, citând sursele de informare, într-un text de tip argumentativ/în texte de diferite tipuri (descriptiv, explicativ etc.).

1.3. Realizarea unei prezentări orale multimodale în fața unui public, corelând elementele verbale, paraverbale și nonverbale în cadrul unor strategii de argumentare.

1.4. Participarea activă la dezbateri simple, formulând puncte de vedere și/sau continuând ideile celorlalți, exprimând un punct de vedere față de opiniile expuse de interlocutor(i).

1.5. Corectarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative ineficiente sau inadecvate în activități de comunicare.

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

2.1. Evaluarea informațiilor și a intențiilor de comunicare din texte literare, nonliterare, continue, discontinue și multimodale.

2.2. Compararea a cel puțin două texte sub aspectul temei, al ideilor și al structurii.

2.3. Argumentarea punctelor de vedere pe marginea a două sau mai multe texte de diverse tipuri, având în vedere posibilitatea unor interpretări multiple.

2.4. Aplicarea constantă a unor strategii de corectare a comportamentelor și a atitudinilor de lectură.

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

3.1. Redactarea unui text complex, în care să își exprime puncte de vedere argumentate, pe diverse teme sau cu referire la diverse texte citite.

3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte pentru a fi prezentate în fața unui public sau/și pentru a fi publicate.

3.3. Aplicarea constantă a normelor privind etica redactării pentru crearea unor texte originale.

3.4. Exersarea constantă în activitățile de redactare a strategiilor de corectare a comportamentelor și a atitudinilor ineficiente sau inadecvate.

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1. Folosirea achizițiilor privind structuri morfo-sintactice complexe ale limbii române literare, pentru înțelegerea corectă și exprimarea nuanțată a intențiilor comunicative.

4.2. Aplicarea achizițiilor lingvistice pentru înțelegerea și producerea unor texte diverse.

4.3. Analizarea elementelor de dinamică a limbii, prin utilizarea achizițiilor de sintaxă, morfologie, fonetică, lexic și semantică prin raportare la limbile moderne.

4.4. Valorificarea relației dintre normă, abateri și uz în adecvarea strategiilor individuale de comunicare.

4.5. Dezvoltarea gândirii logice și analogice (analiză, sinteză, generalizare și abstractizare), prin utilizarea deprinderilor de comunicare corectă în limba română literară, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții.

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

5.1. Exprimarea unui punct de vedere față de valori ale culturii naționale sau ale unei alte culturi, identificate în cărțile citite.

5.2. Argumentarea unui punct de vedere privitor la elemente specifice ale culturii naționale și ale culturii altor popoare.

Recapitulare
inițială

28 + 9

Recapitulare inițială

Se dă textul:

„Când mă trezesc, e aproape **întuneric** în odaie. Trag perdelele și deschid larg fereastra în revărsatul zorilor. Afară plouă mărunț și cerul greu, de plumb, s-a lăsat jos de tot, încât aș putea să-l ating cu mâna. Ce vreme frumoasă era ieri! Și acum... Păcat! Tocmai în prima zi de școală! [...] Magotu zice să nu iau ghiozdanul cu mine, pentru că astăzi nu facem lecții. Nici mâine, nici în restul săptămânii, el știe, e elev vechi, cu experiență. Zgâră pleacă cel dintâi, școala lui e departe, face aproape un kilometru pe jos. După un timp, plec și eu cu Magotu. Pe coridoarele liceului, e o larmă asurzitoare: elevi din toate clasele forfotesc încoace și-ncolo, fără astâmpăr, ca apa răscolită. Cei mici se fugăresc unii pe alții, scoțând țipete ascuțite. Ceilalți din clasele superioare se strâng în grupuri și discută zgomotos. [...]”

Trecem pe lângă un elev care stă rezemat de o fereastră și citește o carte. Privirile mele se încrucișează cu ale lui, ca două fulgere. [...]

— Cine e băiatul acela? Îl cunoști? Îl întreb pe Magotu la ureche.

— E unul Șoimaru... dintr-a V-a. Face pe poetul în păpuriș. Ai ceva cu el?

— Nu, nimic... voiam numai să știu... așa, din curiozitate.

Clasa noastră e în fundul coridorului, pe dreapta, lângă a VIII-a. Când deschid ușa, simt cum îmi bate inima de emoție. Ivirea lui Magotu stârnește țipete de bucurie. [...]

La mine trag cu coada ochiului, **sfioși**, ca și cum s-ar întreba: «Cine-o mai fi și acesta?» Magotu îmi face cunoștință cu o mulțime de colegi, așa încât nu-i chip să

le țin minte numele tuturor. Mi-a fost de folos, dacă veneam singur, m-aș fi simțit foarte stingher. Căutăm loc într-una din băncile din fund. Dar sunt ocupate de cei care s-au grăbit să vină devreme, într-adins pentru asta. Lui Magotu nu-i convine. Ochește o bancă marcată cu două șepci.”

(Mihail Drumeș, *Elevul Dima dintr-a șaptea*)

Citește, cu atenție, textul de mai sus pentru a răspunde la cerințele următoare:

Subiectul I

1. Selectează câte două cuvinte/grupuri de cuvinte care indică timpul, respectiv spațiul.
2. Numește personajele participante la acțiune.
3. Notează, din text, câte o trăsătură morală pentru fiecare personaj participant la acțiune.
4. Formulează două idei principale din text.
5. Alege varianta corectă, justificându-ți răspunsul cu exemple din text.
 - a) Atmosfera prezentată de narator este tristă/veselă.
 - b) În text, naratorul participă/nu participă la acțiune.
 - c) Fragmentul conține/nu conține și descriere.
6. Extrage, din text, o comparație și un epitet.
7. Prezintă, cu exemple din text, două caracteristici ale textului narativ.
8. Explică, în minimum 30 de cuvinte, semnificația secvenței: „Magotu zice să nu iau ghiozdanul cu mine, pentru că astăzi nu facem lecții. Nici mâine, nici în restul săptămânii, el știe, e elev vechi, cu experiență”.
9. Transcrie, din text, două cuvinte cu vocale în hiat, respectiv două cu diftong.
10. Precizează câte litere și câte sunete au cuvintele: *strângerile, stingher, ochește*.

11. Motivează folosirea punctelor de suspensie în secvența din text: „Și acum...”

12. Explică rolul semnului întrebării în structura: „Îl cunoști?”.

13. Scrie:

a) câte un sinonim și câte un antonim pentru cuvintele subliniate în text;

b) câte un enunț în care să illustrezi omonimia cuvintelor *minte* și *bancă* din textul dat;

c) câte un enunț în care să illustrezi cel puțin două sensuri ale cuvântului polisemantic *a bate*.

14. Precizează ce valoare morfologică au cuvintele subliniate din fragmentul următor, indicând apoi funcția lor sintactică:

„Dar sunt ocupate de cei care s-au grăbit să vină devreme, într-adins pentru asta. Lui Magotu nu-i convine. Ochește o bancă marcată cu două șepci.”

15. Utilizează un adjectiv propriu-zis din text la toate gradele de comparație, specificându-le.

16. Precizează valoarea morfologică a verbului *a fi* din secvența: „Pe coridoarele liceului, e o larmă

asurzitoare: elevi din toate clasele forfotesc încoace și-ncolo, fără astâmpăr, ca apa răscolită.”

17. Construiește enunțuri în care substantivul *lecție* să îndeplinească, pe rând, funcția de: subiect, nume predicativ, atribut în cazul genitiv și complement prepozițional.

18. Transcrie, din text, un enunț asertiv, unul interogativ și unul exclamativ.

Subiectul al II-lea

Redactează un text narativ de 150–250 de cuvinte în care să prezinți o întâmplare reală sau imaginară petrecută la școală, în timpul unei recreații.

În compunerea ta, trebuie:

a) să relatezi o întâmplare, respectând succesiunea logică a evenimentelor;

b) să precizezi două elemente ale cadrului spațio-temporal;

c) să ai un conținut adecvat cerinței;

d) să respecti precizarea privind numărul de cuvinte.

Recapitulare inițială

Se dă textul:

„Văl de brumă argintie
Mi-a împodobit grădina,
Firelor de lămâiță
Li se uscă rădăcina.

Peste creștet de dumbravă
Norii **suri** își poartă plumbul,
Cu podoaba zdrențuită
Tremură pe câmp porumbul.

Și cum de la miazănoapte
Vine vântul fără milă,
De pe vârful șurii noastre
Smulge-n zbor câte-o șindrilă.

De vifornița păgână
Se-ndoiesc nucii, bătrânii,
Plânge-un pui de ciocârlie
Sus pe cumpăna fântâni.”

(Octavian Goga, *Toamnă*)

Citește, cu atenție, textul de mai sus pentru a răspunde la cerințele următoare:

Subiectul I

1. Selectează două cuvinte din text care evidențiază anotimpul descris.
2. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.
 - A. În textul-suport, descrierea surprinde:
 - a) planul terestru;
 - b) planul cosmic;
 - c) ambele planuri (terestru și cosmic).
 - B. Structura „Văl de brumă argintie” se referă la:
 - a) roua înghețată care acoperă grădina;
 - b) ploaia căzută peste natură;
 - c) viscolul produs de vânt.
3. Completează enunțurile următoare.
 - a) Atmosfera dominantă din poezie este ...
 - b) Ultimele două versuri îți provoacă sentimentul de ...
 - c) Cuvântul *miazănoapte*, din text, desemnează punctul cardinal ...
4. Prezintă, cu exemple din text, două caracteristici ale anotimpului.
5. Notează, în caiet, două imagini vizuale.
6. Transcrie, din text, o metaforă și un epitet.
7. Numește tipul de strofă și măsura versurilor.
8. Explică, în 30-60 de cuvinte, semnificația versurilor:
„Și cum de la miazănoapte
Vine vântul fără milă”.

9. Transcrie, din text, două cuvinte cu vocale în hiat și două cu diftong.
10. Precizează câte litere și câte sunete au cuvintele *argintie*, *plânge*.
11. Motivează scrierea cu doi *i* a cuvântului *bătrânii*.
12. Explică rolul cratimei în structura: „*Smulge-n (zbor)*”.
13. Scrie câte un sinonim pentru cuvintele marcate în text.
14. Explică modul de formare a cuvintelor *a împodobi*, *argintie*.
15. Alcătuieste enunțuri în care să folosești antonimele următoarelor cuvinte din text: *sus*, *bătrânii*.
16. Formulează două enunțuri în care să folosești omonimele cuvintelor din text *poartă* și *milă*.
17. Identifică, în text, două pronume diferite, menționând felul și cazul acestora.
18. Completează, în caiete, tabelul de mai jos:

Cuvântul din text	Partea de vorbire	Funcția sintactică	Enunț în care să aibă o altă funcție sintactică, precizând-o
<i>vifornița</i>			
<i>sus</i>			
<i>argintie</i>			

19. Identifică subiectele din prima strofă a poeziei.
20. Transcrie, din text, două propoziții aflate în raport de coordonare prin juxtapunere.

Subiectul al II-lea

Redactează o compunere de minimum 100 de cuvinte, în care să descrii o zi de toamnă târzie, folosind două figuri de stil diferite din textul de mai sus.

În realizarea compunerii, vei avea în vedere:

- a) să ai un titlu sugestiv;
- b) să evidențiezi două caracteristici ale anotimpului;
- c) să folosești două figuri de stil diferite din textul-suport;
- d) să ai un conținut adecvat cerinței.

Notă:

În redactarea compunerilor de la recapitulare vei avea în vedere: • unitatea compoziției; • coerența textului; • registrul de comunicare, stilul și vocabularul adecvate conținutului; • ortografia; • punctuația; • așezarea corectă în pagină; • lizibilitatea.

Test predictiv

Citește cu atenție textul următor pentru a rezolva, în caiet, cerințele.

„Trece un prăpăd pe lume...
Dinspre larg de ocean,
Cu ce neagră **turbă bine**,
vine **vajnic** uragan!
E o spaimă-n toată **firea**...
Păsări albe fug, s-ascund;
Pini seculari se-ndoaie;
Pești, jivine merg la fund.
Urlă ape biciuite,
dau nebune către mal;

Calcă unul peste altul
și se-nghite val pe val.
Geme farul... Un grăunte
de nisip, nepăsător,
Râde de urgia oarbă
și de groaza tuturor;
«Râzi? Nu vezi?» l-întrebă farul.
«Ba văd bine» zice el;
«Ș-apoi, dacă vine, – vină!
Sunt atât de mărunțel!

«Rădăcini eu n-am, să-mi pese!
nu mă simt deloc legat –
«Ori în adâncimea mării,
ori la soare pe uscat –
«Să mă spulbere de-aicea,
cu tot eu am să rămân:
«Mie, unuia, oriunde,
singur cerul mi-e stăpân!»»

(Ion Luca Caragiale, *Mic și mare*)

Subiectul I

70 de puncte

- Precizează ce fenomen descrie autorul în primele versuri ale textului-suport. 2 puncte
- Alege una dintre variante pentru a stabili locul acțiunii: în larg; într-o pădure; pe malul oceanului. 2 puncte
- Explică rolul semnului exclamării în secvența: „Cu ce neagră turbă bine,/ vine vajnic uragan!” 2 puncte
- Selectează, din text, o imagine vizuală și o imagine auditivă, sugestive pentru intensitatea furtunii. 2 puncte
- Transcrie, din text, două structuri care conțin figuri de stil diferite, numindu-le. 2 puncte
- Explică, în 40–60 de cuvinte, atitudinea farului și a grăuntelui de nisip în fața urgiei. 10 puncte
- Desparte în silabe cuvintele *neagră*, *urgie*, *biciuite*, *dinspre* și *spulbere*. 5 puncte
- Selectează, din text, două cuvinte cu sens figurat. Utilizează-le, în alte două enunțuri, cu sens propriu. 10 puncte
- Explică modul de formare a cuvintelor *nepăsător* și *deloc*. 5 puncte

- Analizează morfologic și sintactic un pronume personal și un pronume nehotărât din text. 10 puncte
- a) Precizează valoarea morfologică a verbului *a fi* în secvența: „E o spaimă-n toată firea...” 5 puncte
b) Formulează o propoziție în care verbul *a fi* să aibă altă valoare morfologică, menționând-o. 5 puncte
- Selectează, din text, două propoziții aflate în raport de coordonare copulativă. 10 puncte

Subiectul al II-lea

20 de puncte

Redactează o compunere de 100–150 de cuvinte, în care să povestești o întâmplare imaginară sau reală petrecută într-un sat de pescari.

În realizarea compunerii vei avea în vedere:

- să ai un titlu sugestiv;
- să respecti succesiunea logică a faptelor;
- să precizezi locul și timpul acțiunii;
- să folosești două figuri de stil diferite din textul-suport;
- să ai un conținut adecvat cerinței.

Notă:

Respectarea, în lucrare, a ordinii cerințelor nu este obligatorie. Se acordă 10 puncte din oficiu. Timpul efectiv de lucru este de 50 de minute. Tabelul de evaluare/autoevaluare, rezolvările și explicarea cuvintelor din text există în manualul digital.

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 1

CĂLĂTORII ȘI AVENTURI

LECTURĂ

- Textul epic – caracteristici (actualizare)
- Textul epic: personajul • mijloace de caracterizare (actualizare) (1)
- Textul epic: personajul • mijloace de caracterizare (actualizare) (2)
- Jurnalul

COMUNICARE ORALĂ

- Strategii de ascultare activă: înțelegerea în context a punctului de vedere exprimat de interlocutor și evaluarea celor spuse de interlocutor, prin raportare la ceea ce știe elevul sau în relație cu propriile opinii

REDACTARE

- Etapele scrierii cu accent pe prezentarea textului în fața unui public și evaluarea feedbackului primit
- Alte aspecte: redactare de mână – redactare computerizată

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

- Noțiuni de fonetică (actualizare)
- Scrierea și pronunția cuvintelor de origine străină, conținând foneme nespecifice limbii române
- Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea • familia lexicală (actualizare)
- Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: conversiunea
- Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului: împrumuturile lexicale
- Variații de registru • Jargonul, argoul

ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE

- Relații culturale constructive • Noi și ceilalți (1)

EVALUARE CONTINUĂ

Lectură
2.1.; 2.2., 2.3.

Comunicare orală
1.3.; 1.4.; 1.5.

Redactare
3.1.; 3.2.; 3.3.

Elemente de construcție a comunicării
4.1.; 4.3.; 4.4.;
4.5.

Elemente de interculturalitate
5.1.; 5.2.

Textul epic – caracteristici (actualizare)

Radu Tudoran (1910–1992) este un scriitor care a devenit faimos după publicarea romanelor de aventuri *Un port la răsărit* și *Toate pânzele sus!* și a ciclului *Sfârșit de mileniu*. A scris numeroase cărți cu impresii de călătorie, dintre care amintim: *Al optzeci și doilea* și *La nord de noi înșine*.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Numește patru stări, emoții, sentimente, inspirate de cuvântul *călătorie*.
2. Menționează trei locuri unde ți-ar plăcea să călătorești, justificându-ți oral răspunsul.
3. Exprimă-ți opinia despre o posibilă legătură între titlul romanului *Toate pânzele sus!* și tema acestei unități de învățare, *Călătorii și aventuri*.

Toate pânzele sus!

(fragment)

de Radu Tudoran

Ajungând în marginea maidanului, unde mulțimea se rărea, Anton Lupan întoarse capul spre însoțitorul său și-l întrebă:

— Cum te cheamă, flăcăule?

Acesta vru să mârâie, arțăgos: „Da' ce treabă ai dumneata?”, însă, ridicând ochii, întâlni un zâmbet atât de deschis și de frățesc, încât se simți câștigat pe loc.

— Ieremia mă cheamă! răspunse, încrezător.

— Ai fi cel care a intrat cu oiștea în gard?

Omul râse cu gura până la urechi, din ce în ce mai voios:

— Nu. Țăla e frate-miu, că ne-am nemerit doi frați să ne cheme la fel.

Acum fu rândul lui Anton Lupan să izbucnească în râs. Așa, orice urmă de gheață dispăru dintre ei.

— Prin urmare, am să-ți zic Ieremia. Om vedea ce-om face dacă ne-om întâlni și cu fratele tău. Pe mine mă cheamă Anton Lupan.

— Anton?... Era pe la noi, în sat, un dascăl la biserică, de-l chema la fel. O fi nume popesc?

— N-aș putea să-ți spun, dar, după câte știu, n-am avut niciun popă în neam.

— Zău?!... făcu Ieremia, mirat. Vezi că la noi în sat pe oameni îi cheamă Ion, ori Vasile, ori Ieremia, ca pe mine, ori Haralambie, ca pe vără-miu. Mai e și unul Marin, da' ăla a venit tocmai de peste Olt. Anton l-a chemat numai pe dascăl... Și dacă te cheamă Anton, de ce-ți mai zice și Lupan?

— E numele de familie. Pe la voi nu-i tot așa?

— Chiar așa nu-i, ori știu eu?!... Noi zicem: Ieremia lui nea Ion, Haralamb al lui moș Vasile...

— Ei, vezi? Altfel cum să-i deosebești între ei?

Contextul operei

În *Toate pânzele sus!* se relatează aventurile echipajului de pe goeleta *Speranța* în drumul spre Țara de Foc. Planul călătoriei fusese conceput de căpitanul navei, Anton Lupan, împreună cu Pierre Vaillant, colegul său de studii în Franța. Cei doi munciseră la construirea „drumului de fier” spre Istanbul, pentru a câștiga banii necesari pentru cumpărarea unei corăbii, apoi Pierre Vaillant a plecat la Brăila cu un transport și nu s-a mai întors, deoarece a fost luat captiv de pirați.

— Mda, când te cheamă Ieremia. Dar, când te cheamă Anton, cu cine aş putea să te asemuiască? Cu dascălul de la noi din sat? Păi, ăla a murit de mult...

Şi zicând acestea, Ieremia se puse iarăşi pe râs. Râse şi Anton Lupan, deşi cam stânjenit, fiindcă o clipă nu-şi dădu seama dacă are de-a face cu un om glumeţ sau cu un cârcotaş. Pe urmă, ca să schimbe vorba, întrebă:

— Ia spune, Ieremie, ai vreo treabă aici în târg?

— Până una-alta nu, da' acu', dac-or înverzi copacii, gândesc să-mi cumpăr o foarfecă şi să m-apuc de tăiat frunză la câini. [...]

— Unde ai învăţat să ocheşti așa de bine? Îl iscodi după un timp, uitându-se la **flinta** din mâna lui.

— La Griviţa, c-aveam gloanţe din belşug şi fesuri turceşti să le iei la ochi, câte vrei.

— Şi cum, mai înainte n-ai mânuit puşca?

— Ba de mânuit am mânuit-o până m-am spetit, când m-a luat la reghiment, numai că de tras am tras mai puţin. Da' eu, vezi dumneata, cum am dus-o la ochi, parcă m-am simţit frate cu ea...

La aceste vorbe, Anton Lupan îl privi mai iscoditor. Omul de lângă el, înalt din cale afară, să fi zis că-i deşirat dacă n-ar fi fost destul de spătos, avea un cap cam micuţ pentru trupul lui, un cap de păsăroi, cu nasul ascuţit, cu ochii apropiaţi, când vicleni, când glumeţi, cu bărbia îngustă şi cu obrazul plin de ţepi. Purta un fel de **cioareci hărtăniţi**, strânşi cu **nojiţele** opincilor până sub genunchi, dar în sus avea o haină de marinar, peticită cam peste tot, care nu se potrivea nici cu cioarecii, nici cu căciula de oaie din cap.

— Şi cu flinta asta ce faci? Îl întrebă mai departe Anton Lupan, fără să fi pătruns taina ciudatei lui îmbrăcămîni.

— O țin așa, să zic şi eu că am ceva. Am fost cu ea paznic la un boier, colo, peste Brateş.

— Vreo meserie ai învăţat?

— Sunt **marangoz**, domnule, numai că, de când cu războiul, nu găsesc de lucru defel. Înainte mai veneau turcii, grecii şi mai ciocăneam câte ceva la barcazurile lor. Ori mă duceam la Tulcea şi lucram bărci pentru pescari. Acu grecii vin mai rar, că-s cam speriaţi, iar turcii, de, or fi su-păraţi pe noi.

— Ceva carte ai învăţat?

— Câtă a uitat meşterul meu.

— Ştii să citeşti, să scrii, să socoteşti?

— Taman cât trebuie ca să nu zică lumea că-s prea prost.

Anton Lupan tăcu un timp, gânditor, apoi întoarse capul spre el şi-l întrebă, fără înconjur:

— Ascultă, Ieremie, ai vrea să porneşti cu mine la drum? După cât bag de seamă, rosturi prea multe nu ai aici în târg.

— Şi nici în altă parte, domnule. Încotro s-o pornim?

— Aşa, spre capătul lumii...

Ieremia micşoră pasul fără voia lui şi, dându-şi căciula pe spate, se scărpină în creştet, îndoit.

— N-o fi prea departe? zise, uitându-se cam chiorâş la vecinul său, cu teama că acesta îl lua peste picior.

Vocabular

barcaz – (s.n.) ambarcaţiune pescărească (10–100 t) cu pânze sau cu motor.

bintă – (s.f.) stâlp de 40–60 cm fixat pe chei de care se leagă paramele navelor acostate.

caic – (s.n.) ambarcaţie uşoară, lungă şi îngustă, încovoiată la capete.

cioareci – (s.m.) pantaloni ţărăneşti strânşi pe picior.

dulgher – (s.m.) tâmplar.

flintă – (s.f.) puşcă din trecut, având o țeavă lungă, fitil, cocoş şi cremene.

hărtănit – (adj.) zdrenţuit.

kir – (în limba greacă în textul original) (s.m.) „domn; jupân”.

marangoz – (s.m.) tâmplar specializat în prelucrarea lemnăriei ambarcaţiunilor.

nojiţă – (s.f.) şiret pentru legarea opincilor.

pregeta – (vb.) a şovăi.

suman – (s.n.) haină ţărănească lungă până la genunchi şi călduroasă.

Goeleta *Speranța*, pe care a fost turnat serialul *Toate pânzele sus!*, realizat de TVR (1976-1978).

Află mai mult!

În trecut, oamenii se identificau doar cu ajutorul prenumelui, diferențierea persoanelor fiind dificilă. În satele românești se foloseau diverse expresii („Petru, fiul lui Ion”, „Gheorghe al lui nea Mărin” etc.). În Europa, nobilii au fost primii care și-au atribuit nume de familie, obicei care avea să devină popular și printre țărani. În România, prima lege care a reglementat obligativitatea emiterii actelor de identitate (și, prin urmare, și folosirea unor nume de familie) datează din 1915.

Portul Pireu (2019)

— Departe, e drept! răspuse Anton Lupan hotărât să nu umble cu amăgeli.

Or, pe Ieremia tocmai răspunsul lui îl zgândări, fiindcă părea cu totul și cu totul serios, și îl făcea să simtă furnicături peste tot, și-n inimă, și-n creier, și-n trup.

Bănuind ce se întâmplă cu el, Anton Lupan zâmbi mulțumit și-l lăsă un timp să fiarbă așa, în zeama lui, apoi îl întrebă, parcă într-o doară, ca și când ar fi vrut să schimbe vorba de la început:

— Pe mare ai fost vreodată? Ți-o fi teamă de ea?

— Teamă?... Iaca, zău că nu știu. Da' de cunoscut o cunosc. Doi ani am fost **dulgher** pe un **caic** turcesc, și-am tot umblat, pe la Stambul, pe la Salonic, ba am ajuns chiar și în Pireu.

Anton Lupan tresări, surprins, și chipul i se lumina mai mult. Omul era chiar mai cercat decât bănuise el. Se cuvenea să nu-l mai scape din mâini, altul pe măsura lui fiind greu de găsit.

[Anton Lupan și Ieremia merg în port și se imbarcă pe corabia căpitanului Iani pentru a ajunge la Pireu. Gherasim, cârmaciul navei, îl recunoaște pe Anton Lupan, pe care l-a mai întâlnit în diversele sale călătorii din tinerețe, și își exprimă dorința de a face parte din echipajul său, dacă va porni din nou la drum. După o călătorie de două zile pe mare, corabia acostează la Sulina.]

Era spre ora patru după-prânz. Soarele de primăvară mai avea de brăzdat o bucată bunișoară de cer, până să cadă la apus, pe orizontul de stuf. Vântul se potolise, încetul cu încetul, ca, în sfârșit, să adoarmă de tot, dar, pentru cei care îi cunoșteau legile și-i simțeau tainele, era limpede că dinspre mare avea să se ridice în curând briza de sud-est, adică vântul cel mai neprielnic pentru a te îndrepta spre Stambul.

Fără să-l mai întrebe pe **kir** Iani, Anton Lupan înțelese că astăzi nu putea fi nici vorbă de o plecare la

drum. Dar faptul nu-l supăra defel, întârzierea fiind spre folosul lui. Iată avantajele călătoriei cu un **barcaz** prăpădit față de un vapor care în acest port mic nu i-ar fi îngăduit nici să răsuflă puțin.

La începutul iernii, aflându-se la Galați, voise să se ducă și la Sulina, fiindcă, deși îi scrisese de mai multe ori căpitanului din port, cerându-i lămuriri, acesta nu-i răspunsese nimic. Din nefericire, tocmai atunci începuseră să curgă sloiuri pe Dunăre și niciun vapor nu mai pleca de jos.

Acum putea, în sfârșit, să caute și aici urmele lui Pierre Vaillant. [...]

Anton Lupan porni pe țârm, spre miazăzi, gândindu-se că fiecare dintre epave își avea taina ei... Nisipul le acoperea, an de an, lemnul nejumulit de oameni putrezea dedesubt, și nimeni, niciodată, n-avea să mai poată ști ce destine se frânseseră aici. [...]

Un bătrân venea pe țârm, cu **sumanul** pe umeri, cărând greu un coș cu pește în mână.

— Bună-seara, domnule! zise, ferit, scoțându-și căciula. [...]

— Spune-mi, întrebă Anton Lupan, luptându-se să-și stăpânească bătăile inimii, nu cumva știi ce-a fost cu corabia de colea?

— Ba știu, cum nu! Și cu asta, și cu cea de mai la vale, numai să nu mă-ntrebi anul. Astea sunt nelegiuirile lui Spănu. [...]

— Dar de unde știi că aici a fost mâna lui și nu s-o fi întâmplat altfel?

Paznicul farului clipi din genele albe ca niște fulgi, ca și cum întrebarea l-ar fi surprins. Apoi, după ce aruncă o privire piezișă spre vecinul său, începu să râdă mulțumit, arătându-și dinții știrbi:

— Păi, dac-am văzut cu ochii mei? Iacă, ți-am spus să nu mă întrebi când a fost, că în ani mă-ncurc. Să fie șase, să fie șapte, știu eu?...

— Patru ani în aprilie! murmură Anton Lupan.

— Asta așa-i, era primăvară, țin minte ca azi. Se nimerise o noapte cu fulgere și tunete. [...] Aveam bordeiul mai jos de port, cam pe unde-s acum magaziiile. Bătea vântul din larg, Dunărea se umflase și gemea, iar dincolo, peste stuf, se auzea marea mugind de-ai fi zis că o chinuiesc o mie de draci. Pe urmă mi s-a părut mie că se întâmplă ceva ciudat, parcă am zărit o lumină zbătându-se prin păpuriș... „Or fi iar tâlharii!” mi-am zis. „Or fi simțit ceva, blestemații, și se pregătesc de jaf!” Atunci am luat-o nițel la vale, cu vântul în piept, să te dărâme și altceva nimic. N-am apucat să ies bine în marginea stufului, când am zărit o umbră, ceva să zici că-i o dihanie zburătoare, venea repede la

țarm, către locul unde se vedea felinarul cum se zbatea ca turbat. Atunci un fulger a luminat malul și am văzut corabia cum s-a poticnit și a început să se zbată neputincioasă, cu fundul pe nisip. Un catarg s-a rupt și s-a căzut, numai trosnet și pârâituri. Zburau bucățile de pânză luate de vânt, de-ai fi zis că-s niște pescăruși orbiți. Când s-a stins fulgerul, s-a stins și felinarul tâlharilor... Poate mai veniseră și alți oameni ca mine, și se uitau din stufăriș, dar cine putea să se lupte cu ai lui Spânu, că erau mulți și nu **pregetau** să înfigă cuțitul în pieptul nimănu! Îndată s-au auzit răcnete, pe urmă împușcături. Trăgeau cei de pe corabie, în cine și cum, nici ei nu puteau ști... Trei zile a ținut furtuna. Se ridicase marea, de ajungea până la stuf. A patra zi, când s-a liniștit și s-a tras în matca ei, nu mai era pe țărm urmă, nici de tâlhari, nici de călători. Numai corabia rămăsese, pe-o coastă, aruncată în nisip... S-au mai dus și oamenii noștri și-au luat ce-au mai găsit, că de, ce-aruncă marea la țărm nu-i bunul nimănu, dar multe n-au avut de luat. Jefuieră tâlharii tot ce fusese de preț.

— Și cum, întrebă Anton Lupan, spumegând, nu s-a găsit nimeni să-i pedepsească pe acești tâlhari blestemați?

— Cine să-i pedepsească, domnule? Și cum să-i dovedești? Țăra, Spânu, avea corabia lui, o ținea în port, ca marinarul cinstit, făcea din când în când drumuri la Stambul, la Salonic, și aducea marfă, încât nu-l puteai bănu... Și pe urmă nici n-a stat mult aici. Cum s-a auzit de război, a ridicat pânzele și s-a dus. Zice lumea că ar fi ajuns pe la turci, pe la greci și face prăpăd prin mările lor, dar nu știu de-o fi adevărat. [...]

DESCOPERĂ!

1. Completează, în caiet, tabelul de mai jos, apoi discută-l cu profesorul și cu ceilalți colegi:

Întrebare	Răspuns	Argumentare
Ți-a plăcut fragmentul citit din romanul <i>Toate pânzele sus</i> ?		
Ți-ar plăcea să lucrezi pe un vapor?		
Dacă ai fi comandantul unui vapor, ți-ar fi teamă de pirați?		
În timpul unei călătorii pe mare ai nevoie de busolă și/sau de hartă?		
Te identifici cu vreunul dintre personajele textului citit?		

2. Scrie cel puțin un sinonim pentru sensul din text al fiecăruia dintre cuvintele: *arțăgos, stânjenit, cârcotaș, iscodi, barcazurile, speriați, zgândări*.

3. Explică sensul fiecăreia dintre următoarele expresii: *a intra cu oiștea în gard, a tăia frunză la câini*.

4. Indică semnificațiile corecte ale următoarelor secvențe din text, alegând o variantă de răspuns:

- „îl făcea să simtă furnicături peste tot, și-n inimă, și-n creier, și-n trup”;
 - a) să se emoționeze;
 - b) să se enerveze;
- „(și-l lăsa un timp) să fiarbă așa, în zeama lui”;
 - a) să se bucure;
 - b) să se frământa.

Portul din Istanbul (2019)

Domnule, să mă ierți că te-ntreb, da' mi se pare că vorbele mele te-au întristat. Ce ai dumneata cu corabia asta care putrezește pe mal de atâția ani?

— A fost corabia mea, moșule! răspuse Lupan.

Paznicul făcu ochii mari:

— A dumitale?...

— A mea și-a unui prieten de care am fost foarte legat. Dar el pesemne a pierit atunci, când ai spus dumneata. [...]

Cădea amurgul, și apa Dunării lua culoarea stânje-neilor când ajunse în port Anton Lupan. [...]

— Aici erai?

Jeremia se ridică, deșirat, de pe o **bintă** de lemn, sprijinindu-se în flintă ca într-un toiag. [...]

Jeremia rămase pe chei, cu o mână la gură, cu alta sprijinindu-se în toiagul lui ferecat. „E o taină la mijloc. Îl frământă ceva!” își zise, clătînând din cap.

Însă nu trebuia să fii un înțelept să gândești astfel. Doar e firesc ca și oamenii să aibă taine în sufletul lor, nu numai corăbiile aruncate de valuri pe mal!

Află mai mult!

● Românii au avut misiunea de a cuceri Grivița, una dintre redutele de apărare ale cetății Plevna, în Războiul de Independență din 1877–1878. În urma acestui război, România a obținut independența față de puternicul Imperiu Otoman.

Portofoliu individual

Citește romanul *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran. Povestește, în scris, două secvențe ilustrative pentru relația de prietenie dintre Anton Lupan și alți doi marinari din echipajul său.

5. Indică formele literare a trei cuvinte utilizate în text cu forma populară.

6. Răspunde în scris la următoarele cerințe:

a) Selectează, din fragmentul romanului *Toate pânzele sus!*, doi indici spațiali și doi indici temporali.

b) Precizează tipul naratorului, argumentându-ți răspunsul.

c) Enumeră personajele din textul citat.

d) Indică modurile de expunere existente în text, oferind câte un citat adecvat pentru fiecare.

7. **Lucrați în perechi!**

a) Împărțiți textul în fragmente.

b) Scrieți, în caiet, planul simplu de idei.

8. Redactează, în 100–150 de cuvinte, rezumatul textului.

9. Numește modalitățile de legare a secvențelor narative din textul citat.

Scenă din serialul *Toate pânzele sus!*, realizat de TVR (1976–1978).

AMINTEȘTE-ȚI!

Caracteristicile textului epic:

Acțiunea: o succesiune de evenimente ordonate logic, fixate în timp și spațiu prin indici.

Instanțele comunicării narative:

- **personaje** surprinse în evoluție sau deja formate (pot fi clasificate, în funcție de rolul pe care îl are fiecare în acțiune: *principal, secundar, episodic, figurant*);

- **narator** – **subiectiv**, implicat în acțiune ca personaj (relatare la persoana I);

- **obiectiv**, omniscient și omniprezent, detașat (relatare la persoana a III-a).

Moduri de expunere: narațiunea poate alterna cu descrierea, dialogul, monologul, monologul interior.

Particularități de stil și de limbaj:

- predomină grupul verbal;

- limbajul este expresiv, iar stilul, specific fiecărui autor.

Structură/mod de prezentare: proză sau versuri (mai rar).

Schema narativă: acțiunea este prezentată gradat, structurându-se în momentele subiectului: expozițiunea, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodământul.

Procedee de legare a secvențelor narative: înlănțuirea (dispunerea cronologică a întâmplărilor), alternanța (prezentarea alternativă a două sau mai multe planuri ale narațiunii) și inserția (povestirea în povestire sau în ramă).

APLICĂ!

Scrive o compunere imaginativă, de minimum 150 de cuvinte, în care să prezinți o întâmplare din timpul călătoriei tale „spre capătul lumii”, alături de Ieremia. Vei avea în vedere următoarele repere:

- să relatezi întâmplarea, respectând succesiunea logică a faptelor;
- să respecti precizarea privind numărul de cuvinte;
- să ai un conținut adecvat cerinței.

Reține!

O compunere în care se argumentează că un text literar este epic trebuie să conțină:

- **introducerea** în care se definește opera epică (textul în care sunt exprimate, în mod indirect, sentimentele, gândurile, ideile, prin intermediul acțiunii și al personajelor) și se prezintă subiectul;
- **cuprinsul** care conține prezentarea trăsăturilor operei epice, ilustrarea lor cu exemple din text și o scurtă caracterizare a personajelor;
- **încheierea** în care se formulează o concluzie a celor prezentate.

Nu uita! În structura discursului se folosesc conectori: *mai întâi, în primul rând, pe de o parte, pe de altă parte, așadar/în concluzie* etc.

Atenție! Nu se recomandă folosirea unor conectori lipsiți de sens la începutul unui discurs, precum: *deci, păi, bun* etc.

EXERSEAZĂ!

1. Scrive o compunere de minimum 150 de cuvinte, în care să argumentezi că fragmentul studiat din romanul *Toate pânzele sus!* al scriitorului român Radu Tudoran este un text epic.

Vei avea în vedere următoarele repere:

- să prezinți patru trăsături ale textului epic, identificate în fragmentul studiat;
- să illustrezi două dintre trăsături, valorificând textul;
- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să respecti precizarea privind numărul minim de cuvinte.

2. Apreciază-ți, la final, compunerea, folosind următoarea grilă de autoevaluare:

Grilă de autoevaluare a compunerii

Criterii de evaluare	Calificative
1. Identificarea celor patru trăsături ale textului epic	FB/ B/ S
2. Ilustrarea a două dintre trăsături	FB/ B/ S
3. Valorificarea textului	FB/ B/ S
4. Logica și corectitudinea exprimării	FB/ B/ S
5. Punctuația și ortografia	FB/ B/ S

Aprecieri finală ★★★★★☆☆

JOC DE ROL

Imaginează-ți că te afli în locul lui Ieremia. Prezintă, din această perspectivă, într-un text de minimum 50 de cuvinte, momentul întâlnirii cu Anton Lupan, notând și emoțiile prin care treci.

JOC

• Organizați-vă în trei grupe! Fiecare grupă va oferi celorlalte informații despre unul dintre porturile menționate în text: Sтамбуl (Istanbul), Pireu sau Salonic.

• Precizați sursele din care v-ați documentat pentru prezentare.

Afișul ecranizării romanului *Toate pânzele sus!*

Portofoliu individual

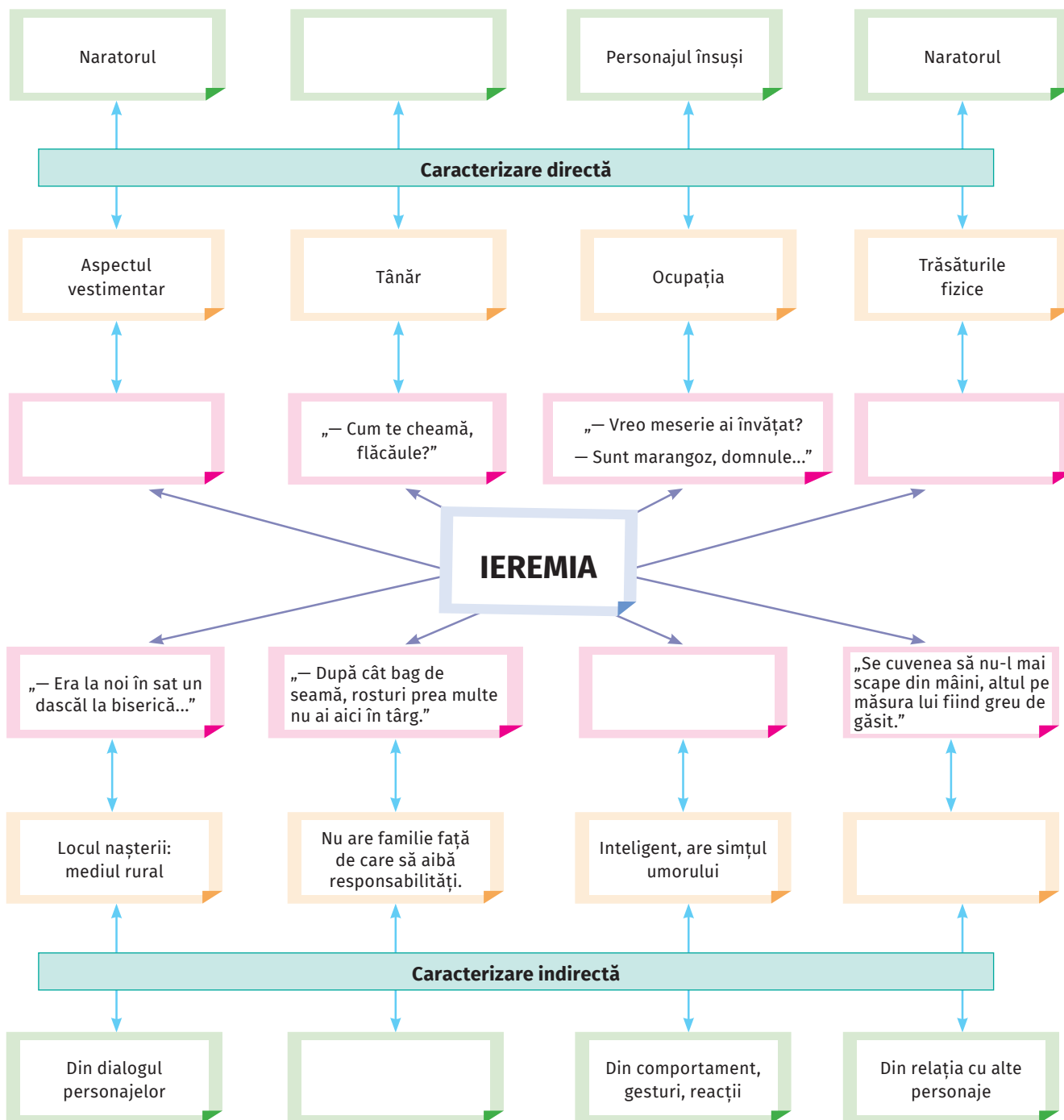
Alege din romanul *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran, un alt fragment narativ, de cel puțin 15 rânduri.

Redactează, în 30-40 de cuvinte, rezumatul acestuia.

Textul epic: personajul • mijloace de caracterizare (actualizare) (1)

DESCOPERĂ!

Completează schema de mai jos, după tipărirea ei din manualul digital, pentru a identifica trăsăturile personajului Ieremia. Adaugă oricâte casete ar fi necesare pentru a prezenta trăsăturile fizice și morale ale personajului.

AMINTEȘTE-ȚI!

Indicarea trăsăturilor fizice și morale ale unui personaj, precum și prezentarea modalităților prin care sunt descoperite cititorului reprezintă **caracterizarea personajului**.

Caracterizarea poate fi:

- **directă** – trăsăturile sunt precizate de narator, de alte personaje sau de personajul însuși (**autocaracterizare**);
- **indirectă** – trăsăturile sunt desprinse din faptele, limbajul, comportamentul personajului, din ceea ce gândește, simte, din relația acestuia cu celelalte personaje. Importante în caracterizarea indirectă sunt mediul în care trăiește personajul, aspectul său vestimentar, numele.

Personajele Ieremia și Anton Lupan, interpretate de actorii Sebastian Papaiani și Ion Besoiu, în serialul realizat de Televiziunea Română (1976-1978), în regia lui Mircea Mureșan.

APLICĂ!

1. Notează, în caiet, o asemănare și o deosebire între textul descriptiv de tip portret și caracterizarea personajului, ținând seama de particularitățile fiecărui tip de text.

2. Scrie o compunere, de minimum 150 de cuvinte, în care, pe baza schemei realizate anterior, să caracterizezi personajul Ieremia din fragmentul studiat al romanului *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran.

Vei avea în vedere următoarele repere:

- a) să prezinți patru trăsături ale personajului, valorificând textul;
- b) să ilustrezi două modalități de caracterizare a personajului prin citate/secvențe comentate;
- c) să ai conținut adecvat cerinței;
- d) să respecti precizarea privind numărul minim de rânduri.

JOC

1. a) Selectați secvențe din text care să vă ajute să susțineți părerea despre relația dintre personajele Anton Lupan și Ieremia. O echipă va prezenta relația din perspectiva lui Anton Lupan, cealaltă echipă, din perspectiva lui Ieremia.

b) Evaluați prezentările, folosindu-vă de următoarele simboluri:

Observă!

Personajul, așa cum se regăsește numai în textele literare, este „rezultatul” imaginației scriitorului, fiind deosebit de persoana din lumea reală.

Portofoliu individual

În orele de educație plastică ai descoperit modalitatea prin care se poate realiza un portret sau un autoportret. Adaugă, în portofoliul personal, portretul lui Ieremia sau al lui Anton Lupan, folosind, ca sursă de inspirație, textul din manual.

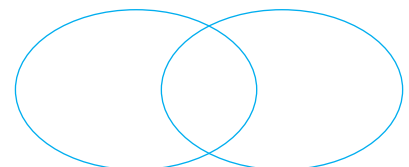
Indicație de rezolvare: Identifică minimum două trăsături fizice și două trăsături morale.

Reflectează!

Urmărește fragmentul din filmul *Toate pânzele sus!*, prezentat în manualul digital, care surprinde întâlnirea dintre Ieremia și Anton Lupan.

Completează o diagramă Venn în care să notezi asemănările și deosebirile dintre personajele romanului, așa cum ți le-ai imaginat, și personajele din film.

Indicație de rezolvare: Observă vestimentația, mimica și schimbul de replici.

Textul epic: personajul • mijloace de caracterizare (actualizare) (2)

Alexandre Dumas (1802–1870) a fost un autor francez care a scris multe romane istorice și de aventuri. Se pare că sursa de inspirație au reprezentat-o faptele de vitejie ale propriului tată, general în armata lui Napoleon I, care i-au fost povestite de către mama sa. Dintre operele sale amintim: *Cei trei muschetari*, *Contele de Monte-Cristo*, *Regina Margot*, *După douăzeci de ani*, *Doamna de Monsoreau*.

Maurice Leloir, *D'Artagnan, Athos, Aramis și Porthos* (ilustrație a primei ediții americane din 1894).

ÎNAINTE DE LECTURĂ

- a) Numește două cărți sau filme de aventuri cunoscute de tine.
 - b) Menționează, pentru fiecare din ele, un aspect care te-a impresionat.
- Privește cu atenție imaginea din josul paginii, imaginându-ți ce ai simți dacă ai fi unul dintre muschetari.

Cei trei muschetari

(fragment)

de Alexandre Dumas

D'Artagnan nu cunoștea pe nimeni la Paris. S-a dus, prin urmare, la întâlnirea cu Athos fără a avea vreun martor, fiind hotărât să se mulțumească doar cu cei aduși de adversarul său. Intenția sa era de a-și cere scuze convenabile, dar care să nu arate vreo slăbiciune, temându-se ca în acest **duel** să nu se întâmple ceea ce se întâmplă în orice duel în care un bărbat tânăr și viguros se înfruntă cu un adversar rănit și slăbit: dacă este învins, triumful celui rănit este dublu; dacă este învingător, este acuzat de ticăloșie și îndrăzneală ieftină.

De altfel, ori n-am prezentat noi bine caracterul căutătorului nostru de aventură, ori cititorul nostru a remarcat deja că d'Artagnan nu era un om obișnuit. Astfel, tot repetându-și că moartea sa era inevitabilă, nu s-a resemnat să moară încetșor, așa cum ar fi făcut în locul lui un altul, mai puțin curajos și mai potolit. S-a gândit la caracterele diferite ale celor cu care avea să se bată și a început să-și vadă mai limpede situația. El spera ca, în urma scuzelor sincere pe care avea să și le ceară, Athos să-i devină prieten, iar înfățișarea de mare senior a acestuia îl măgulea. Își mai zicea că-l va înspăimânta pe Porthos cu povestea **cingătoarei** pe care – dacă nu avea să fie ucis pe loc – putea s-o spună tuturor, o poveste care, rostită dibaci, avea să-l facă de râs pe Porthos. În fine, de fățarnicul Aramis nu-i era mare frică și, presupunând că avea să ajungă până la el, se gândea să-l expedieze cu totul sau, cel puțin, să-i lovească fața, după cum recomandasese Cezar să li se facă soldaților lui **Pompei**, pentru a-i poci definitiv frumusețea de care era atât de mândru.

[Urmează confruntarea dintre Athos și d'Artagnan, dar, imediat ce se aud cele două spade lovindu-se, își fac apariția gărzile cardinalului Richelieu, conduse de Jussac. Muschetarii sunt în primejdie.]

— Sunt cinci, a zis Athos în șoaptă, și noi nu suntem decât trei. Vom fi iarăși bătuți și va trebui să murim aici, fiindcă, vă declar, nu voi apărea pentru a doua oară învins în fața căpitanului.

Atunci, Porthos și Aramis s-au apropiat de el, în timp ce Jussac își alinia oamenii.

Acest moment i-a fost de ajuns lui d'Artagnan pentru a se hotărî: se afla în fața unuia dintre acele evenimente care decid soarta unui om. Era de făcut o alegere între rege și **cardinal** și, odată alegerea făcută, trebuia să meargă înainte pe acel drum. Să te duezi, adică să nu respecti legea, să-ți riști capul, să te declari dușmanul unui ministru mai puternic decât însuși regele – iată ceea ce a întrevăzut tânărul și trebuie să spunem, spre lauda lui, că nu a pregetat nicio clipă. Întorcându-se spre Athos și prietenii săi, li se adresă cu hotărâre:

— Domnilor, voi îndrepta ceva din cuvintele dumneavoastră. Ați spus că nu sunteți decât trei, dar mie mi se pare că suntem patru.

— Dar nu ești de-al nostru! a spus Porthos.

— Este adevărat, a răspuns d'Artagnan, nu am uniforma, dar am sufletul. Inima mea este de muschetar, așa o simt, domnule, și aceasta îmi dă putere.

— Îndepărtează-te, tinere! a strigat Jussac, ghicind, după gesturile și expresia feței lui d'Artagnan, intențiile acestuia. Poți să te retragi, suntem de acord! Hai, repede, salvează-ți pielea!

D'Artagnan nu s-a clintit.

— Hotărât lucru, ești băiat bun, a spus Athos, strângând mâna tânărului.

— Haideti! Haideti! Să ne decidem odată! a mai zis Jussac.

Dar toți se gândeau la tinerețea lui d'Artagnan și se temeau de lipsa lui de pricepere.

— Vom fi doar trei, din care unul rănit, și pe lângă noi un copil, a zis Athos, dar se va spune că eram patru oameni.

— Da, dar nu putem să dăm înapoi! a exclamat Porthos.

— Este totuși greu, a zis Athos.

D'Artagnan a înțeles îndoiala lor.

— Domnilor, puneți-mă la încercare și vă jur pe onoarea mea că nu vreau să plec de aici dacă vom fi învinși!

— Cum te numești, îndrăznețule? l-a întrebat Athos.

— D'Artagnan, domnule!

— Ei bine, Athos, Porthos, Aramis și d'Artagnan, înainte! i-a încurajat Athos.

— Ei bine, domnilor, v-ați decis să luați o hotărâre? a strigat Jussac pentru a treia oară.

— S-a făcut, domnilor! a zis Athos.

— Și ce ați hotărât? a întrebat Jussac.

— Vom avea onoarea de a ne bate, a răspuns Aramis, ridicându-și pălăria cu o mână și spada cu cealaltă.

— Aha! Prin urmare vă împotriviți? s-a mirat Jussac.

— Pe naiba! Aceasta vă miră?

Și cei nouă combatanți s-au năpustit unii asupra celorlalți cu o furie care nu excludea o anumită chibzuință.

Athos l-a ales pe un anume Cahussac, favorit al cardinalului. Lui Porthos i-a revenit Biscarat, iar Aramis s-a trezit în față cu doi adversari.

În ceea ce-l privește pe d'Artagnan, s-a aflat împotriva lui Jussac însuși.

Inima tânărului **gascon** bătea cu putere, nu de frică, Doamne ferește, nici gând, dar de plăcerea întrecerii. Se duela ca un tigrul furios, învârtindu-se de zece ori în jurul adversarului său, schimbându-și de douăzeci de ori mișcările și terenul.

Vocabular

cardinal – (s.m.) înalt prelat al Bisericii Catolice, unul dintre cei 70 de înalți demnitari care alcătuiesc consiliul papal și dintre care se alege noul papă.

cingătoare – (s.f.) fâșie de pânză, de piele etc. cu care se încinge mijlocul.

duel – (s.n.) luptă care se desfășura între două persoane înarmate (de obicei, în prezența unor martori) și care avea drept scop rezolvarea unor conflicte.

gascon – (s.m.) locuitor al unei provincii istorice din sud-vestul Franței numite Gasconia.

Pompei – general și om de stat roman (secolul I î.H.), învins de Iulius Caesar la Pharsala.

Imagine cu personajele principale din *Cei trei muschetari* (1921), una dintre primele ecranizări ale romanului, cu Douglas Fairbanks în rolul lui d'Artagnan.

Contextul operei

Cei trei muschetari (1844) este o poveste despre onoare și aventură. Spadasinii Athos, Porthos și Aramis, împreună cu tânărul d'Artagnan își unesc puterile în apărarea regelui și a reginei Franței, împotriva adversarului lor politic, cardinalul Richelieu. Prietenia lor – exprimată de propria deviză „Toți pentru unul și unul pentru toți!” – îi va ajuta să obțină victoria în acțiunile eroice. Romanul *Cei trei muschetari* este o adevărată lecție despre prietenie, despre curaj și loialitate.

Află mai mult!

● **Muschetarii** din romanul lui Dumas erau nobili care făceau parte dintr-un corp de cavalerie aflat în serviciul regilor Franței. Denumirea lor provenea de la armele de foc cu care erau înarmați. **Muschetele** se încărcău foarte greu și erau lipsite de precizie, de aceea, atunci când luptau pedestri, soldații se așezau pe două-trei rânduri. După ce trăgeau, cei din primul rând se lăsau în genunchi să își reîncarce muschetele. În acest timp trăgeau cei din doilea rând.

Gustave David, *Muschetarii regelui în 1680* (1870)

[Lupta continuă până când doar Biscarat mai îndrăznește să reziste.]

— Aici, aici va muri Biscarat, singurul din cei care sunt cu el.
 — Dar sunt patru împotriva ta, isprăvește, îți ordon!
 — Ah! Dacă îmi ordoni, este altceva, a spus Biscarat, fiind șeful meu, trebuie să te ascult.

Și, făcând un salt înapoi, și-a frânt spada de genunchi pentru a nu o preda și a azvârlit bucașile dincolo de zidul mănăstirii. Apoi, cu mâinile încrucișate, a început să fluiera o melodie cardinalistă.

Curajul este respectat întotdeauna, chiar și la un dușman. Muschetarii l-au salutat pe Biscarat și și-au pus spadele în teacă. D'Artagnan a făcut la fel, apoi, ajutat de Biscarat, singurul care mai rămăsese în picioare, i-au dus până la poarta mănăstirii pe Jussac, Cahussac și pe acela din adversarii lui Aramis care nu era decât rănit. Celălalt, după cum am spus, murise. După ce au bătut în poarta mănăstirii, cerând ajutor pentru răniți, s-au îndepărtat spre reședința domnului Tréville, amețiți de bucurie.

Au fost văzuți mergând înlănțuiți, ocupând toată lărgimea străzii și acostând fiecare muschetar întâlnit, astfel încât, până la urmă, a fost un marș triumfal. Inima lui d'Artagnan bătea cu putere, iar el se simțea cuprins de o adevărată beție, mergând între Athos și Porthos și îmbrățișându-i afectuos.

— Dacă încă nu sunt muschetar, le-a spus noilor săi prieteni trecând pragul reședinței domnului Tréville, cel puțin am fost primit ca ucenic, nu-i așa?

(Traducere din limba franceză de Liana Maria Gomboșiu)

DESCOPERĂ!

1. Citește cu voce tare o secvență din textul dat care ilustrează ideea de prietenie.
2. Exemplifică, folosind un fragment din textul citat, noțiunea de *onoare*.
3. Enumeră personajele care iau parte la acțiune.
4. Precizează conflictul/conflictele din textul citat.

EXERSEAZĂ!

1. Completează, în caiet, tabelul următor referitor la personajul d'Artagnan din opera *Cei trei muschetari* de Alexandre Dumas:

Trăsătura fizică/morală	Citatul reprezentativ	Modalitatea de caracterizare

2. Redactează, în maximum 150 de cuvinte, un text narativ în care să prezinți o întâmplare imaginară avându-i drept eroi pe cei patru muschetari.

În compunerea ta, vei avea în vedere:

- a) să relatezi întâmplarea, respectând succesiunea logică a evenimentelor;
- b) să păstrezi contextul spațio-temporal din fragmentul operei *Cei trei muschetari*;
- c) să ai un conținut adecvat cerinței;
- d) să respecti precizarea privind numărul de cuvinte.

Portofoliu individual

● Realizează o schemă de caracterizare a unui dintre personajele principale din romanul *Cei trei muschetari*.

Indicație de rezolvare: Folosește drept reper schema de caracterizare de la pagina 22.

Jurnalul

ÎNAINTE DE LECTURĂ

Observă cu atenție textul de mai jos.

a) Ce ți se pare diferit față de alte texte narative din punctul de vedere al formei?

b) Ai mai întâlnit un asemenea text?

Jurnal 1935–1944 (fragment)

de Mihail Sebastian

Vineri, 30 august 1935

Numai o neglijență în ultimul moment al plecării (vor fi deseară patru săptămâni de atunci) m-a făcut să uit acasă caietul acesta. Dacă l-aș fi avut cu mine la Ghilcoș, aș fi avut atâtea lucruri de scris! [...]

Am observat o totală revenire la sănătate, nu numai morală, dar și fizică. Semnificativă ușurința mea actuală de a adormi fără a trebui să mai recurg la atâtea complicate construcții mintale, în care seară cu seară încercam – înainte de a pleca la Ghilcoș – să mă angrenez în somn.

Hotărât, am fost fericit. Totul mi se părea oportun, facil, armonios. Ce lectură norocoasă *Fontaine* al lui Charles Morgan, așa de mult apropiată de atmosfera mea personală de-a lungul acestui binecuvântat august. Dacă aveam caietul ăsta cu mine, cred că aș fi umplut pagini întregi despre asta!

Mă întorc recreat, în sensul strict al vorbei. Sunt mândru de mine, când mă uit în oglindă, așa de tânăr, așa de vizibil sănătos (poate prea vizibil). După-masă mă duc la fotograf. Să-mi rămână cel puțin atâta, dacă mai mult nu se va putea.

Sâmbătă, 31 august [1935]

Aseară, lungă convorbire cu Mircea¹, Nina, Marietta² și Haig³. Foarte bucuros de revedere și totul mi se părea în acord cu dispozițiile mele optimiste.

În schimb, plimbarea mea de azi-dimineață în oraș m-a necăjit. Oamenii sunt palizi de căldură, obosiți, fără chef de lucru, **acriți**. Am intrat la Montaureanu⁴ să-mi achit revistele și m-**au dezolat** fețele lungi ale tuturor. Ocneanu⁵, căruia m-am dus să-i anunț pe curând predarea manuscrisului, era complet **degonflat**.

Câtă vreme voi izbuti, oare, să-mi păstrez forma mea actuală de optimism, între oamenii ăștia plictisiți, indiferenți, morți de oboseală?

Luni mă duc la birou, astă-seară la redacție.

¹ Mircea Eliade.

² Marietta Sadova, actriță și regizoare.

³ Haig Acterian, om de teatru, soțul Mariettei Sadova.

⁴ Virgil Montaureanu conducea Editura „Cultura Poporului”.

⁵ Directorul Editurii Alcalay.

Vocabular

acrit – (adj.) (despre oameni) morocănos, ursuz.

degonflat – (adj.) dezamăgit.

dezola – (vb.) a descuraja, a deprima.

București, intersecția din fața
Cercului Militar (1930)

Află mai mult!

Romancierul, dramaturgul și publicistul român **Mihail Sebastian** a scris, în perioada 1935–1944, un jurnal care a rămas, decenii întregi, necunoscut, fiind publicat abia în 1996, grație insistențelor

regizorului american de origine română Harry From. Stilul direct al autorului și imaginea societății românești interbelice au impus repede lucrarea atât în România, cât și în țările în care a fost tradusă (Franța, SUA, Germania, Olanda, Suedia ș.a.). În 2006, pentru versiunea germană a jurnalului său, lui Mihail Sebastian i-a fost conferit postum Premiul „Geschwister Scholl” al Asociației librarilor germani. În 2004, inspirându-se din însemnările zilnice ale autorului român, dramaturgul american David Auburn a scris o piesă intitulată chiar *Jurnalul lui Mihail Sebastian*, care a avut premiera în același an.

Reflectează!

Jurnalul de călătorie consemnează experiențe legate de fascinația descoperirii unor noi spații și de aventura cunoașterii.

În **jurnalul de activitate** se înregistrează observațiile, constatările din timpul realizării unui experiment sau a unui proiect.

Află mai mult!

Multe personalități ale culturii române au scris jurnale sau au consemnat expedițiile la care au participat. Dacă ești interesat, citește cuvântarea *Expedițiunea antarctică belgiană*, de Emil Racoviță, volumul *Metropole*, de Liviu Rebreanu, (cuprinde însemnări de călătorie din Berlin, Roma, Paris) sau lucrarea *La nord de noi înșine*, de Radu Tudoran.

DESCOPERĂ!

1. La sfârșitul lecturii, prezintă colegilor părerea despre conținutul fragmentului. Pentru modul în care ai rezolvat cerința, ceilalți vor alege un emoticon:

2. Copiază, în caiet, numai enunțurile pe care le consideri corecte.

- În textul de mai sus se descrie un peisaj.
- În fragment se prezintă o călătorie.
- Sunt consemnate evenimentele din timpul unei zile.
- În pagina de jurnal citată este descris și aspectul oamenilor din oraș.
- În fragmentele citate este sugerată revenirea dintr-o călătorie.
- Sunt exprimate stări sufletești, precum bucuria, optimismul.

3. Răspunde în scris la următoarele întrebări.

- Ce timpuri verbale apar predominant în fragmentul de jurnal citat?
- Ce informații din text arată că este vorba despre o pagină din jurnalul unui scriitor?
- Care sunt trăirile ce se desprind din pagina de jurnal? Justifică-ți răspunsul cu exemple din text.

4. Răspunde oral la următoarele întrebări:

Cine scrie un jurnal?

Ce se notează într-un jurnal?

De ce se scrie un jurnal?

Cum se realizează un jurnal?

AMINTEȘTE-ȚI!

Jurnalul este un text narativ autobiografic ce conține însemnările unei persoane, făcute cu scopul de a reține cele mai importante momente petrecute pe parcursul unei perioade.

În jurnal:

- se precizează data;
- se fac referiri la locul desfășurării evenimentelor;
- se relatează întâmplări la persoana I;
- se consemnează faptele, opiniile, emoțiile, trăirile, sentimentele, la puțin timp după producerea lor;
- se folosesc îndeosebi verbe la timpul prezent; pot fi folosite și verbe la timpul imperfect sau perfect compus.

EXERSEAZĂ!

1. Alcătuieste un jurnal de activitate după ce ai participat la un experiment în timpul orei de chimie. Notează impresiile și emoțiile pe care tu și ceilalți colegi le-ați trăit.

2. Scrie un jurnal de călătorie, în timpul unei excursii.

a) Menționează informații obținute de la obiectivele turistice vizitate care te-au uimit sau te-au emoționat.

b) Trasează, pe o hartă desenată de tine, drumul parcurs.

3. Pe Facebook există un jurnal de activități. Notează, în 3–5 rânduri, elementele de conținut ce pot apărea în această secțiune.

JOC DE ROL

Lucrați în perechi! Construiți, alternativ, situații dialogate în urma cărora să evaluați atitudinea interlocutorului și să dați dovadă că i-ați înțeles punctul de vedere din context, transpunându-vă în următoarele situații de comunicare:

- aflarea unui rezultat favorabil la un examen dificil;
- anticiparea unui refuz, sugerat pe un ton politicos;
- gestionarea unei situații care presupune o alegere strictă;
- asumarea rolului de mediator într-un conflict;
- corectarea unui comportament verbal sau nonverbal nedorit.

DESCOPERĂ!

a) Ascultă, în manualul digital, prezentarea radiofonică a celei mai recente ecranizări a romanului *Cei trei muschetari*, de Alexandre Dumas, completând, ulterior, tabelul de mai jos.

Informații cunoscute despre subiect	Punctul de vedere exprimat în prezentarea radiofonică

b) Informațiile dobândite anterior despre romanul studiat te-au ajutat să înțelegi mai bine prezentarea?

c) Formulează trei întrebări pe care le-ai adresa prezentatorului știrii pentru a-ți clarifica toate nelămuririle.

d) Exprimă-ți o opinie argumentată cu privire la mesajul prezentării radiofonice.

REȚINE!

Strategiile de ascultare activă implică și evaluarea celor spuse de interlocutor, deseori raportându-te la propriile opinii, concepții, idei.

Afișul ecranizării americane din 1993, cu Charlie Sheen, Kiefer Sutherland, Chris O'Donnell și Oliver Platt în rolurile principale.

EXERSEAZĂ!

1. a) **Lucrați în perechi!** Exprimați-vă opinia despre oportunitatea vizionării celei mai recente ecranizări a romanului *Cei trei muschetari*, de Alexandre Dumas. Unul dintre voi își va manifesta interesul, celălalt își va exprima un punct de vedere contrar.

b) Fiecare va preciza dacă informațiile din dialogul cu interlocutorul l-au determinat să-și schimbe punctul de vedere.

c) Verificați modul în care v-ați raportat la punctul de vedere al celuilalt alegând una dintre următoarele aprecieri: FB, B, S, I.

2. Exprimă-ți aceeași opinie asupra vizionării celei mai recente ecranizări a romanului *Cei trei muschetari*, de Alexandre Dumas, de data aceasta în fața profesorului.

La final, alege variantele care se potrivesc situației tale de comunicare:

- Receptorul și-a manifestat interesul/dezinteresul față de subiect.
- Receptorul a intervenit/nu a intervenit în discursul meu.
- Am fost susținut prin mijloace verbale/nonverbale/paraverbale.
- Punctele de vedere exprimate în clasă și/sau cunoștințele mele anterioare privitoare la acest subiect m-au ajutat/nu m-au ajutat să fiu convingător.
- Răspunsul final al interlocutorului mi-a demonstrat că am avut un punct de vedere clar/neclar și convingător/neconvingător formulat.

Etapele scrierii cu accent pe prezentarea textului în fața unui public și evaluarea feedbackului primit

Alte aspecte: redactare de mână – redactare computerizată

DESCOPERĂ!

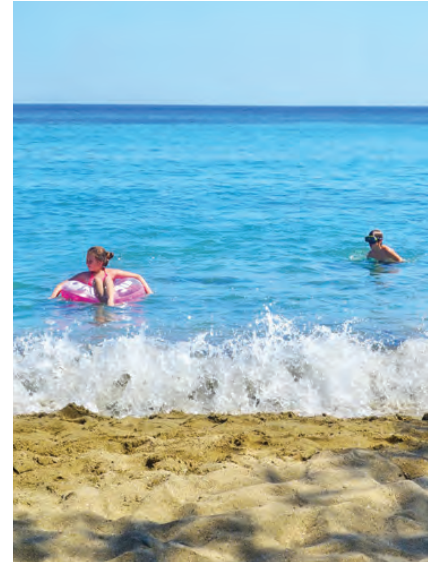
1. Enumeră trei locuri în care ai vrea să călătorești.
2. a) Alege locul preferat în care îți place să-ți petreci o parte a vacanței.
b) Pregătește un discurs pe care să-l susții în fața clasei, cu scopul de a-i determina pe colegi să viziteze și ei locul tău preferat de petrecere a vacanței. Nu uita să te documentezi!

REȚINE!

Etapele scrierii unui text care se prezintă în fața unui public sunt: alegerea temei, documentarea, notarea discursului pe ciornă, urmată de revizuirea lui, redactarea formei finale, rostirea și repetarea cu voce tare a textului.

Prezentarea unui text în fața publicului implică totodată adoptarea unei atitudini calme, gestionarea emoțiilor, rostirea clară a cuvintelor, cu intonație și convingere, astfel încât să se păstreze atenția auditoriului.

APLICĂ!

Lucrați în echipe de câte patru elevi!

a) Scrieți în colaborare un text narativ de minimum 150 de cuvinte în care să relatați o întâmplare despre prietenie, petrecută într-o vacanță.

Indicație de rezolvare: Nu uitați să concepeți mai întâi un plan, să realizați un text inițial, apoi să revizuiți textul realizat și să redactați forma finală!

b) Echipele își aleg reprezentanți care vor citi textul redactat în fața celorlalți colegi.

c) Activitatea fiecărei echipe va fi evaluată după următoarele criterii:

Criterii	Foarte bine	Bine	Suficient
Textul corespunde cerinței.			
S-au respectat etapele scrierii.			
Textul este coerent, fără greșeli de exprimare, cu un limbaj variat.			
Reprezentantul echipei a citit clar, expresiv și convingător.			

d) După evaluarea realizată conform criteriilor, fiecare echipă își corectează greșelile, pe baza sugestiilor primite.

e) Elevii scriu, în caiete, forma finală a textului realizat în colaborare.

DESCOPERĂ!

1. Lucrați în perechi!

- Unul dintre elevi scrie de mână, acasă, un text de maximum 150 de cuvinte, în care își descrie cel mai bun prieten.
- Colegul său rezolvă aceeași cerință, dar scrie textul cu ajutorul unui computer și îl printează, pentru a-l putea aduce la școală.
- Faceți schimb de lucrări, corectându-le.
- Comparați cele două texte, notând cel puțin două diferențe între redactarea de mână și cea computerizată.

2. După rezolvarea exercițiului anterior, completează tabelul de mai jos, pe care l-ai copiat în caiet.

Redactare de mână – caracteristici	Redactare computerizată – caracteristici

Află mai mult!

• Anumite studii psihologice susțin că scrisul de mână ajută la o mai bună reținere a informației, de aceea luarea notițelor sau întocmirea unor fișe de lectură sunt mereu utile. Totodată, se pare că scrisul de mână ar îmbunătăți creativitatea și abilitățile de redactare.

REȚINE!

În redactarea scrisă și computerizată a textelor, se respectă următoarele criterii:

- așezarea corectă a textului în pagină (titlu, alineate, margini etc.);
- forma specifică a literelor și spațierea corectă a acestora; păstrarea aspectului îngrijit al lucrării, fără ștersături sau tăieturi; **corectitudinea exprimării și utilizarea unei terminologii potrivite.**

Atenție! În etapa de tehnoredactare: se folosesc diacritice (se verifică scrierea cu un corector de limbă); se respectă convenții grafice (corp/caracter de literă etc.); pentru sublinierea unor idei, pentru citate se utilizează caracterele cursive (*italic*), pentru titlul lucrării, caractere de literă aldine (**bold**); se introduc ilustrații care corespund mesajului verbal.

Respectă ortografia și normele de punctuație; corectează eventualele greșeli de literă!

APLICĂ!

Lucrați în echipă!

Grupați câte șase, realizați o prezentare în PowerPoint pentru una dintre temele: *Lumea romanelor lui Alexandre Dumas*, *Ceremonia ceaiului în Asia*, *Fascinația călătoriei în literatură*.

Indicație de rezolvare: După alegerea temei, toți membrii echipei vor identifica diferite surse bibliografice în legătură cu aceasta; informațiile vor fi selectate și ordonate într-un plan scris de mână de trei dintre membri. Ceilalți trei dezvoltă planul într-un material redactat computerizat.

În redactarea materialului, veți avea în vedere: respectarea temei de cercetare, corectitudinea și originalitatea exprimării, utilizarea terminologiei potrivite, formularea unor concluzii.

EXERSEAZĂ!

1. Citește cu atenție următoarele postări pe Facebook ale unui utilizator:

12 august, Grecia
Uau, lată-mă în vacanță cu familia. V-ă plac fotografiile postate 😊.
Aștept cât mai multe licuri 😊.

13 august, Grecia
Azi mă âmbarc pentru o croazieră pe mare. Distracție... peisaje noi... întreceri... prieteni. Afîta veselie o să dea impresia că vaporul este neâncăpător.:))
Pe o scară de la 1 la 5, mă simt bine când: a) mă plimb; b) fotografiez; c) socializez; d) mă joc; e) postez pe Instagram.

Activitate	Scor
a) mă plimb	2
b) fotografiez	3
c) socializez	4
d) mă joc	5
e) postez pe Instagram	5

2. Notează două elemente grafice, folosite în postarea de mai sus.

3. Rescrie corect, în caiet, textele postărilor de pe Facebook.

4. Exprimă-ți părerea, în minimum 20 de cuvinte, în ceea ce privește realizarea unei postări pe Facebook din punctul de vedere al normelor lexico-gramaticale, ortografice și de punctuație.

REȚINE!

În spațiul virtual, poți folosi ghidul computerului pentru o așezare corectă în pagină, care să facă textul scris mai atractiv.

Imaginile, fonturile și alte elemente grafice folosite evidențiază mesajul și conținutul acestuia.

EXERSEAZĂ!

1. a) Caută în spațiul virtual postări care conțin încălcări ale normelor de scriere corectă, precizând dacă mesajul transmis a fost ușor de descifrat.

b) Rescrie textele, astfel încât mesajul să fie înțeles fără dificultate de oricare cititor.

2. Postează, în spațiul virtual, un mesaj corect, fără încălcări ale normelor de punctuație și de ortografie. Prezintă-le colegilor aprecierile primite.

Portofoliu individual

Ascultă textul referitor la prietenie din manualul digital, evaluându-l conform criteriilor:

- adecvare la temă;
- originalitate;
- prezentare atractivă, cu intonație și claritate.

Proiect

Realizează un blog în care să îți promovezi opiniile despre prietenie.

Noțiuni de fonetică (actualizare)

DESCOPERĂ!

1. Notează structura fonetică a următoarelor cuvinte, conform modelului: *călător, a naviga, pirat, primejdie, curajos, teamă*.

Model: *aventură* = v-c-v-c-c-v-c-v

2. Completează tabelul următor, după ce l-ai copiat în caiet, așezând fiecare dintre următoarele cuvinte în coloana potrivită: *călătorie, înfricoșătoare, viteaz, veneau, seara, zburau, balauri, preiei, boreal, periculoase, vijelie, a nădăjdui, înapoi, mărinimie, broaște, pluteau, se zăreau, vapoare, iederă, cenușie*.

Cuvinte care conțin diftongi	Cuvinte care conțin triftongi	Cuvinte care conțin hiat

3. Precizează numărul de litere și de sunete pentru fiecare dintre cuvintele: *cireș, ciorchine, ghinion, gheată, exemplu, unghie, ciob, cerc, auxiliar, chenar*.

AMINTEȘTE-ȚI!

Orice **silabă** are în structura ei o singură vocală. **Diftongul** este grupul de sunete format dintr-o vocală și o semivocală pronunțate în aceeași silabă. **Triftongul** este grupul de sunete format dintr-o vocală și două semivocale pronunțate în aceeași silabă. **Hiatul** reprezintă grupul de două vocale alăturate, rostite în silabe diferite.

Grupurile ce, ci, ge, gi redau sunetele [č] și [ğ]. **Grupurile che, chi, ghe, ghi** redau sunetele [k'] și [g']. Parantezele pătrate indică transcrierea fonetică (pronunțarea) cuvintelor. În aceste grupuri, literele **e, i** sunt vocale atunci când în silaba în care apar nu există o altă vocală. Când în silabă apare o altă vocală, valoarea lor fonetică este zero.

Exemple: • *gem* = 3 litere (*g, e, m*), 3 sunete [ğem]; • *geantă* = 6 litere (*g, e, a, n, t, ă*), 5 sunete [ğantă]; • *ghem* = 4 litere (*g, h, e, m*), 3 sunete [g'em]; • *gheață* = 6 litere (*g, h, e, a, ț, ă*), 4 sunete [g'ață].

Litera **x** redă grupul [cs] în cuvinte precum *pix, text* sau grupul [gz], în cuvinte ca *examen, existent*.

Pronunțarea corectă se numește **ortoepie**, iar scrierea corectă, **ortografie**.

EXERSEAZĂ!

1. Notează, în caiet, cuvintele care conțin diftong, triftong sau hiat din enunțurile de mai jos, justificându-ți alegerile:

Ioana stătea în căruță, pe o grămadă de paie. Se ducea împreună cu bunicul la cules de mere. Bunica le-a spus să vină cu trei coșuri pline. La sfârșitul zilei, le-au adus în căruță.

2. Rescrie varianta corectă (a, b sau c), justificându-ți oral alegerea:

• În enunțul *Le-a explicat lecția.*, există:

a) un cuvânt/o structură care conține diftong și unul/una care conține vocale în hiat;

b) două cuvinte/structuri care conțin diftongi;

c) două cuvinte/structuri care conțin vocale în hiat.

• În enunțul *Marioara și Ioana ne-au spus povești.*, se găsesc:

a) doi diftongi și un triftong;

b) trei diftongi și trei hiaturi;

c) doi diftongi și un hiat.

3. Subliniază, în caiet, vocala accentuată din cuvintele: *călătorie, cunoaștere, corăbier, pierdere*.

4. Desparte în silabe următoarele cuvinte, menționând oral regulile fonetice de despărțire în silabe: *activitate, aspru, vârstă, munte, afluente, cinstit, punctuație, aeroplan, construcție, cablu*.

Scrierea și pronunția cuvintelor de origine străină, conținând foneme nespecifice limbii române

DESCOPERĂ!

- Alege din seria de mai jos și transcrie în caiet varianta corectă de pronunțare pentru fiecare dintre cuvintele: *bodyguard*, *chou à la crème*, *spray*:
 - [bodiguard]/[badigard]; • [șu a la crem]/[șoa la crem] • [sprei]/[șprei].
- a) Citește dialogul de mai jos, pronunțând corect cuvintele subliniate.
 - *Unde-ai fost în vacanță?*
 - *Am vizitat mai multe țări și orașe, dar cel mai mult mi-a plăcut la Strasbourg.*
 - *Ți-ai căutat acolo un job?*
 - *Nu. În Chile aș fi putut avea un loc de muncă bine plătit.*
 - *Ai aflat acest lucru de la cineva care făcea parte din stafful firmei?*
 - *Desigur.*
- b) Explică sensul cuvintelor *job* și *staff*.
3. Rescrie cuvintele următoare, marcând pentru fiecare silaba accentuată: *kaki*, *ketchup*, *walkman*, *background*.

REȚINE!

Cuvintele de origine străină conținând foneme nespecifice limbii române ridică numeroase probleme în comunicarea orală și scrisă, ca urmare a diferenței de grafie și de pronunție. Unii termeni își păstrează scrierea și pronunția ca în limba de origine: *spray* se pronunță [sprei], *Racine* se pronunță [rasin]. Există și numeroase situații în care sunt acceptate două forme corecte, utilizate în variație liberă: *cocktail/cocteil* pronunțat [cocteil], *derby/derbi*, pronunțat [derbi] etc. În schimb, alte cuvinte au fost adaptate sistemului limbii române: *nailon*, *aisberg*, *lider*.

Una dintre greșelile frecvent întâlnite în pronunțarea termenilor de origine străină, cum ar fi *ecru* [ecrű], *espresso* [espreso], *exit-poll* [ecsit-pol] sau *ethno-rock* [etno-roc], este rostirea cu **ie**, după modelul unor cuvinte din fondul vechi al limbii: *eu* [ieiu], *este* [ieste].

EXERSEAZĂ!

- Notează grafia corectă a următoarelor pronunții: [alüră], [biznis], [dizain], [remi], [șou], [feisbuc].
- Notează, în caiet, următoarele cuvinte de origine străină, așa cum se pronunță: *gentleman*, *kaizer*, *lied*, *Hugo*, *Schiller*, *Newton*.
- a) Rescrie formele accentuate corect: *badmington/badmington*; *bestseller/bestseller*; *kilowat/kilowat*; *cocktail/coctail*.
b) Caută în dicționar sensul cuvintelor selectate.
c) Alcătuiește enunțuri cu aceste cuvinte.
- a) Scrie un text de 3–5 rânduri în care să incluzi cel puțin patru cuvinte de origine străină frecvent folosite.
b) Citește textul cu voce tare în prezența profesorului, pentru a verifica dacă pronunția cuvintelor a fost corectă.
- Extrage din DOOM2 patru cuvinte care admit două variante de pronunțare. Alcătuiește enunțuri cu aceste cuvinte.

Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea • familia lexicală (actualizare)

„Ca voluntar, ai **trei sute șaizeci și cinci** de zile în care poți să te implici într-o varietate de proiecte din numeroase domenii:

- **social** – să participi la campanii de **întrajutorare** sau legate de drepturile copilului;
- **economic** – să participi la campanii de **ecologizare** a unor parcuri, păduri, zone **muntoase**, să reciclezi sau să inițiezi alte acțiuni de protecția mediului;
- **civic** – să promovezi principii legate de comunitate: **bunăvoința**, **dărnicia**, **pritenia**, egalitatea de șanse;
- **cultural** – să organizezi și să promovezi activități artistice;
- **al sănătății** – să asiguri servicii pentru pacienții din spitale.”

(Text prelucrat din site-ul Asociația existaosansa.weebly.com)

Află mai mult!

*Prefixoidele și sufixoidele sunt elemente de compunere savantă, la origine, cuvinte din limba greacă și latină, purtătoare de sens, cu ajutorul cărora se formează cuvinte noi: **politehnică**, **microfibră**, **aeronavă**, **megastar**, **vermifug**, **francofil**, **insecticid**, **radiolog**.

DESCOPERĂ!

1. Lucrați în grupe de câte patru! Rezolvați individual cerințele, apoi comparați-le, justificând răspunsurile!

a) Transcrie cuvintele evidențiate prin culoare, din textul alăturat, în două coloane separate: derivate și compuse.

b) Explică modul de formare a fiecărui cuvânt derivat.

c) Numește părțile de vorbire din care este format fiecare cuvânt compus.

2. Explică sensul cuvintelor următoare, verificându-le în DEX: *anglofil*, *geolog*, *ortoepie*, *hidrocentrală*, *microcosmos*, *radiografie*, *neurolog*, *claustrofob*.

AMINTEȘTE-ȚI!

Familia lexicală cuprinde totalitatea cuvintelor asociate între ele printr-o rădăcină comună (și, implicit, înrudite ca sens), formate prin **derivare** și **compunere**. **Derivarea** este un mijloc intern de îmbogățire a vocabularului constând în formarea unor cuvinte noi prin intermediul **sufixelor** (*fierar* > fier+ **-ar**) și/sau al **prefixelor** (*realege* > **re-** + *alege*). Cuvintele derivate se formează de la **cuvinte de bază**. **Rădăcina (radicalul)** reprezintă baza derivatului de la care se obțin cuvinte noi (de exemplu, derivat: *cântăreț*; cuvânt de bază: (a) *cânta*; rădăcină: *cânt-*). **Compunerea** este un mijloc intern de îmbogățire a vocabularului constând în reunirea totală (*demult* < *de*+ *mult*) sau parțială (*anglo-român*) într-un singur cuvânt a două sau mai multe cuvinte. Procedeele de compunere sunt: **juxtapunerea/alăturarea** (*pușcă-mitralieră*), **subordonarea** (*Poiana Mărului*) și **abrevierea** (*CFR = Căile Ferate Române*).

EXERSEAZĂ!

1. Scrie câte două cuvinte derivate cu fiecare dintre sufixele: **-ișor**, **-oi**, **-ește**, **-tor**.

2. Identifică în următoarea serie de cuvinte numai pe acelea derivate: *împreună*, (a) *împăduri*, (a) *împlânta*, *împânzire*, *desfacere*, (a) *despica*, *recitare*, *reducere*, (a) *preîntâmpina*, (a) *pregeta*, *pretenție*.

3. Notează câte patru termeni din familia lexicală a cuvintelor: *pământ*, *alb*, *târg*, (a) *vedea*.

4. Scrie câte două cuvinte compuse, conform cerințelor:

a) substantiv+ substantiv;

b) adjectiv+ adjectiv;

c) substantiv+ prepoziție+ adjectiv.

5. Numește procedeul de compunere prin care s-au format cuvintele: *S-E*, *demult*, *lup-de-mare*, *hidrobicicletă*, *biolog*.

6. Realizează derivate adjectivale cu sens superlativ, folosind următoarele prefixe: **arhi-**, **extra-**, **hiper-**, **super-**, **supra-**, **ultra-**.

7. Include într-un text propriu, de 100–150 de cuvinte, cel puțin trei cuvinte derivate și cel puțin două cuvinte compuse, subliniindu-le cu o linie, respectiv cu două linii.

Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: conversiunea

DESCOPERĂ!

Citește, cu atenție, proverbele:

- „**Leneșul** mai mult aleargă și **scumpul** mai mult păgubește.”
 - „**Binele** cu **bine** se răsplătește.”
 - „Unui om harnic îi este mai ușor să treacă peste un munte decât **unui leneș** să miște un deget.”
- a) Ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate în exemplele date?
b) Ce părți de vorbire au fost la origine aceste cuvinte?

REȚINE!

Conversiunea (schimbarea valorii gramaticale) reprezintă un mijloc intern de îmbogățire a vocabularului care constă în trecerea unui cuvânt de la o parte de vorbire la alta.

În clasa **adjectivului** pot trece, prin acord, următoarele părți de vorbire:

- verbul la participiu (*Trandafirii înfloriți răspândesc parfum.*);
- verbul la gerunziu (*Coșurile fumegânde se zăresc în depărtare.*);
- adverbul (*Fratele meu este un bărbat bine.*);
- substantivul (rar) (*Radu e mai bărbat decât îl credeam.*).

În clasa **substantivului** pot trece, prin articulare, următoarele părți de vorbire:

- adjectivul propriu-zis (*Leneșul mai mult aleargă.*);
- verbul la participiu (*Rănitul a primit îngrijiri.*);
- verbul la gerunziu (*Suferindul și-a făcut testamentul.*);
- verbul la supin (*Discutăm despre mersul nostru în excursie.*);
- pronumele (*Bucățile lipite au format un tot.*);
- numeralul (*Zecele de la teză i-a adus Anei felicitări.*);
- adverbul (*Binele învinge deseori în basme.*);
- interjecția (*Ahurile bunicului îl întristau pe nepot.*).

În clasa **adverbului** pot trece:

- adjectivul propriu-zis (*Sora mea îmi vorbește frumos deseori.*);
- adjectivul participial (*Sora mea îmi vorbește răstit uneori.*);
- verbul (*Poate că ai greșit.*);
- substantivul (*Zăpada a înghețat tun.; Matei s-a supărat foc pe noi.*).

În clasa **interjecției**, poate trece:

- substantivul (*Frate, cât mai am de scris!*).

Portofoliu individual

a) Identifică în versurile eminesciene de mai jos conversiunile, precizând valoarea morfologică obținută și partea de vorbire din care s-au realizat conversiunile.

- „Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi.”

(*Fiind băiet păduri cutreieram*)

- „Nu era azi, nici mâne, nici ieri, nici totdeauna,/ Căci unul erau toate și totul era una...”
(*Rugăciunea unui dac*)

b) Explică efectul artistic a două dintre conversiuni.

c) Descoperă alte trei conversiuni în poeziile scrise de Mihai Eminescu.

Indicație de rezolvare: „Căci astăzi dacă mai ascult/ Nimicurile-aceste,/ Îmi pare-o veche, de demult/ Poveste.” (*Adio*)

nimicurile – substantiv provenit prin conversiune din pronume negativ; din punct de vedere artistic, noul cuvânt are sensul de „vorbe lipsite de importanță” și evidențiază sentimentul de dezamăgire exprimat de eul liric.

EXERSEAZĂ!

1. Alcătuieste propoziții în care cuvântul *frumos* să apară, pe rând, cu valoare de adjectiv, adverb și substantiv.
2. Identifică, în textul dat, cuvintele formate prin conversiune. Explică modul lor de formare.

Ușor, toamna lasă loc anotimpului înghețat. Iarna, albul zăpezii se așterne peste pământul adormit. Împătimiții sporturilor de iarnă se pregătesc pentru mersul cu patinele, pentru schiat sau trasul cu sania. Deși peisajul este încântător, fiecare ascunde un of în suflet până la primăvară.

Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului: împrumuturi lexicale

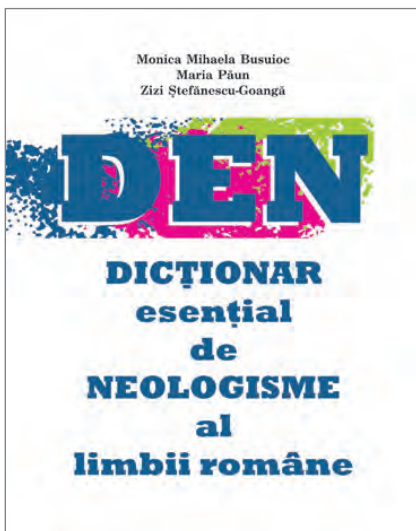

Observă!

Neologismele sunt cuvinte împrumutate din limbi de circulație internațională sau create recent, prin mijloace proprii, în limba română.

Cuvântul *neologism* a apărut în secolul al XVIII-lea, în limba franceză (*néologisme*), fiind format din două cuvinte provenite din greacă: *neo*, „nou” și *logos*, „cuvânt”. Rolul neologismelor este de a moderniza lexicul.

Limba română, la fel ca toate limbile, se află într-un proces permanent de internaționalizare.

DESCOPERĂ!

Notează, în caiet, câte un sinonim pentru următoarele cuvinte, frecvent întâlnite în vorbirea curentă: *weekend*, *party*, *trend*, *show*, *look*, *stres*.

REȚINE!

În limba română actuală se constată preferința pentru **împrumuturi**, îndeosebi din limba engleză, care înlocuiesc cuvinte românești, de exemplu, *make-up* pentru *machieaj* sau *funny* pentru *amuzant*.

Vocabularul unei limbi este în continuă transformare. În decursul istoriei limbii române, unele cuvinte au dispărut din uz, din diferite motive, altele au fost împrumutate din limbi cu care româna a intrat în contact.

Structura vocabularului românesc conține cuvinte **moștenite** (din limba latină și, foarte puține, din dacă), cuvinte formate prin **mijloace interne de îmbogățire a vocabularului**, **împrumuturi vechi** (din slavă, greacă, turcă, maghiară, latina medievală) și **împrumuturi noi**, începând cu secolul al XIX-lea, din limbile romanice (franceză, italiană, spaniolă sau din engleză, germană, rusă).

Exemple: *a veni* din latinescul *venire*; *drag* din slavul *dragŭ*; *oraș* din maghiarul *város*; *baclava* din turcescul *baklava*; *tacticos* din neogrecescul *taktikós*; *afiș* din franțuzescul *affiche*; *canțonetă* din italianescul *canzonetta*; *crenvurst* din germanul *Krenwürstchen*; *radar* din englezescul *radar*. Pentru a descoperi limba de unde provine un împrumut, folosește dicționarul!

Unele adjective intrate în limba română ca împrumuturi păstrează total sau parțial scrierea limbii de origine (*Lucrez full-time*; *Am văzut un one-man show*).

EXERSEAZĂ!

1. Consultă *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM2), pentru a alege forma corectă a următoarelor cuvinte împrumutate: *manager/meneger*; *chebab/chebap*; *loby/lobby*; *menu/meniu*; *fleş/flash*; *jazz/gez*.

2. Notează sinonime neologice pentru cuvintele: *prieten*, *copilăros*, *priceput*, *vorbăreț*, *moarte*, *molipsitor*, *clipă*, *vrajà*, *a învinui*, *necunoscut*.

3. a) Alcătuieste un text de 5–6 rânduri, în care să folosești următoarele cuvinte împrumutate din limba engleză: *mass-media*, *talk-show*, *meeting*, *business*.

b) Rescrie textul, înlocuind cuvintele împrumutate cu termeni mai vechi din limba română.

APLICĂ!

a) Alcătuieste un dialog de 4–6 replici în care să folosești neologisme frecvent utilizate de tine și de colegii tăi în timpul liber.

b) Notează pentru fiecare neologism un sinonim potrivit.

Portofoliu individual

Pentru îmbogățirea vocabularului, scrie câte o listă cu 10 cuvinte împrumutate din limba engleză, 10 din franceză și 10 din germană.

Indicație de rezolvare: Toate cuvintele trebuie să fie în uz în limbajul actual. Folosește un dicționar de neologisme!

Variații de registru • Jargonul, argoul

DESCOPERĂ!

1. Privește cu atenție imaginile de mai jos și imaginează-ți cum vorbesc în mod obișnuit participanții la situațiile de comunicare surprinse în fotografii.

AMINTEȘTE-ȚI!

Limbaajul solemn se folosește în situații protocolare (discursuri oficiale, publice) în care pot fi implicate instituții. **Limbaajul oficial** se distinge prin proprietatea termenilor, utilizarea formelor impersonale și a enunțurilor clar formulate, lipsite de ambiguitate. **Limbaajul standard** se folosește în condițiile cotidiene de comunicare, respectă un ansamblu de norme și este lipsit de mărci afective. **Limbaajul familiar** se caracterizează prin spontaneitate, expresivitate, prezența unor mărci ale subiectivității și ale afectivității. **Limbaajul popular** prezintă fapte de limbă (fonetice, lexicale, gramaticale) răspândite pe tot teritoriul țării, care nu apar în limbaajul standard: *poa'* (poate), *băiatu'* (băiatul), *maică* (mamă) etc.

DESCOPERĂ!

Transcrie, în caiet, următoarele enunțuri, completându-le cu unul dintre cuvintele *oficial*, *popular*, *familiar*, *amical*, *standard*, *solemn* și justificându-ți oral alegerea.

- Relația dintre interlocutorii din prima imagine de mai sus este ..., iar limbaajul lor este ...
- Relația dintre interlocutorii din a doua imagine de mai sus este ..., iar limbaajul folosit este ...

REȚINE!

În funcție de situația de comunicare (relațiile dintre interlocutori, caracterul oficial sau amical al comunicării), varietatea limbaajului se ordonează în **registre**, care se situează pe o axă de la extrema formalitate până la familiaritatea maximă. Putem identifica **limbaaj solemn**, **oficial**, **standard**, **familiar**, **popular**.

EXERSEAZĂ!

1. Asociază fiecărui text tipul de limbaaj corespunzător, justificându-ți oral alegerile:

a) „- Poftim, om bun, de-î ospăta împreună cu noi...” (I. Creangă)	b) – <i>Stimate Domnule Director, îmi permit să vă rețin pentru a vă comunica o informație importantă cu privire la elevii clasei a VIII-a.</i>	c) – <i>Alo, domnu', așteaptă să te-ntreb o chestie!</i>	d) – <i>Domnule, ajutați-mă să trec strada!</i>	e) – <i>Domnule profesor, vă rog să rezolvați urgent situația conflictuală dintre cei doi copii!</i>
limbaaj ...	limbaaj ...	limbaaj ...	limbaaj ...	limbaaj ...

2. Realizează, în scris, un dialog cu un membru al familiei sau cu un coleg, notând separat elementele limbaajului familiar.

DESCOPERĂ!

Citește fragmentul selectat din piesa *O noapte furtunoasă*, de Ion Luca Caragiale.

„ZIȚA (luând biletul): Și nu mi-l dai mai curând! Adu să văz. (Merge la o parte și citește.) «Angel radios! De când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul rațiunii... (își comprimă palpitațiile.) Te iubesc la nemurire. *Je vous aime et vous adore: que prétendez-vous encore?* Inima-mi palpită de **amoare**.»”

a) Consultă un dicționar pentru a afla din ce limbi străine provin cuvintele evidențiate.

b) Propozițiile subliniate prin culoare sunt scrise în limba franceză. Exprimă-ți o părere în legătură cu intenția personajului Rică Venturiano de a folosi acest limbaj într-un bilet de dragoste pe care i-l trimite Ziței.

c) Dacă studiezi la școală limba franceză, tradu în scris propozițiile. Dacă nu studiezi această limbă, caută on-line traducerea în limba română a textului scris în franceză.

REȚINE!

Jargonul este o formă de limbaj utilizat de anumite categorii sociale și profesionale, caracterizat de o terminologie specifică (tehnică, juridică etc.). În sens mai larg, jargonul reprezintă și o variantă a limbii cu elemente străine (uneori neadaptate), folosită de vorbitorii din anumite clase sociale pentru a se distinge de alte grupuri.

Jargonul este un limbaj folosit de diferite grupuri, dificil de înțeles pentru cei din afara lor.

EXERSEAZĂ!

Identifică, în textul de mai jos, elemente de jargon, precizând cărui grup profesional aparține limbajul:

Adminii care manageruiesc contul de Facebook au postat fotografii din proiectul „Toți împotriva violenței”. Tăgăuți-vă colegii care au organizat activitățile din cadrul proiectului!

DESCOPERĂ!

1. Citește, cu atenție, dialogul dintre cei doi tineri din imaginea alăturată.
2. Răspunde în scris la următoarele întrebări.
 - a) Ce cuvinte din dialog nu aparțin limbajului standard?
 - b) În ce scop consideri că le folosesc tinerii?

REȚINE!

Argoul este un limbaj convențional (codificat), folosit în medii periferice sau în grupuri sociale relativ restrânse, cu scopul de a se diferenția de alți vorbitori. Lexicul și morfo-sintaxa aparțin limbii standard, dar sensul cuvintelor se stabilește în contextul de comunicare.

APLICĂ!

1. Alcătuieste un text de 30–50 de cuvinte în care să apară elemente argotice dintre cele folosite de tine și de colegii tăi în pauze.
2. Imaginează-ți că ești scriitor și ai de redactat un dialog între două personaje care doresc să comunice fără a fi înțelese de alții.
 - a) Întocmește un minidicționar de termeni argotici.
 - b) Utilizează, în schimbul de replici al personajelor, cel puțin patru termeni argotici.

Află mai mult!

Termenii argotici se întâlnesc îndeosebi în limbajul oral și au o existență relativ scurtă, întrucât își pierd repede înțelesul codificat. Ei sunt înlocuiți de alți termeni cu caracter secret.

Relații culturale constructive • Noi și ceilalți (1)

DESCOPERĂ!

a) Înainte de începerea proiectului, scrie într-un minut numele unui prieten/al unei prietene, denumirea țării și a localității unde locuiește.

b) Definește, într-un mod personal, noțiunea de prietenie.

Călătorie și prietenie Proiect tematic

La finalul unui capitol cu titlul *Călătorii și aventuri*, îți propun, prin intermediul unui proiect, o călătorie reală (imaginară), care să dovedească frumusețea prieteniei. O schiță completă a unui astfel de proiect vei găsi în manualul digital, iar mai jos sunt oferite câteva **indicații de rezolvare** pentru realizarea proiectului.

I. Organizarea lucrului individual

Lucrează individual! Alege un prieten român/din altă țară pentru o călătorie reală sau imaginară pe un traseu din România, alcătuit de tine. Proiectul se va derula pe parcursul a două săptămâni.

II. Identificarea resurselor

Cu ajutorul profesorului, identifică **sursele de informare**: alcătuește o listă de lucrări recomandate pentru a afla informații despre obiectivele culturale care vor fi prezentate prietenului, pe parcursul călătoriei; propune fotografii, imagini, alte surse de documentare (site-uri, de exemplu); stabilește resursele materiale necesare (consumabile, calculator, imprimantă etc.) și calendarul realizării proiectului.

III. Precizarea elementelor de conținut

Cu ajutorul profesorului, **întocmește proiectul**. Acesta va conține: pagina de prezentare; e-mailul către prieten/prietenă în care este invitat(ă) într-o călătorie reală sau imaginară, precizându-se durata, traseul, obiectivele culturale ce vor fi vizitate; texte (jurnal de călătorie, scrisori) care vor prezenta posibile întâmplări din timpul călătoriei și care vor dovedi importanța și frumusețea prieteniei, cu accent pe loialitate, ajutor, spirit de sacrificiu etc.; concluziile după călătorie care să redea impresiile, sentimentele legate de cele văzute, trăite sau imaginate; bibliografia, anexele (produsele realizate din activități, imagini, notițe etc.).

IV. Colectarea datelor

Documentează-te. Folosește sursele identificate. Utilizează tehnologia modernă.

În prima săptămână, vei căuta informații privitoare la traseu și la obiectivele turistice pe care le vei prezenta. Întâmplările (reale sau imaginare) care vor dovedi prietenia dintre voi le vei expune în a doua săptămână.

Redactează și un minighid de conversație, dacă prietenul este dintr-o altă țară.

V. Prezentarea rezultatelor/Evaluarea proiectului Prezintă-ți proiectul.

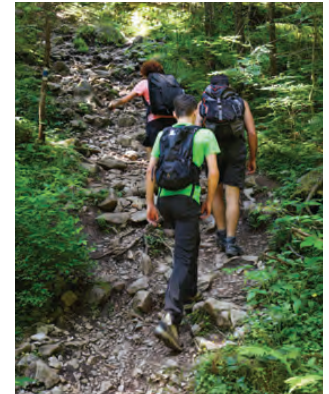
Criteriile după care se vor evalua proiectele sunt: • respectarea cerinței; • calitatea materialelor; • originalitatea; • modalitatea captivantă de prezentare.

La sfârșitul proiectului, fiecare elev își va oferi un punctaj între 1 și 5 la următoarele afirmații, pentru a-și evalua activitatea:

- Am folosit surse diferite de documentare.
- Informațiile selectate de mine au fost valorificate corespunzător în proiect.
- Am contribuit cu idei/materiale care au conferit proiectului originalitate.
- Am lucrat în echipă pentru realizarea proiectului.
- Din perspectivă personală, activitatea a fost un succes.

VI. Diseminarea rezultatelor proiectului

Diseminarea rezultatelor proiectului este foarte importantă, acestea putând fi utile și altora. Implică-te în această activitate, care poate spori și prestigiul școlii, astfel: promovează-ți proiectul pe pagina de Facebook, pe site-ul sau în revista școlii ori chiar în mass-media, dacă este posibil.

EVALUARE CONTINUĂ

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi, în caiet, cerințele.

„Înainte de asfințitul soarelui, în ziua aceea, veni la bordeiul lui moș Pleșuv nepoțelul său cel tânăr. Adusesse oile aproape, le lăsase în sama celor patru câni și dăduse o fugă până-n sat. Era desculț, căci vremea era caldă încă. Pletele bălane i le stăpânea o cușmă de oaie și pe trup purta o piele de capră, încinsă strâns cu o curea. Sosi lepăind, cumpănind în mâna dreaptă toiegele de alun. [...]

— Ce este, Micule? îi zise cu glas moale.

— Moșule, răspunse copilul cu gravitate; la noapte au să vie iarăși la furat.

— De unde știi tu asta? grăi bătrânul, privindu-și cu luare-aminte nepotul.

— Știu; căci în noaptea care a trecut n-au fost și s-au mulțumit cu stârvul mioarei mele, pe care au ros-o de istov, pe pârau, în sus. Acuma li-i foame și-au să vie iar. Am văzut urmă proaspătă de labă, în mâl, când am coborât. La gura pârauului, la adăpost. Se țin aproape, dar se tem ziua. La noapte au să vie iarăși să mă prade...

— Bine; atuncea să mergem, să le luăm pielea. [...]

— Nu mi-i frică, întâmpină copilul. [...] Trebuie să-mi dai sulița pe care mi-ai făgăduit-o în vara asta...”

(Mihail Sadoveanu, *Vânători de lupi, în veacuri vechi*)

Punctaj cerințe	Autoevaluare	Evaluarea profesorului
1. 5 puncte		
2. 5 puncte		
3. 10 puncte		
4. 10 puncte		
5. 10 puncte		
6. 10 puncte		
7. 10 puncte		
8. 10 puncte		
9. 20 puncte		
10 puncte		
Total		

- Rescrie, din textul citat, un indice spațial și unul temporal. 5 puncte
- Scrie o idee principală/secundară din textul dat. 5 puncte
- Explică, în 1–2 enunțuri, relația dintre cele două personaje din text. 10 puncte
- Realizează, în 50–70 de cuvinte, rezumatul textului citat. 10 puncte
- Transcrie, din primul paragraf, două cuvinte care conțin hiat și două care conțin diftong. 10 puncte
- Scrie numărul de litere și de sunete pentru cuvintele: *încinsă, atuncea*. 10 puncte
- Transcrie două derivate diminutive din textul dat. 10 puncte
- Selectează, din textul citat, două cuvinte obținute prin conversiune. Notează modul de formare a fiecăruia. 10 puncte
- Redactează, în minimum 150 de cuvinte, caracterizarea, sub formă de compunere, a copilului. Vei avea în vedere următoarele repere:
 - să prezinți două trăsături ale personajului, valorificând textul;
 - să illustrezi două modalități de caracterizare a personajului, prin citat/secvență comentată;
 - să ai un conținut adecvat cerinței;
 - să specifice precizarea privind numărul minim de cuvinte. 20 puncte

Se acordă 10 puncte din oficiu. Timpul efectiv de lucru este de 50 de minute.
Pentru autoevaluare, poți consulta răspunsurile din varianta digitală a manualului.

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 2

CUNOAȘTERE ȘI MISTER

LECTURĂ

- Monitorizarea și evaluarea propriei lecturi
- Texte în proză care combină diverse structuri textuale (explicativă, narativă, descriptivă, dialogată, argumentativă)
- Texte în proză care combină diverse structuri textuale (explicativă, narativă, descriptivă, dialogată, argumentativă) – aplicații

COMUNICARE ORALĂ

- Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv

REDACTARE

- Etapele scrierii cu accent pe integrarea sugestiilor într-o nouă formă a textului sau în textele viitoare

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE

A COMUNICĂRII

- Verbul (actualizare)
- Construcții active/construcții pasive cu verbul *a fi*
- Construcții cu pronume reflexive
- Construcții impersonale
- Organizarea coerentă a textului – succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor

ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE

- Relații culturale constructive •
Noi și ceilalți (2)

EVALUARE CONTINUĂ

Lectură

2.1.; 2.2.; 2.3.; 2.4.

Comunicare orală

1.1.; 1.2.; 1.3.;
1.4.; 1.5.

Redactare

3.1.; 3.2.;
3.3.; 3.4.

Elemente de construcție a comunicării

4.1.; 4.2.; 4.3.;
4.4.; 4.5.

Elemente de interculturalitate

5.1.; 5.2.

Monitorizarea și evaluarea propriei lecturi

Ion Luca Caragiale (1852–1912) a fost dramaturg, prozator și ziarist. S-a impus în literatura română prin piesele sale de teatru: *O noapte furtunoasă*, *O scrisoare pierdută*, *Conu Leonida față cu reacțiunea*, *D-ale carnavalului*, dar și prin textele în proză, publicate în volume precum *Schițe*, *Momente* sau *Nuvele și povestiri* (în care sunt incluse: *În vreme de război*, *Două loturi*, *Cănuță*, *om sucit* ș.a.).

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Prezintă colegilor, în maximum patru enunțuri, o situație în care ai avut noroc.
2. Observă cu atenție ilustrația de mai jos (stânga).
 - a) Care crezi că este tema operei literare *Două loturi*, scrisă de Ion Luca Caragiale?
 - b) Imaginează-ți întâmplările din această operă epică și un posibil final, scriindu-le în caiet, în prima rubrică a unui tabel asemănător cu acela de mai jos, pe care îl vei completa ulterior:

Întâmplările imaginate de mine	Întâmplările din text	Asemănări/deosebiri

Două loturi

de Ion Luca Caragiale

— Asta e culmea!... culmea!... strigă d. Lefter, ștergându-și fruntea de sudoare, pe când madam Popescu, consoarta sa, caută **fără preget** în toate părțile... Nu e și nu e!...

— Femeie, trebuie să fie-n casă... Dracu n-a venit să le ia!...

Dar ce au pierdut? ce caută?

Caută două bilete de loterie, cu care d. Lefter Popescu a câștigat.

Însă oricine mă poate întreba:

Bine, dacă a pierdut biletele, de unde știe d. Lefter de câștig?

E lucru simplu. Biletele le-a fost cumpărat cu bani împrumutați, ca de **cabulă**, de la d. căpitan Pandele, fiindcă îi spusese mulți, când se tot plângea că n-are noroc la joc, să-ncerce a juca cu bani de-mpumut... Și a făcut învoială, pe onoare, față cu martori, să dea din câștig, dacă s-o întâmpla, zece la sută căpitanului.

Când a cumpărat biletele, d. Lefter a râs pesimist:

— Ți-ai găsit! eu și noroc!

Dar d. căpitan Pandele, mai optimist:

— De unde știi dumneata norocul meu?

Ș-a pus pe d. Lefter să-i însemneze în carnet numerele biletelor.

A trecut mult de la aceasta. Lotăriile, amânate de atâtea ori, s-au tras în sfârșit amândouă în aceeași zi. La prima (Lotăria „Societății pentru fundarea unei Universități Române în Dobrogea, la Constanța”), lotul cel mare de 50 000 lei l-a câștigat numărul 076.384; iar la a doua (Lotăria „Asociațiunii pentru fundarea și înzestrarea unui Observatoriu Astronomic la București”), lotul cel mare de 50 000 lei l-a câștigat numărul 109.520.

Bilete emise de Regia Loteriei de Stat (1941), care finanța diverse proiecte culturale.

D. Lefter, până adineaori, habar n-avea că se trăseseră ieri amândouă lotăriile. Era seară; omul ședea la masă cu consoarta sa în sălița de la intrare, vorbind în **ticnă** despre cum se scumpește viața din zi în zi, când aude o birje oprindu-se-n poartă, apoi pași apăsați în curticică și pe urmă bătând cineva tare grăbit la geamlâcul d-afară. D. Lefter sare să deschidă, bănuind în gând: „Hait! iar ne cheamă deseară la serviciu extraordinar turbatul (turbatul e șeful), **să** ne **canonească** până la miezul nopții, ca să se recomande ministrului că e grozav!” – iar madam Popescu se repede în odaie, fiindcă era în *négligé*. D. căpitan Pandele intră ca o furtună și, vorbind din ce în ce mai tare, ca și cum d. Lefter ar fi surd:

— Bine, nene, păcatele mele! de ce n-ai venit la berărie?... se poate să fii așa de indiferent? te caut ca un nebun de atâtea ceasuri?

— Ne-a ținut până adineaori turbatul la **canțilerie**... De ce?

— Leftere!... nu știi nimica?

— Ce!

— Ieri s-a tras lotăriile noastre!

— Ei?

— Am câștigat!

— Nu mă-nnebuni!... Cât?

— La amândouă am câștigat loturile mari! ale mari de tot!

Și căpitanul pune pe masă listele oficiale și alături carnetul său. În adevăr, carnetul sună tocmai ca-n liste: 076.384 *Universitate-Constanța*, 109.520 *București-Astronomie*.

Cititorul a înțeles acuma ce caută de trei zile pe brânci soții Popescu.

D. Lefter a trimis turbatului o scrisoare, cerând, cu tot respectul, concediu de două-trei zile, pe motiv că nu se simte deloc bine. Așa și este, e bolnav.

După o muncă zadarnică de atâta vreme, după ce toată casa a fost răsturnată de zece ori, când așa, când aminterea, d. Lefter a căzut pe o canapea sfârâmat de oboseală; a simțit că i se taie încheieturile și așa, un fel de slăbiciune la **lingurea**, parcă-l lua o apă: a moțâit de câteva ori și-a adormit. Femeia a șezut și ea pe un scaun, că nu mai putea de picioare și de mijloc – se-nțelege, de atâta alergătură și de-atâtea ridicături. Să fi ațipit d. Lefter ca vreun sfert de ceas și deodată se scoală drept, cu fața luminată de raza adevărului...

— Știi unde sunt! acuma știu!... uf!... le-am găsit.

— Unde?

— În jacheta mea cenușie de vară... Cu ea eram la berărie când le-am cumpărat. Țiu minte bine, le-am pus în buzunarul de la piept, înăuntru... Acolo, sunt!... sigur!... Adu-mi jacheta!

Pe cât își aducea aminte mai limpede domnul Lefter, pe atât madam Popescu se turbura, se roșea, se-ngălbenea...

— Care jachetă? întrebă ea aiurită, ca de pe altă lume.

— A cenușie.

— Leftere! zice femeia punând mâna la sânul stâng, ca și cum ar fi simțit un junghi grozav.

— Ce?

— Am... dat-o.

— Ce ai dat?

Observatorul Astronomic
„Amiral Vasile Urseanu”

Vocabular

aprod – (s.m.) slujbaș a cărui sarcină era să păzească sălile și să introducă publicul în anumite instituții.

căbulă – (s.f.) superstiție a unor jucători de cărți.

canoni – (vb.) (aici) a tortura.

cantor – (s.n.) (aici) casă unde se fac plățile.

canțilerie (cancelarie) – (s.f.) birou sau departament al unei instituții destinat lucrărilor administrative.

fără (de) preget – (loc.) (aici) (care are loc) fără întrerupere.

gentil – (adj.) amabil, politicos, curtenitor, îndatoritor.

impiegat – (s.m.) (aici) funcționar de grad inferior.

lefter – (adj.) (despre oameni) fără niciun ban (provenit din ngr. *elefteros*, „liber”).

lingurea – (s.f.) (aici) cavitate aflată în partea inferioară a furcii pieptului.

lot – (s.n.) loz.

pe un/într-un peș – (loc.) înclinat; pe o parte.

premeni (primeni) – (vb.) a(-și) schimba lenjeria; a (se) îmbrăca în haine curate, frumoase.

ticnă (tihnă) – (s.f.) liniște deplină, pace; repaus.

Imagine din *Două lozuri*, ecranizarea din 1957 realizată de Studioul Cinematografic București, cu Grigore Vasiliu Birluc în rolul principal.

- Jacheta!
- Care jachetă?
- A cenușie!
- Cui?
- N-ai spus tu că n-o mai porți?
- Cui? cui ai dat-o, nenorocito!
- La o chivuță.
- Pentru ce?
- Pe farfuri.
- Când?
- Alaltăieri...
- Alaltăieri!... fără s-o cauți pân buzunare!
- Am căutat-o, răspunde femeia îngrozită de vina ei; nu era nimic.
- Taci! strigă crunt d. Lefter... Pe câte farfuri ai dat-o?
- Pe zece... Destul m-am tocmnit: n-a vrut să-mi dea o duzină întreagă, răspunde ea fără să mai știe ce spune.
- Unde sunt farfuriile?... Voi să văz farfuriile! Adu farfuriile! poruncește strașnic d. Lefter.

Află mai mult!

- În 1867, prin Legea monetară, a fost stabilită moneda națională, denumită *leu*.

Anumite monede erau din aur (acelea de 5, 10 și 20 de lei), iar altele din argint (acelea de 50 de bani, de 1 leu și 2 lei). Până la înființarea Monetăriei statului, în 1870, banii românești se băteau la Birmingham, în Marea Britanie.

- Banca Națională a României a fost înființată la 1 aprilie 1880.

[Înfuriat, Lefter sparge farfuriile una câte una. Apoi cere ajutorul comisarului de poliție Turtureanu pentru a recupera biletele de la Țâca, oferindu-i, în schimb, un procent din câștig.]

Birja, trecând din greu prin noroi, se oprește în sfârșit în apropierea unei cocioabe de pământ, care șade singuratică pe un **peș**, pe un maidan. Comisarul postează pe sergenți, pitulați, în dosul cocioabei [...] și-apoi trece, urmat de d. căpitan și de d. Popescu, să bată la ușe... O fetică zdrențuită vine să deschiză.

[Aflând că femeia nu este acasă, cei trei o așteaptă. Când chivuța sosește, Lefter o percheziționează, dar nu găsește biletele. Pierzându-și cumpătul, o lovește. Comisarul intervine și le ia pe femei la secție, dar nici aici nu reușesc să obțină mai multe informații. Cei trei renunță și merg la o berărie.]

Pe când vorbește d. Turtureanu, d. căpitan Pandele citește gazeta de seară, iar d. Lefter ascultă dus pe gânduri.

La un moment, d. Popescu se face palid: un domn a intrat în berărie și trece pe lângă masa lor cătră fund. Este șeful său de la minister, un tip foarte posomorât și din cale afară aspru. D. Lefter se scoală și salută; șeful d-abia moțăie din cap și se așază la o masă puțin mai departe.

— Uite, zice d. căpitan și arată și celorlalți gazeta care scrie:

„Precum se știe, cele două mari lotării s-au tras zilele trecute. Numele cari au câștigat loturile cele mari, de câte 50 000 lei sunt: la Constanța-Universitate, 076.384 – la București-Astronomie, 109.520.

Un lucru curios însă; până acuma, fericii posesori ai numerilor câștigătoare nu s-au prezentat să-și reclame dreptul. Pentru numeroșii noștri cititori și **gentile** noastre cititoare, în rândurile cărora am dori din suflet să se afle câștigătorii, amintim că, după șase luni de la trageri, nu se mai poate sub niciun cuvânt reclama vreun câștig. Sumele nereclamate până la termenul fatal trec de drept la fondurile societăților respective.”[...]

Palatul Vechi al Băncii Naționale

Peste câteva momente, domnul șef, care a plătit paharul său de bere, se scoală și, trecând spre ușă pe lângă masă, zice:

— Domnule Popescu, dacă dumneata nu mai vrei să vii la serviciu, atunci, te rog, cel puțin trimite mâine cheia sertarului, unde ai acte publice în întârziere.

- Am fost bolnav, domnule șef.
- Mofturi!...
- Parol, domnule șef; mâine viu negreșit.
- Te rog! zise scurt și apăsător șeful și plecă fără să salute.

[Comisarul și Lefter se întorc la secție, unde li se spune că femeile au fost eliberate de inspector. Considerând că poliția nu apărea drepturile cetățenilor, bărbatul merge din nou la casa chivuțelor, încercând să le convingă să-i dea biletele, contra unui procent din câștig. Acestea îl iau la bătaie. Dimineața, pe la șapte și jumătate, se întoarce acasă. Soția îi înmânează o scrisoare de la un coleg, din care află că va fi destituit dacă nu se prezintă la serviciu.]

La opt și cinci, d. Lefter, spălat și **premenit**, suie treptele ministerului. Întreabă pe **aproductiv**:

- Șeful a venit?
- Acușica, răspunde aproductivul. A ordonat să mergeți imediat la dumnealui.

D. Popescu grăbește și intră foarte umilit. Șeful, care se plimbă de colo până colo, cu mâinile în buzunar, cum îl vede, se oprește:

- Ai venit, domnule?
- Da, domnule Georgescu...
- Aici nu sunt domnul Georgescu, domnule! aici sunt domnul șef...

Să-mi aduci la moment dosarul afacerii Goldstein... Și aldată, să știi că te dau afară! Statul nu plătește impiegații ca să facă beții noaptea și ziua să zacă – uite ce prăpădit ești! – în loc să vie la datorie... M-ai auzit? Mergi de-mi adu dosarul!

Impieगतiv iese, împleticindu-se. Se duce la masa lui de lucru, descuie sertarul și apucă nervos un vraf de hârtii. Când dă să pună vraful pe masă, scapă pântre dește jos o hârtiuță mică îndoită. S-ableacă – o ridică – o privește lung – dă un țipăt...

Toți zeii! toți au murit! toți mor! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca și el!... Sunt aci!... aci, biletele!... aci era soarele strălucitor căutat atâta timp orbește pe-ntunec!...

[Cu fața senină, liniștit, Lefter își scrie demisia, o înaintează șefului său care primește indiferent vestea. Apoi merge la bancă pentru a intra în posesia banilor câștigați. Aici îi solicită bancherului uimit listele oficiale.]

- Mă rog, zice d. Lefter cu vorbă răspicată, avem odată: zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-și-patru – Universitate-Constanța.
- Nu, răspunde bancherul: una-sută-și-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci.
- Dă-mi voie, nu mă-ncurca: una sută-și-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci – București-Astronomie.

București, Strada Șelari (1870)

Află mai mult!

În anul 1900, Bucureștiul avea aproximativ 300 000 de locuitori și se întindea doar pe un sfert din suprafața de azi. Străzile capitalei erau străbătute doar de tramvaie, care asigurau transportul public, și automobile (circa 200). În loc de taxiuri existau trăsuri și birje.

București (1862)

Personajul Lefter Popescu rostind replica: „Viceversa?”

JOC

Împărțiți clasa în echipe pentru a juca **Verifică-ți atenția!** Fără a reveni asupra textului, fiecare echipă răspunde la următoarele întrebări:

- Ce caută de trei zile soții Popescu?
- De ce Lefter Popescu a cumpărat biletele cu bani de împrumut?
- Care este valoarea câștigului?
- Ce a primit doamna Popescu în schimbul jachetei cenușii de vară a soțului?
- În cât timp de la extragere poate fi revendicat premiul de către câștigător?

Portofoliu individual

- Caută în spațiul virtual mai multe informații despre Bucureștiul începutului de secol XX.
 - Realizează o prezentare PowerPoint în care să înfățișezi aspecte cât mai variate din viața Bucureștiului de altădată.
 - Redactează o compunere de 150–200 de cuvinte cu titlul *Dacă aș fi trăit în București în anii 1900...*
- Indicație de rezolvare:** În compunerea ta, îți vei exprima opinia despre aspectul și organizarea administrativă a orașului, despre stilul de viață al locuitorilor etc.

EXERSEAZĂ!

Recitește în gând textul, notând în caiet informații despre București (mod de viață, categorii sociale, locuri, obiceiuri ș.a.), respectând indicațiile din tabel:

Informații cunoscute de tine	Informații noi	Informații dobândite anterior, contrazise de text	Informații neclare sau la care ai dori să afli răspunsul

— Ba, pardon, zice bancherul... București-Astronomie – zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-și-patru.

Dl. Lefter nu-și dă seama bine de ce, dar simte o sfârșeală și cade, alb ca porțalanul, pe un scaun lângă **cantor**, întinzând machinal mâna cu biletele. Bancherul le ia, se uită bine la liste, la bilete, la posesorul lor și, zâmbind și el fără afectare, zice d-lui Lefter, care ascultă stupid:

— Uite ce e, stimabile: v-ați înșelat. Și iacă de unde provine... Dumneata ai... Ciudat lucru, ce-i drept... Cum s-a întâmplat!... Al dracului!... Dumneata ai la una tocmai numărul care a câștigat la cealaltă și...

— Și... ce?

— ... și viceversa.

Cum aude cuvântul *viceversa*, d. Lefter se face vânăț ca ficatul și se ridică izbucnind cu o volubilitate supremă:

— Viceversa! Nu se poate, domnule! peste poate! Viceversa! Asta-i șarlatanie, mă-nțelegi!

[*Contrariat de vorbele bancherului, Lefter îl acuză de înșelăciune, apoi începe să se jalească și să facă un așa tărăboi, încât acesta este nevoit să ceară ajutorul forței publice.*]

DESCOPERĂ!

Răspunde oral la următoarele întrebări:

- Ce sentimente, stări sau reacții ți-a produs lectura textului?
- Ce secvențe din text ai reținut?
- La ce întrebări ai vrea să-ți răspundă autorul?
- Ai înlocui vreo secvență narativă din text? Motivează răspunsul.

AMINTEȘTE-ȚI!

Etapetele lecturii sunt:

- **pre-lectura** – cititorul se familiarizează cu textul, descoperă informații despre autor, titlu și temă; observă ilustrațiile, anticipează evenimentele etc.;
- **lectura propriu-zisă** – este destinată citirii și înțelegerii textului; se obțin informații și detalii legate de tema și subiectul operei;
- **post-lectura** – urmează lecturii propriu-zise a textului: cititorul descifrează mesajul operei, interpretează semnificații și redactează texte pornind de la anumite aspecte din operă;
- **reflecția asupra lecturii** reprezintă o ultimă etapă în monitorizarea propriei lecturi care îi permite cititorului să-și analizeze comportamentul de-a lungul activității de lectură, să identifice aspectele care au condus la disfuncții și să caute soluții pentru eficientizarea lecturii.

APLICĂ!

1. a) Citește cu voce tare enunțurile din primele alineate ale textului care conțin cuvântul *noroc*.
b) Identifică, în text, un alt fragment în care apare acest cuvânt. Citește-l cu intonația potrivită semnelor de punctuație utilizate.
c) Explică sensul cuvântului *noroc* din text.
d) Cu ajutorul unui dicționar explicativ, găsește cel puțin trei locuțiuni și expresii care au ca element component substantivul *noroc*.
2. Precizează sensurile cuvintelor *optimist* și *pesimist* și relația semantică dintre acestea.

3. Identifică secvențele narative corespunzătoare indicilor temporali de mai jos:

Indice temporal	Secvența narativă
<i>ieri</i>	
<i>seară</i>	
<i>de trei zile</i>	
<i>alaltăieri</i>	
<i>la opt și cinci</i>	

4. Lucrați în perechi!

- a) Delimitați textul în fragmentele corespunzătoare momentelor subiectului.
 - b) Notați în caiete observațiile referitoare la dispunerea evenimentelor într-o anumită succesiune.
 - c) Exprimați-vă punctul de vedere despre această modalitate de construire a subiectului de către autor.
5. Identifică, în cele cinci fragmente corespunzătoare momentelor subiectului, câte un cuvânt-cheie.
 6. Redactează, în 120–150 de cuvinte, rezumatul fragmentului din manual.
 7. a) Scrie, în caiet, un alt deznodământ posibil al întâmplărilor.
b) Citește integral textul din manualul digital.
c) Compară finalul creat de tine cu cel al autorului.
d) Urmărește și finalul din ecranizarea operei, realizată de Studioul Cinematografic București în 1957.
e) Scrie, într-o diagramă Venn triplă, asemănări și deosebiri între cele trei finaluri. Exprimați-ți oral părerea despre viziunea scriitorului, a regizorului și a ta.

8. Exprimați-ți un punct de vedere despre situația neobișnuită în care numerele biletelor câștigătoare publicate în ziar nu corespund cu cele din lista băncii și despre efectele acestei întâmplări asupra protagonistului: ce a generat această situație, cine este vinovat, dacă se justifică reacțiile personajului etc.

JOC DE ROL

Imaginează-ți că ești în locul personajului Lefter Popescu, iar bancherul îți spune că biletele sunt necâștigătoare. Cum ai reacționa? Justifică răspunsul.

Observă!

Autorul poate inversa ordinea cronologică a evenimentelor, relatând fapte sau scene ale prezentului înaintea celor care aparțin trecutului.

Află mai mult!

Dialogul, în textul literar, poate fi **conflictual** sau **nonconflictual**.

Dialogul conflictual (cearta, polemica sau altercația) poate avea drept cauze:

- lipsa respectului față de interlocutor;
- dezaprobarea modului celuilalt de a gândi sau de a acționa;
- manifestarea unei atitudini nepotrivite (critică, acuzare, ironizare etc.).

Dialogul nonconflictual este o conversație armonioasă, bazată pe respectul față de celălalt.

Observă!

Semnul exclamării reflectă, în operele literare, intenția autorului de a transmite cât mai fidel cititorului atitudinile, mecanismele interioare, stări afective, sentimente puternice, dobândind astfel valoare expresivă.

DESCOPERĂ!

1. Lucrați în echipe pentru a rezolva sarcinile de lucru.

a) Completați lista personajelor cu care interacționează protagonistul.

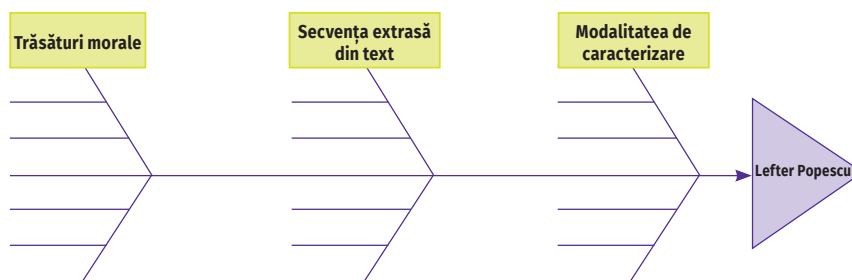
b) Personajul principal trece printr-o serie de stări contradictorii. Transcrieți în caiete replici sugestive pentru fiecare dintre următoarele stări sau emoții: furie, liniște sufletească, deznădejde, epuizare, entuziasm.

c) Justificați rolul semnelor de punctuație utilizate în următoarele enunțuri extrase din text:

- „Când a cumpărat biletele, d. Lefter a râs pesimist: — Ți-ai găsit! eu și noroc!”
- „— Cui? cui ai dat-o, nenorocito!”
- „Toți zeii! toți au murit! toți mor! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca și el!... Sunt aci!... aci biletele!...”

d) Prezentați observațiile voastre celorlalte echipe.

2. Schițeați profilul moral al personajului Lefter Popescu, completând în caiet o hartă conceptuală asemănătoare.

3. Prenumele Elefteriu și Elefteria provin dintr-un cuvânt grecesc care înseamnă „liber”.

a) De ce crezi că autorul a utilizat în text, cu precădere, diminutivul Lefter în locul acestuia?

b) Cum explici faptul că, în varianta unui posibil final, scriitorul îi atribuie acest prenume și soției lui Lefter Popescu?

„... Toată ziulica, maica Elefteria culegea, te miri pe unde le mai găsea, cioburi de străchini, pe care le ascundea cu scumpătate în scunda ei chiliuță.”

4. Redactează o compunere de cel puțin 150 de cuvinte în care să caracterizezi personajul Lefter Popescu din textul epic *Două loturi*, scris de Ion Luca Caragiale.

5. Completează ultimele două rubrici ale tabelului de la pagina 44. Există puncte comune? De ce?

6. Ce crezi că s-ar fi întâmplat dacă:

- a) numerele ar fi fost câștigătoare?
- b) cele două lozuri ar fi fost în jacheta dată chivuței?

7. Demonstrează într-o compunere de 150–300 de cuvinte faptul că opera literară *Două loturi*, scrisă de Ion Luca Caragiale, este un text epic.

AMINTEȘTE-ȚI!

Etapile monitorizării propriei lecturi

EXERSEAZĂ!

1. După ce ai parcurs cele trei etape ale lecturii (pre-lectura, lectura propriu-zisă și post-lectura), consideri că:

a) ai aprofundat textul (cunoști în detaliu acțiunea, personajele);	c) acțiunea și personajele îți sunt familiare, dar există și detalii pe care încă nu le-ai reținut;
b) ai reținut câteva secvențe narative și personaje, dar nu cunoști suficient acțiunea;	d) nu ai reușit să reții nici acțiunea, nici personajele.

2. Justifică răspunsul dat la exercițiul anterior. Dacă ai ales variantele b), c) sau d), enumeră cel puțin doi factori care te-au împiedicat să înțelegi/să reții informațiile din text.

3. **Lucați în perechi!** Întocmiți o listă de soluții care să vă ajute să fiți cititori activi, iar lectura să fie eficientă, apoi prezentați-o colegilor.

Indicații de rezolvare: Parcurgeți lista tehnicilor de citire activă din manualul digital.

REȚINE!

După ce ai citit textul, reflectezi asupra comportamentului tău din timpul lecturii, încercând să identifici factorii care ar fi putut să perturbe această activitate și soluțiile adecvate pentru eficientizarea lecturii.

Prin **evaluarea propriei lecturi**, cititorul descoperă în ce măsură este eficientă activitatea sa de lectură, ce și cât a reținut și care sunt etapele pe care trebuie să le parcurgă pentru a înțelege textul, pentru a reține informații și, mai ales, pentru a le utiliza în alte contexte.

Reflectează!

Printează chestionarul de evaluare a lecturii din manualul digital. Completează-l pentru a-l preda profesorului clasei.

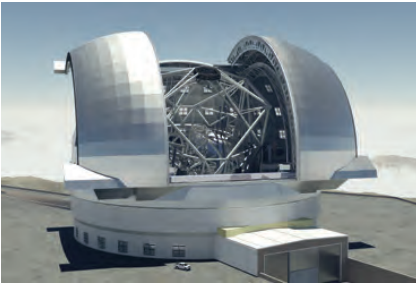
Consideri că asemenea chestionare sunt utile? Justifică răspunsul.

Află mai mult!

Cristian Român (n. 1957) este inginer de aeronave și, din 1992, jurnalist de știință. Scrie pentru revista *Știință și tehnică* și a realizat numeroase emisiuni de popularizare a științei, atât pentru televiziune, cât și pentru radio. Este autorul cărții *Ultima aventură: universul* (2007). Valoarea textelor sale a fost recunoscută prin acordarea, în 2003 și 2006, a Premiului Comisiei Naționale a României pentru UNESCO pentru jurnalismul de știință, secțiunea presă scrisă.

ELT, reprezentare artistică a telescopului așa cum va arăta când va fi terminat.

APLICĂ!

1. Citește, cu atenție, textul nonliterar următor:

ELT, un ochi gigantic îndreptat către univers

de Cristian Român

În luna iunie a anului 2014, pe vârful muntelui Cerro Amazonas, din Chile, ESO (European Southern Observatory, Observatorul European Austral) a început construcția telescopului ELT (Extremely Large Telescope, Telescopul extrem de mare).

În 2024, atunci când construcția sa va fi finalizată, noul telescop, care are oglinda principală cu diametrul de 39,3 m, va fi cel mai mare din lume.

Având o oglindă principală atât de mare, el va putea colecta de 13 ori mai multă lumină decât cele mai performante telescoape din prezent. Asta va face ca el să ne permită să obținem date despre obiecte cerești care nu pot fi observate cu alte instrumente astronomice. Cu ajutorul lui, astrofizicienii vor înțelege mai bine mecanismele fundamentale care stau la baza funcționării universului nostru. Atunci când va fi finalizat, ELT va permite realizarea de studii detaliate asupra primelor galaxii, colectarea de date despre evoluția stelelor și a cosmosului etc.

În plus, noul telescop va putea detecta prezența apei și a compușilor organici din discurile protoplanetare, obținându-se astfel informații vitale despre mecanismele care duc la apariția vieții în univers.

2. a) Notează, în caiet, informațiile obținute, parcurgând pașii monitorizării propriei lecturi.

b) Pentru a verifica dacă lectura individuală a fost eficientă, aplicați următoarea grilă de evaluare a propriei lecturi:

JOC

Stabiliți ce fel de cititor sunteți (*avizat* – 😊, *care promite* – 😊 sau *începător* – 😊) completând în caiet tabelul alăturat cu *Da*, *Parțial* sau *Nu*.

Calculați-vă punctajul, astfel: acordați-vă câte **1** punct pentru fiecare *Da*; pentru răspunsul parțial – **0,5** puncte.

Dacă punctajul obținut este între **1** și **4**, ești un *cititor începător*; între **4,5** și **6**, ești un *cititor în formare*; între **6,5** și **8**, ești un *cititor avansat*.

Criteria	Da	Parțial	Nu	Punctaj
1. Am citit cu atenție textul recomandat.				
2. În timpul lecturii, am notat în caiet cuvinte/expresii cu sens necunoscut, am scris informații importante, comentarii legate de conținutul textului.				
3. Am căutat în text informații care să răspundă la întrebările: <i>ce?</i> ; <i>cine?</i> ; <i>de ce?</i> ; <i>unde?</i> ; <i>când?</i> ; <i>cum?</i> .				
4. Am cerut detalii/explicații colegului/profesorului în legătură cu anumite aspecte din text.				
5. Am identificat tema și cuvintele-cheie ale textului.				
6. Am redactat planul de idei al textului.				
7. Am rezumat conținutul textului.				
8. Am împărtășit colegilor propriile constatări legate de text (organizare, limbaj, mod de abordare a temei etc.).				
TOTAL				

Texte în proză care combină diverse structuri textuale (explicativă, narativă, descriptivă, dialogată, argumentativă)

DESCOPERĂ!

Stabilește tipul de secvențe din chenarele de mai jos (narative, descriptive, dialogate, explicative, argumentative).

a) „Dealurile se ridicau ca niște ziduri întunecate în fața lui; se iviră apoi unul câte unul și focurile băieților ieșiți cu vitele la pășune, și iar se vedea cetatea, care acum stetea-n zarea roșiatică a unui foc mare ca o mogâldeăț nemișcată.”

(Ioan Slavici, *Pădureanca*)

?

b) „— Noroc cu soluțiile tale «geniale», Ionică! Altfel ce ne-am face, bieții de noi! l-a zeflemisit Mihai.

— Poți să mă ironizezi cât vrei!”

(George Șovu, *Liceenii*)

?

c) „Tresări la auzul ușii care se deschidea, își aținti ochii într-acolo, urmări cu privirea mogâldeța care se prăvălea pe trepte, și, cu un zâmbet de mulțumire, moșul făcu cale întoarsă...”

(Constantin Chiriță, *Cireșarii*)

?

d) **Consider** că între fapte și consecințe există o strânsă legătură.

În primul rând, viața noastră se compune din evenimente și trăiri variate. **În al doilea rând**, noi suntem percepuți prin faptele și cuvintele noastre. **În concluzie**, orice faptă implică întotdeauna consecințe și, pentru a avea un traseu frumos prin viață, trebuie să avem conștiința trează.

?

e) **Tabelul c.n.** desemnează un tabel, **c** fiind identificatorul capitolului, iar **n** reprezentând numărul tabelului în cadrul aceluși capitol.

De exemplu: **Tabelul 5.6.**

?

AMINTEȘTE-ȚI!

Secvențele dintr-un text pot fi: **narative** (se istorisesc întâmplări), **dialogate** (două sau mai multe personaje discută), **descriptive** (se prezintă însușirile unui obiect), **argumentative** (o idee este demonstrată cu argumente), **explicative** (se furnizează mai multe detalii pentru clarificarea unor aspecte).

DESCOPERĂ!

a) **Lucrați în echipe de câte cinci!** Alegeți una dintre temele *călătoria* sau *școala*. Pornind de la tema aleasă, redactați individual câte un text de 60–80 de cuvinte: elevul A – un text narativ; elevul B – un text dialogat; elevul C – un text descriptiv; elevul D – un text explicativ; elevul E – un text în care să se motiveze cu două argumente alegerea temei de către echipă.

b) Prezentați textele redactate celorlalți colegi din clasă.

BIBLIOGRAFIE ȘCOLARĂ RECOMANDATĂ

Observă!

În funcție de tipul de secvențe reunite, structurile textuale sunt: narative, descriptive, dialogate, explicative și argumentative.

Află mai mult!

Romanul polițist e o creație epică de mare întindere și cu o acțiune complexă, în care se derulează o anchetă condusă, de obicei, de un detectiv/polițist, pentru a se identifica un infractor/un grup de infractori.

Scriitori celebri de romane polițiste au fost: Agatha Christie, Edgar Allan Poe, Sir Arthur Conan Doyle, iar, în literatura română, Rodica Ojog-Brașoveanu.

Unii dintre cei mai îndrăgiți detectivi din literatura universală sunt Hercule Poirot și Miss Marple (creați de Agatha Christie), și Sherlock Holmes (erou în cărțile lui Sir Arthur Conan Doyle).

c) Completați în caiete, într-un tabel asemănător celui de mai jos, trăsăturile specifice fiecărui tip de text creat.

TIPUL DE TEXT	Scopul (verb definitoriu)	Trăsături specifice	Ce alte tipuri de secvențe mai pot fi introduse în text?
narativ	(exemplu: a istorisi)		

d) Confrunțați tabelul completat de voi cu acela din manualul digital. Ce observați?

REȚINE!

Gruparea unor secvențe de același fel și îmbinarea lor într-un întreg coerent reprezintă un mod de construire a textului numit **structura textuală**.

Ca alcătuire, un text poate fi:

SIMPLU

COMPLEX

este utilizat un sigur tip de structură (mai ales în **textele nonliterare explicative, descriptive, argumentative**, dar și în unele **texte literare**, cum sunt **descrierile**).

se îmbină diferite tipuri de structuri (îndeosebi în **textele literare epice și dramatice**).

APLICĂ!

1. Jucați în perechi **Explorator al spațiului literar**, efectuând cerințele de mai jos:

a) Stabiliți ce structuri textuale sunt prezente în textul epic studiat, *Două loturi*, de I.L. Caragiale.

b) Ilustrați cu exemple fiecare structură identificată.

c) Justificați, cu cel puțin două argumente, de ce considerați că secvențele citate aparțin unui anumit tip de structură textuală.

2. Consideri că episodul în care personajul Anton Lupan (din romanul *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran) îl întâlnește pe Ieremia și află istoria numelui său este o structură explicativă? Justifică răspunsul utilizând conectorii: *consider că.../în opinia mea...; în primul/al doilea rând...; pentru că.../deoarece...; nu numai..., ci și...; în concluzie...*

3. **Joc de rol**. Imaginează-ți că ești:

a) unul dintre personajele *chivuța* sau *bancherul* din textul *Două loturi*. Povestește episodul în care ai intrat în conflict cu Lefter Popescu, utilizând diferite structuri textuale;

b) un detectiv particular care vrea să îl ajute pe Lefter Popescu să își găsească biletele de loterie – tu ești cel care le descoperă. Redactează un text epic (asemănător romanelor polițiste) cu structuri textuale variate, în care să explici raționamentul care te-a ajutat să reușești în acțiunea de căutare.

Texte în proză care combină diverse structuri textuale (explicativă, narativă, descriptivă, dialogată, argumentativă) – aplicații

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. a) Completează, oral, seria elementelor care, conform superstițiilor populare, aduc noroc.

b) Tu ai un obiect/niște obiecte care consideri că îți poartă noroc?

Cărăbușul de aur

de Edgar Allan Poe

[Descendent dintr-o familie bogată, Legrand, personajul principal, rămâne fără avere în urma unor evenimente nefericite. El pleacă din orașul său natal, New Orleans, stabilindu-se pe insula Sullivan, în apropiere de Carolina de Sud, însoțit de Jupiter, servitorul său loial. Aici se împrietenește cu naratorul căruia îi povestește despre un minunat **scarabeu**, pe care îl prinsese cu ajutorul lui Jupiter și pe care i-l împrumutase unui ofițer. Atunci când Legrand desenează vietatea pe o bucată de hârtie, naratorul declară că aceasta seamănă cu un craniu omenesc, iar Legrand îi smulge desenul și îl încuie într-un sertar.]

La vreo lună după asta (răstimp în care nu l-am mai întâlnit deloc pe Legrand), în Charleston, am primit vizita lui Jupiter, servitorul lui. Nici-când nu-l mai văzusem pe bunul și **venerabilul** negru atât de abătut și de aceea mă temeam să nu-l fi ajuns pe prietenul meu vreo mare nenorocire.

- Bună, Jup, am zis, care-i treaba? Cum o duce stăpânul tău?
- Apăi, să zic pe cinstite, **massa**, nu-i așa de bine cum s-ar cădea. [...]
- Mi-ai adus vreun mesaj din partea domnului Legrand?
- Nu, **massa**, am adus 'pistola' asta.

[În scrisoare, William își anunță prietenul că nu se simte prea bine și îl roagă să meargă la el pentru a-i propune o afacere importantă. Îngrijorat de starea lui Legrand, acesta pleacă de îndată însoțit de Jupiter.]

Era în jur de trei după-amiaza. Legrand ne aștepta arzând de nerăbdare. Îmi apucă mâna cu o **surescitare** care-mi produse neliniște și îmi întări **suspiciunile** pe care le **nutrisem** deja. Chipul lui avea o paloare cadaverică, iar ochii, adânciți în orbite, scânteiau cu un luciu nefiresc. După ce m-am interesat de sănătatea lui, neștiind ce altceva mai bun să zic, l-am întrebat dacă își recuperase deja **scarabeul** de la locotenentul G.

— O, da, îmi răspunse el, roșind strașnic, l-am luat de la el chiar a doua zi. Nimic n-o să mă despartă de acest scarabeu. Știai că Jupiter are perfectă dreptate în privința lui?

- În ce fel? am întrebat, cu sufletul străbătut de o **presimțire** tristă.
- Când pretinde că-i un cărăbuș din aur veritabil. Cărăbușul ăsta e

Edgar Allan Poe (1809–1849) a fost un scriitor, poet, critic literar și editor american, creator al genului de proză scurtă și precursor al literaturii SF moderne. Povestirea sa *Crimele din Rue Morgue* deschide drumul scrierilor moderne polițiste. Printre operele care i-au adus faima se numără: *Prăbușirea Casei Usher*, *Pisica neagră*, romanul *Aventurile lui Gordon Pym* și poemul *Corbul*.

Contextul operei

Scrierea *Cărăbușul de aur* a fost publicată în 1843, în urma câștigării unui concurs literar, fiind considerată de către criticul literar american Sherwin Cody „poate cea mai bună povestire polițistă scrisă vreodată”. A avut un succes imediat, aducând în atenția publicului cititor **criptografia** (descifrarea unor fraze scrise cu ajutorul unor semne, numere, desene).

Vocabular

aqua regis – (lat., „apă regală”) amestec din acid azotic și acid clorhidric.

bortă – (s.f.) (aici) scobitură.

calambur – (s.n.) joc de cuvinte care se bazează pe diferențele de sens ale unor cuvinte cu formă asemănătoare.

carenă – (s.f.) parte a unei nave care stă în apă, sub linia de plutire.

criptogramă – (s.f.) text scris cu caractere secrete.

(e)pistolă – (s.f.) (rar) scrisoare.

goangă – (s.f.) insectă mică.

hazard – (s.n.) întâmplare neprevăzută; soartă, destin.

massa – (s.m.) (engl.) „stăpân” (de la master).

nutri – (vb.) (aici) a avea, a întreține un sentiment.

pergament – (s.n.) piele de animale, prelucrată special pentru a se putea scrie pe ea.

premoniție – (s.f.) presimțire, presentiment.

salpetru – (s.n.) azotat de potasiu.

scarabeu – (s.m.) insectă cu corpul negru, acoperit cu o carapace cornoasă și cu antenele dințate.

slobozi – (vb.) a elibera.

surescitare – (s.f.) stare de nervozitate.

suspiciune – (s.f.) bănuială, neîncredere.

tigvă – (s.f.) craniu.

tulipier – (s.m.) arbore cu flori asemănătoare lalelelor.

venerabil – (adj.) respectabil, vrednic de cinste.

Frederic Lix, ilustrație pentru eseuul lui Jules Verne, *Edgar Poe și operele sale* (1862)

sortit să mă facă bogat, continuă el cu un surâs triumfător, să-mi restituie averea părintească. E de mirare atunci că-l prețuiesc? Fiindcă Norocul s-a gândit să mi-l ofere mie, trebuie doar să-l folosesc cum se cuvine și am să ajung la aurul al cărui indiciu pare să fie. Jupiter, adu-mi scarabeul!

— Ce? Scărăbușu', *massa*? Nu voi să dau de belea cu **goanga** asta; dumneavoastră s-o luați, dac-o vreți.

Atunci, Legrand se sculă cu un aer grav și maiestuos și îmi aduse gândacul din caseta de sticlă în care îl vârâse. Era un scarabeu superb și la vremea aceea necunoscut naturaliștilor – de bună seamă, un trofeu prețios din punct de vedere științific. La una din extremitățile spatelui avea două pete negre și rotunde, iar la cealaltă, o pată de formă alungită. Eli-trele erau extrem de dure și luceau ca aurul vechi. Greutatea insectei era de-a dreptul impresionantă și, ținând cont de toate astea, mai că nu-l mai puteam învinui pe Jupiter pentru părerea lui [...].

[*Legrand îi propune prietenului său să meargă într-o expediție alături de el și de Jupiter. Cei trei bărbați străbat cu schiful golfulețul, apoi, urcând costișele de pe țărmul continental, ajung pe o platformă năpădită de mărăcini. Croindu-și drum cu ajutorul unei coase, se opresc în dreptul unui tulipier grozav de înalt. Legrand îi cere lui Jupiter să urce în copac. Deși ezită, bătrânul negru se conformează, dispărând în frunzișul des. Când ajunge pe a șaptea creangă, constată că este putrezită. Refuză să meargă mai departe, dar se răzgândește când i se promite că va primi un dolar de argint.]*

— Mi-s dus, *massa* Will, zău, răspunse negrul numaidecât, 'proape până în capăt.

— Capăt! țipă Legrand, spui că ai ajuns la capătul crăcii?

— Acușica-s în capăt, *massa*, ooooo! Ai milă, Doamne! Ce-i aicea-n pom?

— Hai, zi odată! strigă Legrand în culmea bucuriei. Ce este?

— Păi, nu-i decât o căpățână; vreunu' care și-a lăsat capu-n pom și ciorile i-au 'fulecat toată carnea de pe el.

— O căpățână, spui! Foarte bine! Cum e prinsă de cracă? Ce o ține?

— Bine'nțeles, *massa* Will; trebui' să văz. Păi, p' onoarea mea, i-o treabă tare poznașă, i-un cui mare-n căpățână, care-l ține fix de pom.

— În regulă, Jupiter, acum fă exact ce-ți spun eu, m-auzi?

— Da, *massa*!

— Bagă de seamă atunci! Caută ochiul stâng al căpățânii.

— Hm! Aoleu! Asta-i bună! Păi, n-are nicum ochiu' cel stâng.

— Blestemată-ți fie prostia! Tu știi care-i mâna dreaptă și care-i stânga?

— Da, știu asta, știu tot; mâna cea stângă-i aia cu care crăp io lemnele.

— De bună seamă! Fiindcă ești stângaci; iar ochiul tău stâng e pe aceeași parte ca și mâna ta stângă. Socot acum c-ai să poți găsi ochiul stâng al căpățânii sau locul unde a fost ochiul stâng. L-ai găsit?

Urmă o îndelungă tăcere. Într-un târziu, negrul întrebă:

— Ochiu' cel stâng a' căpățânii e tot pe partea aia cu mâna cea stângă a căpățânii? Fin' că n-are căpățâna asta nicidecât mână. Mare scofală! Acu' am găsit ochiu' cel stâng, aicea-i ochiu' cel stâng, ce trebui' să fac cu el?

— Dă drumul gândacului în jos prin el, cât e sfoara de lungă, dar ia aminte să n-o scapi din mână.

— Gata, 'sprăvită, *massa Will*, lesne să bag pe scărăbuș prin **bortă**. Ia uite-l cum se **sloboade**-n jos! [...]

[După ce Legrand înfige cu mare precizie un țăruiș în pământ, exact în locul unde căzuse gândacul, bărbații încep să sape, dar nu găsesc nimic. Își strâng lucrurile și pornesc la drum, când, deodată, bănuitor, Legrand îi cere lui Jupiter să-i arate care este ochiul stâng. Văzând că bătrânul negru își acoperă ochiul drept, acesta înțelege că săpaseră într-un loc greșit. Mută țăruișul la trei degete spre apus și reiau căutarea. Săpând, descoperă oseminte omenești, apoi un cufăr cu bijuterii și grămezi de aur. După ce aduc la cabană comoara, bărbații se odihnesc trei-patru ore, apoi doctorul îl roagă pe Legrand să-i deslușească enigma descoperirii aurului.]

— Locul unde am descoperit scarabeul era pe țărnișul continental. [...]. Când l-am apucat cu mâna, mi-a tras o mușcătură zdravănă, drept care i-am dat numaidecât drumul. Jupiter, cu obișnuitul său simț de prevedere, înainte să înhațe insecta, care zburase spre el, căutase prin jur o frunză sau ceva de genul ăsta cu care să o prindă. Chiar în acel moment, ochii lui, dar și ai mei, căzură pe foaia de **pergament** despre care presupuneam atunci că era hârtie. Era pe jumătate îngropată în nisip, un colț ieșindu-i afară.

Aproape de locul unde am găsit-o, am observat niște resturi de **ca-renă** din ceea ce fusese, pare-se, barca de salvare a unei corăbii. [...] Ei bine, Jupiter luă de jos pergamentul, înfășură în el gândacul și mi-l dădu mie. Îți amintești că, atunci când m-am dus la masă să desenez cărăbușul, n-am găsit hârtie acolo unde o păstrez de obicei. Am căutat în sertare și n-am găsit niciuna. Am scotocit prin buzunare, sperând să nimeresc peste vreo scrisoare veche, și atunci am dat de bucata de pergament. [...]

— Totuși, am intervenit, spui că **tigva** nu se afla pe pergament când ai făcut schița gândacului. Cum stabilești atunci conexiunea dintre corabie și craniu, dacă acesta, după cum recunoști chiar dumneata, trebuie să fi fost desenat (numai Dumnezeu știe cum și de cine) cândva, după ce dumneata ai desenat scarabeul?

— A, iată cheia întregului mister, deși până în acest punct am avut destul de puține greutăți cu deslușirea lui. Progresam cu pași siguri și nu-mi puteam permite decât un singur rezultat. Iată, de exemplu, raționamentul meu: când am desenat scarabeul, nu se vedea nici urmă de craniu pe pergament. După ce am terminat desenul, ți l-am dat dumitale și am fost cu ochii pe dumneata până când mi l-ai dat înapoi. [...] Tocmai când îți dădusem în mână pergamentul și te apucaseși să-l cercetezi, a intrat Wolf, câinele de Newfoundland, și a sărit cu labele pe umerii dumitale. Cu mâna stângă îl mângâiai și-l țineai la distanță, în timp ce dreapta, în care țineai pergamentul, ți-o lăsaseși să atârne lejer între genunchi și foarte aproape de foc. La un moment dat, am crezut chiar că îl atinsese flacăra și eram pe punctul să te previn, dar înainte să apuc să vorbesc, îl trăseseși înapoi și erai ocupat cu cercetarea lui. După ce am luat în calcul toate aceste împrejurări, nu m-am îndoit o clipă că, de fapt, căldura fusese agentul ce adusese la lumină, pe pergament, craniul pe care-l vedeam desenat pe el. Știi prea bine că există preparate chimice [...] cu ajutorul cărora poți scrie, pe hârtie sau pe pergament, astfel încât caracterele să

Byam Shaw, *În căutarea comorii* (ilustrație a primei ediții britanice a *Cărăbușului de aur*, de Edgar Allan Poe)

Află mai mult!

În Egiptul Antic, scarabeul, considerat simbol al vieții veșnice și al renașterii, era asociat cu zeul Khepri și reprezenta soarele, deoarece insecta modelează bucăți de bălegar în sfere perfecte pe care le rostogolește întotdeauna dinspre răsărit spre apus, repetând traseul astrului. În timp, amuletele în formă de scarabeu au devenit foarte răspândite.

Khepri, zeul-scarabeu din mitologia egipteană, personificarea soarelui de dimineață

Află mai mult!

William Kidd (cca 1655–1701) a fost un marinar scoțian devenit căpitan de corsari, care a fost declarat pirat. A îngropat diverse comori, în special, în insula Gardiners – cca 20 000 de lire (aproximativ 3 800 000 de lei în banii de azi) – deși se credea că ar fi ascuns și altele, în diverse locuri. După ce a fost condamnat la moarte și executat, averile sale au intrat, conform legii, în posesia guvernatorului din Boston. Mirajul comorii sale i-a determinat pe mulți aventurieri să pornească în căutarea ei.

Howard Pyle, *Căpitanul Kidd îngropându-și comoara* (cca 1910)

● Legenda comorii ascunse de W. Kidd nu l-a inspirat doar pe Edgar Allan Poe, ci și pe Robert Louis Stevenson atunci când a scris romanul *Comoara din insulă*.

devină vizibile numai după ce au fost expuse acțiunii focului. Uneori se folosește oxidul de cobalt, dizolvat în *aqua regis* și diluat în apă, de patru ori greutatea sa; rezultă o culoare verde. Minerul de cobalt, dizolvat în spirt de *salpetru*, dă o culoare roșie. După un timp mai lung sau mai scurt, când s-a răcit materialul pe care s-a scris, aceste culori dispar, însă devin iarăși vizibile dacă sunt ținute aproape de căldură. [...] Am aprins numai-decât focul și am expus fiecare porțiune a pergamentului unei călduri excesive. La început, singurul efect a fost acela de a întări dungile firave ale craniului; perseverând însă cu acest experiment, se putea zări, în colțul peticului, diagonal opus locului unde era desenat capul de mort, figura a ceea ce crezusem inițial că este o capră. Cercetând-o însă mai îndeaproape, m-am lămurit că se voia a fi un ied. [...]

Vei fi auzit pesemne de un anume căpitan Kidd. De la bun început, am considerat figura animalului despre care vorbeam ca pe un soi de *ca-lambur*, de semnătură hieroglifică. Zic *semnătură*, fiindcă poziția sa pe pergament îmi sugera această idee. Cât despre capul de mort din colțul diagonal opus, părea și el un fel de ștampilă sau sigiliu. [...]

— Presupun că te așteptai să găsești o scrisoare între sigiliu și semnătură.

— Ceva de genul ăsta. Fapt e că simțeam povara irezistibilă a unei *premoniții* în legătură cu un iminent și colosal noroc. N-aș putea spune de ce. Poate că, la urma urmelor, era mai degrabă o dorință de-a mea decât o credință adevărată; dar știi că până și vorbele neroade ale lui Jupiter cum că gânșania ar fi din aur masiv au avut un efect nemaipomenit asupra imaginației mele? Și, pe urmă, seria de întâmplări și coincidențe – toate acestea au fost de-a dreptul extraordinare. Remarci, oare, faptul că doar *hazardul* a făcut ca toate aceste evenimente să se petreacă în singura zi din tot anul când era, sau putea fi, destul de rece să aprindem focul și că, fără foc sau fără intervenția câinelui chiar în momentul când a intrat, n-aș fi aflat niciodată despre capul de mort și, astfel, n-aș fi ajuns nicicând stăpânul tezaurului?

[Continuând cercetările, Legrand își dă seama că pergamentul pierdut de niște pirați al căror căpitan era Kidd, este, de fapt, o hartă a locului unde fusese ascunsă prada.]

(Traducere din limba engleză de Ion Vinea)

DESCOPERĂ!

1. În text sunt inserate două cuvinte-cheie, *noroc* și *hazard*: ● „Fiindcă Norocul s-a gândit să mi-l ofere mie...”; ● „... simțeam povara irezistibilă a unei premoniții în legătură cu un iminent și colosal noroc”; ● „... doar hazardul a făcut ca toate aceste evenimente să se petreacă în singura zi din tot anul...”. Ce reprezintă norocul în viziunea lui Legrand? Dar hazardul?

2. Prietenul lui Legrand este îngrijorat de felul în care arată acesta: „Chipul lui avea o paloare cadaverică, iar ochii, adânciți în orbite, scân-teiau cu un luciu nefiresc”.

- Care este cauza transformării lui Legrand?

- Este bolnav.
- A aflat o veste tragică.
- Deține un secret care îi poate schimba viața.

- În ce categorie încadrezi secvența: (a) narativă; (b) explicativă; (c) descriptivă. Justifică răspunsul.

- Explică semnificațiile secvenței, evidențiind rolul figurilor de stil utilizate.

3. Jurnal cu dublă intrare: Într-un tabel asemănător celui de mai jos, realizat în caiet, transcrie în coloana A patru secvențe care ți-au plăcut și/sau care ți-au reamintit experiențe personale. În coloana B, răspunde la întrebări.

A.	B.
	a) De ce ai ales aceste secvențe? ...
	b) Ai mai întâlnit ideile enunțate în alte opere literare? Exemplifică! ...
	c) Aprobi modul de gândire a personajului Legrand despre viață, despre destin? ...
	d) Consideri că autorul împărtășește această concepție?

4. Lucrați în echipă! Grupați câte patru, efectuați următoarele cerințe:

a) Precizați ce fel de text este fragmentul studiat din povestirea *Cărăbușul de aur*, după alcătuire: *simplic* sau *complex*. De ce?

b) Stabiliți tipul structurii/structurilor textuale din fragment, alegând pentru fiecare mărcile lingvistice specifice:

Structura textuală	Mărci lexicale	Mărci gramaticale	Indici temporali/spațiali	Conectori	Semne de punctuație
Narativă/ descriptivă/ dialogată/ explicativă/ argumentativă	Grupuri verbale; grupuri nominale (substantive + adjective), verbe ale stării, câmpuri lexicale etc.	Timpuri verbale, persoana verbului; substantive în vocativ, interjecții, verbe la imperativ etc.	Adverbe de timp; adverbe de loc; construcții temporale etc.	<i>Mai întâi, pe urmă, în primul/al doilea rând, deoarece, fiindcă, pentru că, de aceea, în concluzie</i> etc.	Linia de dialog, semnul întrebării, semnul exclamării

5. a) Privește criptograma de mai jos, din care Legrand află locul comorii.

53††††305))6*; 4826)4†.)4†); 806*; 48†8¶ 60)) 85;
1†(:;†*8†83(88) 5*†; 46(;88*96*?); 8)*†(; 485);5*
† 2:* † (; 4956*2(5*-4)8¶8*; 4069285);)6†8)4††;
1(†9;48081; 8:8†1; 48†85; 4)485†528806*81(†9; 48;
(88; 4(†?34; 48)4†;161; 188;†?;

b) Știind că între cuvinte nu există spații libere și că 5 = a, 8 = e, ; = t, 4 = h, (= r, identifică în textul criptat cuvintele *head* (engl., „cap”), *bee* (engl., „albină”), *north east* (engl., „nord-est”) și *left eye* („ochiul stâng”). Cu puțin noroc 😊👉, vei descifra tot textul. Explică, în scris, raționamentul tău. (Rezolvarea o poți găsi în manualul digital).

Reflectează!

Care dintre următoarele citate crezi că te definește?

a) „Viitorul ni-l putem modela după cum vrem. Viața este un lut cărui voință îi dă forma.” (Liviu Rebreanu)

b) „Unele lucruri sunt destinate să se întâmple – este nevoie doar de câteva încercări până ajungem acolo.” (J.R. Ward)

c) „În pieptul tău se află stelele destinului tău.” (Friedrich von Schiller)

Dacă nu ți se potrivește niciuna dintre afirmații, formulează propria reflecție despre destin.

Explică oral alegerea făcută.

Portofoliu individual

Imaginează-ți că ești personajul Legrand. Continuă, în cel puțin o pagină, întâmplările din momentul în care ai adus acasă comoara. Utilizează structuri textuale diferite.

Află mai mult!

Și în literatura română există cărți cu pirați. Membrii echipajului de pe goleta *Speranța* din *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran îi înfruntă pe pirați, găsesc comori etc.

JOC

Împărțiți în cinci echipe, creați criptograme pe care să le descifreze membrii celorlalte echipe. Câștigă echipa care a reușit să creeze/să descifreze cele mai multe criptograme.

Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv

William-Adolphe Bouguereau,
Fată studiind o pasăre (1867)

DESCOPERĂ!

1. a) Privește cu atenție tabloul din stânga paginii.
b) Realizează, oral, portretul fetei, luând în considerare: mimica, gestica, poziția corpului, atitudinea, vestimentația.
2. a) Identifică, în textul de mai jos, cuvintele sau secvențele care indică expresia feței, gestica și postura copiilor care privesc zmeul.
„— Hăi-hăi! **chiuiră** copiii.
Dănuț clipi, zâmbind. [...]
Zmeul se înalță deasupra satului, mai sus decât dealurile, decât soarele, decât rândunelele. Copiii îl căutau cu mâna streășină la ochi, cu degetul celeilalte întins.
— Uite-l, mări! **izbucni** un băiețel. [...]
— Sss! **se încrunțară** ceilalți.” (Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)
- b) Menționează ce sentimente exprimă verbele scrise cu bold.
- c) Care crezi că este rolul în comunicare al elementelor identificate la subpunctele a) și b)?

AMINTEȘTE-ȚI!

Comunicarea interumană poate fi verbală, paraverbală și nonverbală.

Mijloace de realizare

Comunicare verbală	Comunicare paraverbală	Comunicare nonverbală
Cuvinte	Timbrul, inflexiunea, intensitatea, tonalitatea vocii; ritmul vorbirii, dicție, sunete nearticulate, onomatopee, mormăit, oftat, râs, tuse semnificativă, pauze, accentuări de silabe/cuvinte etc.	Expresia feței, gestica, poziția corpului, atitudinea, vestimentația
În interacțiunea locutor – interlocutor se transmit informații prin intermediul limbajului oral sau scris (mesaj verbal).	Cu ajutorul elementelor paraverbale, mesajul verbal dobândește încărcătură afectivă.	Comunicarea nonverbală completează vizual profilul locutorului, oferind informații suplimentare despre acesta.

EXERSEAZĂ!

1. Caracterizează succint personajul Legrand din povestirea *Cărăbușul de aur*, de Edgar Allan Poe, valorificând informațiile obținute prin comunicare verbală, paraverbală și nonverbală.
 - a) „— Cărăbușul ăsta e sortit să mă facă bogat, continuă el cu un surâs triumfător, să-mi restituie averea părintească.”
 - b) „— Bănuiam eu! Știam eu! Ura! răcni Legrand, dându-i negrului drumul, sărind astfel și țopăind de zor, spre imensa uimire a valetului său...”
2. Știind că poziția corpului ne trădează gândurile și sentimentele, ce interpretare dai posturilor tinerilor din imaginea alăturată?
3. Imaginează-ți că te afli în fața unei comisii pentru a-ți susține un proiect pe care dorești să-l implementezi în școală. Enumeră elementele de comunicare paraverbală și nonverbală necesare pentru ca mesajul verbal să fie convingător.

 REȚINE!

Forma de comunicare prin care vorbitorul reușește să modifice modul de a gândi și acțiunile unei persoane, cu acordul acesteia, prin intermediul cooperării, se numește **persuasiune**.

Mesajul transmis în timpul unei acțiuni persuasive este atât **rațional** (conține opinia și argumentele care o sprijină), cât și **emoțional** (informațiile sunt însoțite de elemente paraverbale și nonverbale adecvate: tonalitate, ritmul vorbirii, dicție, poziția corpului, mimică etc.).

APLICĂ!

1. Imaginează-ți că ești în următoarele situații în care trebuie să folosești persuasiunea:

a) Ai citit o carte interesantă. Încearcă să-ți convingi colegii să o citească, utilizând cele trei tipuri de comunicare.

b) Trebuie să redactezi un articol pentru revista școlii, dar ești în întârziere. Ai nevoie de ajutor. Inițiază un dialog de 6-8 replici, apelând audio sau video un coleg pe care încerci să-l convingi să te ajute. Ce elemente de comunicare paraverbală și/sau nonverbală vei folosi?

2. a) **Lucrați în echipe de câte cinci!** Abordați tema *Alimentația nesănătoasă* într-o discuție față în față. Unul dintre voi va începe discuțiile și le va conduce ca *moderator*. În cadrul acestui schimb de opinii:

Moderatorul:	Vorbitorii:
<ul style="list-style-type: none"> ● deschide și închide dialogul prin forme de salut; prezintă participanții, utilizând verbe la persoana a III-a; ● utilizează mărci lingvistice: construcții superlative (<i>te pricepi cel mai bine; știm foarte bine; foarte bine spus</i> etc.); ● inițiază posibile polemici; ● utilizează diferite tipuri de întrebări (deschise, închise, sugestive, alternative etc.). 	<ul style="list-style-type: none"> ● au în vedere raportul cauză-efect; ● informațiile vor fi susținute și cu elemente paraverbale și nonverbale; ● utilizează mărci lingvistice: conectori (<i>pentru că, dacă, nu numai..., ci și, cu alte cuvinte, în primul rând, în al doilea rând, normal că</i> etc.); secvențe concluzive (<i>am înțeles, bun/bine, dar..., așa e, corect</i> etc.); ● pot introduce în discuții scurte întâmplări, exemplificări de situații.

b) Desemnați un reprezentant pentru a comunica celorlalte echipe impresiile în urma desfășurării acestor activități.

c) **Lucrați în echipă!** Documentați-vă în legătură cu tema *Sportul și sănătatea* pentru a prezenta în fața clasei informații, opinii și impresii despre necesitatea practicării unui sport. Prezentarea poate fi realizată în PowerPoint sau susținută oral.

Decalogul oratorului convingător

1. Captarea atenției interlocutorului.
2. Discurs clar, coerent, concis.
3. Curajul de a împărtăși propriile opinii și sentimente.
4. Spontaneitate în exprimarea ideilor.
5. Poziția corectă a corpului.
6. Atitudine cât mai relaxată.
7. Menținerea contactului vizual cu interlocutorul.
8. Ton moderat, respectuos.
9. Dicție corectă și fermă.
10. Intonație corespunzătoare.

Află mai mult!

● Comunicarea paraverbală și aceea nonverbală pot afecta sau îmbunătăți interacțiunea verbală.

● În comunicare, important este CE și CUM transmiți.

● O comunicare își atinge scopul atunci când mesajul verbal este însoțit de elemente *paraverbale* (ton, intensitate, ritm, dicție etc.) și *nonverbale* (atitudine, poziție, gesturi etc.) corespunzătoare contextului în care se desfășoară.

● Discuția față în față, desfășurată într-o emisiune televizată, cu scop de divertisment, în care are loc un schimb de opinii pe marginea unor teme, de obicei, controversate, și care determină comportamente dintre cele mai variate, se numește **talk-show**. Participanții la acest tip de emisiune sunt *moderatorul* și cel puțin un *invitat*.

Portofoliu individual

Urmărește în manualul digital un fragment din talk-show-urile propuse. Exprimă-ți în scris opinia despre comportamentul fiecărui participant (elemente paraverbale și nonverbale).

Etapele scrierii cu accent pe integrarea sugestiilor într-o nouă formă a textului sau în textele viitoare

EXERSEAZĂ!

Harta comorii desenată de însuși autorul romanului, Robert Louis Stevenson (1883)

Lucrați în echipe de câte patru, pentru a efectua următoarele sarcini:
a) Citiți fragmentul de mai jos, extras din romanul *Comoara din insulă* de Robert Louis Stevenson.

„Plicul era sigilat în câteva locuri. [...] Doctorul rupse cu băgare de seamă pecetea și scoase harta unei insule [...]. Ca formă amintea un dragon osânzos ce s-ar fi ridicat în două labe. Am observat și două rade bine apărute de furtună, precum și un dâmb la mijloc, purtând denumirea Ocheanul. Se mai aflau pe hartă o mulțime de însemnări, adăugate pe semne mai târziu. Băteau la ochi, în primul rând, trei cruciulițe făcute cu cerneală roșie — două în partea de nord a insulei și una spre sud-vest. Lângă această ultimă cruciuliță cineva scrisese mărunț și citeț, cu aceeași cerneală roșie, dar mult mai caligrafic decât mângălise căpitanul: «Grosul comorii e aici». Pe dosul hărții aceeași mână scrisese câteva lămuriri. Iată-le: «Copacul cel înalt de pe umărul Ocheanului, direcția spre N din spre N–N–E; Insula Scheletului: E–S–E și spre E zece picioare.»

b) În lecția de redactare de la pagina 31 ați creat un text în care ați relatat o întâmplare petrecută în vacanță. Rescrieți-l, imaginându-vă că locul vacanței este chiar insula amintită mai sus și că ați găsit harta descrisă în fragment.

c) Stabiliți împreună planul noii narațiuni. Doi dintre voi continuă povestirea în 150–200 de cuvinte (în care vor exista diferite structuri textuale), iar ceilalți doi desenează harta și prezintă întâmplările într-o bandă desenată.

d) Integrați toate sugestiile colegilor referitoare la evaluarea compunerii voastre anterioare, formulate în lecția de la pagina 31.

e) Înainte de a prezenta în fața clasei textul scris, însoțit de cel multimodal, verificați corectitudinea materialelor elaborate cu ajutorul următoarei grile de evaluare:

Criteria de evaluare	FB	B	S	Criteria de evaluare	FB	B	S
A fost respectată cerința exercițiului?				Au fost evitate repetițiile supărătoare?			
Există o derulare cronologică a ideilor?				Enunțurile sunt adecvate ca structură (există cel puțin o propoziție principală, frazele nu sunt prea lungi, nu există enunțuri neterminale)?			
Ideile sunt formulate logic, clar, coerent?				A fost respectat întotdeauna acordul dintre predicat și subiect/adjectiv și substantiv?			
În text există mai multe structuri textuale?				Au fost utilizate corespunzător semnele de punctuație?			
Mesajul poate fi decodificat ușor?				A fost marcată schimbarea ideii prin alineate?			
Limbajul este accesibil, expresiv?							
Au fost folosite corespunzător timpurile verbale?				A fost așezat corect textul în pagină?			

f) Desemnați câte un reprezentant care să citească textul scris, așezat pe scaunul autorului și să prezinte banda desenată.

g) Realizați o expoziție de benzi desenate. Stabiliți care text multimodal se apropie cel mai mult de textul scris.

h) Redactați un articol pentru revista clasei sau a școlii în care să prezentați expoziția de benzi desenate realizate în ora de limba și literatura română. Înainte de a-l da spre publicare, citiți-l în fața clasei.

REȚINE!

Integrarea sugestiilor obținute în urma unui feedback primit din partea unor ascultători sau a unui public **în text**, dându-i o altă formă, cea finală, reprezintă ultima etapă a scrierii unui text.

Plecând de la sugestiile primite, se pot redacta alte tipuri de texte: continue (creații lirice, epice, dramatice, scrisori, jurnale, cronici etc.), dar și multimodale (benzi desenate, povești digitale, pagini web etc.).

APLICĂ!

a) Redactează un text narativ de 150–300 de cuvinte în care să valorifici semnificațiile următorului citat:

„A călători este, pentru cei tineri, o parte a educației; pentru cei mai vârstnici e o parte a experienței.” (Francis Bacon)

În vederea elaborării textului, consultă și alte surse de documentare (biblioteca școlii, pagini web etc.).

b) Citește compunerea la o întâlnire în cadrul cercului de lectură.

c) Analizează sugestiile primite pentru a definitiva textul, găsiindu-i un titlu corespunzător.

d) Transformă textul într-o cârtică, atașându-i coperte ilustrate.

Află mai mult!

Textele multimodale pot fi realizate: pe *hârtie* (reclame, postere, benzi desenate, articole de revistă etc.), în format *digital* (bloguri/vloguri, cărți electronice, videoclipuri, filme ș.a.) sau prin spectacole, evenimente.

Observă!

- Prezentarea unui text multimodal în fața unui public este însoțită de elemente ale comunicării paraverbale și nonverbale.

- Etapa integrării sugestiilor în text contribuie la cizelarea propriului stil de creație, la îmbunătățirea abilităților de scriere.

Portofoliu individual

1. Citește integral romanul *Comoara din insulă*, de Robert Louis Stevenson, pentru a răspunde la următoarele cerințe:

a) Realizează o prezentare a cărții în PowerPoint.

b) Transpune conținutul cărții în text multimodal (bandă desenată).

c) Creează o poveste digitală/în PowerPoint, pornind de la textul multimodal, cu ajutorul unor resurse pe care le poți găsi on-line.

Indicație de rezolvare: Pentru a realiza povestea digitală, consultă pașii pe care trebuie să îi urmezi, recomandați în manualul digital.

2. a) Scrie, într-o diagramă Venn triplă, asemănări și deosebiri între *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran, *Cărăbușul de aur*, de E.A. Poe, și *Comoara din insulă*, de R.L. Stevenson.

b) Exprimă-ți, într-un text scris de maximum o pagină, opiniile despre viziunea fiecărui scriitor, despre punctele comune sau diferite descoperite în abordarea temei și în construirea personajelor.

Verbul (actualizare)

DESCOPERĂ!

Lucrați în perechi!

1. Citiți individual replicile personajelor din imaginea alăturată pentru a scrie, în caiete, varianta corectă (A) de răspuns. Dacă afirmația este falsă (F), precizați răspunsul corect.

- Verbul *a fi* din prima replică este predicativ.
- În prima replică există și un verb la modul conjunctiv.
- Verbul din secvența *n-ai noroc* este auxiliar.
- În enunțul *Când n-ai noroc, n-ai*, primul verb este la timpul perfect compus.

2. În fraza „Țsta e semn c-o să câștigați.”, predicatele sunt:

- e semn; să câștigați;*
- ăsta e; o să câștigați;*
- e; o să câștigați;*
- e semn; o să câștigați.*

3. Confrunțați răspunsurile oferite la exercițiile de mai sus. Dacă sunt diferite, susțineți cu argumente varianta aleasă.

AMINTEȘTE-ȚI!

Verbul este o parte de vorbire flexibilă, care desemnează acțiunea, starea, existența.

Verbele au diferite valori: **predicative** (au sens de sine stătător); **copulative** (leagă numele predicativ de subiect: *a fi, a deveni, a se face, a ieși, a ajunge, a părea, a rămâne, a însemna*); **auxiliare** (ajută la formarea timpurilor verbale compuse: *a fi, a avea, a vrea*).

În limba română, modurile personale ale verbului sunt:

- **indicativul** (exprimă o acțiune reală, desfășurată în prezent, trecut sau viitor);
- **conjunctivul** (indică o acțiune sau o stare posibilă);
- **condițional-optativul** (indică o posibilitate, o condiție și consecința acesteia, o dorință);
- **imperativul** (exprimă o poruncă, un îndemn, un ordin, o solicitare).

EXERSEAZĂ!

1. a) Alege verbele care pot avea valori auxiliare sau copulative dintre următoarele:

a crede, a plăcea, a părea, a fi, a veni, a rămâne, a vrea, a ajunge, a putea, a considera, a ieși, a însemna, a deveni, a merge, a pune, a ști, a marca, a se face, a reprezenta, a avea.

b) Completează fiecare serie identificată anterior cu verbele care lipsesc.
c) Menționează valoarea verbelor rămase în afara seriilor, justificând răspunsul.

2. a) Stabilește valorile verbelor evidențiate în enunțurile de mai jos, preluate din *Două loturi*, de Ion Luca Caragiale:

- „Ș-a pus pe d. Lefter să-i însemneze în carnet numerele biletelor.”
- „... aci era soarele strălucitor căutat atâta timp orbește pe-ntuneric!”
- „La un moment, d. Popescu se face palid...”

Află mai mult!

• **Locuțiunea verbală** reprezintă un grup de cuvinte cu sens unitar, care se poate înlocui cu un verb (*a băga de seamă, a sta de veghe, a-și bate joc* etc.).

Cuvintele din interiorul locuțiunii își pierd parțial autonomia morfosintactică (nu-și pot schimba forma, nu primesc determinări). De exemplu: *și-a bătut joc/iși va bate joc*, dar NU: *și-a bătut un joc/și-a bătut jocul* etc.

b) Construiește câte un enunț în care verbele scrise îngroșat să aibă altă valoare morfologică.

3. Citește următoarele enunțuri din *Două loturi*, de Ion Luca Caragiale.

• „D. Lefter sare să deschidă, bănuind în gând: «Hait! iar ne cheamă deseară la serviciu extraordinar turbatul (turbatul e șeful)...»”

• „Biletele le-a cumpărat cu bani împrumutați, ca de cabulă, de la d. căpitan Pandelescu, fiindcă îi spusese mulți, când se tot plângea că nu are noroc la joc, să-ncerce a juca cu bani de-mpurmut...”

• „... amintim că, după șase luni de la trageri, nu se mai poate sub niciun cuvânt reclama vreun câștig. Sumele nereclamate până la termenul fatal trec de drept la fondurile societăților respective.”

• „Dl. Lefter nu-și dă seama bine de ce, dar simte o sfârșeală și cade, alb ca porțalanul, pe un scaun lângă cantor, întinzând machinal mâna cu biletele.”

a) Identifică predicatul și precizează felul lui.

b) Indică modul și timpul verbelor cu funcție sintactică de predicat.

c) Identifică, în enunțurile date, un predicat exprimat prin locuțiune verbală.

APLICĂ!

1. Lucrați în echipă!

a) Consultând un dicționar al limbii române, găsiți cel puțin patru locuțiuni în care verbul *a da* să fie element component.

b) Formulați patru enunțuri (asertiv, interogativ, exclamativ, imperativ) în care să utilizați câte o locuțiune verbală de la subpunctul anterior.

c) Scrieți câte un sinonim contextual pentru fiecare locuțiune verbală.

d) Identificați, în enunțurile exercițiului 3 de mai sus, formele verbale nepersonale, numindu-le și precizând funcția lor sintactică.

2. Recunoaște verbul la supin, justificându-ți răspunsul:

a) *de împrumut*; b) *de ridicat*; c) *de destituire*.

3. Completează, în caiet, tabelul de mai jos cu formele verbale nepersonale indicate.

Verbul	Infinitiv	Gerunziu	Participiu	Supin
sare				
spusese				
să deschidă				

4. Formulează două enunțuri în care complementul direct să fie exprimat prin verbul *a merge* la infinitiv și supin.

5. Jucați în perechi **Provocare literară și nu numai...** Câștigă elevul care obține punctajul cel mai mare. Verificați răspunsurile în varianta digitală.

Textul literar	Cerințele	Punctajul
<p>Vis de Cornelia Georgescu</p> <p>„Universul stă aplecat asupra mea, ca să îmi asculte șoaptele ce poate vor deveni cândva romane, proză scurtă, epigrame haiku-uri sau poate chiar și Poezii.”</p>	a) Identifică, în text, un predicat verbal și unul nominal.	4 puncte
	b) Menționează valoarea morfologică a cuvântului <i>poate</i> din text.	2 puncte
	c) Creează un text asemănător în care să utilizezi și patru verbe la moduri personale și la forme nepersonale diferite.	4 puncte

Observă!

Formele verbale nepersonale:

a) nu prezintă categorii gramaticale (persoană și număr). Prin conținut, se aseamănă cu substantivul, adjectivul sau adverbul. **Formele verbale nepersonale** sunt: • **infinitiv** (*a da, a scrie*); • **gerunziu** (*scriind, dând*); • **participiu** (*dat, scris*); • **supin** (*de dat, la scris*);

b) pot apărea la formă negativă (*a nu citi, necitind, neînțeles* etc. sau prin adăugarea adverbului **mai**: *nemaiuzind, nemaivăzut* etc.);

c) îndeplinesc alte funcții sintactice decât cea de predicat (subiect, nume predicativ, atribut, complement, circumstanțial).

Construcții active/construcții pasive cu verbul a fi

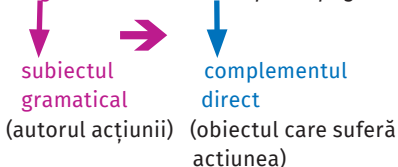

Étienne în bibliotecă, ilustrație din romanul *Invenția lui Hugo Cabret*, de Brian Selznick

Observă!

Hugo deschise cartea la prima pagină.

Află mai mult!

• Verbele care acceptă complemente directe sunt **tranzitive** (*El are amintiri frumoase.*; *Noi l-am invitat și pe bunicul la aniversare.*).

Uneori verbele tranzitive pot apărea fără complementul direct (*Scriu și citesc.*).

Verbele care nu admit complement direct sunt **intranzitive** (*Merg la teatru.*).

• În construcțiile active:

a) verbele pot fi utilizate la moduri personale sau la forme verbale nepersonale (*Hugo deschise cartea.* – indicativ; ... *pentru a găsi* (el) *fișa cărții.*... – infinitiv);

b) există un **agent** (cu funcția sintactică de **subiect**) care efectuează o acțiune (*Eu scriu o poezie. Am reparat mașina.*).

DESCOPERĂ!

1. Citește enunțurile de mai jos, preluate din romanul *Invenția lui Hugo Cabret*, de Brian Selznick:

a) „Étienne îl **ajută** pe Hugo să caute în fișier pentru a găsi fișa cărții pe care o voia, apoi îl **duse** la raftul unde se afla tomul.”

b) „—Știi, spuse el, unul dintre profesorii mei **a scris** cartea asta.”

2. Identifică subiectele gramaticale ale acțiunilor exprimate de verbele subliniate:

ajută;

duse;

a scris.

3. a) Descoperă cuvintele care indică obiectele asupra cărora se răsfrânge acțiunea efectuată de autorii identificați la exercițiul 2.

b) Stabilește funcția sintactică a acestor cuvinte.

REȚINE!

O structură de forma **subiect + verb (tranzitiv) + complement direct** (exprimat sau subînțeles) este o **construcție activă**.

EXERSEAZĂ!

1. Identifică, în enunțurile de mai jos, construcțiile active:

a) „Jules Verne este constructorul secolului al XX-lea. El a scris cărți care s-au tradus în toate limbile pământului, în sute de milioane de exemplare, încât a molipsit civilizația pământului cu ideile sale.”

(Alexandru Mironov, *Secolul XX este construit după „stilul” lui Jules Verne*)

b) „Având o oglindă principală atât de mare, ELT (Extremely Large Telescope, Telescopul extrem de mare) va putea colecta de 13 ori mai multă lumină decât cele mai performante telescoape din prezent.”

(Cristian Român, *ELT, un ochi gigantic îndreptat către univers*)

2. Scrie, în caiet, verbele din construcțiile active, precizând pentru fiecare modul sau forma nepersonală și funcția sintactică.

DESCOPERĂ!

Observă reordonarea cuvintelor din prima propoziție în cea de-a doua:

Unul dintre profesorii mei a scris cartea asta.

Cartea asta a fost scrisă de (către) unul dintre profesorii mei.

a) Precizează ce modificări sintactice au avut loc.

b) Indică asemănările și deosebirile morfologice dintre formele verbale *a scris* și *a fost scrisă*.

Construcții cu pronume reflexive

Observă!

Transcrie în caiet verbele însoțite de pronume reflexive din următoarea scrisoare a lui Alexandru Vlahuță către fiica sa, Margareta:

„Eu am mare încredere în voința ta. Rămâne să știi doar ce vrei. Și văd că ai început să știi și asta. Doamne, ce bine-mi pare că ai început să te observi, să-ți faci singură muștrări și să-ți cauți vină!

Așa, Mimilica dragă, ceartă-te de câte ori te simți egoistă, de câte ori te mușcă de inimă șarpele răutății, al invidiei și al minciunii. Fii aspră cu tine, dreaptă cu prietenii și suflet larg cu cei răi! Fă-te mică, fă-te neînsemnată, de câte ori deșertăciunea te îndeamnă să strigi: «Uitați-vă la mine!»»

DESCOPERĂ!

Joacă **Rememorări... gramaticale**, respectând etapele descrise mai jos.

1. Citește cu atenție enunțurile următoare:

- Se gândea tot mai des la o schimbare.*
- Dumnealui mi-a adus vestea cea mare.*
- Ieri ne-am amintit că nu l-am felicitat de ziua lui.*

2. Alege varianta corectă de răspuns:

<ul style="list-style-type: none"> • Sunt pronume personale cuvintele din seria: <ol style="list-style-type: none"> <i>o, dumnealui, mi, lui;</i> <i>se, mi, ne, l(-), lui;</i> <i>mi, l(-), lui.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Sunt pronume reflexive cuvintele din seria: <ol style="list-style-type: none"> <i>se, mi, ne, l(-);</i> <i>se, ne;</i> <i>mi, ne, l(-), lui.</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Sunt în cazul acuzativ pronumele: <ol style="list-style-type: none"> <i>se, ne, l(-);</i> <i>mi, ne, l(-);</i> <i>se, l(-).</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Sunt în cazul dativ pronumele: <ol style="list-style-type: none"> <i>mi, ne, lui;</i> <i>mi, ne;</i> <i>se, mi, ne, lui.</i>

3. Explică alegerea făcută.

AMINTEȘTE-ȚI!

Pronumele personal: • desemnează persoanele care participă direct sau indirect la actul comunicării; • are forme accentuate la toate cazurile: nominativ (*eu, tu, voi* etc.); acuzativ ((pe) *mine, (pe) noi* etc.); dativ (*mie, ei, nouă* etc.); genitiv ((a) *lui/ei/lor*); vocativ (*Tu!; Voi!*); • are forme clitice numai la cazurile acuzativ (*mă, te, îl, le* etc.) și dativ (*îmi/mi, îți/ți, îi, vă* etc.).

Pronumele reflexiv: • desemnează autorul unei acțiuni, acesta identificându-se cu obiectul asupra căruia se răsfrânge rezultatul acțiunii; • are forme proprii accentuate și clitice numai la cazurile acuzativ și dativ, pentru persoana a III-a (*sine/se; sie(și)/își*); • pentru persoanele I și a II-a împrumută forme clitice de la pronumele personal.

REȚINE!

Construcțiile verbale reflexive sunt grupuri de cuvinte organizate în jurul unui verb care își asociază un pronume reflexiv.

În limba română, sunt utilizate două tipuri de **construcții reflexive**:

(A) Construcții în care pronumele reflexiv atașat verbului are funcție sintactică.

(B) Construcții în care pronumele reflexiv atașat verbului nu are funcție sintactică, intrând în structura verbului.

Află mai mult!

Pronumele reflexiv fără funcție sintactică participă și la formarea unor construcții precum: **Se citesc multe cărți.**; **Se vine devreme acasă.**

OBSERVĂ!

Citește enunțurile de mai jos:

- a) Ea **se** piaptână (**pe sine**).
b) El **își** cumpără cărți (**sieși**).

Cliticele pronominale reflexive:

- pot fi dublate prin forme accentuate;
 - pot fi înlocuite cu alte părți de vorbire.
- a') Ea **îi** piaptână (**pe el**).
b') El **îi** cumpără cărți (**ei**).

În exemplele a) și b) (**construcții de tip A**), cliticele pronominale reflexive îndeplinesc funcția sintactică de complement direct (a) și indirect (b) și nu intră în componența verbului.

DESCOPERĂ!

1. Selectează din textul următor grupurile pronume reflexiv + verb:

Se mira cum își închipuiau unii că el nu ar fi putut să se înscrie la un concurs în care să își prezinte creațiile literare.

2. Identifică, în textul de la exercițiul 1, pronumele reflexive care nu au funcție sintactică, justificând răspunsurile.

REȚINE!

În limba română, există **verbe obligatoriu reflexive** (însoțite de forme clitice ale pronumelor reflexive obligatorii care nu au funcție sintactică). Aceste verbe fac parte din **construcții de tip B** (*El se teme./ El nu și-a imaginat*).

APLICĂ!

1. Transcrie, din scrisoarea lui Alexandru Vlahuță (pagina 68), cliticele pronominale care pot fi dublate, precizând pentru fiecare funcția sintactică.

2. Transformă construcțiile de mai jos în construcții reflexive, conform modelului:

Model: *Eu îți rezolv un exercițiu. → Eu îmi rezolv un exercițiu.*

a) Noi îi ajutăm pe colegi.	→ ...	c) El îmi va construi o casă.	→ ...
b) Tu l-ai fi încălțat cu pantofi.	→ ...	d) Ea mi-ar cumpăra un cadou.	→ ...

3. Analizează morfologic și sintactic pronumele reflexive din textele următoare, indicând forma accentuată/clitică, persoana, numărul, cazul, funcția sintactică/fără funcție sintactică:

a) „Hugo o privi lung. Apoi se uită la mâinile și la hainele lui și își dădu seama că de mult nu se mai gândise la felul în care arăta.”

(Brian Selznick, *Invenția lui Hugo Cabret*)

b) „Se opriseră puțin să privească peisajul, iar Meaulnes, examinându-le, își zicea cu o uimire care i se păru mai târziu moșică...”

(Alain Fournier, *Cărarea pierdută*)

4. Scrie două enunțuri în care pronumele reflexive sunt atașate unor verbe copulative. Precizează felul construcțiilor formate, justificând răspunsul.

Află mai mult!

*În limba română se mai utilizează și construcții speciale în care pronumele reflexive îndeplinesc funcții sintactice, indicând:

- a) **reciprocitatea** unor acțiuni (*Ei se întâlnesc des. (unul pe altul) – complement direct; Băieții își oferă jucării. (unul altuia) – complement indirect*);
- b) **posesia** (*Își ajută mama. (a sa) – complement indirect posesiv; Casa-mi plină de oaspeți... (a mea) – atribut*).

Portofoliu individual

Scrie, într-un jurnal personal, despre propriile visuri și despre acțiunile necesare pentru îndeplinirea lor. În redactarea textului, vei utiliza și construcții cu pronume reflexive în cazurile acuzativ și dativ (ambele tipuri).

Indicație de rezolvare: În consemnarea reflecțiilor tale, vei respecta elementele de structură și de conținut specifice unui jurnal.

Construcții impersonale

DESCOPERĂ!

- a) Selectează, din text, câte un verb la persoanele I, a II-a și a III-a.
„Ei bine, Jupiter luă de jos pergamentul, înfășură în el gândacul și mi-l dădu mie. [...] Îți amintești că, atunci când m-am dus la masă să desenez cărăbușul, n-am găsit hârtie ...” (E.A. Poe, *Cărăbușul de aur*)
- b) Indică autorii (agenții) acțiunilor exprimate de aceste verbe.

AMINTEȘTE-ȚI!

Verbele personale admit un subiect (autor al acțiunii) cu care se acordă în persoană și număr (*Eu cânt. Tu desenezi. Copiii merg.* etc.).

EXERSEAZĂ!

1. Identifică verbele din cele două texte de mai jos pentru a completa tabelul conform cerințelor.

Verbul	Persoana	Numărul	Subiectul (agentul)	Poate avea forme la toate persoanele

- a) „Trag perdelele și deschid larg fereastra în revărsatul zorilor. Afară plouă mărunț.” (Mihail Drumeș, *Elevul Dima dintr-a șaptea*)
- b) „S-a înserat. Ușor se-nalță fumul/ De prin ogeaguri către bolta vastă,/ Domol coboară turma de pe coastă...” (Șt.O. Iosif, *Înserare*)

2. Lucrați în perechi!

- a) Transcrieți din seria următoare numai verbele care la moduri personale au formă doar pentru persoana a III-a: *a spune, a se plimba, a se cuveni, a se înnopta, a întârzia, a fulgera, a se părea, a apune.*
- b) Formulați câte un enunț cu fiecare verb identificat, la moduri personale și timpuri diferite.

Află mai mult!

• *În limba română există verbe care, deși au formă numai pentru persoana a III-a, admit un subiect – autor al acțiunii. De aceea sunt considerate **verbe unipersonale prin formă și personale ca întrebuințare** (*Câinele latră.*; *Buciumul răsună pe dealuri.* etc.).

• *Verbele impersonale sunt intransitive (nu acceptă complement direct). În exemplele următoare, cuvintele evidențiate sunt subiecte: *Îmi convine soluția ta.*; *Îmi place filmul.*; *Mă doare mâna.*; *E frig afară.*; *Ne e dor de pădure.*

REȚINE!

Verbele cu formă numai pentru persoana a III-a, a căror acțiune nu poate fi atribuită unui autor (subiect) sunt **impersonale**. Construcțiile în care apar devin și ele **impersonale**, având ca elemente componente:

- a) verbe meteorologice sau legate de momente ale zilei (*Plouă.*; *Viscolește.*; *Se înserează.*; *Mijește de ziuă.* etc.);
- b) verbe ale stării (*nu-mi pasă*; *îmi pare bine* etc.);
- c) verbe al căror subiect se realizează ca propoziție subordonată (*Trebuie¹/să plec.²/*; *Nu se cuvine¹/să refuzi.²/*; *Se pare¹/că va ploua.²/*; *Nu-mi convine¹/că pleacă.²/* etc.);
- d) forme impersonale ale unor verbe personale (*îmi place că...*; *mă bucură că...*; *ne doare că...*; *îl miră că...*; *îi vine să...* etc.);
- e) verbul *a fi* predicativ urmat de substantive care denumesc: • perioade (*E luni.*; *E dimineață.*); • fenomene atmosferice (*E soare.*; *E frig.*); • senzații sau sentimente (*Ți-e somn.*; *Mi-e dor.*; *Vă e foame.*);
- f) verbe copulative și nume predicative exprimate prin: • adverbe de mod (*E bine că...*; *E adevărat că...*; *Pare ireal ce...*); • verbe la supin (*E de înțeles.*; *E de neacceptat.*).

ATENȚIE!

Să nu confunzi: • construcțiile impersonale (*Mă miră răspunsul tău.*) cu cele reflexive personale (*Mă miră că ai plecat.*); • construcțiile impersonale (*Se dansează de mult timp.*) cu cele pasive (*Se curăță mărul de coajă.*). În al doilea exemplu, chiar dacă subiectul ar lipsi, acesta ar putea fi recuperat (*Se curăță de coajă...[mărul]*). În primul exemplu, recuperarea subiectului nu este posibilă.

APLICĂ!

1. Citește cu atenție strofa, pentru a stabili valoarea de adevăr a afirmațiilor de mai jos.

„Plouă, ninge, e ghețuș.

De o vreme-i trist la noi.

Câțiva fulgi neîndemânatici

Cad cu fața în noroi.”

(Emilia Plugaru, *Plouă, ninge...*)

- În text sunt două verbe predicative impersonale.
- Verbul *a fi* este impersonal și copulativ în ambele versuri.
- Verbul *a cădea* are forme numai pentru persoana a III-a.
- Substantivele *ghețuș* și *fulgi* sunt subiecte.

2. Prezintă, într-un text de 30-50 de cuvinte, anotimpul tău favorit, utilizând și construcții impersonale în a căror structură să existe:

- forme impersonale ale unor verbe personale;
- verbul predicativ *a fi* urmat de substantive care denumesc fenomene atmosferice, sentimente, stări;
- expresii verbale impersonale (verb copulativ și nume predicativ).

EXERSEAZĂ!

1. Completează în caiet tabelul, transformând următoarele forme verbale personale în forme impersonale, după model.

Model: <i>Dansăm la petrecere.</i>	→	<i>Se dansează la petrecere.</i>
<i>El cântă fals.</i>	→	...
<i>Plecăm mai devreme.</i>	→	...
<i>Nu traversezi pe acolo.</i>	→	...
<i>Ei vor munci toată ziua.</i>	→	...

2. Recomandă-i unui biciclist un traseu ușor până la Vârful Babele, utilizând verbe personale la modul imperativ în locul celor impersonale din următorul text:

Din Sinaia se ia telecabina până la cota 2 000. Acolo se caută marcajul galben. Se coboară pe lângă bicicletă, drumul fiind abrupt. Se continuă traseul pe banda galbenă până la Cabana Piatra Arsă. De acolo se circulă ușor până la Babele.

3. Citește cu atenție următoarele texte și analizează verbele conform modelului:

Model: *verbul = predicativ/copulativ, personal/impersonal, modul, timpul, persoana, numărul, forma afirmativă/negativă.*

a) „Fiindcă Norocul s-a gândit să mi-l ofere mie, trebuie doar să-l folosesc cum se cuvine...” (Edgar Allan Poe, *Cărăbușul de aur*)

b) „... doar hazardul a făcut ca toate aceste evenimente să se petreacă în singura zi din tot anul când era destul de rece ca să aprindem focul...” (Edgar Allan Poe, *Cărăbușul de aur*)

c) *Nu este ușor de escaladat munții. Este mai obositor, dar, când ajungi pe culme, simți că toată lumea e a ta.*

Află mai mult!

- În gramatica tradițională, structura alcătuită din verb copulativ impersonal și nume predicativ se numește *expresie verbală impersonală*.

Observă!

În limba română, prin adăugarea unui clitic pronominal reflexiv, se pot forma construcții cu verbe impersonale de la:

- verbe tranzitive (*Ei mănâncă bine aici.* → *Se mănâncă bine aici.*);
- verbe intransitive (*Ei merg pe jos.* → *Se merge pe jos.*).

Organizarea coerentă a textului – succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor

Scenă din ecranizarea *Două lozuri* (1957)

DESCOPERĂ!

- Citește cu atenție textul, pentru a răspunde la cerințele de mai jos.
- „– Știi unde sunt! acuma știu!... uf!... **le-am găsit**.
– Unde?
– În jacheta mea cenușie de vară... Cu ea eram la berărie **când le-am cumpărat**. Țiu minte bine, **le-am pus în buzunarul de la piept**, înăuntru... **Acolo sunt!**... sigur!... Adu-mi jacheta!” (I.L. Caragiale, *Două lozuri*)
- Indică termenul în jurul căruia se construiește discuția personajelor: *berăria, vara, jacheta*. Demonstrează cu exemple din text.
 - Citește enunțurile scrise cu bold în text. Precizează la ce obiect (obiecte) se referă personajul, explicând cum ai procedat.
 - Numește modurile personale și timpurile verbale utilizate în text. Stabilește acțiunile care au avut loc în trecut și pe cele care se petrec în momentul vorbirii.
 - Identifică, în text, adverbele de loc și de timp, explicând rolul fiecăruia în comunicare.
 - Motivează de ce fragmentul de mai sus este un text.

AMINTEȘTE-ȚI!

Textul este o succesiune lingvistică, alcătuită dintr-un ansamblu de unități (cel mai adesea propoziții) așezate într-o **ordine logică și temporală** și având un **sens unitar**.

În comunicare, un text poate îmbrăca o formă **orală sau scrisă**.

REȚINE!

Pentru a fi **coerent**, un text trebuie să îndeplinească anumite condiții:

- Propozițiile/frazele **se construiesc în jurul aceluiași referent**; reluarea termenului de referință (un substantiv) se poate realiza prin pronume personal, demonstrativ, nehotărât, numerale, prin repetarea celui substantiv și chiar prin subiecte subînțelese (*Mama mi-a cumpărat mai multe cărți. Acestea îmi sunt necesare pentru proiect. Îți pot împrumuta și ție două. Îți vor fi de folos.*).
- Textul nu trebuie să se reducă la reluarea unei informații, ci trebuie să **aducă și informații suplimentare** (*Am adus câteva fructe să mâncăm. Fructele sunt benefice pentru sănătatea noastră, dar trebuie să facem și mișcare.*).
- Pentru legarea ideilor și pentru structurarea textului **se utilizează conectori specifici**: conjuncții coordonatoare, adverbe, locuțiuni adverbiale și conjuncții cauzale (*Vreau să mă înscriu la concurs, dar pentru aceasta am nevoie de câteva informații. De aceea mă voi duce și o voi întreba pe colega mea.*).
- Verbe/construcțiile verbale sunt astfel întrebuințate, încât să **se respecte constant concordanța temporală a acțiunilor, succesiunea lor logică** (*Este vară. Sunt cu părinții la munte și mă bucur de primele zile de vacanță. Peste câteva ore vom pleca în drumeție.*). În transmiterea ideilor, importantă este succesiunea timpurilor verbale, pentru ca evenimentele să fie plasate corespunzător pe axa temporală.

Coerența unui text se obține prin corelarea sensurilor dintre propozițiile/frazele din interiorul textului, astfel încât să se asigure logica și înțelegerea informațiilor.

Procedeul sintactico-semantic prin care se reia un cuvânt/un grup de cuvinte exprimat anterior în discurs/enunț (numit *antecedent*), printr-un *substitut*, se numește **anafora**.

Exemplu: **Dan** ne vorbește despre problemele **lui**.

(*antecedent*)

(*substitut*)

a) Reluarea unui cuvânt	<i>Ei se ajută mereu unul pe altul.</i> <i>El este prietenul/ pe care ți l-am recomandat.</i> <i>Am ales rochia verde și pe cea roșie.</i> <i>Dan e politician. Eu, la fel.</i>
b) Reluarea unui grup de cuvinte	<i>Am cumpărat caiete, cărți și pixuri. Toate îmi sunt necesare.</i> <i>Cine ajunge primul, acela va fi recompensat.</i>
c) Reluarea prin subiecte neexprimate (anafora zero)	<i>Noi am crezut că o vine. Dar o nu a mai ajuns.</i>

APLICĂ!

1. Descrie un obiect care îți aduce aminte de copilărie. Prezintă-le colegilor o întâmplare legată de acest obiect în maximum cinci enunțuri, respectând condițiile de organizare a unui text.

2. Transformă textul dialogat de mai jos în vorbire indirectă.

Indicații de rezolvare: În redactarea textului: a) evită repetarea unor verbe sau a unor substantive care desemnează autorii acțiunilor, utilizând alte cuvinte cu rol de substitute; b) respectă concordanța timpurilor.

„— O, da, îmi răspuse el, roșind strașnic, l-am luat de la el chiar a doua zi. Nimic n-o să mă despartă de acest scarabeu. Știai că Jupiter are perfectă dreptate în privința lui?

— În ce fel? am întrebat, cu sufletul străbătut de o presimțire tristă.

— Când pretinde că-i un cărăbuș din aur veritabil.”

(Edgar Allan Poe, *Cărăbușul de aur*)

3. a) Rescrie următorul text, eliminând toate greșelile de organizare a textului (repetiții, timpuri verbale incorect utilizate, dezacorduri, exprimări incoerente etc.):

„Domnul: ... Și zice că acum e prea târziu, dacă n-a venit la vreme; căci dacă venea măcar cu câteva zile înainte, altă vorbă!... poate că s-ar fi putut... Ține minte!

Feciorul: Țiu, domnule...

Domnul: ... deoarece nu plecase încă mătușa persoanei care s-a dus pentru ca să dea arvuna tutorelui minorilor, și el nu aflase încă, deoarece nu-i spusese nepotul cocoanei, cu care era afacerea ca și terminată, dacă mai avea răbdare până luni seara, când trebuie neapărat să se-ntoarcă avocatul, fiindcă s-a dus cu o hotărnicie; dar acum, cu regret, este imposibil din mai multe puncte de vedere, care le știe dumnealui... Așa să-i spui.”

(Ion Luca Caragiale, *Căldură mare*)

b) Realizează o listă a greșelilor descoperite pe care să le-o prezinți colegilor, explicând în ce constă fiecare abatere și care este forma corectă.

4. **Lucrați în perechi!** Rezumați, în scris, acțiunea din fragmentul nulei *Două loturi*, de I.L. Caragiale, în care Lefter Popescu merge la bancă pentru a încasa câștigurile.

Indicații de rezolvare: În vederea realizării unei compuneri corespunzătoare ca formă și conținut, veți parcurge următoarele etape:

a) scrieți, separat, convențiile redactării unui rezumat;

b) redactați rezumatul;

c) verificați corectitudinea textului redactat, raportându-vă la regulile organizării unui text și la convențiile specifice acestui tip de compunere.

d) Evaluați-vă rezumatul, completând grila pe care o puteți printa din manualul digital.

Scenă din ecranizarea *Căldură mare*

Relații culturale constructive • Noi și ceilalți (2)

Află mai mult!

Antoaneta Ralian (1924–2015) a fost o reputată traducătoare din limba engleză care și-a început activitatea ca redactor de carte la Editura Univers. A semnat peste 120 de tradu-

ceri, în special proză, dar și piese de teatru, din autori de prestigiu: Virginia Woolf, J.D. Salinger, Saul Bellow sau Iris Murdoch, cu care a întreținut și o vastă corespondență. Pe parcursul carierei sale a obținut numeroase distincții, în țară și în străinătate. În 2011, Radu Paraschivescu a publicat un volum de convorbiri intitulat *Toamna decanei*, confesiune a unui om care „face popas pe acoperișul vârstei”.

Coperta primei ediții a romanului *A Word Child*, de Iris Murdoch, tradus de Antoaneta Ralian cu titlul *Vlăstarul cuvintelor*.

Iris Murdoch (1919–1999) a fost o scriitoare irlandeză de limbă engleză, născută la Dublin, care din 1948 a predat filosofie la Universitatea din Oxford. Printre titlurile semnate de aceasta se numără: *Inorogul*, *Visul lui Bruno*, *Vlăstarul cuvintelor* și *Marea, marea*.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Imaginează-ți că vizitezi o țară străină și vrei să afli cât mai multe informații despre cultura spațiului respectiv. Ce puncte de reper îți alegi?
2. Menționează trei instituții culturale străine care își desfășoară activitatea pe teritoriul țării noastre. Ce valori promovează acestea?
3. Exemplifică, la alegere, două dintre următoarele domenii artistice în care se pot stabili relații culturale constructive: literatură, pictură, sculptură, muzică, teatru și film. Motivează-ți opțiunile!

Amintirile unei **nonagenare**

Călătoriile mele, scriitorii mei
(fragment)

de Antoaneta Ralian

1973 – sunt invitată la Londra, pentru două săptămâni, de către **British Council**, la recomandarea Ambasadei Britanice din București, ca recompensă pentru numeroasele mele traduceri din literatura engleză.

Prima mea vizită la Londra – prima călătorie în care plec singură, fără soțul meu atotocrotitor și cărător de bagaje. Pe imensul aeroport Heathrow trebuie să mă descurc singură și să mă urc în autobuzul care mă va lăsa la Gara Victoria, unde, în sfârșit, mă așteaptă cineva care mă va conduce la sediul Consiliului Britanic și de acolo la hotel. La sediu aflui că, întrucât cunosc limba, nu voi avea un însoțitor. Mi se pune în brațe un program foarte amănunțit, pe zile și pe ore, cu numerele autobuzelor și metrourilor pe care trebuie să le iau pentru fiecare obiectiv, un teanc de hărți ale tuturor **districtelor** Londrei, pe care sunt însemnate locurile unde trebuie să ajung eu de fiecare dată, liste cu numele și datele persoanelor cu care va trebui să mă întâlnesc, un teanc de ceuri de voiaj din care am libertatea să cheltuiesc, bilete de tren dus-întors pentru vizitele de o zi programate la Oxford, Cambridge, Brighton și Edinburgh, bilete pentru spectacole, concerte, intrări la muzee (toate cu zilele și orele specificate), lista numerelor de telefon ale persoanelor din British Council la care să apelez dacă întâmpin greutăți și, desigur, un ghid turistic al Londrei. În rest, descurcă-te singură! Eu, provinciala de la București. [...]

Pe parcursul aceleiași vizite am fost întrebată ce scriitori aș dori să cunosc. Cum tocmai terminasem traducerea romanului *Vlăstarul cuvintelor*, am cerut-o din toată inima pe Iris Murdoch. Iris locuia la Oxford, unde predau și ea, și soțul ei, criticul John Bayley, iar eu eram la Londra. I s-a comunicat și Iris Murdoch mi-a fixat o întâlnire într-un *pub*, o cârciumioară-bar din inima Londrei. Doamna de la British Council s-a oferit să mă însoțească, explicându-mi că o femeie străină, singură, nu are ce căuta într-un *pub*. Am refuzat-o. Cu o seară înainte, la hotel, mi-am întocmit în minte tot ce aveam să-i spun lui Iris Murdoch, pentru a-i arăta cât de cultivată și de pregătită eram. [...]

A intrat, luminoasă, pe ușa cârciumioarei. O figură de irlandeză, cu un breton scurt, pomeți înalți, îmbujorați, ochi puțin oblici și un zâmbet de pâine caldă. Purta un costum de **tweed**, perlat de mici stropi de ploaie londoneză. [...] După zece minute, discutam de parcă ne cunoscuserăm de o viață, toate informațiile mele **docte**, cu care voisem s-o **epatez**, se spulberaseră în vânt. Vorbeam vrute și nevrute și râdeam ca două bune, vechi prietene. O prietenie care a ținut 25 de ani, de corespondență și vizite reciproce. I-am tradus patru romane și două piese de teatru, jucate la București și la Timișoara. Ea a venit, cu John Bayley, de două ori în România, eu am fost invitată la ei de vreo patru-cinci ori.

Mă plimb cu Iris Murdoch o zi întreagă la Oxford, printre turnurile, turlele, cupolele colegiilor, prin **patiourile** îngrădite de ziduri străvechi, încremenite în tăcere și așternute cu acel inegalabil gazon englezesc, tuns în desene geometrice. Citadela universitară pare să fi fost construită toată numai de Inigo Jones și de sir Christopher Wren. În sălile monumentalei Bodleian Library ai senzația că timpul a încremenit, suspendat în filele miilor de **tomuri**, în **incunabule**.

DESCOPERĂ!

1. Exprimă o opinie argumentată cu privire la ideea Consiliului Britanic de a invita la Londra un om de cultură străin, drept răsplată pentru activitatea acestuia de promovare a culturii Regatului Unit.
2. Descrie atitudinea traducătoarei la contactul cu societatea londoneză. Consideri că vizita oficială, planificată în detaliu, a fost un succes?
3. Precizează motivul pentru care Antoaneta Ralian a dorit să o cunoască, în mod expres, pe Iris Murdoch. Ce a însemnat ulterior prietenia lor?
4. Numește sentimentul avut de traducătoare cu prilejul vizitei la Oxford.

REȚINE!

Relațiile culturale constructive se pot stabili atât la nivel oficial (prin ambasade, consulate, institute sau fundații), cât și la nivel individual, prin contactul direct cu limba, cultura și civilizația unei țări străine. Printre cele mai prestigioase **instituții străine de cultură**, care activează pe teritoriul țării noastre, se numără British Council, Institutul Cervantes, Goethe-Institut, Institutul Cultural Ceh sau Centrul Cultural Rus. De asemenea, **Institutul Cultural Român** funcționează în diferite orașe sau capitale ale lumii, cum ar fi New York, Veneția, Madrid, Praga, Tel Aviv, Varșovia sau Berlin.

EXERSEAZĂ!

1. Târgul Internațional de carte „Gaudeamus” acordă, începând cu 2011, Premiul pentru traducere „Antoaneta Ralian”. Consultând pagina web Gaudeamus.ro, realizează o documentare în legătură cu trei traducători care au primit această distincție și secțiunea la care au participat.
2. Imaginează-ți că scriitoarea irlandeză Iris Murdoch îi acordă un interviu traducătoarei Antoaneta Ralian. Construiește, în acest sens, 10–12 replici, valorificând informațiile din text și notele de prezentare a autoarelor.

Vocabular

British Council – (în limba engleză în original), „Consiliul Britanic”, instituție guvernamentală a Regatului Unit care promovează cultura britanică.

district – (s.n.) aici cu sensul de sector sau cartier.

doct – (adj.) învățat, erudit, savant, care posedă cunoștințe vaste.

epata – (vb.) a uimi, a impresiona prin purtare, atitudine sau ținută.

incunabul – (s.n.) carte tipărită înainte de introducerea, pe scară largă, a tiparului (înainte de 1500).

nonagenar – (adj.) persoană care a atins sau a depășit vârsta de nouăzeci de ani.

pătio – (s.n.) curte interioară pavată, înconjurată de arcade.

tom – (s.n.) parte a unei opere sau lucrări; volum.

tweed – (s.n.) tip de stofă confecționată din fire de lână, de culori diferite.

Radcliffe Camera, una dintre clădirile celebrei Bodleian Library a Universității din Oxford, una dintre cele mai vechi și mai mari biblioteci europene.

EVALUARE CONTINUĂ

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi, în caiet, cerințele.

„Iar în clipele acelea visele lui Tristran Thorn deveneau bizare, fantezii vinovate, încurcate și stranii despre călătorii prin păduri, făcute să elibereze prințese din palate, vise cu troli, cavaleri și sirene. Iar când îl cuprindea o asemenea stare, Tristran se întindea în iarbă și se uita la stele.

Puțini dintre noi au văzut stelele așa cum le vedeau oamenii atunci – orașele noastre degajă prea multă lumină în noapte –, dar deasupra Satului Zidului, stelele se așterneau ca niște lumi sau ca niște idei, nenumărate precum arborii dintr-o pădure sau ca frunzele dintr-un copac. Tristran obișnuia să stea în întuneric și să se uite la cer până când își limpezea mintea, iar atunci se întorcea în patul său și dormea adânc.”

(Neil Gaiman, *Pulbere de stele*)

Punctaj cerințe	Autoevaluare	Evaluarea profesorului
1. 10 puncte		
2. 10 puncte		
3. 10 puncte		
4. 10 puncte		
5. 10 puncte		
6. 10 puncte		
7. 10 puncte		
8. 10 puncte		
9. 10 puncte		
10 puncte		
Total		

1. Scrie câte un sinonim contextual pentru cuvintele *clipe*, *bizare*. 10 puncte
2. Formulează o idee principală sau secundară din text. 10 puncte
3. Identifică, în text, două structuri textuale diferite, ilustrându-le cu exemple. 10 puncte
4. Menționează o trăsătură a personajului, așa cum se desprinde din fragment. 10 puncte
5. Explică în 30–50 de cuvinte rolul comparației în secvența: „... stelele se așterneau ca niște lumi sau ca niște idei, nenumărate precum arborii dintr-o pădure sau ca frunzele dintr-un copac”. 10 puncte
6. Menționează valoarea morfologică a cuvintelor scrise cu italic în enunțul: „Iar în clipele acelea visele lui Tristran Thorn *deveneau* bizare, fantezii vinovate, încurcate și stranii despre călătorii prin păduri, *făcute* să elibereze prințese din palate...” 10 puncte
7. Transcrie, din text, o construcție activă și una reflexivă. 10 puncte
8. Transformă construcția activă următoare în construcție pasivă: „Puțini dintre noi au văzut stelele...” 10 puncte
9. Prezintă, într-un text scris de 50–80 de cuvinte, un obicei din comunitatea în care trăiești, utilizând și verbe impersonale ca *se obișnuiește*, *se organizează*, *se știe*, *este cunoscut*, *(îmi) place/(ne) place* etc. 10 puncte

Se acordă 10 puncte din oficiu. Timpul efectiv de lucru este de 50 de minute.
Pentru autoevaluare, poți consulta răspunsurile din varianta digitală a manualului.

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 3

ORIZONTURI LIRICE

LECTURĂ

- Textul liric (actualizare)
- Versificație (rima, strofa, măsura versurilor, ritmul) (actualizare)
- Strategii de interpretare a limbajului figurat: comparația și metafora (actualizare)
- Strategii de interpretare: interpretări multiple
- Strategii de interpretare: argumentarea punctelor de vedere pe marginea textelor citite
- Strategii de interpretare a limbajului figurat: personificarea, epitetul, repetiția (actualizare)
- Literatura de frontieră: memoriile

COMUNICARE ORALĂ

- Atitudini comunicative: flexibilitate, asertivitate, disponibilitate la negociere
 - Inteligența emoțională: folosirea inteligenței emoționale în negocierea unor puncte de vedere

REDACTARE

- Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor ● Cronica de film
- Etica redactării: originalitatea

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

- Enunțuri eliptice. Norme de punctuație
- Fraza: coordonarea prin juxtapunere și prin joncțiune. Conjunții coordonatoare. Norme de punctuație (virgula, punctul și virgula) (actualizare)
- Fraza. Subordonarea prin conjuncții subordonatoare, prin pronume, adjective pronominale și adverbe relative. Norme de punctuație
- Construcții incidente
- Construcția frazei în limba vorbită și în limba scrisă
- Limbaj colocvial, limbaj cultivat (familiarizare)

ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE

- Valori culturale românești în lume (1)

EVALUARE CONTINUĂ

Lectură:

2.1.; 2.3.; 2.4.

Comunicare orală:

1.1.; 1.4.; 1.5.

Redactare:

3.1.; 3.2.; 3.3.

Elemente de construcție a comunicării

4.3.; 4.5.

Elemente de interculturalitate

5.1.; 5.2.

Textul liric (actualizare)

Lucian Blaga (1895–1961), poet, dramaturg, filosof și traducător român, personalitate complexă a vieții noastre culturale. Debutază în 1919 cu un volum de versuri (*Poemele luminii*) și cu unul de aforisme (*Pietre pentru templul meu*). Alte volume de poezii (*În marea trecere*, *La curțile dorului*) aduc un suflu nou în lirica interbelică. *Hronicul și cântecul vârstelor* și romanul *Luntrea lui Caron* au un caracter autobiografic. Poezia *Pleiadă* a fost publicată în volumul *Nebănuitele trepte* (1943).

Vocabular

cat – (vb.) formă populară a verbului a căuta (ind., prez., pers. I).

pleiadă – (s.f.) grup de stele din Constelația Taurului; persoane cu aceleași preocupări, idei, concepții etc.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Ai privit vreodată „harta” cerului într-o noapte senină? Ce te-a impresionat sau ți-a atras atenția în mod particular?
2. **Lucrați în echipă!** Ați aflat, la ora de geografie, că stelele se pot grupa în constelații. Notați numele unor astfel de configurații astrale.
3. O anumită stea răsare prima și apune ultima pe bolta cerească.
 - a) Știi cum se numește?
 - b) Cu ce planetă este asociată?
 - c) În ce poem celebru din literatura română este descrisă?
 Pentru a afla răspunsurile, poți folosi și resurse on-line.

Pleiadă

de Lucian Blaga

Cat în sus, în noapte sus,
stelele-n **pleiadă** număr.
Sunt o clipă, alta nu-s –
semne cerului pe-un umăr.
Vânt le iscă, vânt le duce,
cineva le pune-n cruce.
Vânt le-aprinde, vânt le stânge,
mi le-aruncă-n gând și-n sânge.

Joc de focuri, joc de inimi –
Ostenescu-mă să număr
înc-o dată aștri minimi.
Focuri mari și focuri line –
Câte văd, atâtea inimi
bat în spații pentru mine.
Ard în văi și pe coline
inimi mari și inimi line.

DESCOPERĂ!

1. Ascultă, în lectura expresivă a profesorului sau a unui coleg, poezia *Pleiadă*, de Lucian Blaga. Numește primul sentiment pe care ți-l produce.
2. Extrage, din cele două secvențe, câte o sintagmă și asociaz-o cu:
 - o emoție; • o culoare; • o atitudine; • o ipostază a privitorului.
3. Scrie un sinonim pentru sensul din text al verbelor *a isca* și *a se osteni*.

Nicolas Poussin, *Peisaj cu Orion orb căutând Soarele* (1658)

4. Privitorul se raportează la întregul univers. În ce ipostază crezi că s-ar putea afla? Poți opta pentru una sau mai multe variante: visător; în-singurat; contemplator; îndrăgostit; melancolic.

5. Notează verbele și pronumele asociate „vocii” din text care transmite mesajul poeziei. La ce persoană gramaticală sunt folosite?

6. Spațiul cosmic este surprins într-un mod expresiv. Motivează în ce tip de text (narativ, descriptiv, explicativ etc.) se încadrează poezia, având în vedere acest aspect.

7. Dintre cele patru elemente universale (foc, aer, pământ și apă), unele apar descrise și la nivelul imaginarului artistic. Identifică-le!

AMINTEȘTE-ȚI!

Textul liric este creația artistică în care autorul exprimă în mod direct idei, sentimente și atitudini despre lume sau despre propriile trăiri, ilustrând complexitatea vieții sale interioare. Autorul nu se confundă cu instanța lirică din text, care este surprinsă în diferite ipostaze: visător, contemplator, îndrăgostit, creator etc. Mesajul operei lirice este redat la nivel expresiv prin **figuri de stil** și **imagini artistice** (auditive, vizuale, olfactive, dinamice). Textul liric se construiește în baza unor elemente de versificație (prozodie), cum ar fi ritmul, rima, măsura și strofa.

Află mai mult!

- Termenul *liric* este derivat de la *liră*, denumirea instrumentului muzical asociat legendarului Orfeu. Grecii antici credeau că sunetele lirei, dăruită de însuși zeul Apollo, puteau să înlănțuească fiarele, să potolească apele mării sau să facă munții să se cutremure. Rămas singur după ce o pierde pe iubita sa, Euridice, Orfeu își găsește, în cele din urmă, sfârșitul.

Ajunsă în marea Egee, lira a fost recuperată de zeii din Olimp și proiectată pe cer, unde formează o strălucitoare constelație.

Jean-Baptiste Camille Corot, *Orfeu o conduce pe Euridice afară din Hades* (1861)

- „În mitologia greco-romană, Pleiadele, fiicele lui Atlas, erau șapte surori ocrotite de zeița vânătorii, Artemis. Fetele juraseră să rămână caste, dar gigantul Orion, fiul lui Poseidon, s-a îndrăgostit de ele, urmărindu-le cinci ani neîncetat. Înduioșat, Zeus le-a transformat în stele ce formează constelația cu același nume.” (*Enciclopedia ilustrată Larousse*)

Artemis (monedă antică greacă)

Versificația (rima, strofa, măsura versurilor, ritmul) (actualizare)

DESCOPERĂ!

1. a) Observă succesiunea silabelor accentuate cu cele neaccentuate din versurile:

„Joc de focuri, joc de inimi –
Ostenescu-mă să număr
înc-o dată aștri minimi.”

b) Notează, într-un enunț, raportul acestora.

2. a) Stabilește rima și măsura versurilor din prima strofă a poeziei *Pleiadă*, de Lucian Blaga.

b) Ce observații poți face în legătură cu aceste elemente de versificație?

AMINTEȘTE-ȚI!

Elementele de prozodie sunt strofa, versul, rima, măsura și ritmul. **Versul** reprezintă o unitate grafică din structura poeziei, ce coincide cu un rând. **Strofa** desemnează o grupare compactă de versuri. **Măsura** este asigurată de numărul de silabe dintr-un vers. Astfel, versurile „Bine-ai venit, An Nou!.../Bine-ai venit!” (Ion Minulescu, *Rânduri pentru Anul Nou*) au măsura de șase, respectiv patru silabe. **Rima** constă în potrivirea sunetelor finale dintr-un vers, începând cu ultima silabă accentuată. Se poate distinge între: • **rimă împerecheată** (aabb): „Îmi atârnă la fereastră/ Iarba cerului, albastră,/ Din care, pe mii de fire,/ Curg lucefieri-n nești-re.” (Tudor Arghezi, *Incertitudine*); • **rimă încrucișată** (abab): „Perdelele-s lăsate și lampel aprinse;/ În sobă arde focul, tovarăș mângăios,/ Și cadrele-aurite, ce de păreți sunt prinse,/ Sub palidă lumină, apar misterios.” (Vasile Alecsandri, *Serile la Mircești*); • **rimă îmbrățișată** (abba): „Deschid cu teamă ușa cămării de-altădată/ Cu cheia ruginie a raiului oprit,/ Trezind în taina mare a poamelor, smerit,/ Mireasma, și răcoarea, și umbra lor uitată.” (Ion Pillat, *Cămara de fructe*); • **monorimă** (aaaa): „Peste vârf de rămurile/ Trec în stoluri rândunele,/ Ducând gândurile mele/ Și norocul meu cu ele.” (Mihai Eminescu, *Ce te legeni...*). **Ritmul** presupune alternanța silabelor accentuate cu cele neaccentuate.

Află mai mult!

• În funcție de numărul de versuri din care este alcătuită, **strofa** se numește: monostih, distih, terțină, catren, cvinarie, sextină sau polimorfă. **Versurile** lipsite de rimă se numesc **albe**. Dacă un **vers** este lipsit de rimă și de ritm, se numește **liber**.

Observă!

Citește poezia *Ploaie în luna lui Marte*, de Nichita Stănescu, apoi deschide o pagină de YouTube pentru a o asculta, transpusă pe muzică, în interpretarea Paulei Seling.

a) Ce observi în legătură cu versificația textului?

b) Prin ce elemente crezi că se asigură muzicalitatea versurilor?

EXERSEAZĂ!

1. În poezia *Pleiadă*, ai constatat scrierea cu literă mică la începutul unor versuri. Oferă o explicație pentru această opțiune grafică a autorului. Poți alege una dintre variantele:

- asigură continuitatea ideii poetice dintr-un vers în altul;
- este un element inovator;
- conferă muzicalitate expresiei lirice.

2. Împărțiți-vă în trei grupe! Căutați, într-o antologie sau în mediul on-line texte poetice din literatura română pentru a ilustra diferite:

- tipuri de strofă;
- tipuri de rimă;
- poezii cu vers alb sau cu vers liber.

3. Observă elementele de prozodie din versurile de mai jos, menționând specificul acestora (tip de strofă, măsură, rimă):

„Ceas tainic, bătaile tale egale
Ca vâsle lovite pe mări
Mă duc din uitări în uitări
Spre mine, agale.

Copilul revine în casele sale,
Și vremea cu vechi îmbătări
Îmi cheamă trecutul în țări
De-acuma natale.”

(Ion Pillat, *Ceas tainic*)

Strategii de interpretare a limbajului figurat: comparația și metafora (actualizare)

DESCOPERĂ!

Imaginea alăturată propune cinci simboluri: *cartea, palma, copacul, pasărea și cerul*.

a) Asociază-le, pe rând, cu un alt termen, astfel încât să rezulte patru comparații.

b) Elimină elementul de legătură și notează structurile obținute.

c) Realizează enunțuri în care să integrezi aceste construcții.

Model: *cartea* → *cartea ca un fâlfâit de aripi* → *cartea, fâlfâit de aripi*

AMINTEȘTE-ȚI!

Comparația este o figură de stil realizată pe baza unei relații de asemănare între două ființe, fenomene, noțiuni abstracte, obiecte etc., cu scopul de a-l evidenția pe primul dintre ele:

„Din încrețirea lungii rochii
Răesai ca marmura în loc.”

(Mihai Eminescu, *Atât de fragedă...*)

Metafora este o figură de stil prin intermediul căreia se trece de la sensul propriu, obișnuit al unui cuvânt la cel figurat. În general, se consideră că metafora este o comparație subînțeleasă sau prescurtată din care lipsește elementul de legătură (*ca, precum, ca și când, ca și cum*):

• „Bagdadul, poiana de roze și crini...”

(Alexandru Macedonski, *Noapte de decembrie*)

• „Spune tu, noapte, martor de smarald...”

(Tudor Arghezi, *Psalm II*)

• „Când era zarea frunză uscată de stejar...”

(Ion Barbu, *Selim*)

• „Soarele, lacrima Domnului, cade în mările somnului...”

(Lucian Blaga, *Asfințit marin*)

APLICĂ!

1. În cazul unor metafore din poezia *Pleiadă*, termenii *joc, focuri* și *inimi* se repetă. Care crezi că este valoarea stilistică a acestor reluări? Alege dintre variantele de mai jos:

- asigură muzicalitatea versurilor;
- accentuează ideea poetică transmisă;
- conferă monotonie expresiei lirice;
- nuanțează imaginile.

2. a) Extrage din text metafora care ți-a plăcut cel mai mult.

b) Comentează-o în 20–30 de cuvinte, prin raportare la:

- ideea transmisă;
- imaginea creată;
- emoția, trăirea, sentimentul produse;
- expresivitatea figurii de stil.

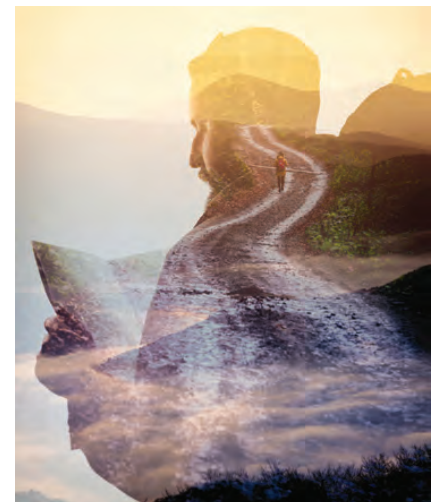
3. Prezintă, în 50–75 de cuvinte, imaginea alăturată, integrând o metaforă și o comparație.

Observă!

Citește cu atenție următoarele poezii și notează câte o metaforă semnificativă pentru mesajul fiecărui text:

- Lucian Blaga, *Primăvară*;
- Ion Minulescu, *Glasul morilor*;
- Mihai Eminescu, *Melancolie*;
- Vasile Voiculescu, *Singurătatea*;
- Nichita Stănescu, *Emoție de toamnă*.

Călătoria - o metaforă

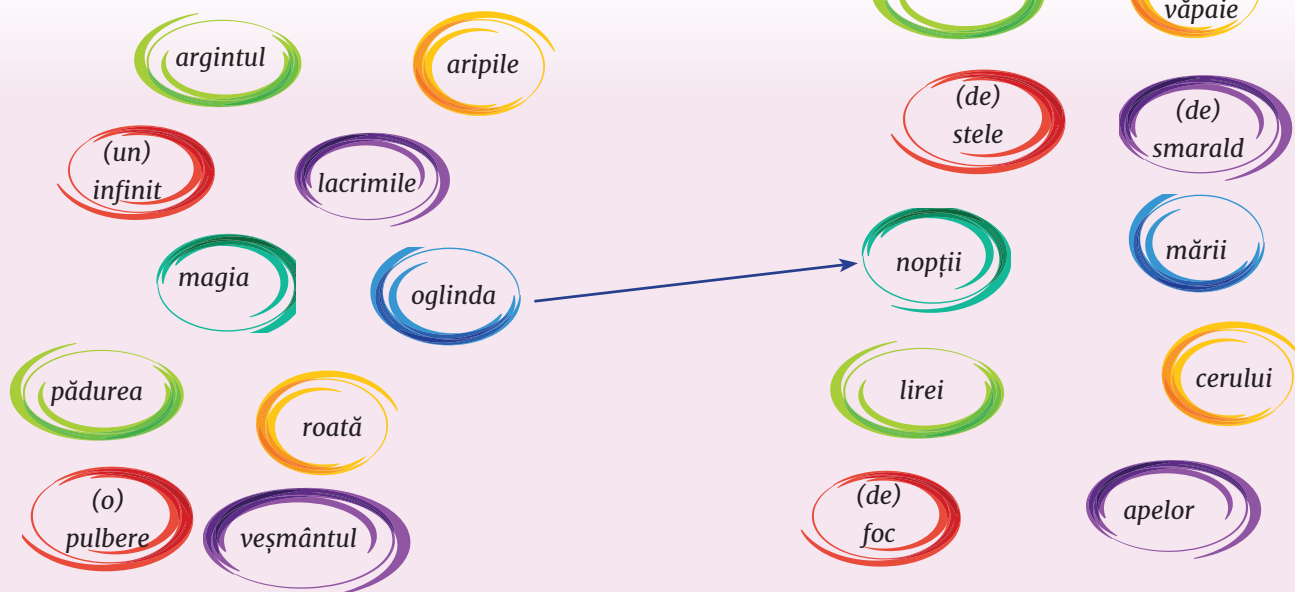
Portofoliu individual

Realizează un portofoliu individual cu tema *Constelații* în care să cuprinzi:

- descrierea unui grup stelar din punct de vedere științific;
- legende și mituri despre respectivul grup stelar;
- reproduceri ale unor reprezentări ale sale în artele plastice;
- secvențe lirice sau pasaje descriptive care surprind spațiul cosmic;
- scurte impresii sau aprecieri personale.

Vincent van Gogh,
Noapte îstelată (1889) (detaliu)

4. Transcrie, în caiet, câte o metaforă din secvențele lirice redată mai jos:

a) „Din valurile vremii, iubita mea, rășai

Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai...”

(Mihai Eminescu, *Din valurile vremii*)

b) „Din caier încălțit de nouri

toarce vântul

fire lungi de ploaie.”

(Lucian Blaga, *Martie*)

c) „Îmi atârnă la fereastră

Iarba cerului, albastră,

Din care, pe mii de fire,

Curg luceferii-n neștire.”

(Tudor Arghezi, *Incertitudine*)

5. Notează comparațiile din textele de mai jos, precizând trăsătura care face posibilă asemănarea dintre cei doi termeni ai construcției:

a) „Decembre, ca un paradis

De marmuri și scânteii,

Hlamida și-a deschis,

Și dintre tei,

Un vaiet lin de clopoței

Suspină-abia, ca-n vis.”

(Tudor Arghezi, *Drum în iarnă*)

b) „O bucată de cer am numai. [...] Un azur întunecos, limpede, transparent, și numai din când în când câte un nourel alb ca și când s-ar fi vărsat lapte pe cer.”

(Mihai Eminescu, *Cezara*)

c) „Văzduh topit ca ceara-n arșița de soare

curgea de-a lungul peste miriști ca un râu.”

(Lucian Blaga, *Pământul*)

6. **Lucreți în perechi!** Asociați un termen din stânga cu unul din dreapta, astfel încât să realizați cât mai multe metafore. Alegeți-vă cinci dintre aceste construcții și integrați-le în enunțuri.

Strategii de interpretare: interpretări multiple

DESCOPERĂ!

1. Identifică sensul contextual al cuvintelor marcate grafic în cele două versuri care aparțin poeziei *Pleiadă*: „semne cerului pe-un umăr”, „Ard în văi și pe coline”, explicând modul în care ai gândit.

2. Imaginea stelelor este redată prin sintagme precum „focuri mari” și „focuri line”. Precizează trăsăturile care fac posibilă substituția.

3. Realizează câte un enunț în care substantivele *cer* și *inimă* să fie utilizate cu un sens diferit față de acela din text.

4. Folosind un dicționar explicativ, extrage sensurile cuvântului *stea*, precizându-l pe acela care se potrivește în poezia *Pleiadă*.

5. Interpretează versul „Sunt o clipă, alta nu-s”, oferind un sinonim pentru sensul din text al substantivului *clipă*. Confruntă răspunsul tău cu cel al colegului și notează în caiet ideea pe care o consideri potrivită pentru mesajul textului.

REȚINE!

În textul literar, cuvintele sau structurile pot dezvolta relații de polisemie, cu semnificații stilistice variate.

Opera literară este deschisă **interpretărilor multiple**, uneori chiar contradictorii, diferite de la un receptor la altul.

Posibilitatea unui text de a oferi mai multe grile de lectură sau puncte de vedere se datorează trăsăturilor limbajului artistic (ambiguitatea, sugestia, expresivitatea, capacitatea de metaforizare, variația stilistică, eufonia etc.).

APLICĂ!

1. Menționează sensul cu care este utilizat substantivul *joc* în poezia *Pleiadă*. Poți alege dintre următoarele variante: • pâlpare; • efectul unei iluzii; • dans; • sclipire; • rază sau fascicul de lumină; • activitate ludică (de relaxare).

2. Versurile de mai jos sunt deschise unor interpretări multiple. Comentează semnificația lor, optând pentru una dintre cheile de lectură:

a) „Cat în sus, în nopțe sus/ stelele-n pleiadă număr”:

• curiozitatea contemplatorului; • tendința de evadare în infinitul spațiului cosmic; • regimul nocturn al imaginii; • dorința de a pătrunde în profunzimea nopții; • privirea orientată spre spațiul cosmic; • nevoia ființei umane de a descifra misterul unor lumi necunoscute.

b) „Câte văd, atâtea inimi/ bat în spații pentru mine.”:

• raportul dintre om și univers; • idealurile ființei umane; • fascinația descoperirii; • descrierea peisajului astral; • perspectiva cosmosului care invită privitorul să dea frâu liber propriei imaginații.

3. Un motiv care se repetă în poezia *Pleiadă* este cel al *inimii*. Propune o interpretare a acestui termen reluat de trei ori în cea de-a doua strofă a textului liric.

JOC

Octavio Ocampo, *Drumul* (1980)
(fragment)

Constituiți echipe de câte patru elevi. Observați cu atenție imaginea de mai sus, pe care o puteți mări în manualul digital. Propuneți două interpretări ale acestei reprezentări artistice, identificând patru elemente prin care se diferențiază!

Reflectează!

În finalul povestirii *Cărbușul de aur*, de Edgar Allan Poe, Legrand oferă o posibilă explicație pentru existența unor schelete în groapa în care a fost găsită comoara. Amintește-ți interpretarea propusă de personaj și oferă propria versiune de rezolvare a acestei enigme.

Strategii de interpretare: argumentarea punctelor de vedere pe marginea textelor citite

Pleiadele

DESCOPERĂ!

1. Termenul *pleiadă* din titlul poeziei studiate face trimitere la o constelație. Cum interpretezi versul în care apare acest substantiv: „stelele-n pleiadă număr”? Motivează-ți răspunsul, verificând și vocabularul de la începutul unității.

2. Explică opțiunea autorului de a alterna descrierile cosmice cu stări și emoțiile asociate instanței lirice.

3. Se dau următoarele afirmații:

a) În poezia *Pleiadă* spațiul astral este prezentat ca pretext pentru a sugera trăirile privitorului.

b) Poezia *Pleiadă* pune accent pe descrierea universului cosmic, sentimentele ființei situându-se în plan secundar.

Alege interpretarea pe care o consideri potrivită și oferă două argumente pe baza textului pentru a-ți susține punctul de vedere.

Indicație de rezolvare: • utilizarea persoanei I/a persoanei a III-a; • câmpul semantic al sentimentelor/al imaginărilor astrale; • interferența dintre planul uman și cel cosmic etc.

REȚINE!

Argumentarea unui punct de vedere pe marginea textelor citite este o strategie destinată convingerii unui interlocutor cu privire la o idee, o temă, o situație etc.

Acest demers presupune formularea unui ansamblu de enunțuri care servesc la justificarea sau la respingerea unei opinii și susținerea sa cu citate, exemple. Pentru a argumenta un punct de vedere pe marginea unui text este indicat:

- să formulezi o opinie relevantă;
- să evidențiezi aspectele interpretabile;
- să fixezi clar obiectivele;
- să identifici ideile principale;
- să reții aspectele secundare;
- să găsești exemple potrivite;
- să alegi argumente logice;
- să răspunzi la contraargumente/obiecții;
- să fii creativ și original.

EXERSEAZĂ!

1. În capitolul al XI-lea din romanul de aventuri *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran, studiat în prima unitate, apare numele unei stele folosite ca reper în navigație, alături de cel al unei constelații. Alege din poezia lui Lucian Blaga trei sintagme sau versuri care ar putea descrie itinerarul goletei *Speranța*, motivându-ți opțiunea.

2. În povestirea lui Edgar Allan Poe, studiată în unitatea anterioară, în intriga de tip detectivist se regăsesc situații, imagini, atitudini ale personajelor care pot primi mai multe interpretări. Astfel, în funcție de experiența de lectură a cititorului, cărăbușul de aur devine:

- un element decorativ, deoarece prezența acestuia întreține tensiunea epică (Legrand dorește să amplifice atmosfera de mister și să îi dea o lecție amicului său, un narator anonim);
- simbolul central care declanșează o aventură fantastică (antrenează o serie de evenimente aparent inexplicabile în ordine logică).

Alege una dintre variantele de mai sus, argumentându-ți punctul de vedere cu exemple din text.

3. Lucrați în cinci grupe!

- a) Identificați tema poeziei *Pleiadă*, de Lucian Blaga, și formulați un enunț în care să dezvoltați această idee.
- b) Argumentați răspunsul, folosind exemple din text.
- c) Confrunțați ulterior variantele propuse.

4. a) Citește integral în mediul on-line poezia *Evocare*, de Nichita Stănescu, notând, în caiet, versurile.

Evocare

de Nichita Stănescu

Ea era frumoasă ca umbra unei idei,
a piele de copil mirosea spinarea ei,
a piatră proaspăt spartă,
a strigăt dintr-o limbă moartă.

.....

Ea era frumoasă ca umbra unui gând.

.....

b) Identifică trei figuri de stil diferite și propune pentru fiecare dintre acestea, în 25–30 de cuvinte, o „decodare” stilistică, motivându-ți răspunsul cu exemple din text.

c) Schimbă caietul cu un coleg și verifică apoi ce interpretări diferite și care sunt asemănătoare, negociind ulterior aceste semnificații.

5. În text există imagini care se pretează unor interpretări multiple. De exemplu, versul „Ea era frumoasă ca umbra unei idei” poate semnifica: • idealizarea chipului iubitei; • imposibilitatea de a defini fascinația eternului feminin; • idealizarea poeziei înseși; • caracterul divin al femeii; • tendința îndrăgostitului de a proiecta prezența feminină în sfere intangibile.

a) Găsește în poezie o altă imagine/un alt vers care dezvoltă mai multe semnificații, motivându-ți răspunsul.

b) Confruntă răspunsul tău cu al colegului de bancă, observând atât punctele de vedere comune, cât și diferențele de interpretare.

6. Atribuie următoarelor secvențe din poezie o semnificație din coloana din dreapta:

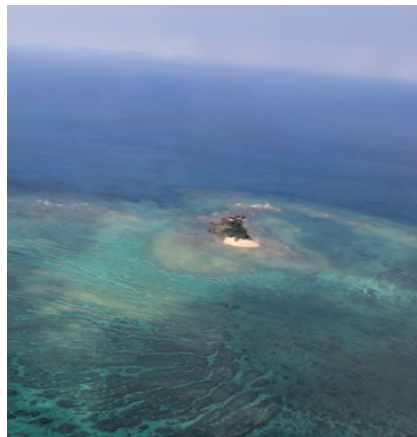
„A piele de copil mirosea spinarea ei”

- momentul creației, renașterea, revelația iubirii
- intensitatea, profunzimea emoțiilor
- imponderabilitatea ființei iubite
- puritate, inocență

„Ea nu avea greutate, ca respirarea”

„Râzândă și plângândă cu lacrimi mari”

„Între ape, numai ea era pământ”

Află mai mult!

Nichita Stănescu

(1933-1983) a fost unul dintre cei mai mari poeți contemporani, reprezentant al generației 1960 (neomodernismul postbelic), alături de Ana Blandiana, Marin Sorescu, Ioan Alexandru etc. Printre temele centrale ale creației stănesciene se numără iubirea și creația ca modalități de cunoaștere a lumii, percepția asupra timpului, reinterpretarea miturilor etc. Limbajul poeziilor sale se caracterizează prin ambiguitate, expresivitate și ineditul metaforei. Este autorul unor volume de versuri ca *Sensul iubirii*, *O viziune a sentimentelor*, *Dreptul la timp*, *În dulcele stil clasic* sau eseuri (*Respirări*).

Reflectează!

1. Pronumele personal *Ea*, repetat la începutul fiecărei strofe, se poate referi la:

- a) ființa iubită;
- b) poezie;
- c) iubirea însăși.

Alege una dintre aceste variante, motivându-ți răspunsul cu exemple din text.

2. Transcrie dintr-un dicționar explicativ sensurile cuvântului *barbar*, precizându-l pe acela care consideri că este folosit în poezie. Cum ai gândit?

3. a) Asociază versurile poeziei *Evocare* cu una dintre imaginile alăturate, pe care le poți mări în manualul digital.

b) Scrie un text de 100-150 de cuvinte în care să prezinți elementele comune din poezie și imaginea aleasă.

Strategii de interpretare a limbajului figurat: personificarea, epitetul, repetiția (actualizare)

Orest Kiprenski, A.S. Pușkin (1827)

A.S. Pușkin (1799–1837) a fost un poet, dramaturg și prozator rus. În creația lui a valorificat tradițiile, folclorul și istoria țării sale. Dintre opere, amintim: poemul *Prizonierul din Caucaz*; romanul în versuri *Evgheeni Oneghin*; piesele de teatru *Boris Godunov*, *Rusalca* și nuvela *Dama de pică*. Mihai Eminescu nota, metaforic, că versurile lui Pușkin sunt un „izvor de apă vie”.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Imaginează-ți că ești căpitanul unei corăbii pornite să exploreze noi orizonturi. Ce anume ți-ar plăcea să descoperi? Ce te-ar fascina?
2. Cadrul de mai jos surprinde un peisaj marin. Realizează o secvență descriptivă de minimum 80 de cuvinte în care să integrezi cel puțin câte o imagine vizuală, auditivă, dinamică și olfactivă.

3. Formulează enunțuri în care să se regăsească cinci cuvinte din câmpul lexical al apei, pe care le poți asocia cu marea sau cu oceanul.
4. Ai parcurs poezia *Pleiadă*, de Lucian Blaga, ce surprinde spațiul cosmic. Descoperă, în traducerea aceluiași autor, o secvență lirică descriptivă. Citește-o cu atenție pentru a identifica trei imagini artistice diferite (vizuale, auditive, dinamice).

A asfințit lumina

de Aleksandr Sergheevici Pușkin

Vocabular

auroră – (s.f.) lumină roșiatică, difuză, cu care soarele colorează orizontul înainte de răsărit.

liman – (s.n.) țărm; refugiu.

miazăzi – (s.f.) sud; amiază.

muză – (s.f.) zeitățe ocrotitoare a artelor sau a științelor.

nădejde – (s.f.) speranță, credință, încredere.

patimă – (s.f.) pasiune; chin, suferință.

vântrea – (s.f.) pânză de corabie.

A asfințit lumina zilei înc-o dată,
A serii negură pe mare se-ntetește.
Vuieste în **vântrea**, vuieste vânt!
Frământă-te sub mine, ocean întunecat!
Văd un **liman** îndepărtat:
Pământ de **miazăzi**, de vrăji pătruns.
Purtat de zbucium, trist, mă vreau ajuns
Acolo, de-amintiri hrănit,
În ochi suiră lacrimi iar, pe față
Să se prelingă. Sufletul arzând îngheață.
Știutul vis prin preajmă-i risipit,
Îmi amintesc iubirea pe-al vremii prag,

Și chin și tot ce inimii i-e drag,
 Sfășietoarea amăgire a **nădejzii** de-altădată.
 Vuieste în vântrea, vuieste vânt!
 Frământă-te sub mine, ocean întunecat!
 Corabie, zbori spre depărtatele, liniștitoare
 Tărâmurii, dincolo de marea-nșelătoare,
 Dar nu spre țărnul mohorât
 Al negurii, al patriei,
 Unde flăcările **patimei**
 Întâia oară le-am simțit
 Unde în taină **muze** îmi zâmbiră,
 Unde furtuni **aurore** ofiliră [...].

(traducere de Lucian Blaga)

EXERSEAZĂ!

1. a) Identifică în text o personificare.
 b) Ce trăsătură atribuie noțiunii la care se raportează?
2. Transcrie, în caiet, trei construcții diferite care conțin epitete, comentând rolul lor stilistic. În redactarea răspunsului, poți folosi următoarele repere: ● conturează cadrul; ● surprind atmosfera; ● redau trăiri și emoții.
3. a) Extrage, din text, enumerația care se asociază peisajului marin.
 b) Cum se raportează instanța lirică la ideea de patrie? Argumentează-ți răspunsul.
4. Menționează versul din poezie care conține un epitet și o metaforă, descriind sentimentul pe care crezi că îl sugerează.
5. a) Notează o metaforă ce exprimă o trăire interioară a instanței lirice.
 b) Ce anume generează această viziune asupra realității?
6. Scrie un text de minimum 50 de cuvinte în care să comentezi titlul poeziei.
7. Interpretează mesajul textului, integrând următoarele repere:
 - tumultul mării; ● neliniștea ființei; ● nostalgia spațiului îndepărtat;
 - destrămarea visului de iubire; ● concordanța dintre cadrul marin și suferința călătorului.
8. Pune în legătură o imagine artistică din poezie cu o secvență din romanul *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran.

AMINTEȘTE-ȚI!

Personificarea atribuie trăsături tipic umane lucrurilor, ființelor necuvântătoare, fenomenelor naturii: „**Natura toată doarme**, ființa-mi privighează” (Ion Heliade Rădulescu, *O noapte pe ruinele Târgoviștii*).

Epitetul conferă valoare expresivă unui obiect pe care îl descrie sau îl particularizează: „Văd insule **frumoase** [...] / Și **splendide** orașe, și lacuri **de smarald**” (Vasile Alecsandri, *Serile la Mircești*).

Enumerația se realizează prin înșiruirea, în enunț, a unor termeni ce exprimă sensuri apropiate într-un anumit context: „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii/ și nu ucid cu mintea tainele ce le-ntâlnesc [...] / în **flori**, în **ochi**, pe **buze** ori **morminte**.” (Lucian Blaga, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*).

Observă!

Poetul alternează descrierea peisajului tumultuos cu expresia trăirilor lăuntrice.

- Notează exemple din text pentru a ilustra trecerea de la cadrul exterior la emoțiile ființei.
- Motivează, apoi, opțiunea acestei pendulări.

Reflectează!

În funcție de sensibilitatea receptorului, *A asfințit lumina* este o poezie despre călătorie, despre iubire, despre destinul ființei umane sau despre trecerea timpului. Care este punctul tău de vedere în legătură cu tema acestei creații lirice? Argumentează-ți răspunsul, folosind exemple din text.

Află mai mult!

Asociat cu personificarea sau cu metafora, epitetul devine:

- **epitet personificator** („*acuarelă suferindă*” – Tudor Arghezi, *Măhniri*);
- **epitet metaforic** („*păr de aur moale*” – Mihai Eminescu, *Lucefărul*).

Ilia Repin și Ivan Aivazovski, *Pușkin își ia rămas-bun de la mare* (1877)

DESCOPERĂ!

1. a) Identifică versul care se repetă în poezie.
b) Motivează această reluare, optând pentru una sau mai multe variante: creează un efect de insistență; accentuează expresivitatea textului; asigură muzicalitatea limbajului.
c) Precizează sunetul care se reia în poziție inițială, menționând rolul fonetic pe care îl are la nivelul discursului.
2. a) Transcrie, în caiet, verbul care apare în text cu cea mai mare frecvență.
b) Notează, cu ajutorul unui dicționar, sensul/sensurile cu care este utilizat.
3. În fragmentul liric există două serii de cuvinte plasate în poziție inițială și finală. Ce funcție crezi că ar putea să aibă în contextul dat?

AMINTEȘTE-ȚI!

Repetiția este figura de stil care constă în reluarea aceluiași sunet, cuvânt sau construcții, cu scopul de a accentua ideea ori noțiunea transmisă: ● „Sfioase-s bolțile spre seară și mai sfioasă iasomia” (Dimitrie Anghel, *În grădină*); ● „Ziua **ninge**, noaptea **ninge**, dimineața **ninge** iară” (Vasile Alecsandri, *Iarna*); ● „**Părer**i de rău, **părer**i de rău — / [...] Voi sunteți negrele tarife...” (Ion Minulescu, *Romanța apocrifă*).

APLICĂ!

1. Identifică repetițiile din versurile de mai jos, comentând valoarea lor expresivă:

- a) „Mai sunt încă roze — mai sunt, Pe-atunci eram falnic avânt...
Și tot parfumate și ele Priveam, dintre oameni, spre stele;
Așa cum au fost și acele Mai sunt încă roze — mai sunt,
Când ceru-l credeam pe pământ. Și tot parfumate și ele.”

(Alexandru Macedonski, *Rondelul rozelor de august*)

- b) „Că ne iubim — și-o știe lumea toată —
E-adevărat;
Dar cât ne vom iubi
Nici noi nu știm,
Nici lumea nu va ști...
Și nu va ști-o, poate, niciodată...”

(Ion Minulescu, *Romanța fără muzică*)

- c) „Singur, singur, singur,
Într-un han, departe —
Doarme și hangiul,
Străzile-s deșarte,
Singur, singur, singur...”

(George Bacovia, *Rar*)

2. Construiește un slogan/o deviză a grupului tău de prieteni, în care să apară o repetiție.

JOC

Lucrați în echipe de câte șase!

- Amintiți-vă melodii preferate!
- Gândiți-vă la cele mai cunoscute texte publicitare/reclame.
- Faceți un inventar al titlurilor de cărți și de filme pe care le-ați parcurs/vizionat.
- Notați epitețe, comparații, enumerații, personificări, metafore și repetiții din textul acestora!

Câștigă echipa care a găsit cele mai multe exemple.

Literatura de frontieră: memoriile

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Ai vizitat un oraș care te-a fascinat, ai făcut o mulțime de fotografii, dar nu ai avut timp să-ți așterni pe hârtie impresiile de călătorie. Realizează, în 100–150 de cuvinte, scurte texte în care să consemnezi ce anume te-a marcat sau, dimpotrivă, nu ți-a plăcut.

Indicație de rezolvare: Te poți referi la: • oameni; • locuri; • atmosferă; • limbă; • specificul obiceiurilor, al tradițiilor pe care le-ai întâlnit.

2. Relatează una dintre experiențele copilăriei care crezi că îți va rămâne în amintire. Ce sentimente îți produce rememorarea acestei întâmplări?

Memorii (fragment)

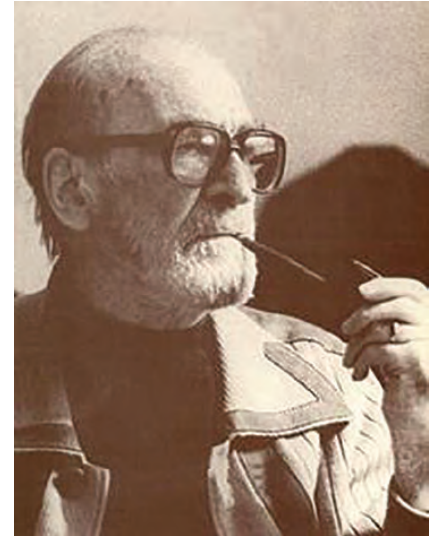
de Mircea Eliade

În vara aceea n-am mai urcat, ca de obicei, Bucegii. Am plecat la Tulcea să vedem cum se construiește barca. Ne-am instalat cortul în curtea prietenului nostru și mâncam pe unde eram poftiți. Diminețile le petreacă la șantier, încercând să ghicim în câte zile vom putea pune barca pe apă. Apoi ne antrenăm vâslind pe Dunăre, ne scâldam, iar seara ne plimbam pe strada principală, îmbrăcați în hainele noastre cele mai bune și salutând în grup domnișoarele care ne zâmbeau.

După vreo zece zile, barca era gata. Avea 12 metri, o cabină, trei perechi de rame și un **catarg** uriaș. Am înscris-o la căpitania portului, ne-am fotografiat în dreptul ei, împreună cu meșterii care o făcuseră, și, într-o duminică după-amiază, ca să putem fi admirați de toate cunoștințele din Tulcea, am plecat. Nu adia nici cea mai ușoară briză și am fost nevoiți să vâslim din greu. Am muncit așa până seara târziu, până ce am găsit un loc prielnic între sălcii, unde ne-am instalat cortul. La Tulcea începuserăm să ne obișnuim cu țânțarii, dar aici, pe malul Dunării, se năpusteau în roii asupra noastră. Ne-am înfășurat în mantale de ploaie, ne-am ascuns capetele în prosoape, dar am adormit anevoie.

A doua zi de dimineață, ca și în zilele următoare, ne-a întâmpinat același văzduh calm și neclintit. Parcă nimic nu mai respira în acea miraculoasă Deltă a Dunării, nu se clătina o frunză. Ca să scurtăm drumul, am lăsat brațul Sf. Gheorghe și am pătruns printre canalele tăiate în stufăriș. Cu un an mai înainte, plecați din Sulina cu o colonie de copii, în vreo cinci-șase bărci mari, cu doi marinari în fiecare barcă, ajunseserăm la mare în câteva zile. De data aceasta, ne-a trebuit o săptămână, căci am fost siliți să vâslim tot timpul. Am ajuns extenuați, pentru că ni se terminaseră merindele și rămăseserăm cu câțiva pepeni și un butoiș cu apă de băut, pe jumătate gol.

Și, îndată ce am ajuns la mare, s-a pornit vântul. Era atât de puternic, încât am stat la îndoială dacă să ne aventurăm sau nu. În fiecare zi, unul din noi devenea „căpitan”. Dar în după-amiaza aceea „căpitanul” n-a îndrăznit să-și ia singur răspunderea, ci ne-a cerut să hotărâm împreună, prin vot secret. Cinci dintre noi, printre care și „căpitanul”, Livovski, au fost pentru plecare. Triumfători, cântând, am întins pânzele –

Mircea Eliade (1907–1986) a fost o personalitate enciclopedică a culturii naționale și universale. Este autor de romane subiective (*Romanul adolescentului miop*, *Maitreyi*, *Nuntă în cer*, *Întoarcerea din Rai*) și de proză fantastică (*La țigănci*, *Nopti la Serampore*, *Domnișoara Christina*). Considerat de criticul literar Eugen Simion un „spirit al amplitudinii”, Eliade se impune, după al Doilea Război Mondial, drept unul dintre marii specialiști în istoria religiilor. Din 1945 se mută la Paris, iar în 1956 se stabilește definitiv în Statele Unite ale Americii, unde este profesor la Universitatea din Chicago până la sfârșitul vieții.

Observă!

Explică rolul primului paragraf, alegând una dintre următoarele variante sau propunând o interpretare nouă:

- anunță tema fragmentului;
- fixează profilul moral al aventurilor;
- precizează contextul plecării;
- oferă o imagine veridică a mediului social.

Vocabular

boare – (s.f.) adiere plăcută.

catarg – (s.n.) stâlp care se montează vertical pe o navă pentru a susține velatura.

cavalcadă – (s.f.) plimbare călare; goană a unui grup de călăreți.

chilă – (s.f.) axă longitudinală a scheletului unei ambarcațiuni.

drug – (s.m.) bară cu diferite întrebuintări.

exaltare – (s.f.) entuziasm, încântare, înflăcărare.

vertiginos – (adj.) care se produce, se succede cu rapiditate.

talaz – (s.n.) val stârnit de furtuni pe mări sau pe oceane.

Află mai mult!

Walkiria este cea mai cunoscută parte a unei tetralogii de drame muzicale, semnată de compozitorul german **Richard Wagner** (1813–1883), care mai cuprinde operele: *Aurul Rinului*, *Siegfried* și *Amurgul zeilor*. Piesa ilustrează confruntarea dintre forța iubirii și egoismul zeilor, plasată în timpuri eroice și legendare.

Contextul operei

Memoriile lui Mircea Eliade acoperă perioada 1907–1960, reprezentând o scriere târzie. Această biografie spirituală dezvăluie preocupările din copilărie, adolescență, tinerețe și maturitate. Autorul oscilează între evocarea nostalgică și detașarea de contextul social în care trăiește. Destinul individual se intersectează cu cel al generației din care face parte.

aproape nu ne-a venit să credem. Barca s-a aplecat ușor pe o parte, parcă încovoiată sub greutatea catargului, apoi s-a smucit brusc și a pornit ca o săgeată spre Rusia. Am tot încercat s-o îndreptăm spre sud, dar vântul era atât de puternic și noi încă nepricepuți în mânăuirea pânzelor, încât de-abia am reușit s-o îndreptăm spre sud-est. Înainta acum în diagonală spre Caucaz. Tăia valurile cu o repeziciune care ne amețea. Nu ne închipuiserăm până atunci că o barcă încărcată ca a noastră poate luneca atât de **vertiginos**. Curând, nu s-a mai zărit țărmul, ci numai, foarte departe, pitice și fumurii în **boarea** amurgului, dealurile de lut ale Dobrogei.

Apoi a început vijelia. Am văzut cum se adună norii și au început să crească, amenințătoare, **talazurile**. Barca noastră se apleca, când pe o parte, când pe cealaltă, șovăia uneori câteva clipe, parcă neștiind în ce direcție să apuce, apoi se smucea și o pornea din nou. Se întunecase de-a binelea când s-a dezlănțuit furtuna. Cerul a început să pâlpâie, despicat la răstimpuri de un fulger uriaș care-l străbătea de la un capăt la altul. Trăsnetele au început să cadă tot mai aproape de noi. Auzeam uneori scrâșnetul lor scurt, când sfredeleau apa, parcă ar fi străpuns-o cu un **drug** înroșit.

Pe atunci, iubeam trăsnetele. Cu vreo doi ani înainte, o furtună de o extraordinară violență ne surprinsese în Carpați, pe Pietrele Arse. Când trăsnetele au început să cadă la câteva zeci de metri de noi, **exaltarea** mea n-a mai cunoscut margini. M-am cățărat pe o stâncă și am început să cânt, mai mult urlând, **Cavalcada** din *Walkiria*. Nici în noaptea aceea, pe mare, nu mi-a fost frică de trăsnete. Am cântat și atunci **Cavalcada** din *Walkiria*. Curând a început să plouă, „căpitanul” a intrat în cabină să consulte harta și busola și i s-a făcut rău, căci barca era acum cutremurată de talazuri. [...] Ne zvârleam atunci în partea opusă și izbuteam să-l aducem într-o poziție oarecum normală. Dar ne încurca grozav cârma. Oricum am fi ținut-o, barca înainta în zigzag și, de multe ori, se învârtea în jurul ei ca prinsă într-un vârtej. Am schimbat de trei ori cârmaciul în mai puțin de o jumătate de oră, fără niciun rezultat. Și atunci am renunțat, am scos cârma și am așezat-o la picioarele noastre, în barcă, și ne-am lăsat în voia soartei.

Probabil că asta ne-a scăpat. Căci barca fusese admirabil construită și avea o **chilă** neobișnuit de adâncă. În voia ei, a plutit ca o coajă de nucă. Se înălța pe talazuri și se prăvălea vertiginos în prăpăstiile acelea fosforescente, dar fără să se răstoarne, căci toți eram gata să ne lipim când de-o parte, când de cealaltă, și echilibrăm catargul. Plouase cu putere și intrase de asemenea destulă apă din atâtea valuri care se sfărâmaseră în preajma noastră. Amețiți, scoteam apa cu ce găseam la îndemână: căldări, cutii de conserve, gamele. „Căpitanul”, ca și ajutorul care se duse să-l înlocuiască, zăceau bolnavi în cabină. Dar, cum nu mai era nimic de hotărât, absența unui șef nu s-a făcut simțită.

Portul Sulina la începutul secolului al XX-lea

DESCOPERĂ!

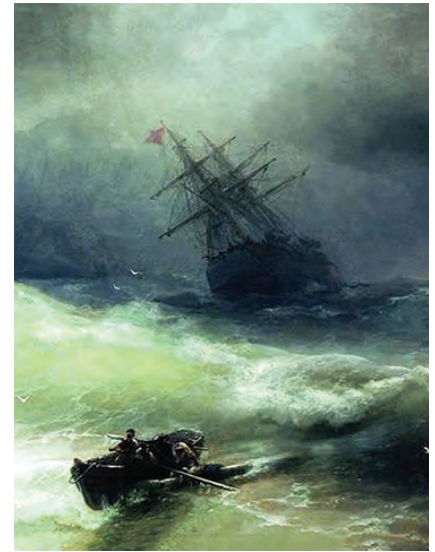
1. a) Urmărește frecvența timpurilor și a modurilor verbale.
- b) Ce observații poți face în legătură cu folosirea acestora?
- c) Ce alți indici temporali se regăsesc în fragmentul extras din *Memoriile* lui Mircea Eliade?
2. Discută cu un coleg modul în care este reprezentată axa trecut-prezent-viitor.
3. Identifică „vocea” care își asumă rememorarea evenimentelor, precizând ipostaza în care se află.
4. a) La ce persoană gramaticală sunt folosite formele verbale și pronominale în discursul emițătorului?
- b) Notează cinci construcții din care să reiasă perspectiva/atitudinea celui care face relatarea.
5. Selectează cel puțin trei construcții/enunțuri care evidențiază trăiri, sentimente, emoții, atitudini etc., precizându-le pe fiecare în parte.
6. a) Documentează-te în legătură cu ființele imaginare numite walkirii, consultând o enciclopedie, un dicționar de mitologie sau de simboluri.
- b) Realizează, în 150–200 de cuvinte, o fișă de prezentare a walkiriilor pe care o poți include în portofoliul tău.

REȚINE!

Memoriile reprezintă un tip de scriere aflat la granița dintre realitate și ficțiune, în care sunt evocate experiențe personale. Alături de amintiri, jurnale, autobiografii, acestea se încadrează în **literatura de frontieră**, situându-se la interferența dintre literar și nonliterar, artistic și nonartistic. Scopul lor principal este cel **estetic**, însă pot informa sau delecta, în egală măsură. În relatare, persoana I alternează cu persoana a III-a, iar viziunea este retrospectivă (recuperează aspecte din biografia autorului). Memoriile au **valoare documentară** și se referă la o perioadă strict determinată, surprinsă într-o manieră subiectivă, confesivă sau reflexivă.

EXERSEAZĂ!

1. Explică relația dintre instanțele comunicării (autor-narator-personaj) în textul scris de Mircea Eliade.
2. Identifică un paragraf în care implicarea memorialistului este mai puternică, oferind o explicație pentru opțiunea ta.
3. Comentează, în 30–50 de cuvinte, fiecare dintre următoarele secvențe, identificând figurile de stil studiate de tine până acum:
 - a) „... ne-a întâmpinat același văzduh calm și neclintit...”;
 - b) „Auzeam uneori scrâșnetul lor scurt, când sfredeleau apa, parcă ar fi străpuns-o cu un drug înroșit.”;
 - c) „... se prăvălea vertiginos în prăpăstiile acelea fosforescente”.
4. Redactează un text de 40–50 de cuvinte în care să menționezi două trăsături morale sau fizice ale personajului, ilustrate cu exemple din text.
5. Precizează scopul fragmentului citat (de informare/delectare), aducând două argumente pentru a-ți susține punctul de vedere.

Ivan Aivazovski, *Furtuna* (1886)**Portofoliu individual**

1. Realizează un text de 150–200 de cuvinte în care să faci o comparație între fragmentul citat din *Memoriile* scriitorului Mircea Eliade și un episod din romanul *Toate pânzele sus!*, de Radu Tudoran.

Vei avea în vedere:

- cine relatează și la ce persoană;
- ce sentimente sunt puse în evidență;
- ce tip de imagini sunt folosite (stative/dinamice, vizuale/auditive/motorii/olfactive etc.);

• trei momente/secvențe din aventura personajelor.

2. Realizează un interviu de șase–șapte replici în care să-i soliciți unei persoane cunoscute să rememoreze un episod al copilăriei de altădată.

Atitudini comunicative: flexibilitate, asertivitate, disponibilitate la negociere • Inteligența emoțională: folosirea inteligenței emoționale în negocierea unor puncte de vedere

JOC DE ROL

Lucrați în perechi!

a) Ești de părere că frecventarea unui curs de teatru contribuie la dezvoltarea personală, ajutându-te să îți gestionezi emoțiile. Colegul tău consideră că nu reprezintă decât o formă de divertisment, fără nicio legătură cu situațiile reale de viață. Susțineți-vă fiecare punctul de vedere.

b) Inversați rolurile și repetați apoi scenariul.

REȚINE!

În cadrul comunicării interpersonale, **flexibilitatea** înseamnă capacitatea unei persoane de a se adapta contextului, de a evalua obiectiv o situație și de a înțelege diverse puncte de vedere.

Asertivitatea presupune susținerea fermă a unui punct de vedere, fără a deveni, însă, agresiv. O atitudine comunicativă asertivă se obține atunci când o persoană: • își cunoaște drepturile și vrea să fie respectată; • își identifică și își exprimă dorințele, nevoile în mod categoric; • reacționează pozitiv la feedbackul primit; • își gestionează corespunzător emoțiile.

EXERSEAZĂ!

- Identifică un tip de comunicare asertivă în cazul unui coleg de clasă și modul său de manifestare:
 - Analizează mesajele verbale, nonverbale și paraverbale transmise.
 - Observă consecințele mesajelor pe care colegul tău le formulează.
 - Reține două aspecte pe care le-ai putea folosi și tu în comunicare.
- Transpune-te în rolul personajului negativ dintr-un film. Motivează-ți comportamentul pentru a-ți convinge colegii că punctul tău de vedere nu este greșit și că acțiunile tale sunt justificate.
- a) **Lucrați în perechi!** Imaginați-vă o situație în care unul dintre voi îi comunică asertiv „profesorului” (interpretat de partener) dorința de a-i fi reevaluată o lucrare, invocând un articol din *Statutul elevului*.
 - Cereți-le colegilor să analizeze modul în care ați formulat solicitarea orală și felul în care „profesorul” a gestionat situația.
- Ascultă, în manualul digital, fragmentul din talk-show-ul realizat de Eugenia Vodă în cadrul emisiunii *Profesioniștii*, identificând cinci situații în care se manifestă flexibilitatea sau asertivitatea persoanei intervievate.

AMINTEȘTE-ȚI!

Atitudinea comunicativă este modul în care vorbitorul alege să transmită un mesaj sau o informație, folosind mijloacele verbale, nonverbale (gesturi, mimică, privire, poziția corpului) sau paraverbale (accent, intonație, debit, pauză etc.).

DESCOPERĂ!

1. a) **Lucrați în perechi!** Construiește, alături de un coleg, un dialog de 8-10 replici, pe o temă/un subiect în care aveți puncte de vedere diferite (de exemplu, ce clasă va câștiga turneul de volei al școlii). Încearcă să îl convingi că tu ai dreptate, dar că îi respecti opinia.

b) Cere celorlalți colegi să vă analizeze comportamentul nonverbal și paraverbal.

2. Prezintă oral, în cel mult cinci enunțuri, în fața colegilor tăi, basmul *Albă-ca-Zăpada*, din perspectiva mamei vitrege. Care crezi că este impresia pe care ai produs-o auditoriului?

3. Continuă oral următorul scenariu, adăugând replici și gesturi prin care să dai dovadă de o atitudine amabilă:

- Te întorci de la școală după o zi extrem de obositoare. În autobuz găsești un loc liber și, fericit, vrei să-l ocupi, dar observi o altă persoană care manifestă aceeași intenție...

DESCOPERĂ!

1. Lucrați în perechi! Interpretați, la alegere, unul dintre scenariile de mai jos:

a) Reprezentantul tuturor elevilor merge în audiență la directorul școlii pentru a obține permisiunea ca aceștia să își folosească telefoanele în timpul orelor de curs.

b) Dirigintele vostru a anulat excursia planificată în săptămâna *Școala Altfel!* din cauza rezultatelor slabe obținute la ultimul test. Încearcă să-l convingi să revină asupra deciziei și să-și reconsidere poziția față de întreaga clasă.

2. Analizează comportamentul colegilor care au interpretat scenariile de la exercițiul anterior, identificând:

- formulele de politețe la care au recurs;
- utilizarea formelor verbale și pronominale;
- relevanța argumentelor și exemplele invocate;
- elementele nonverbale și paraverbale ale comunicării.

3. Intenționezi să mergi în parc cu prietenii, dar părinții te sfătuiesc să rămâi acasă și să te pregătești pentru teza de a doua zi.

a) Descrie o strategie sau modalitate de a-ți convinge părinții să dea curs dorinței tale.

b) La ce argumente raționale sau din sfera emoțiilor ai apelat pentru a-i convinge?

c) Ce răspuns crezi că poți obține și în ce măsură poți face anumite concesii?

Află mai mult!

Dintre tehnicile de comunicare asertivă, pot fi amintite: ● utilizarea persoanei I (*Eu vreau/îmi doresc să...*); ● sublinierea consecințelor comportamentului celuilalt (*Dacă nu iei în considerare argumentul meu înseamnă că...*); ● adoptarea unei atitudini empatice (*Te înțeleg foarte bine.*); ● încurajarea partenerului de dialog (*Aha!, Desigur!, Știu!*); ● adecvarea elementelor nonverbale și paraverbale la situația de comunicare (contact vizual, poziție corporală care denotă deschidere; ton ferm, voce calmă, dar sigură, volum normal de conversație etc.).

REȚINE!

Disponibilitatea la negociere este o atitudine comunicativă pusă sub semnul toleranței, prin care persoane cu obiective, interese comune sau conflictuale acceptă posibilitatea unui acord și presupune: expunerea argumentelor ambelor părți, exprimarea lor directă și categorică, folosirea întrebărilor deschise, formularea concluziilor, adecvarea limbajului la situația de comunicare. **Folosirea inteligenței emoționale în negocierea unor puncte de vedere** se realizează atunci când: ● dai dovadă de empatie față de ceilalți; ● ești sociabil și receptiv; ● îți controlezi impulsurile; ● găsești soluții; ● respecti opiniile, credințele, ideile interlocutorilor.

EXERSEAZĂ!

1. Împărțiți clasa în cinci grupe aproximativ egale ca număr de membri! Prima grupă va propune o modalitate de producere a unui conflict, în cel mult cinci minute. Pe rând, alte trei grupe vor identifica strategii de rezolvare a conflictelor. Ultima grupă observă și inventariază modul în care sunt utilizate emoțiile în gestionarea situațiilor tensionate. Se va desemna câte un reprezentant care să raporteze rezolvarea activității.

2. Lucrezi alături de un coleg la realizarea unui proiect la literatură, dar nu puteți cădea de acord cu privire la textul abordat:

- Propuneți doi autori sau două titluri și negociați-le.
- Prezentați-vă argumentele în fața celorlalți elevi.
- Cereți colegilor să observe modul în care este folosită inteligența emoțională în negocierea punctelor de vedere!

3. În orașul unde locuiești începe construirea unui teren de sport care implică niște costuri imense. Unii colegi sunt entuziasmați de această inițiativă, dar alții consideră că era mai importantă modernizarea spitalului. Cum mediezi această situație?

Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor • Cronica de film

Afișul filmului *Pulbere de stele* (2007), în regia lui Matthew Vaughn

DESCOPERĂ!

Citește, cu atenție, textul următor:

Când iubirea se risipește în pulbere de stele...

Pelicula *Praf de stele* a fost lansată de studiourile Marv Films și Ingenious Film Partners în 2007, în regia lui Matthew Vaughn, autorul producțiilor *Kingsman: Serviciul secret* și *Eddie Vulturul*.

Bazat pe cartea cu același titlu, semnată de Neil Gaiman și publicată în 1999, filmul, în care apar elemente supranaturale (precum **inorogii** și vrăjitoarele), specifice și literaturii fantastice pentru copii, redă, într-un stil dinamic și imprevizibil, aventurile unui tânăr pe nume Tristran Thorne, interpretat de Charlie Cox.

Călătoria inițiată în care se aventurează personajul principal reprezintă un drum simbolic în căutarea iubirii, în care acesta se maturizează, își descoperă curajul și adevăratele virtuți.

Ideea filmului este destul de simplă: Tristran îi promite tinerei de care este îndrăgostit o stea căzătoare, dacă îl va accepta drept soț. Pentru asta, trebuie să treacă de zidul care desparte ținutul său de Stormhold, un regat magic, interzis oamenilor. Acolo își găsește astrul, **metamorfozat** într-o fată pe nume Yvaine, interpretată de Claire Danes. Aceasta fusese doborâtă din cer de către **ocârmuitorul** lui Stormhold, care, pe patul de moarte, hotărâse că prințul care o va găsi va fi încoronat rege.

Tristran și cei trei fii ai regelui pornesc în căutarea fetei, pe care vor să o prindă și trei vrăjitoare, deoarece știu că inima fetei le poate oferi nemurirea.

În goana după tinerețea veșnică, toți se dovedesc a fi în stare să facă orice pentru a pune mâna pe Yvaine.

Singurul care o apără mereu este Tristran. Tânărul ajunge să țină la ea suficient de mult, încât să-și pună viața în pericol. Situațiile-limită prin care trec cei doi dau, în final, naștere unei iubiri sincere în măsură să **eclipseze** puterea magiei negre.

Filmul are și momente pline de umor, precum acelea în care cei șapte pretendenți la tron se elimină unul pe celălalt. Consider că o notă comică aparte este dată de faptul că toți cei trei frați se tachinează chiar și după ce au trecut în lumea spiritelor. Uneori însă, cruzimea anumitor secvențe pare nepotrivită în contextul general al filmului.

(Cronică de film realizată de Cristina Ioana Aramă, elevă la Colegiul Național „Sfântul Sava” din București)

Vocabular

eclipsa – (vb.) a întuneca total sau parțial un corp ceresc; (fig.) a pune, a lăsa în umbră, a întrece pe cineva (în merite, în strălucire).

inorog – (s.m.) animal fabulos imaginat sub forma unui cal cu un corn în frunte.

metamorfozat – (adj.) care a suferit o schimbare; transformat, modificat.

ocârmuitor – (s.m.) (persoană) care conduce un stat, o instituție; conducător.

peliculă – (s.f.) (aici) film.

1. Ce informații despre regizor se pot desprinde din text?
2. Formulează într-un enunț subiectul filmului *Praf de stele*.
3. Notează două idei care se referă la acțiunea peliculei, potrivit informațiilor prezentate în textul-suport.
4. Cu ce scop crezi că este prezentată producția cinematografică *Praf de stele*?
5. Identifică un enunț care ar putea fi o apreciere critică asupra filmului.
6. Cum crezi că se interpretează metafora din titlu, având în vedere problematica filmului?

REȚINE!

Cronica de film este o prezentare sintetică a unei producții cinematografice, în care autorul consemnează principalele probleme și idei, face comentarii sumare și aprecieri critice, devenind o modalitate de exprimare a preferințelor și a opiniilor. Un astfel de text, cu scop de informare și de convingere, se compune din:

- date despre regizor, anul lansării filmului, durata peliculei, casa de producție etc.;
- încadrarea în contextul producțiilor regizorului respectiv;
- prezentarea subiectului, structura generală și problematica abordată;
- elemente de noutate și originalitate;
- opinii și aprecieri critice, comparații cu alte filme.

EXERSEAZĂ!

1. Lucrați în echipe de câte cinci elevi! Realizați o cronică de film, împărțind sarcinile astfel: E1 notează informații despre regizor, anul lansării filmului și durata producției; E2 prezintă subiectul în cinci enunțuri; E3 face observații privind structura și tema producției; E4 evidențiază elementele de originalitate; E5 își exprimă opinia, în minimum 50 de cuvinte, despre mesajul transmis.

2. Citește romanul *Praf de stele* scris de Neil Gaiman.

- a) Identifică două asemănări și două deosebiri între operă și film.
- b) Filmul și cartea reprezintă, în genere, două forme prin care un autor, respectiv un regizor își transmit viziunea asupra lumii. Redactează un text de minimum 80 de cuvinte în care să îți argumentezi preferința pentru una dintre cele două modalități de manifestare a sensibilității artistice.

Află mai mult!

Neil Richard Gaiman

(n. 1960) este un autor britanic, devenit celebru prin seria de benzi desenate *The Sandman* și cărțile științifico-fantastice și *fantasy Pulbere de stele*, *Zei americani*, *Coraline* și *Cartea cimitirului*. A scris piese pentru teatru radiofonic și scenarii de film.

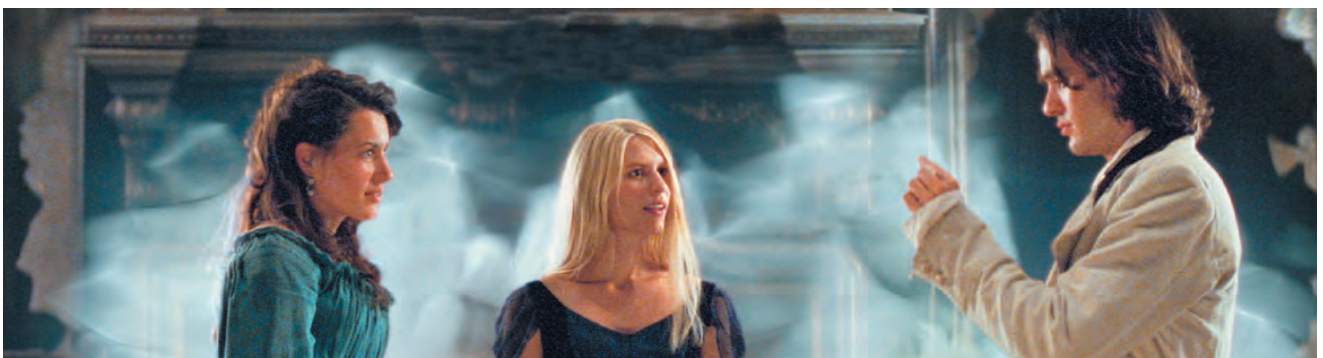

Reflectează!

Vizionați filmul *Praf de stele*, în regia lui Matthew Vaughn. Organizați o masă rotundă în cadrul căreia să vă exprimați părerea în legătură cu această ecranizare.

Indicații de rezolvare:

- Discutați despre jocul actorilor, adaptarea personajelor la context, vestimentația, coloana sonoră, efecte acustice, decoruri, regie și distribuție.
- Formulați opinii argumentate în legătură cu mesajul filmului/sensul aventurii eroilor.
- Prezențați secvențe din peliculă sau exemple concrete pentru susținerea punctelor de vedere.
- Exprimați-vă preferința sau dezacordul față de anumite idei ale filmului.

Etica redactării: originalitatea

DESCOPERĂ!

- Intenționezi să înregistrezi un dialog între colegii tăi pentru a analiza construcția frazei în limba vorbită. Alege una dintre următoarele strategii:
 - îi anunți înainte, dar e posibil ca rezultatul să nu fie autentic;
 - înregistrezi discuția și îi anunți ulterior, cerându-le permisiunea de a folosi materialul obținut;
 - nu îi anunți și prelucrezi datele fără acordul colegilor.
- Ilustrează, cu exemple corespunzătoare, două elemente de noutate pe care le aduce cronica filmului *Praf de stele* (idei, structură, limbaj etc.).

REȚINE!

Etica redactării privește dificultățile și aspectele morale ce intervin în cercetare, în momentul realizării unei lucrări (eseu, referat, teză de licență, disertație, doctorat etc.). Conținutul literar, artistic sau științific este apărut de legea dreptului de autor, fiind considerat proprietate intelectuală. **Originalitatea** este particularitatea unui text care, alături de informațiile noi puse în circulație, permite cunoașterea inedită a unui domeniu. Acest aspect se reflectă în structură, compoziție, stil și limbaj, viziunea abordării etc.

APLICĂ!

- Elaborează planul de lucru al unui proiect original, având ca temă *Specificul adolescenței*. Elemente de noutate pot dezvolta următoarele repere:
 - metoda de lucru (eseu, film de prezentare, pancarte, interviuri etc.);
 - desfășurarea activității (lectura unor jurnale, observații directe, discuții etc.);
 - valorificarea rezultatelor (publicare în revista școlii, postare pe Facebook, încărcare pe un site).
- Desemnați un elev care să prezinte oral cronica de film realizată în colaborare la lecția anterioară.
 - Cereți colegilor să completeze următorul chestionar, după transcrierea sa în caiete, marcând cu „X” punctele pe care le acordă.

Punctaj acordat (1 reprezintă minimul, iar 5 maximul de puncte)	1 p.	2 p.	3 p.	4 p.	5 p.
Cronica are suficiente elemente de originalitate.					
În mare măsură, informația nu îmi era cunoscută.					
Limbajul utilizat este adecvat și nuanțat.					
Ideile sunt prezentate în succesiune logică.					
Textul are unitate de compoziție și o structură clară.					

- Chestionarul va fi anonim sau semnat? Motivați răspunsul.
- Încărcați textul vostru pe un site pentru a verifica originalitatea informației. Puteți folosi, de exemplu, softuri antiplagiat adaptate limbii române precum acelea care se pot descărca de pe site-urile detectareplagiat.ro și sistemantiplagiat.ro.

3. Lucrați în echipe de câte patru! Redactați un text, de 250–300 de cuvinte, în care să vă exprimați opinia cu privire la mesajul poeziei *Evocare* de Nichita Stănescu. Sarcinile vor fi distribuite astfel:

- notează informații biografice și bibliografice despre autor;
- analizează structura, compoziția și limbajul poeziei;
- încadrează poezia într-un tip de text studiat (epic, liric sau dramatic);
- comentează semnificațiile stilistice ale fiecărei strofe.

Enunțuri eliptice. Norme de punctuație

DESCOPERĂ!

Citește cu atenție următoarele perechi de enunțuri pentru a răspunde cerințelor de mai jos:

	A		B
1.	<i>Sora mea cântă la pian, iar fratele meu cântă la vioară.</i>	→	<i>Sora mea cântă la pian, iar fratele meu, la vioară.</i>
2.	<i>Mama face curățenie și tata face mâncare.</i>	→	<i>Mama face curățenie și tata – mâncare.</i>
3.	<i>Eu beau ceai cu miere, iar mama bea ceai cu scortişoară.</i>	→	<i>Eu beau ceai cu miere, iar mama, cu scortişoară.</i>
4.	<i>– Ai aflat noutatea despre examen? – Nu am aflat noutatea despre examen.</i>	→	<i>– Ai aflat noutatea despre examen? – Nu.</i>
5.	<i>Cineva face gălăgie. Cine face gălăgie?</i>	→	<i>Cineva face gălăgie. Cine?</i>

a) Ce cuvinte/structuri lipsesc din coloana B, aflată în dreapta?

b) Ce observații poți face în legătură cu semnele de punctuație utilizate în enunțurile din coloana B?

c) Consideri că secvențele din dreapta sunt insuficient înțelese? Motivează-ți răspunsul!

REȚINE!

Enunțurile eliptice reprezintă construcții în care sunt omise secvențele complet recuperabile din context, deoarece au fost anterior lexicalizate.

În funcție de elementul elidat, se pot distinge mai multe tipuri de enunțuri eliptice:

- **elipsa verbală** – omisiunea completă sau parțială a unui predicat anterior exprimat (*Ana vrea o carte, dar Radu – un joc video.*);

- **elipsa nominală** – omisiunea unui substantiv care se recuperează din context (*Mătușa preferă filmele de comedie, însă unchiul preferă de acțiune.*);

- **propoziții fragmentare**: – în structuri coordonate (*Ioana și-a învățat lecția, însă colega ei, nu [și-a învățat lecția].*);

- în interogative parțiale (*Unul dintre voi a ajuns primul. Care [dintre voi a ajuns primul]?*);

- în răspunsuri la interogative parțiale („*Când ai venit?*” „*La ora 10 [am venit].*”);

- în răspunsuri la interogative totale („*Ai emoții pentru examen?*” „*Da/Nu/Desigur/Nicidecum/Bineînțeles [am emoții pentru examen].*”).

În enunțurile eliptice se impun anumite **norme de punctuație**. Astfel, omisiunea predicatului se marchează grafic prin virgulă (,) sau prin linie de pauză (–), iar, în comunicarea orală, prin pauză.

Observă!

- Se dau următoarele construcții:

a) *Câmpul este arat și pregătit de semănat.*

b) *Erai frumoasă și zâmbitoare ca o rază de soare.*

În care situație crezi că funcționează elipsa verbală și de ce?

- Când apar două propoziții coordonate, în construcțiile pasive, auxiliarul a fi se poate elida din structura predicatului (**A fost întâmpinat cu aplauze și [a fost] apreciat de un public numeros.**) Astfel de enunțuri nu trebuie confundate cu cele care au nume predicativ multiplu (*Cerul a fost senin și luminos.*).

Reflectează!

Elipsa este un fenomen sintactic specific limbii vorbite/comunicării orale. De ce crezi că locutorul (vorbitorul) alege să utilizeze astfel de construcții?

Organizați o dezbatere în clasă. Fiecare dintre voi poate opta pentru una dintre variantele de răspuns de mai jos sau propune propria interpretare, motivându-și răspunsul cu exemple concrete:

- din necesitatea unei economii de limbaj;
- pentru ambiguitatea mesajului;
- din dorința de accentuare a unei idei, a unei teme, a unui cuvânt etc.;
- pentru a-și exprima sentimentele (cu valoare afectivă);
- pentru a da o nuanță expresivă, stilistică discursului;
- pentru simplificarea și concizia exprimării;
- pentru o mai bună înțelegere a mesajului transmis.

APLICĂ!

1. Identifică elipsele din fragmentele de mai jos, precizând felul acestora:

a) „— Bună dimineața, jupâne... Pe mine Negoită mă cheamă; da' pe dumneata?”

— *Kir Ianulea...*”

(Ion Luca Caragiale, *Kir Ianulea*)

b) „— Tu ești Mircea?”

— *Da-mpărate!*”

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

c) „Ți-a spus Titi că vrea să citească? Mă mir.”

(George Călinescu, *Enigma Otiliei*)

2. Transcrie secvențele din coloana stângă și reconstituie apoi părțile elidate:

a)	- <i>Ce mănânci?</i> - <i>O felie de prăjitură.</i>	...
b)	<i>Interpretul a fost aplaudat de public și lăudat de dirijor.</i>	...
c)	- <i>Unde ai pus ceasul pe care ți l-am împrumutat?</i> - <i>În cutia de bijuterii.</i>	...
d)	<i>Mi-ai cumpărat un stilou, iar prietena mea, o eșarfă.</i>	...
e)	- <i>Nu ai acceptat oferta de vacanță?</i> - <i>Ba da.</i>	...
f)	<i>Ție îți plac excursiile în țară, însă mie - în străinătate.</i>	...

3. Citește cu atenție fragmentul următor pentru a putea răspunde ulterior la cerințe:

„— Tu? la concursul de mâine? a zis pufnind de râs Niță.

— Da, eu...

— La concursul de mâine?

— Ei! da... la concursul de mâine.

— Da tu știi pentru ce loc e concurs, Ghiță?

— Nu...

— Pentru un loc de perfect caligraf, amice Ghițică!

— Apoi, dacă mi-a ordonat ministrul să merg... se poate?

— Apoi, mă prezent și eu, Ghiță.

— Bine, prezentă-te și tu.

— Cu mine? la caligrafie, Ghițică?

— Cu tine la caligrafie... Eu știu ce mi-a ordonat ministrul.

— Bine!”

(Ion Luca Caragiale, *Triumful talentului*)

a) Identifică trei enunțuri eliptice.

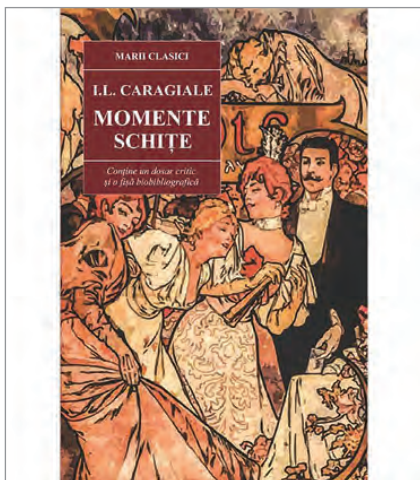
b) Precizează felul elipselor.

c) Reconstituie secvențele omise.

d) Motivează utilizarea unor astfel de construcții în textul literar.

e) Transformă două structuri în construcții eliptice.

f) Notează, într-un enunț, efectul unei astfel de transformări.

Fraza: coordonarea prin juxtapunere și prin joncțiune • Conjunții coordonatoare. Norme de punctuație (virgula, punctul și virgulă) (actualizare)

DESCOPERĂ!

Citește, cu atenție, textul următor pentru a răspunde la cerințe:

Se apropie vacanța și nu mi-am făcut încă planuri pentru petrecerea ei, dar îmi doresc participarea la cursurile organizate în tabăra de pictură, așa că aceasta ar fi cea mai bună alegere. Am studiat diverse tehnici de realizare a unui portret la orele de educație plastică sau la clubul de pictură, însă sunt convinsă de necesitatea aprofundării tehnicilor, a descoperirii contrastelor de culoare și a viziunii asupra portretisticii.

- Subliniază cu o linie predicatul, delimitând propozițiile.
- Marchează elementele de relație, precizând tipul de raport sintactic pe care îl stabilesc.

AMINTEȘTE-ȚI!

Propoziția este o unitate lingvistică scrisă sau orală cu un singur predicat. După alcătuire, propozițiile pot fi:

- **simple** – formate din subiect și predicat (*Maria citește.*; *Elevul este silitor.*); subiectul poate lipsi (*Tună.*) sau poate fi subînțeles sau inclus în persoana verbului (*Vine.*; *Ai ajuns?*);
- **dezvoltate** – cu subiect, predicat, atribut, complement și/sau circumstanțial (*Elevul scrie exercițiul la tablă.*).

Fraza reprezintă o unitate lingvistică alcătuită din două sau mai multe propoziții. Numărul propozițiilor dintr-o frază este același cu numărul predicatelor. Între două sau mai multe propoziții de același fel dintr-o frază se stabilesc **relații de coordonare prin**:

- **juxtapunere** – obținută prin alăturarea propozițiilor, marcată în scris prin semne grafice, precum virgulă sau punct și virgulă (*Elevul învață, se pregătește zilnic pentru orele de limba română.*; *Andrei a plecat în grabă; noi toți am fost îngrijorați de reacția lui.*);
- **joncțiune**, realizată prin folosirea unor instrumente gramaticale, numite **conjunții și locuțiuni conjuncționale**, cu rol de **conectori**, precum: *și, dar, iar, însă, deci, ori, ci* etc. (*Elevul învață și se pregătește zilnic pentru orele de limba română.*).

Conjunțiile și locuțiunile conjuncționale coordonatoare leagă părți de propoziție sau propoziții de același fel și se împart în:

- **copulative** (*și, nici, precum și, ca și*);
- **disjunctive** (*sau, ori, fie, sau ... sau, ori ... ori, fie ... fie*);
- **adversative** (*dar, iar, însă, ci, or, numai că, doar că*);
- **concluzive** (*deci, așa că*).

EXERSEAZĂ!

- Notează, în caiet, litera A, dacă enunțul este adevărat, sau F, dacă e fals.
 - O propoziție simplă este compusă din subiect, atribut și predicat.
 - Propoziția este o comunicare cu două predicat.
 - Dezvoltarea unei propoziții simple se face întotdeauna prin adăugarea unui predicat.
 - La nivelul frazei, între două sau mai multe propoziții de același fel se stabilește un raport de coordonare.
 - Raportul de coordonare se realizează doar prin joncțiune.

Află mai mult!

Raportul de coordonare se poate realiza și prin adverbe/locuțiuni adverbiale concluzive (*așadar, vasăzică, în concluzie, în consecință, prin urmare* etc.). Acestea se despart prin virgulă, indiferent de locul pe care îl ocupă în enunț:

- A plouat, **așadar**, a luat umbrela.;
- A plouat, a luat, **așadar**, umbrela.;
- A plouat, a luat umbrela, **așadar**.

2. Precizează tipul de coordonare stabilit între propozițiile fiecărei fraze din textul următor:

„De-a lungul pereților, până sus, la tavan, erau rafturi înșesate cu cărți de toate mărimile și de toate formele. Pe podea se îngrămădeau maldăre de tomuri uriașe, iar pe câteva mese se înălțau stive de cărți mai mici. Volumul nu părea să conțină poze, avea, în schimb, inițiale mari și minunate ilustrate.” (Michael Ende, *Povestea fără sfârșit*)

3. Transcrie enunțurile de mai jos, notând felul conjuncțiilor/locuțiunilor conjuncționale coordonatoare. Ce observații poți face în legătură cu semnele de punctuație marcate?

Am ajuns la timp, numai că prietenul meu întârzie. • *Nu vreau să citesc, nici să scriu.* • *Îi plac merele, precum și portocalele.* • *Îi era sete, așa că a băut toată apa din pahar.* • *Copilul sosește azi sau mâine din străinătate.* • *Merg la teatru și mă bucur de spectacol.* • *A învățat permanent, a avut deci rezultate bune.* • *Nu ascultă muzică, ci vizionează filme.* • *A exersat mult timp la pian, progresele însă au rămas minore.* • *Ana, vecina mea, și Maria au plecat la munte.* • *Sau mergi la bunici, sau rămâi în oraș?*

AMINTEȘTE-ȚI!

În cazul structurilor coordonate se aplică anumite **norme de punctuație**.

- Conjuncția coordonatoare copulativă *și* nu este precedată de virgulă. Utilizarea virgulei înainte de *și*, în cazul unei construcții izolate, constituie o excepție.
- Conjuncția coordonatoare copulativă *nici* și locuțiunile *precum și*, *ca și* sunt precedate de virgulă.
- Conjuncțiile disjunctive *sau*, *ori* nu sunt precedate de virgulă când apar singure, dar virgula este obligatorie când coordonarea se realizează prin perechi identice, numite **corelative* și se utilizează înainte de a doua apariție a termenului (*sau..., sau; fie..., fie; ori..., ori*).
- Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale adversative *dar*, *iar*, *ci*, *însă*, *numai că*, *doar că* și cele concluzive *deci*, *așa că* sunt precedate de virgulă. Când apar în interiorul propoziției, *însă* și *deci* nu se despart prin virgulă de restul enunțului.

APLICĂ!

Analizează sintactic fraza după modelul de mai jos:

Model: „Ascultă tu, bine, iubito, ^{1/} Nu plânge ^{2/} și nu-ți fie teamă.^{3/}

(George Bacovia, *Melancolie*)

P1 – propoziție principală (PP)

P2 – propoziție principală, în raport de coordonare prin juxtapunere cu P1

P3 – propoziție principală, în raport de coordonare copulativă cu P2

„Bocancii îi lunecau pe nisipul muiat — și omul căuta să înfigă, la fiecare pas, vârful încălțăminteii în trupul gros al dunei pentru a putea înainta. Se apropia, suflând des și greu, de spinarea dunei. Lunecă însă înapoi, târâș, pe tălpi, și se trezi cu bocancii în apa tăioasă, afundat până dincolo de genunchi.” (Ștefan Bănuțescu, *Mistreții erau blânzi*)

JOC

Lucrați în perechi! Identificați în poeziile studiate în această unitate de învățare câte un context pentru:

- ordonare prin juxtapunere la nivelul frazei;
- ordonare prin conjuncție copulativă la nivelul propoziției;
- ordonare prin conjuncție adversativă la nivelul propoziției.

Fraza. Subordonarea prin conjuncții subordonatoare, prin pronume, adjective pronominale și adverbe relative. Norme de punctuație

DESCOPERĂ!

1. Transcrie, în caiet, textul pentru a răspunde la cerințele de mai jos.
A plecat la munte **ca să** respire aer curat. **Când** a ajuns acolo și-a dat seama **că** această excursie va însemna mult mai mult. **Oriunde** se uita, descoperea ceva din frumusețea tăcută a lumii. În locul **unde** a așezat cortul și-a făcut prieteni **cu care** a discutat cele mai interesante cărți citite în ultima vreme. **Dacă** ar mai fi fost timp, ar mai fi făcut plimbări pe munte. **Oricine** l-a întâlnit după această experiență a constatat **că** omul se schimbase.

- Notează în caiet predicatele, indicând felul lor.
- Precizează rolul elementelor colorate la nivelul frazei.
- Delimitează propozițiile din fragmentul de mai sus, după modelul:
Model: A plecat la munte ^{1/}ca să respire aer curat.^{2/}

P1 – propoziție principală; **P2** – propoziție secundară

2. Completează tabelul următor în caiet, scriind, în coloana A, propozițiile care pot exista independent, păstrându-și sensul, și, în coloana B, propozițiile care depind de altele din următoarele fraze:

- Am vrut să citesc un roman de Marin Preda.
- Nu știe cine i-a acordat acest premiu.
- Oricât a muncit, nu a avut rezultatele dorite.
- Vei fi apreciat pentru orice faci.

A	B

3. Ce observații poți face în legătură cu normele de punctuație care se aplică în textul de la exercițiul 1?

Observă!

Propozițiile care pot exista independent, având sens de sine stătător, se numesc **propoziții principale**. Propozițiile sintactic și semantic legate de o regentă sunt **propoziții secundare** și **subordonate**. În orice frază trebuie să existe cel puțin o propoziție principală.

Unele subordonate se despart prin virgulă de regenta lor. Alteori, utilizarea acestui semn de punctuație este facultativă.

REȚINE!

În funcție de relația gramaticală în care se află, propozițiile unei fraze pot fi **regente** (de care depind alte propoziții) sau **subordonate** (legate de unul sau mai multe cuvinte din regentă, de o propoziție întregă sau de mai multe propoziții). Propozițiile regente pot fi **principale** sau **secundare**.

O propoziție poate fi intercalată în regenta sa:

„Văzând eu ^{1a/} că mi-am aprins paie-n cap cu asta, ^{2/} am șterpelit-o de acasă numai cu beșica cea de porc, ^{1b/} nu cumva să-mi ieie tata ciubotele ^{3/} și să rămân de rușine înaintea tovarășilor. ^{4/}” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

P1 – propoziție principală (PP);

P2 – propoziție subordonată (PS) intercalată între elementele regentei **P1**;

P3, P4 – propoziții subordonate față de **P1**, aflate în relație de coordonare copulativă prin conjuncția și.

Atunci când propozițiile unei fraze nu sunt de același fel, se stabilește un **raport de subordonare**, realizat prin joncțiune, cu ajutorul unor **conectori** (elemente de relație) precum: ● conjuncții (*că, să, dacă, încât, căci* etc.); ● locuțiuni conjuncționale (*pentru că, până să, fără să* etc.); ● pronume și adjective pronominale relative (*ce, cine, care*); ● pronume și adjective pronominale nehotărâte folosite ca relative (*orice, oricine, oricare*); ● adverbe relative (*unde, când, cât, cum*); ● *adverbe nehotărâte folosite ca relative (*oriunde, oricând, oricât, oricum*).

Observă!

a) **Analiza sintactică a frazei** presupune câteva etape:

- identificarea predicatelor;
- recunoașterea elementelor de relație;
- delimitarea propozițiilor în funcție de înțeles și de conectori;
- numerotarea propozițiilor și stabilirea felului lor.

b) Scrie un text alcătuit din patru fraze, în care să redai impresiile produse de imaginea de mai jos, pe care o poți mări în manualul digital.

Află mai mult!

***Expansiunea** este o tehnică de transformare a unei părți de propoziție în propoziția subordonată corespunzătoare, astfel încât să se păstreze sensul construcției.

Modificări: • introducerea unui predicat; • eliminarea unui conector de la nivelul propoziției (prepoziție sau locuțiune prepozițională) atunci când acesta există; • introducerea unui conector specific frazei (*Ea a ajuns la ora stabilită.* → *Ea a ajuns când am stabilit.*)

***Contragerea** presupune reducerea unei propoziții subordonate la partea de propoziție corespunzătoare, cu sens similar.

Modificări: • eliminarea predicatului; • înlocuirea conectorilor de la nivelul frazei cu cei de la nivelul propoziției (*Plăcerea lui este să citească.* → *Plăcerea lui este a citi.*)

APLICĂ!

Împarte în propoziții frazele de mai jos, precizând felul acestora (principale sau secundare) și tipul conectorilor (elementele de relație):

„Când Luci se plictisise să mai vorbească despre cai, după ce îi îmbrăca în atâta fir de aur, rubine și mătasuri grele, încât nu mai știa ce să inventeze (el pretindea că are într-adevăr asemenea cai la țară), după ce Sandu, care nu avea să ajungă matematician, ne plictisea cu afirmația absurdă că găsise el o carte de «artimetică» unde în loc de cifre se făceau adunări, scăderi, înmulțiri și împărțiri cu litere, după ce și eu, în sfârșit, mă juram că am văzut o stafie, treceam la lucruri serioase.”

(Mircea Cărtărescu, *Mendibilul*)

„S-ar fi zis că atât i-ar fi fost de-ajuns ca să-și verse veninul...”

(Cella Serghi, *Cartea Mironei*)

DESCOPERĂ!

1. Substituie fiecare cuvânt subliniat cu o propoziție subordonată, păstrând sensul construcției, după model.

Model: *Am uitat să îți arăt cartea.* → *Am uitat să îți arăt ce citeam.*

a) *Aștept un răspuns de la tine.* → ...

b) *Nu înțelege exercițiul din cauza neatenției.* → ...

c) *Ne întâlnim la deschiderea spectacolului.* → ...

d) *La venirea din excursie am fost întâmpinat de părinți.* → ...

e) *A citit cartea pentru a descoperi caracterul de excepție al eroului.* → ...

2. Înlocuiește fiecare propoziție subordonată cu un cuvânt/o construcție cu sens similar, după model.

Model: *Când plouă ¹/stau în casă. ²/* → *În timpul ploii stau în casă.*

P1 – propoziție secundară, subordonată față de **P2**; **P2** – propoziție principală, regentă pentru **P1**.

a) *Satul natal este locul de care mi-am amintit.* → ...

b) *Cine se scoală de dimineață departe ajunge.* → ...

c) *Nu pot să lucrez în condiții tensionate.* → ...

d) *Îmi aduc aminte că mi-ai spus povestea vieții tale.* → ...

e) *Își face lecțiile după cum l-am învățat.* → ...

EXERSEAZĂ!

1. Analizează din punct de vedere sintactic următoarele fraze:

a) „Oricât s-ar fi silit Felix să nu participe la convorbire, fața lui exprima jena de a nu pricepe despre ce vorbea anume Pascalopol. Acesta tăie fraza și, smulgând un măr de la gura Otiliei tocmai când slujnica aducea castronul cu supă, îl aruncă pe un blid ardelenesc de pe masă.”

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

b) „E de datoria ta să te porți ca și cum ai cunoaște fiecare persoană, e modul tău de a intra în comunitate. E ca și cum ai da add într-un grup virtual. La început, am fost mai stingher, dar acum am o oarecare naturalețe.”

(Dan Lungu, *Pâlpâiri*)

2. Realizează contragerea unei propoziții subordonate dintr-o frază de mai sus și expansiunea cuvintelor subliniate, menționând, de fiecare dată, modificările care s-au produs.

Construcția frazei în limba vorbită și în limba scrisă

DESCOPERĂ!

Citește cu atenție textele pentru a răspunde la cerințele specifice fiecăruia.

1. „— Da, Moni scumpă! Ieri am primit un buchet de flori neemaipomenit.

— E frumos?

— Doooșcinci de garoafe superbe și niște flori de care nici n-am mai văzut de când sunt! Cu niște tiiiiie luuuungi și cu bo-boboc așa, pare c-ar fi trandafir! Da' nu e. E așa, cu petale suave și-n culori pastel! O minune!

— Vaaa! Îmi pare-așa de bine!

— Draaagă! Sunt așa de frumoase, de-o să facem fotografie când mergem acasă! N-am știut unde să le pun și le-am lăsat în verandă. Florile... ăăă... garoafele, într-un borcan mare care l-am învelit frumos într-un șervet și celelalte cu tije lungi în ligheanu' meu. Dar sunt de o... de o frumusețe nemaipomenită!”

(transcriere adaptată după L. Dascălu Jinga,
Corpus de română vorbită)

a) Care este efectul folosirii apelativului *Moni scumpă* și al interjecției *vai*?

b) Precizează motivul pentru care crezi că vorbitorul reformulează enunțul *florile... ăăă... garoafele într-un borcan mare*.

c) Transcrie cuvinte/structuri care se repetă, stabilind rolul acestor reluări.

d) Notează trei exemple care constituie abateri de la norma literară, menționând forma lor corectă.

2. „O ploaie mărunță pica din cerul peste tot acoperit de nouri. Pe drum, în dreptul Universității, și la mormânt, se ținură cuvântări îndurerate și banale [...] Astfel se stinse, în al optulea lustru de viață, cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie, și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va vesteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale.”

(G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*)

a) Precizează felul propozițiilor și raporturile sintactice stabilite între acestea.

b) Compară structura enunțurilor din cele două texte, având în vedere gradul lor de complexitate.

c) Menționează valoarea stilistică a repetării coniecției coordonatoare copulative și.

d) Identifică doi indici prin care este fixat contextul spațio-temporal.

REȚINE!

Construcția frazei prezintă particularități determinate de canalul de comunicare, oral (prin viu grai) sau scris.

Limba scrisă respectă în mai mare măsură normele literare, apropiindu-se de varianta ei standard. Scrisul este mai conservator, admite posibilitatea unor reveniri, corectări, verificări ulterioare ale mesajului.

În limba vorbită, comunicarea are un aspect spontan, mai puțin elaborat, mesajul se construiește prin acumulări, reformulări, repetiții. În vorbire, sensul se completează prin elemente nonverbale (gesturi, mimică, privire etc.) sau paraverbale (intonație, accent, inflexiuni ale vocii). Printre procedeele recurente în construcția frazei în limba vorbită se pot enumera:

- repetiții sau reluarea unei structuri după intercalarea altei construcții;
- preponderența enunțurilor eliptice, incidente, a propozițiilor scurte sau fragmentare;
- abateri de la normele limbii literare;
- trunchierea unor cuvinte (*da', las'*).
- forme de redare a emoțiilor, a afectivității (vocate, diminutive, interjecții etc.);
- întreruperi, reformulări, suprapuneri;
- înlănțuirea enunțurilor prin conectorul și;
- propoziții relative introduse prin *de*.

DESCOPERĂ!

Citește cu atenție textul literar următor și rezolvă cerințele de mai jos:

„— Lasă, Bodi, că știe și el cum e cu bluzu', face Cioacă. Nu te mai da atâta, că mai știi și alții câte ceva! Mai bine zi: dacă ăla-i ștrandist, dacă ăl'alt e circar, care-s, nene, chitariștii ăia adevărați? Clapton, foarte bine, și mai care? Zi-ne și nouă, să nu murim proști! Zi, neică, și io-ți promit că mă duc acasă și-i ascult numa' p-ăia de zici tu!”

(Ovidiu Verdeș, *Muzici și faze*)

1. Transcrie trei cuvinte trunchiate, menționând efectul utilizării lor.
2. Precizează rolul vocativelor din fragmentul dat.
3. Indică sensul cu care crezi că sunt folosiți termenii *ștrandist* și *circar*.
4. Notează cuvintele/structurile care se repetă.
5. Indică trei abateri de la normele limbii literare.

EXERSEAZĂ!

1. Identifică particularitățile limbii vorbite în următoarele secvențe aparținând unor texte literare:

a) „— Acuma nu-ți fie cu supărare, Mărite Doamne, că-mi las gura mai slobodă, da' parcă și 'mneata prea stătea toată ziua cu nasu-n cărți! — grăi spătarul Vulture către cel gras cu căciula de jder. 'Mneata citeai și noi strângeam dările. Dreptate era asta? Veneau leșii, 'mneata citeai. Pârjoleau tătarii, 'mneata citeai. Prăpădeau cazacii, 'mneata scriai. Noroc c-au venit și turcii și te-au schimbat, că eu, unul, mă săturasem.”

(Ioan Groșan, *O sută de ani de zile la Porțile Orientului*)

b) „Pe vremuri avea și niște flori ca niște zorele, da' mari, cât roata carului, madam Ioaniu le pripășise și tot ea știa cum le zice. Mirosea vara, și lămâița, și mâna-Maicii-Domnului, și teiu', și trandafirii, din stradă mirosea de te picnea somnu' și te lua durerea de cap.... Parcă nu erai pe lumea asta... Și toată curtea — plină de trandafiri galbeni, mari, și gardu', și poarta — acoperiți de trandafiri roșii, mici, agățători. Madam Ioaniu avea grijă de flori, ținuse pe vremuri și grădinar, mai era și soldatu' care avea grijă de toate.”

(Gabriela Adameșteanu, *Dimineața pierdută*)

c) „«Ultimele... Ei, încotro ziceați că-i șoseaua aia?» Și o porniră hotărâți în direcția aia. «Eeoo, eeoo! Hei, haideti înapoi! Pierdem concursul din pricina voastră!» mai auziră în urma lor. Caraghioșii! Încă mai credeau că-i doar o farsă. Rebecca nu se putu abține să nu le răspundă, ducând mâinile pâlnie la gură: «L-ați pierdut de mult, orbeților! Iar noi am ieșit din jocu' ăsta tâmpit! Salutare!»”

(Adrian Oțoiu, *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita*)

2. a) Rescrie, la alegere, unul dintre fragmentele de la exercițiul anterior, astfel încât să se conformeze normelor limbii literare.

b) Precizează schimbările pe care le-ai operat în trecerea de la limba vorbită la cea scrisă.

c) Motivează, în cel mult 30 de cuvinte, folosirea frecventă a interjecțiilor și a vocativelor în primul și în ultimul text.

Observă!

Particularitățile limbii vorbite pot fi prezente și în varianta scrisă a comunicării: în înregistrări, în literatură, în mesaje redactate în grabă, în mediul on-line etc. În textele literare, autorii valorifică limba vorbită pentru a crea un efect de autenticitate, pentru a sublinia apartenența personajelor la un anumit mediu (social, cultural etc.), pentru a da impresia de oralitate (mesajul pare rostuit, nu scris).

JOC

Lucrați în perechi! Imaginați-vă un dialog de 6-8 replici despre o pasiune/preocupare comună.

- a) Prezentați oral schimbul de replici.
- b) Cereți colegilor să identifice particularitățile limbii vorbite.

Limbaj colocvial, limbaj cultivat (familiarizare)

DESCOPERĂ!

1. Citește cu atenție următorul dialog, o transpunere adaptată după L. Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacțiunea verbală în limba română actuală*.

„B: Cine-a citit *Volpone*?

A: Hiiiiii! Mi-am agățat ciorapii! *Volpone*... eu am citit.

B: De la bibliotecă?

A: De la...

C: E la bibliotecă.

A: E comedie! Mie mi-a plăcut.

B: Da! E mișto!

D: Îhî! Eu l-am citit.

A: Mie mi-a plăcut. În două ore jumate l-am terminat.”

a) Propune un titlu pentru fragmentul de mai sus, motivându-ți opțiunea.

b) Ce observații se pot face în legătură cu participanții la discuție (vârstă, ocupație etc.)?

c) Notează două construcții eliptice, precizând tipul acestora și secvența elidată.

d) Identifică felul propozițiilor și raportul sintactic preponderent. Ce atitudine comunicativă sau emoție transmit interjecțiile utilizate?

2. Transcrie textul de mai jos pentru a răspunde la cerințele următoare:

„Mă voi mărgini să pomenesc câte ceva mai ales, și, în primul rând, despre cartea mea cea mai cunoscută, despre *Ion*. Se cuvine să încep cu *Ion*, și fiindcă e cel dintâi roman al meu, și fiindcă și-a stabilit, dacă nu mă înșel, un loc mai precis în istoria romanului românesc și o reputație mai mare, ca să zic așa, în conștiința publică.”
(Liviu Rebreanu, *Amalgam*)

a) Analizează frazele, marcând raporturile sintactice dintre propoziții.

b) Ce poți deduce despre emițătorul mesajului (intenție, atitudine, limbaj)?

c) Notează trei elemente de conținut (idei, argumente, fapte, opinii) pe care le consideri relevante.

d) Menționează două trăsături ale limbajului (proprietatea termenilor, claritate, precizie, naturalețe, corectitudine etc.).

REȚINE!

Limbajul colocvial caracterizează comunicarea familiară, între prieteni sau între persoane apropiate, într-un anumit mediu socioprofesional. Cea mai frecventă modalitate de comunicare este **dialogul oral** (față în față sau mediat de un mijloc tehnic, precum telefonul sau calculatorul). Trăsăturile specifice acestui tip de limbaj sunt: • naturalețea și spontaneitatea exprimării; • impresia de discurs autentic, necontrafăcut; • încărcătura afectivă (diminutive și augmentative, interjecții, vocative, *forme hipocoristice, superlative expresive, nuanțe ironice, *epitete peiorative etc.); • pendulare între economie (clișee, construcții eliptice) și abundență în exprimare (repetiții, nuanțări, expresii, locuțiuni, înlocuirea cuvintelor abstracte cu îmbinări mai ample de termeni).

Limbajul cultivat este modalitatea de comunicare utilizată de un public larg, cu un nivel mediu de cultură, prin respectarea normelor ortografice, ortoepice și gramaticale în vigoare. Cuvintele sunt folosite cu sensurile din dicționare, evitându-se utilizarea termenilor de specialitate sau a celor marcați stilistic (populari, regionali, arhaici).

APLICĂ!

Imaginea alăturată (pe care o poți mări în manualul digital) redă o conversație între mai mulți prieteni.

a) Exemplifică patru aspecte ale limbajului colocvial utilizat.

b) Transpune în limbaj cultivat o replică, precizând modificările produse.

c) Justifică prezența emoticoanelor asociate mesajelor scrise.

Construcții incidente

Află mai mult!

Construcțiile incidente pot fi utilizate pentru a marca vorbirea directă, situându-se astfel într-un plan diferit față de cel al mesajului comunicat:

„— Dragă, nu e timp de glumă, **vorbi el grăbind și mai mult pasul**. Trebuie să aranjăm într-un fel, nu?!”

(Mircea Eliade, *Șarpele*)

În acest caz, au topică fixă, cu subiect postpus verbului de declarație (*a spune, a rosti, a zice, a completa, a întreba* etc.).

Reflectează!

1. Transcrie, din enunțurile de mai jos, secvențele care aparțin personajelor, respectiv naratorului. Ce observație poți face despre relația dintre cele două instanțe ale comunicării literare?

„— Dar ea cum o să-și lase copiii, protestai eu, plictisit de asemenea dar, care mai mult mă încurca.” (Vasile Voiculescu, *Căprioara din vis*)

„— Știi bine cât de mult te prețuiesc, dragul meu, zise cu o ezitare, ca în fața unui necunoscut.” (Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

„— Nu vorbesc de asta, îl întrerupse Luiza.” (Corin Braga, *Luiza Textoris*)

DESCOPERĂ!

Citește cu atenție enunțurile pentru a răspunde la următoarele cerințe:

- Dacă nu înveți, eșecul (Doamne ferește!) va fi greu de suportat.*
- Bunica – săraca – a trăit vremurile grele ale războiului.*
- *Draga mea, citește romanul acesta, nu vei regreta, i-a surâs prietena ei cea mai bună, dăruindu-i cartea.*
- A fost aplaudat, iar și iar, de un public entuziasmat peste măsură.*
- Șeful (afacerist de carieră) nu are un moment de odihnă cât e ziua de mare.*
- *Dreptatea mea este adevărul, iar argumentul meu pentru adevăr este pasiunea, zise artistul pe un ton categoric după ce în sală se făcu liniște.*
- *Mamă, stai lângă mine, șopti copilul cu un glas rugător.*
- *Nu știu, sincer, ce se va întâmpla în excursie, dar – după toate probabilitățile – ne vom simți minunat!*
- *Vei primi o veste, i-a prezis zodiacul când s-a uitat atent în palma tânărului.*

1. Grupează exemplele de mai sus în funcție de componența secvențelor subliniate (cuvinte, îmbinări de cuvinte, propoziții, fraze).

2. Ce observații se pot face în legătură cu semnele de punctuație folosite?

3. a) Ce fel de informații oferă aceste secvențe?

b) Pot fi omise secvențele din structura de bază, păstrând sensul construcției?

c) În ce parte a enunțului principal sunt inserate secvențele subliniate?

REȚINE!

Construcția incidentă reprezintă o informație, un comentariu sau o explicație suplimentară, inserată într-o structură de bază. Este izolată grafic prin semne de punctuație (virgulă, paranteze sau linie de pauză), iar în comunicarea orală este marcată prin intonație și pauză în vorbire. Are topică liberă, fiind introdusă în orice parte a enunțului principal. La nivelul structurii, este formată din cuvinte, grupuri de cuvinte, propoziții sau chiar fraze. Se poate distinge între două tipuri de construcții incidente:

- **independente** (nu se subordonează sintactic enunțului de bază) („Fata avea, *era limpede*, toată inițiativa.” – G. Călinescu);
- **legate** (depind de enunțul de bază), fiind introduse prin mărci:
 - a) **de coordonare** („M-am tot întrebat – *și cu asta vreau să închei* – care este rostul meu.” – Constantin Țoiu);
 - b) **de subordonare** („Numai în grădina ursului, *dacă-i fi auzit de dânsa*, se află sălăți de aceste.” – Ion Creangă).

Construcțiile incidente sunt considerate o particularitate a oralității. Varietatea și frecvența acestora caracterizează vorbirea populară și familiară. În textele literare, folosirea construcțiilor incidente este un mijloc specific vorbirii populare și marcă de accentuare sau emfazare a discursului.

APLICĂ!

1. Transcrie construcțiile incidente din frazele următoare, precizând structura acestora:

a) „După episodul Mihai Viteazul, luptele, cum am văzut, continuă, dar nu numai între turci și imperiali...”

(Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*)

b) „ — Dacă stai mult timp nemișcat, adăugă d-1 Nazarie, și aspiri lent, fără să te grăbești, simți Dunărea... Eu o simt...”

(Mircea Eliade, *Domnișoara Christina*)

c) „Nu trăiești un sentiment anume, dar o stare emoțională moderată, cum ar spune Pașaliu, te face să spui cuvintele binecuvântate: mă simt bine.”

(George Bălăiță, *Lumea în două zile*)

d) „Pentru că, după cum bine se știe, numai ceea ce nu există în planul vieții se realizează în planul artei.”

(Ana Blandiana, *Calitatea de martor*)

e) „Petrecea multe ore — bizar! — cu imaginea neuitatei fete.”

(Radu Petrescu, *Eclipsa*)

2. Precizează topica următoarelor construcții incidente și semnele de punctuație care le delimitează:

a) „ — Când eram mic, zise domnul Fotiade, punând cubulețele de pâine în farfurie, cel mai mult îmi plăcea duminica.”

(Ioan Groșan, *Trenul de noapte*)

b) „Să mai rămân agățat de cuvinte — încă o propoziție, și apoi încă una — cu speranța că ele mă vor scoate la mal din acest înec în dezgustul de mine?”

(Gabriel Liiceanu, *Ușa interzisă*)

c) „ — Întoarce barca! — urlă apoi din răspuțeri pântecosul. Înapoi, Condrate!”

(Ștefan Bănuțescu, *Mistreții erau blânzi*)

3. Completează spațiile punctate cu o construcție incidentă potrivit indicațiilor din paranteză, după model:

Model: *Vă învăț,, care sunt principiile politeții. (repetiție)→*

Vă învăț, din nou, care sunt principiile politeții.

a) *Voi veni, ..., la ora stabilită. (certitudine)*

b) *După toate semnele, ..., mâine va ploua. (probabilitate)*

c) *Te voi ajuta, ..., dacă nu voi fi prea obosit. (posibilitate)*

d) *Nu voi ajunge, ..., la festivitatea de absolvire. (regret)*

EXERSEAZĂ!

1. **Lucrați în perechi!** Construiți un dialog de 6–8 replici despre un film recent urmărit, în care să integrați cel puțin șase construcții incidente.

2. a) Identifică patru construcții incidente în textele epice studiate până acum.

b) Precizează felul construcțiilor incidente descoperite la subpunctul anterior: independente sau legate.

c) În cazul construcțiilor incidente legate, stabilește tipul elementului de relație.

Observă!

Utilizarea structurilor incidente poate duce la apariția unor greșeli de natură sintactică în construcția enunțurilor.

a) *Colegul, desigur, îi mai dau o șansă de recuperare a temelor.*

b) *Cărțile, poate, care le aveți de citit, sunt de mare interes ca lecții de viață.*

c) *Eu, de exemplu, mă pune profesorul să răspund.*

1. Precizează mecanismul prin care s-au produs greșelile în exemplele de mai sus.

2. Notează în caiet secvențele date, corectând toate abaterile de la norma literară.

Reflectează!

Citește integral poezia *Cândva arborii aveau ochi*, de Ana Blandiana. Interpretează stilistic două construcții incidente din următoarele versuri:

Cândva arborii aveau ochi

de Ana Blandiana

Cândva arborii aveau ochi,
Pot să jur,
Știu sigur
Că vedeam când eram arbore [...]
Caut zadarnic ochii arborilor acum.
Poate nu-i văd
Pentru că arbore nu mai sunt,
Sau poate-au coborât pe rădăcini
În pământ,
Sau poate,
Cine știe,
Mi s-a părut numai mie
Și arborii sunt orbi dintru-nceput...

Valori culturale românești în lume (1)

Află mai mult!

Dan Coman (n. 1975) este un scriitor contemporan care a debutat în 1993 cu versuri publicate în revista *Minerva*. Primul său volum, **anul cârțiței galbene*, a fost distins cu Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” și Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România. Este autorul romanelor *Irezistibil*, *Parohia* și *Căsnicie*.

onal de Poezie „Mihai Eminescu” și Premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor din România. Este autorul romanelor *Irezistibil*, *Parohia* și *Căsnicie*.

George Enescu

Vocabular

foaier – (s.n.) încăperea a unui teatru, aflată în afara sălii de spectacol și destinată recreării publicului în pauzele dintre acte.

Jorj sau **Jurjac** – (s.m.) apelative ale lui Enescu, inspirate de modul în care se pronunță, în limba franceză, prenumele muzicianului, George.

Mon cher – (în limba franceză, în original) „dragul meu”, formulă de adresare afectuoasă.

reducți(un)e – (s.f.) micșorare, reproducere la o scară mai mică a dimensiunilor unui obiect; (aici) transpunerea partiturii unui concert, a unei simfonii, opere etc. pentru un singur instrument (de obicei, pentru pian).

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Numește trei personalități de origine română, recunoscute în plan internațional și precizează domeniul pe care îl reprezintă, motivându-ți alegerile.

2. Construiește propoziții în care substantivul *cultură* să aibă sensuri diferite.

3. Realizează două enunțuri în care să asociezi termenul *valoare* cu substantivul *creație*, respectiv cu adjectivul *original*.

Enescu. Caiete de repetiții

de Dan Coman

Ningea minunat, dar fulgii se topeau imediat ce se așezau pe străzi sau pe hainele lor — se plimbau deja de-o oră prin Cartierul Latin, când el a vrut să o ia de mână, dar ea l-a refuzat cu un gest brusc. „Am crescut, Jorj, nu mai suntem adolescenții ăia naivi și speriați. În plus, suntem suficient de inteligenți să ne dăm seama, amândoi, că tot ce e între noi nu e dragoste. Sunt convinsă că și tu te-ai gândit la asta. Spune, așa-i că te-ai gândit?”

„Întotdeauna mintea a fost mai puternică decât inima”, și-a amintit el.

„Dar te admir mult!” i-a spus — și ea, încercând să înghită câțiva fulgi, a râs. „Admirația e reciprocă, *mon cher*. Hai să vedem cine ajunge primul la Sacré-Cœur!”

Colonne începuse deja repetițiile cu orchestra – *Poema [Română]* urma să fie cântată pe 6 februarie, dar Enescu nu mai avea răbdare. Se strecură în **foaierul** Teatrului Châtelet și, pitit într-un colț, urmări repetițiile orchestrei lui Colonne. Cel mai tulburător moment al vieții sale – Édouard Colonne și muzicienii lui faimoși încercând să-i înțeleagă gândurile. Muzica. Puternica senzație a unui vis. Emoția pe care o resimțea la aceste repetiții era atât de mare, încât Enescu pleca de-acolo epuizat, ca după zeci de ore de muncă intensă, ca după un efort fizic supraomenesc, ca după o mare fericire.

Ca după o mare fericire: la finalul concertului, ambasadorul României în Franța îi trimite președintelui Consiliului de Miniștri o notă informativă — obiceiul de a chema pe autor pe scenă după executarea operei sale nu există la Paris și ceea ce s-a făcut pentru Enescu e cu totul excepțional.

Spectatorii erau uluiți: de unde apăruse acel tânăr compozitor senzațional? Critica de specialitate nu evita vorbele mari: „ne-a izbit măiestria întregii lucrări, o veritabilă simfonie pastorală”; „nici urmă din stilul lui Brahms”; „admirația noastră pentru știința ritmului și extraordinara iscusință orchestrală”; „excepționala înțelegere a efectelor ritmice și a contrastelor de timbru...”

Le Figaro publică, într-un supliment, **reducțiunea** pentru pian. Ziarele (preluate imediat de cele românești) vorbesc despre minunatul tânăr în vârstă de 16 ani, noua vedetă a lumii muzicale franceze.

Imediat după concert, Elena Bibescu dă, în faimosul ei salon, o recepție în cinstea compozitorului. Surpriza serii: *Trioul* tânărului maestru, interpretat de „Jurjac” la vioară, R. Loys la violoncel și prințesa însăși la pian.

Numele lui Enescu era pe buzele tuturor. Chiar și pe cele ale Evei, care, întoarsă acasă, întinsă pe pat, în întuneric, fericită și tristă în egală măsură, a izbucnit în plâns.

DESCOPERĂ!

1. Societatea franceză este surprinsă prin câteva repere ale culturii și ale spiritualității: Bazilica Sacré-Cœur, cotidianul *Le Figaro*, Teatrul Châtelet. Pentru fiecare dintre acestea, consultă o enciclopedie tipărită sau resurse on-line și documentează-te pentru a realiza fișe de prezentare. Le poți ilustra cu imagini și include ulterior în portofoliul tău individual.

2. Notează o posibilă definiție a muzicii, folosind informațiile din text.

3. a) Ascultă secvența audio reprodusă în manualul digital, extrasă din *Poema Română*, considerată o „veritabilă simfonie pastorală”.

b) Descrie impresia, emoția sau trăirea pe care ți-a produs-o audierea.

REȚINE!

O **valoare culturală** autentică nu se raportează, în mod strict, la mediul de proveniență. Sunt artiști care aparțin, prin naționalitate, **spațiului românesc**, dar au trăit și au creat dincolo de granițele țării de origine. Muzicianul George Enescu, soprana Hariclea Darclée, savantul Mircea Eliade, dramaturgul Eugène Ionesco, scriitoarea Martha Bibescu sau sculptorul Constantin Brâncuși, cel care mărturisise că a făcut „piatra să cânte pentru omenire”, sunt nume intrate, odată cu trecerea timpului, în **patrimoniul universal**.

APLICĂ!

1. **Lucrați în perechi!** Realizați un afiș de prezentare a concertului descris în fragmentul-suport. Vă puteți referi la: data și locul organizării evenimentului, orchestră, numele dirijorului, piesa aleasă pentru interpretare etc. Alegeți sau compuneți voi înșivă o imagine cât mai semnificativă!

2. Ilustrează, cu exemple din text, trei aspecte care atestă valoarea compozitorului român și recunoașterea acestuia în plan internațional.

3. Comentează, în 50–80 de cuvinte, semnificația următoarei secvențe: „«Întotdeauna mintea a fost mai puternică decât inima», și-a amintit el”.

4. Folosind numai informațiile din text, realizează o scurtă caracterizare a lui George Enescu în care să evidențiezi două trăsături morale sau de caracter.

5. Citește integral biografia *Enescu*. *Caiete de repetiții* semnată de Dan Coman. Consemnează-ți, în 200–250 de cuvinte, impresiile de lectură.

6. O altă personalitate de origine română evocată în text este Elena Bibescu. Prezintă, în cel mult 150 de cuvinte, activitatea acestei pianiste.

Află mai mult!

George Enescu (1881–1955) este considerat cel mai mare violonist, dirijor și compozitor român din toate timpurile. În 1894 îl cunoaște pe Johannes Brahms, pe care l-a luat ulterior drept model, pentru simfoniile sale. Printre cele mai cunoscute creații semnate de George Enescu se numără *Poema Română*, *Rapsodia Română* și opera *Oedip*.

Johannes Brahms (1833–1897), pianist și compozitor german, care a trăit mult timp la Viena. Considerat succesorul lui Beethoven, a scris simfonii, *Un recviem german*, muzică de cameră, lieduri, concerte pentru pian și vioară, preludii corale etc.

Édouard Colonne (1838–1910), dirijor și violonist care și-a creat propria orchestră, numită „Asociația artistică a Concertelor Colonne”, al cărei repertoriu includea lucrări ale muzicii franceze contemporane.

Elena Bibescu (1855–1902) a fost pianistă de origine română, care a studiat la Viena, Sankt-Petersburg și Paris. A făcut parte din cercul apropiaților reginei Elisabeta, căreia i-a fost confidentă. Marele său merit este acela de a-l fi impus pe George Enescu în conștiința publicului francez.

Portofoliu individual

Realizați o pagină de Facebook a clasei voastre, în care:

a) să promovați personalități culturale, de origine română, recunoscute în plan internațional sau care au avut cariere de prestigiu;

b) să includeți în prezentările voastre secvențe sau materiale audio-video (înregistrări, filme, colaje de fotografii, scurte documentare etc.).

Cereți ulterior colegilor din școală să voteze postarea preferată!

EVALUARE CONTINUĂ

Citește, cu atenție, versurile de mai jos pentru a răspunde la următoarele cerințe:

„În părul tău de aur, o **copcă** de argint
aveai, și-n noaptea deasă ca smoala, tu, frumoasă,
cu pletele de aur sunând, și de mătasă
erai făclie blondă, lucind în labirint.

O, aș fi vrut să fie văzduhul – nu te mint –
în mâna mea o caldă și mângâioasă plasă,
ca-n veci de veci să țină făptura ta, culeasă,
precum era atuncea, cum nu mai pot s-o prind.

O copcă argintie aveai în părul de-aur,
erai în vântu-albastru un mișcător tezaur,
foșnind ca o pădure, ca flacăra de viu.

Și te privesc acum la fel ca altădată;
arunci și astăzi flăcări, ești doar un pic schimbată:
ți-i copca azi de aur, iar părul argintiu...”

(Eugen Jebeleanu, *Argint și aur*)

Punctaj cerințe	Autoevaluare	Evaluarea profesorului
1. 8 puncte		
2. 8 puncte		
3. 8 puncte		
4. 12 puncte		
5. 10 puncte		
6. 10 puncte		
7. 10 puncte		
8. 12 puncte		
9. 12 puncte		
10 puncte		
Total		

Vocabular

copcă (s.f.) – aici cu sensul de obiect de podoabă, agrafă de prins părul.

1. Transcrie din text două cuvinte/structuri care marchează prezența instanței lirice. 8 puncte
2. Exemplifică două noțiuni de versificație pe care le consideri importante. 8 puncte
3. Notează o metaforă, precizând, într-un enunț, valoarea stilistică a acesteia. 8 puncte
4. Comentează, în 50–80 de cuvinte, una dintre strofele de trei versuri, evidențiind relația dintre ideea poetică și mijloacele de realizare artistică. 12 puncte
5. Prezintă în 20–30 de cuvinte rolul expresiv al unei construcții incidente din text. 10 puncte
6. Ilustrează cu exemple două elemente diferite prin care se realizează raportul de subordonare. 10 puncte
7. Identifică o construcție eliptică, stabilind tipul acesteia. 10 puncte
8. Analizează din punct de vedere sintactic prima strofă, menționând felul propozițiilor (principale/secundare, regente/subordonate). 12 puncte
9. Construiește o frază alcătuită din două propoziții, între care să existe un raport de coordonare prin conjuncție disjunctivă. 12 puncte

Se acordă 10 puncte din oficiu. Timpul efectiv de lucru este de 50 de minute.
Pentru autoevaluare, poți consulta răspunsurile din varianta digitală a manualului.

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 4

CHIPURI DE EROI

LECTURĂ

- Texte în versuri care combină diverse structuri textuale (narativă, descriptivă, dialogată)
- Strategii de interpretare a limbajului figurat: aliterația
- Strategii de interpretare a limbajului figurat: hiperbola
- Strategii de interpretare a limbajului figurat: antiteza
- Strategii de interpretare: dezbateri pe marginea textelor citite

COMUNICARE ORALĂ

- Elemente specifice argumentării (teză, ipoteză, justificare, probă/exemplu)
- Structura textului argumentativ

REDACTARE

- Tipare textuale de structurare a ideilor: ordinea argumentelor în textul argumentativ

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

- Atributul (actualizare)
- Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: atributiva
- Apoziția. Norme de punctuație
- Complementul direct (actualizare)
- Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: completiva directă
- Complementul indirect (actualizare)
- Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: completiva indirectă
- Complementul prepozițional (actualizare)
- Realizări sintactice ale unor funcții sintactice: completiva prepozițională

ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE

- Modele comportamentale în textele literaturii universale. Eroi de ieri și de azi

EVALUARE CONTINUĂ

Lectură

2.1.; 2.2., 2.3.;
2.4.

Comunicare orală

1.3.; 1.4.; 1.5.

Redactare

3.1.; 3.2.;

Elemente de construcție a comunicării

4.1.; 4.3.; 4.4.; 4.5.

Elemente de interculturalitate

5.2.

Texte în versuri care combină diverse structuri textuale (nativă, descriptivă, dialogată)

Mihai Eminescu (1850–1889) este cel mai de seamă poet român (poetul național), unul dintre marii clasici ai literaturii române, alături de Ion Creangă, I.L. Caragiale, Ioan Slavici și Titu Maiorescu. Creator al unei opere unice prin dimensiuni, profunzime și valoare artistică, Eminescu îmbină inspirația din folclor cu marile teme ale poeziei universale, într-o sinteză de o puternică originalitate, expresie desăvârșită a specificului național românesc. *Scrisoarea III* face parte dintr-un ciclu de cinci poezii numite *Scrisori*, fiind publicată pentru prima dată în revista *Convorbiri literare*, la 1 mai 1881.

Contextul operei

Scrisoarea III este alcătuită din **două părți**, structurate pe opoziția **trecut** (domnia lui Mircea cel Bătrân) – **prezent** (perioada contemporană poetului), pentru a scoate în evidență măreția unui „veac de aur” caracterizat de idealuri înalte și patriotism.

Mihai Eminescu era un excelent cunoscător al istoriei naționale, fapt pentru care cele două nepotriviri istorice care apar au o semnificație aparte: lupta de la Rovine a avut loc în 1395, înaintea celei de la Nicopole, iar Mircea cel Bătrân avea, la acea dată, în jur de 46 de ani, deci nu putea fi „un moșneag”. Poetul amplifică, astfel, semnificația victoriei voievodului român, iar bătrânețea atribuită lui Mircea este o garanție a experienței de viață și a înțelepciunii.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Dă exemplu de un text în versuri sau în proză care să fie inspirat de un eveniment din istoria națională sau universală.
2. Numește trei calități pe care trebuie să le aibă, în opinia ta, un conducător, pentru a se bucura de admirația și sprijinul poporului său.
3. Scrie, în caiet, un îndemn sau o deviză (expresie sau propoziție simbolică) pe care un bun conducător îl/o poate folosi pentru a-și motiva intențiile, conduita în viață.

Scrisoarea III (fragment)

de Mihai Eminescu

La un semn, un țarm de altul, legând vas de vas, se leagă
Și în sunet de fanfare trece oastea lui întregă;
İeniceri, copii de suflet ai lui Allah și **spahii**
Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii;
Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari...
Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:
— Ce vrei tu?

— Noi? Bună pace! Și de n-**o fi cu bănat**,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.

La un semn deschisă-i calea și se-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.
— Tu ești Mircea?

— Da-mpărate!
— Am venit să mi te-**nchini**,
De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.
— Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca **să ne cerți**,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila măriei tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.

Mircea cel Bătrân

Baiazid I sau Yıldırım Bayezid

— Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot
 Ca întreg **Aliotmanul** să se-mpiedice de-un ciot?
 O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!
 Toată **floarea** cea vestită a întregului **Apus**,
 Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
 Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
 S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
 Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
 Fulgerele adunat-au contra fulgerului care
 În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.
 N-au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
 Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace;
 Pentru-a crucii biruință se mișcă răuri-râuri,
 Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiri;
 Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
 Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
 Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
 Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...
 La **Nicopole** văzut-ai câte tabere s-au strâns
 Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvinș.
 Când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă,
 Cu o ură ne-mpăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
 Am jurat ca peste dânsii să trec falnic, **fără păș**,
 Din **pristolul** de la Roma să dau calului ovăs...
 Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
 Și, purtat de biruință, să mă-mpiedec de-un moșneag?
 — De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul ce privești
 Nu e om de rând, el este domnul Țării Românești.
 Eu nu ți-aș dori vreodată să ajungi să ne cunoști,
 Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști.
 După vremuri, mulți veniră, începând cu acel oaspe,

Vocabular

Aliotman – (s.n.) turcii; Imperiul Otoman (condus de dinastia Osman).

Apus – (s.n.) (aici) țările din Occident; Occidentul.

asab – (s.m.) soldat în armata otomană.

bănat – **a-(i) fi cu** – (expr.) (reg.) a se supăra; a se simți jignit.

bucium – (s.n.) instrument de suflat tradițional, de formă tubulară, din lemn de tei, cireș sau din metal.

certa – (vb.) (înv.) a pedepsi.

Dariu – Darius I (550 î.H.–486 î.H.), rege persan; a purtat o campanie împotriva sciților, ajungând până la nord de Dunăre, teritoriul locuit de traci.

dura – (vb.) (înv.) a construi, a ridica, a zidi.

durdui – (vb.) a cutremura, a dudu.

fără păș – (expr.) nepăsător, indiferent.

floarea – (s.f.) (aici) partea cea mai de seamă a luptătorilor; elită.

grindină – (s.f.) precipitație alcătuită din particule de gheață.

ienicer – (s.m.) soldat din corpul de elită al infanteriei Imperiului Otoman.

Istaspe – Hystaspes, varianta grezizată a numelui satrapului persan Vishtaspa (570 î.H.–495 î.H.), tatăl lui Darius I.

închina – (vb.) (înv.) a se supune; a capitula.

laur – (s.m.) dafin; (la pl.) frunzele și ramurile dafinului, cu ajutorul cărora erau încununăți în Antichitate eroii și poeții.

leit – (adj.) (aici) îmbrăcat în zale care vin ca turnate pe corp.

moșie – (s.f.) (aici) țară natală.

Nicopole – oraș în nordul Bulgariei, unde armata otomană condusă de Baiazid I a învins, în 1396, o armată aliată alcătuită din cavalerii apuseni și din soldații maghiari și români.

pleavă – (s.f.) resturi de spice, de coji, de boabe de cereale rezultate din treieratul cerealelor sau al leguminoaselor.

pristol – (s.n.) masă din mijlocul altarului.

spahiu – (s.m.) soldat din cavaleria armatei otomane.

Paul Atanasiu, *Bătălia de la Rovine* (fragment)

Ce din vechi se pomenește, cu **Dariu** al lui **Istaspe**;
 Mulți **durară**, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
 De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
 Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
 Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă—
 Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
 Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pământ.
 Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai valvârtej
 Oștile **leite**-n zale de-mpărați și de viteji?
 Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus? ...
 Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,
 A credinții biruință căta orice cavalier.
 Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
 Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,
 Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este,
 Dușmănit vei fi de toate, fără-a prinde chiar de veste;
 N-avem oști, dară iubirea de **moșie** e un zid
 Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!

Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbuциum!
 Codrul clocoti de zgomot și de arme și de **bucium**,
 Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,
 Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;
 Călăreții împlu câmpul și roiesc după un semn
 Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,

Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,
 Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,
 Și ca nouri de aramă și ca ropotul de **grindeni**,
 Orizonu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,
 Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...
 Urlă câmpul și de tropot, și de strigăt de bătaie.
 În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare,
 Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare;
 În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,
 Căci cuprinsă-i de pieire și în față, și în coaste,
 Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătaie,
 Cad **asabii** ca și pâlcuri risipite pe câmpie,
 În genunchi cădeau pedestrii, colo caii se răstoarnă,
 Când săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă
 Cad, lovind în față, -n spate, ca și crivățul și gerul,
 Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...
 Miercea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,
 Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;
Durduind soseau călării ca un zid înalt de sulți,
 Printre cetele păgâne trec rupându-și large ulți;
 Risipite se-mprăstie a dușmanilor șiraguri,
 Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri,
 Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată —
 Peste-un ceas păgânătatea e ca **pleava** vânturată.
 Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mână,
 Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română.

DESCOPERĂ!

1. Citiți pe roluri (povestitor, Mircea cel Bătrân și Baiazid) primele două secvențe ale textului, apoi integral poemul, în manualul digital.

2. Ascultă, în lectura profesorului, ultima secvență a textului: înfruntarea dintre cele două armate.

3. Explică sensul cuvintelor: *năframă, lucii, pedestrii, se năruie, prăpădește*. Poți folosi dicționare tipărite sau surse on-line.

4. Găsește câte un sinonim lexical pentru fiecare dintre expresiile: *să faci cale întoarsă, s-au pus în cale, să dea piept, a prinde de veste*.

5. Construiește enunțuri pentru a folosi, cu alt sens decât cel din text, cuvintele evidențiate în exemplele:

- „Numa-n zarea depărtată **sună** codrul de stejari.”
- „Codrul **clocoti** de zgomot și de arme și de buciwm.”
- „Călăreții împlu câmpul și **roiesc** după un semn.”

6. În fragmentul din manual se pot identifica trei secvențe: **un prolog, întâlnirea dintre Mircea și Baiazid și lupta de la Rovine**.

Indică modurile de expunere care apar în fiecare dintre aceste secvențe, ilustrându-le cu citate semnificative.

7. a) Formulează o idee principală potrivită pentru secvența întâi.

b) În această secvență, apare schițat conflictul acțiunii. Ce expresie arată numărul mare al dușmanilor?

c) Transcrie un vers care sugerează prezența românilor.

8. a) Care este cauza confruntării personajelor? Alege între:

- orgoliile unor mari conducători;
- dorința reciprocă de stăpânire a unor teritorii noi;
- apărarea țării, care devine totuna cu aspirațiile și idealurile poporului.

b) Explică atitudinea personajelor.

9. Dinamica celei de-a doua secvențe este realizată cu ajutorul dialogului. Cu ce tip de text se aseamănă acest fragment?

JOC

Lucrați în perechi! Timp de trei minute, identificați în secvența luptei imaginile vizuale, auditive și dinamice. Câștigă perechea de elevi care descoperă cele mai multe imagini artistice.

Statuia lui Mihai Eminescu în fața Ateneului Român

Află mai mult!

Prologul este partea introductivă a unei opere literare, care prezintă evenimentele ce precedă acțiunea în desfășurare sau elemente care-i înlesnesc înțelegerea.

REȚINE!

Textele în versuri, la fel ca și cele în proză, pot combina diverse structuri textuale: narrative, descriptive, dialogate.

Structura narativă are în centru acțiunea construită din totalitatea faptelor și a întâmplărilor, prezentată gradat, într-o succesiune bazată pe relația dintre cauză și efect. Evenimentele sunt situate într-un cadru spațio-temporal, pot cuprinde unul sau mai multe episoade și se desfășoară pe unul ori pe mai multe planuri ale povestirii.

Structura descriptivă prezintă expresiv particularități ale unor fenomene, obiecte, ființe, peisaje. Inserată într-un text narativ, descrierea are mai multe roluri:

- **la începutul narațiunii**, conturează cadrul spațio-temporal al acțiunii și sugerează atmosfera;
- **pe parcursul acțiunii**, creează o pauză în succesiunea întâmplărilor, uneori de așteptare încordată, indică o schimbare a mediului în care se desfășoară evenimentele sau realizează portrete fizice/morale ale personajelor;
- **la sfârșitul acțiunii**, surprinde cadrul final, caracterizat prin liniște și echilibru.

Mărci ale descrierii sunt structurile nominale (formate din substantiv și adjectiv) sau cele verbale (alcătuite din verb și adverb), precum și verbele la timpul prezent sau imperfect.

Structura dialogată conferă acțiunii dinamism, pune în lumină relațiile dintre personaje și limbajul acestora, evidențiază anumite trăsături morale ale personajelor.

Tablou votiv de la Mănăstirea Cozia, ctitorie a lui Mircea cel Bătrân, unde se află mormântul voievodului.

Află mai mult!

Tabloul votiv este o pictură întâlnită adesea în biserici, în care sunt reprezentați ctitorii lăcașului, uneori împreună cu familia lor.

Portofoliu individual

Realizează un portofoliu cu tema „Tabloul luptei în *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu și *Pașa Hassan* de George Coșbuc”.

Indicație de rezolvare: Portofoliul va cuprinde:

- **elementele descrierii** (versuri care descriu atitudinea în luptă a celor două armate și a conducătorilor);
- **exemple de imagini artistice** vizuale, auditive și dinamice, care conturează aspectul câmpului de bătălie;
- **figuri de stil** care creează același efect de sugerare a dramaticei înclăștări dintre cele două oști;
 - asemănări și deosebiri între cele două tablouri descriptive ale luptei;
 - **un desen** reprezentativ cu lupta de la Rovine sau cu aceea de la Călugăreni, a cărei figură impunătoare este Mihai Viteazul.

EXERSEAZĂ!

1. Ce semnificație găsești asocierii românilor cu sunetul codrului de stejari, în prima secvență?

Indicație de rezolvare: Ține seama de simbolistica stejarului, așa cum reiese din versurile poeziei *Țara mea* de Ioan Nenițescu: „Acolo unde-s nalți stejari/Și cât stejarii nalți îmi cresc/Flăcăi cu piepturile tari,/ Ce moartea-n față o privesc, [...] /Acolo este țara mea/Și neamul meu cel românesc”.

2. Recitește, cu atenție, secvența confruntării dintre Mircea și Baiazid pentru a completa, în caiet, schema de mai jos cu citate care se referă la componentele unei situații de comunicare dialogate. Vei avea în vedere conținutul replicilor celor două personaje și îți vei imagina elementele nonverbale și paraverbale.

componenta verbală:

se referă la idei, opinii ale personajelor

componenta nonverbală:

se referă la elemente ce exprimă atitudinea personajelor (gesturi, mimică, poziția corpului)

componenta paraverbală:

se referă la pronunția replicilor, accentuarea unor cuvinte, ritmul și intensitatea vorbirii

3. a) Precizează argumentele pe care le aduc Baiazid și Mircea pentru a-și susține atitudinea și concepția despre lume.

b) Numește o culoare și un obiect ce se pot asocia cu tipurile de personaje pe care le reprezintă cei doi conducători.

4. Alcătuieste un text de minimum 100 de cuvinte, în care să comentezi secvența luptei de la Rovine. În compunerea ta, vei avea în vedere:

- modul de expunere dominant;
- felul în care se realizează caracterul dinamic al luptei;
- explicarea efectului stilistic al verbelor la prezent;
- folosirea altui timp verbal care alternează cu prezentul;
- cromatică tabloului;
- perspectiva descrierii: planurile în care este surprinsă lupta;
- semnificația figurilor de stil: comparații, metafore, repetiții etc.;
- sentimente sugerate de poet prin intermediul descrierii.

Apreciază-ți, la final, compunerea realizată, folosind următoarea grilă de autoevaluare:

Grilă de autoevaluare a compunerii

Criterii de evaluare	Calificative
1. Conținutul comentariului, adecvarea la temă	FB/B/S
2. Respectarea cerințelor	FB/B/S
3. Logica și corectitudinea exprimării	FB/B/S
4. Punctuația și ortografia	FB/B/S
5. Creativitatea	FB/B/S

Apreciere finală ★★☆☆☆

5. a) Recitește, în întregime, *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu.

b) Transcrie două-trei grupaje reprezentative de versuri pentru a evidenția mesajul celorlalte două fragmente, care nu apar în manual.

c) Care este mesajul fiecărui fragment? Justifică-ți răspunsul.

Strategii de interpretare a limbajului figurat: aliterația

DESCOPERĂ!

1. În versul „La un semn, un țârm de altul, legând vas de vas, se leagă...” nu numai imaginea vaselor legate pentru a face pod peste Dunăre este sugestivă, ci și sonoritatea cuvintelor, care produce impresia de mișcare a valurilor. Identifică sunetul/grupul de sunete care se repetă pentru a crea acest efect.

2. Explică în ce fel se realizează efectul imitativ al zgomotului produs de săgețile care zboară, în versul: „Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...”.

Pod de vase construit de armata română în Primul Război Mondial

REȚINE!

Aliterația este figura sonoră care constă în repetarea unor consoane sau a unor silabe, de obicei din rădăcina cuvintelor, pentru a obține armonii sonore (eufonie), imitative sau expresive („La un **s**emn, un țârm de **altul**, **legând vas de vas, se leagă...**”; „**Vâjâind** ca **vijelia** și ca **plesnetul de ploaie...**”).

Aliterația este nu numai o figură onomatopeică (imitativă), ci și una expresivă, prin legătura pe care o stabilește între imaginea poetică și structura sonoră a versului/enunțului.

Aliterațiile bazate pe repetarea consoanelor **l** și **r** sugerează sunetul curgerii, iar cele realizate prin revenirea consoanelor **m** și **n** sunt considerate printre cele mai muzicale.

APLICĂ!

1. Transcrie aliterațiile din versurile de mai jos. Precizează ce sunete se repetă.

- a) „A zânelor crăiasă
Venea cu părul râurând,
Râu galben de mătăasă.”

(George Coșbuc, *Crăiasa zânelor*)

- b) „Mi-ai dat un trup și mie, înalt și zvelt, de floare,
Ca fragile de fraged, ușure și plăpând.”

(Tudor Arghezi, *Omul meu*)

- c) „Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate,
Către țârmul dimpotrivă se întind, se prelungesc...”

(Grigore Alexandrescu, *Umbra lui Mircea. La Cozia*)

- d) „Ci prin flori întrețesute, printre gratii luna moale,
Sfiicioasă și smerită și-au vărsat razele sale.”

(Mihai Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

2. Comentează efectul artistic creat de folosirea aliterațiilor în versurile de la exercițiul 1. Ține seama de legătura pe care o stabilesc între imaginea poetică (vizuală sau auditivă) și structura sonoră a versului.

3. Aliterația apare și în expresii intrate în uzul limbii. Transcrie în caiet, dintre exemplele următoare, numai pe acelea care conțin aliterații: *praf și pulbere, ca sarea-n ochi, multe și mărunte, a tăia frunze la câini, cu mic și mare, verzi și uscate, vrute și nevrute, cruciș și curmeziș.*

4. Efectul expresiv al **proverbelor** poate fi întărit și de aliterație („Ce-i în **mână nu-i minciună**”). Dă exemple de trei proverbe în care apar aliterații.

Biserica Mănăstirii Cozia, ctitorie a lui Mircea cel Bătrân

Strategii de interpretare a limbajului figurat: hiperbola

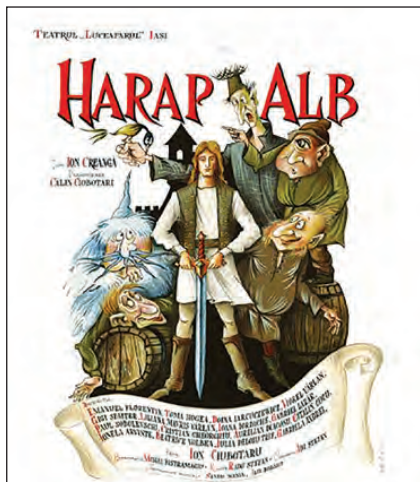

Navă de război otomană
din secolul al XIV-lea

Reflectează!

În vorbire, ca și în literatură, hiperbola este determinată de un sentiment puternic, de admirație ori de dispreț, de indignare sau de revoltă. Poate fi și o sursă a comicului, așa cum este folosită de Ion Creangă, în *Povestea lui Harap-Alb*: „... omul acela era ceva de spăriet; avea niște urechi clăpăuge și niște buzoaie groase și dăbălăzate. Și când sufla cu dănsel, cea deasupra se răsfrângea în sus peste scăfârlia capului, iar cea dedesubt atârna în jos, de-i acoperea pânțelele”.

DESCOPERĂ!

1. Identifică, în versurile de mai jos din *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu, structurile prin care se exagerează calitățile unui obiect, ale unei stări sau ale unei acțiuni:

- „Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.”
- „Fulgerele adunat-au contra fulgerului care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.”
- „Pentru-a crucii biruință se mișcă răuri-răuri,
Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustii;
Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,
Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!”

2. Completează, în caiet, tabelul de mai jos cu structurile descoperite în exercițiul anterior:

Structurile care exagerează	Sentimentele, emoțiile și trăirile pe care le trezesc cititorilor	Figuri de stil cunoscute care apar în aceste structuri

REȚINE!

Hiperbola este figura de stil care constă în exprimarea exagerată, fie prin mărire, fie prin micșorare, a imaginii obiectului sau a calităților unei acțiuni ori stări.

Hiperbola se poate combina în text cu alte figuri de stil bazate pe sensul figurat al cuvintelor:

- **comparație** („Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii...”);
- **metaforă** („Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.../ Fulgurele adunat-au contra fulgerului care/ În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.”);

• **personificare** („Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!”).
Specific hiperbolei este caracterul ei neverosimil în afara contextului, deoarece scopul este de a se ajunge la adevăr prin ceea ce se exagerează.

Din punct de vedere gramatical, **hiperbola** poate fi:

- **verbală** („Tremura înspăimântată marea”; „Zguduind din pace-adâncă”);
- **substantivală** („Fulgerele adunat-au contra fulgerului care...”);
- **adjectivală** („Tremura înspăimântată marea”);
- **formată dintr-o structură** („...tot veneau a țării steaguri,/ Ca potop ce prăpădește”).

APLICĂ!

1. Transcrie hiperbolele din exemplele următoare:

a) „Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare...”
(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) „— Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești că pot
Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?”
(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

c) „În părul ei de aur, rubine-nflăcărate,
Și-n ochii ei s-adună lumina sfintei mări.”
(Mihai Eminescu, *Strigoi*)

d) „Codrii veneau cu noi, ne însoțeau apele culcate, țara ta întregă cu
turmele-i de holde și ca niște cirezi cu creștetele la cer.”
(Tudor Arghezi, *Cântarea Bucovinei*)

e) „Salutam smerit și cu inima gămălie.”
(Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*)

f) „Neghiniță era frumos ca o piatră scumpă; și era mic cât o neghină;
și avea niște ochișori ca două scânteii albastre, și niște mâini și piciorușe
ca niște firișoare de păianjen.”
(Barbu Delavrancea, *Neghiniță*)

g) „Hassan, de mirare, e negru-pământ;
Nu știe de-i vis, ori aieve-i.
El vede cum zboară flăcăii Sucevei,
El vede ghiaurul că-i suflet de vânt
Și-n față-i puterile turcilor sunt
Tăriile plevei.”
(George Coșbuc, *Pașa Hassan*)

2. a) Precizează efectul de micșorare sau de mărire pe care-l conferă
obiectului/persoanei hiperbolele de la exercițiul 1.

b) Numește sentimentele care îi sunt sugerate cititorului cu ajutorul
acestor hiperbole.

c) Arată în ce fel diminutivele accentuează efectul hiperbolei în textul
de la punctul f) al exercițiului 1.

3. Comentează, în 30–40 de cuvinte, două dintre hiperbolele identi-
ficate la exercițiul 1, arătând valoarea lor expresivă.

4. Exprimă-ți, în 20–30 de cuvinte, părerea despre impresia pe care o
crează asupra cititorului descrierea personajului Ochilă, din *Povestea lui
Harap-Alb*, de Ion Creangă:

„... numai iaca ce vede Harap-Alb altă minunăție și mai minunată: o
schimonositură de om avea în frunte numai un ochi, mare cât o sită și,
când îl deschidea, nu vedea nimica; da chior peste ce apuca. Iară când îl
ținea închis, dar fie zi, dar fie noapte, spunea că vede cu dânsul în mărun-
tăile pământului.”

5. Identifică hiperbolele cu sens adverbial, care apar în următoarele
expresii din vorbirea obișnuită:

*a fugi mâncând pământul; a ploua cu găleata; a minți de îngheață apele;
a scăpa ca prin urechile acului; a i se face inima cât un purice.*

6. a) Alcătuieste patru hiperbole construite cu ajutorul comparației, ca
în **modelul**: *mai alb ca laptele*.

b) Integrează aceste hiperbole în enunțuri.

Proiect

Lucrați în perechi!

a) Descoperiți aliterările și hiperbolele
din poezia *Pașa Hassan*, de George Coșbuc.

b) Ordonăți-le în două categorii: din
secvența luptei și din portretele celor două
personaje, Mihai Viteazul și Pașa Hassan.

c) Explicați efectul artistic obținut prin
folosirea unei aliterări și a unei hiperbole
din fiecare categorie.

Nicolae Grigorescu,
Mihai Viteazul la Călugăreni (1857)

Află mai mult!

George Coșbuc
(1866–1918) a fost un
important scriitor
clasic român, auto-
rul unei opere vaste,
având ca sursă de in-
spirație natura, viața satului românesc și
istoria națională. Dintre volumele sale de
poezie amintim: *Balade și idile*, *Fire de tort*,
Ziarul unui pierde-vară. Pasionat de lite-
ratura clasică, a realizat traduceri excep-
ționale, printre altele și singura tălmăcire
în versuri în limba română a *Divinei Come-
dii* (poemul epic aparținând lui Dante Ali-
ghieri) pe care Tudor Vianu o considera
„opera cea mai de seamă a măiestriei sale
poetice”.

Strategii de interpretare a limbajului figurat: antiteza

JOC

Elevii se împart în perechi. Unul dintre parteneri va spune un cuvânt căruia i se poate găsi un antonim. Colegul îi va da drept răspuns antonimul.

Model: *Eu spun „cuminte”, tu spui ...*

DESCOPERĂ!

1. În fragmentul din *Scrisoarea III*, selectat în manual, poetul Mihai Eminescu realizează două figuri puternice, personalități simbolice, deoarece exprimă modalități diferite de a concepe lumea și menirea omului. Completează, în caiet, următoarea fișă de caracterizare a celor două personaje.

Numele personajului: ...

Tipul de personaj:

- în funcție de raportul cu realitatea (fictiv/istoric);
- după semnificația morală (pozitiv/negativ);
- după rolul în acțiune (principal/secundar/episodic/figurant)

Statutul social: ...

Trăsăturile fizice: vârstă, ținută vestimentară: ...

Trăsăturile morale/de caracter:

- prezentate direct: ...
- deduse din faptele și limbajul personajului, din relația cu ceilalți: ...

Felul în care te raportezi la personaj/părerăa ta despre personaj: ...

2. Prin dialog, personajele comunică, își exprimă sentimentele, își prezintă ideile și atitudinea. Având în vedere conținuturile completate în fișele de caracterizare a personajelor și în schema situației de comunicare dialogate (exercițiul 2, p. 116), alege, dintre exemplele date, atitudinea și trăsăturile care se potrivesc pentru Baiazid și pe cele care îl caracterizează pe Mircea cel Bătrân:

- atitudine trufașă/atitudine modestă;
- vanitate/simplitate;
- lipsă de agresivitate/agresivitate;
- dorință de glorie/patriotism;
- cumpătate/impulsivitate;
- luptător pentru apărarea țării/luptător pentru cucerire;
- impolitețe/bună-cuviință;
- ospitalitate/caracter neprimitor;
- ton politicos/ton ireverențios;
- lăudăroșenie/modestie;
- demnitate/orgoliu.

	Baiazid	Mircea cel Bătrân
Atitudine		
Trăsături de caracter		

3. Ce observație poți face în legătură cu felul în care își construiește personajele poetul Mihai Eminescu?

REȚINE!

Antiteza este figura de stil care constă în asocierea, în același enunț sau în context mai larg, a unor idei, imagini sau noțiuni cu sens contrar, menite să se pună reciproc în lumină.

Prin **antiteză** se accentuează opoziția dintre două personaje, situații, fapte sau concepte.

Suportul lexical al antitezei îl constituie utilizarea în același enunț a **antonimelor**, iar, sintactic, se bazează, de cele mai multe ori, pe existența unui **raport de coordonare între termenii contrastanți**: „Venin și farmec port în suflet...” (Mihai Eminescu, *Venin și farmec...*)

APLICĂ!

1. Identifică antitezele din exemplele de mai jos:

a) „Vreme trece, vreme vine,
Toate-s vechi și nouă toate.
Ce e rău și ce e bine
Tu te-ntreabă și socoate.”

(Mihai Eminescu, *Glossă*)

b) „De ce-ai cântat? De ce te-am auzit?
Tu te-ai duminat cu mine vaporos -
Nedespărțit – în bolți.
Eu veneam de sus, tu veneai de jos.
Tu soseai din vieți, eu veneam din morți.

(Tudor Arghezi, *Morgenstimmung*)

c) „Fata babei era slută, leneșă, țâfnoasă și rea la inimă. Fata moșneagului era însă frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă.”

(Ion Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

d) „Copilul plânge, pentru că n-a cunoscut încă viața; bătrânul plânge că a cunoscut-o prea mult.”

(Ioan Alexandru Bassarabescu, *Iertare*)

e) „Vesela verde câmpie acu-i tristă, veștejită...”

(Vasile Alecsandri, *Sfârșit de toamnă*)

f) „O, ești frumos, cum numa-n vis
Un înger se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată;

Străin la vorbă și la port,
Lucești fără de viață,
Căci eu sunt vie, tu ești mort,
Și ochiul tău mă-ngheață.”

(Mihai Eminescu, *Lucafărul*)

2. Explică efectul expresiv creat prin folosirea antitezei, în două dintre exemplele de la exercițiul anterior.

3. Precizează rolul antitezei în următorul fragment descriptiv:

„Veșnic în frământare, plin de inegalități și de contradicții - ca și viața însăși în învăluirile ei... Bun și rău, sceptic și cucernic, milos și crud, temerar și fricos — duh răzvrătit, împotriva lui mai mult decât împotriva lumii.”

(Alexandru Vlahuță, *Caragiale*)

4. Antiteza poate apărea chiar și la nivelul celor mai mici unități poetice, cum ar fi titlul unui text sau al unui volum: *Întuneric și lumină* al scriitorului Ioan Alexandru Brătescu-Voinești.

Consultă cuprinsul unei ediții de poezii eminesciene și dă cel puțin trei exemple de creații în titlul cărora apare antiteza.

5. Vizionează pe Youtube un film cu celebrele personaje americane de comedie, Stan și Bran. Realizează o scurtă caracterizare a lor, observându-le trăsăturile antitetice, atât din punct de vedere fizic, cât și moral.

Află mai mult!

Stanley Laurel (Stan) și Oliver Hardy (Ollie sau Babe) sunt doi actori care au format un celebru cuplu de comedie, la începutul epocii clasice a cinematografiei americane. Au jucat în perioada 1930-1950, fiind cunoscuți în România sub numele de Stan și Bran.

EXERSEAZĂ!

1. Citește, cu voce tare, fragmentele din *Cerbul cu stea în frunte*, de Vasile Militaru.

Cerbul cu stea în frunte

de Vasile Militaru

„A fost odată, într-o pădure,
Un moș bătrân cu baba lui
Trăiau săraci ca vai-de-lume,
În adâncimea codrului.

Moșneagu-n-aștepta nimica,
El numai moartea și-o dorea,
Dar baba ar fi vrut să aibă
Un suflet tânăr lângă ea. [...]

Dar domnul se-ndură de babă
Și-un pui de cerb i-a dăruit,
Un pui de cerb, cu stea în frunte,
Gonit din codru și rănit.

Săgeata-i străpunsese gâtul –
Din rană sângele-i curgea
Și lacrimi mari picau din ochii
Frumoși, rotunzi ca o mărgea.

L-a sărutat pe frunte moșul,
Miloasă, baba l-a spălat,
L-au îngrijit cu grijă mare
Și cerbul mi l-au vindecat.

Era frumos și blând săracul,
Zburda mereu din loc în loc,
Venise ca o vrajă nouă
De tinerețe și noroc.

Întinereau văzând cu ochii
Moșneagul și cu baba lui –
Și se făcuse luminoasă
Întunecimea codrului.

Dar într-o zi trecu pe-acolo
Feciorul unui împărat
Cu ceata de curteni, cu arcuri
Și cu ogarii la vânat.

„Dă-mi mie cerbul tău, bătrâne,
Îți dau pe el tot ce dorești”
„Nu pot, și de mi-ai da pe dânsul
Comorile împărătești” [...]

„Nu vreau să vin la curtea voastră
(Deodată cerbul a vorbit)
Tu mă dorești ca o podoabă,
Ei, sufletul mi l-au dorit.

Tu m-ai rănit la vânătoare,
Ei rănilile mi le-au legat.
În strălucirea curții tale
Eu m-aș simți încătușat.

La curtea ta, aș fi o fiară,
O jucărie pentru proști.
În viața lor sunt o lumină
Pe care tu n-ai s-o cunoști.” [...]

Plecă, pe gânduri, voievodul
Și se gândea că nu-i de-ajuns
Să fii bogat, temut și veșnic
De măreția ta pătruns.

Mai trebuie să ai un suflet,
Milos, și bun, și iubitor,
De vrei să fii iubit de oameni,
Și de podoaba codrilor.”

2. a) Lucrați în echipe pentru a analiza textul prezentat la exercițiul anterior cu ajutorul **Metodei cubului**.

Metoda cubului

Describe! Compară! Analizează! Asociază! Aplică! Argumentează!

Elevii clasei vor fi împărțiți în șase grupe. Se vor trage la sorți sarcinile de lucru corespunzătoare fețelor cubului, în așa fel încât fiecare să rezolve o activitate diferită. La final, grupele își vor desemna câte un reprezentant care să prezinte răspunsul argumentat cu citate și exemple din text.

Grupa I: Describe!

Describeți ilustrația *Lumină și întuneric* de la pagina 122 în relație cu fragmentele din poezia *Cerbul cu stea în frunte*, de Vasile Militaru, evidențiind contrastul dintre lumină și întuneric.

Grupa a II-a: Compară!

a) Comparați-l pe feciorul împăratului din textul *Cerbul cu stea în frunte* cu sultanul Baiazid din *Scrisoarea III*.

b) Stabiliți asemănările și deosebirile dintre cele două personaje, notându-le într-o diagramă Venn asemenea celei alăturate.

Grupa a III-a: Analizează!

a) Analizați fragmentele din poezia lui Vasile Militaru din perspectiva figurilor de stil. Identificați: două comparații, două epitete, două metafore, o personificare, o repetiție, o enumerație, o aliterație, o antiteză.

b) Completați, în caiet, schema alăturată cu figuri de stil diferite.

Grupa a IV-a: Asociază!

Asociați ideile principale de mai jos cu momentele subiectului potrivite, ordonându-le și precizând strofele care intră în alcătuirea fiecărei secvențe.

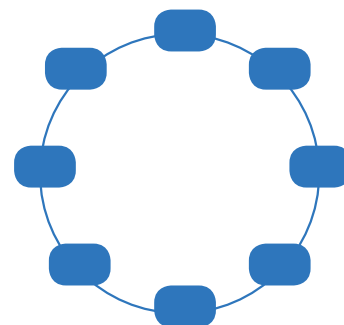
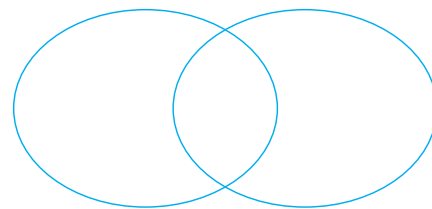
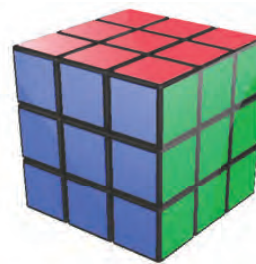
- Cerbul îl refuză pe tânăr.
- Feciorul unui împărat îi cere moșului cerbul.
- Un bătrân și o bătrână trăiesc în codru.
- Cerbul blând schimbă viața bătrânilor.
- Bătrânii găsesc un pui de cerb rănit.
- Voievodul înțelege că bogăția și puterea nu sunt de ajuns pentru a fi iubit.
- Bătrâna își dorea un „suflet tânăr” pe care să-l ocrotească.
- Cu îngrijiri atente, cerbul este vindecat.
- Cerbul știe ce destin îl așteaptă la curtea împărătească.

Grupa a V-a: Aplică!

Scrieți o caracterizare de minimum opt rânduri, în care să-i prezentați pe cei doi bătrâni în antiteză cu fiul de împărat, așa cum reiese din fragmentele reproduse în manual.

Grupa a VI-a: Argumentează!

Argumentați, într-un text de aproximativ 80 de cuvinte, cu exemple din poezia *Cerbul cu stea în frunte*, de Vasile Militaru, afirmația: *Asemuit cu arborele vieții, datorită frumoaselor sale coarne, cerbul este, în folclorul românesc, un simbol al purității, al luminii și al bunătății.*

Strategii de interpretare: dezbateri pe marginea textelor citite

Simon Marmion, *Marile cronici ale Franței* (secolul al XV-lea), ilustrare a opt secvențe din *Cântecul lui Roland*.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. În textul *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu, ai citit despre cavalerii apuseni care au luptat împotriva extinderii dominației Imperiului Otoman. Vei descoperi în *Cântecul lui Roland* povestea cavalerilor franci care s-au războit cu musulmanii ce ocupaseră Spania. Identifică, în pictura alăturată (pe care o poți mări în manualul digital), însemnele specifice unui cavaler, așa cum apar și în textul eminescian.
2. Numește două valori morale reprezentative pentru un cavaler, folosind informațiile dobândite anterior la orele de istorie.
3. Desenează, în caiet, un blazon personal, în care să-ți notezi, simbolic, trăsăturile și valorile care te caracterizează.

Cântecul lui Roland

repevestit în proză de Alexandru Mitru

— Iată un nobil cum trădează, atunci când vrea să se răzbune! Nu ține seama de credință, de jurăminte, de prietenie... Nu ține seama de nimic... Vitejii își vor pierde capul. [...]

Și **menestrelul** povestea cum s-au ivit în Pirinei oștile regelui Marsiliu:

— Zgomotul armelor de-oțel și nechezatul cailor se auzeau până departe, în trecătoarea Roncevaux. Olivier, prietenul lui Roland, auzea zgomotul de arme și nechezatul cailor. El călărea până pe-o culme. Privea în zări și ce vedea? Oștirea regelui Marsiliu înveșmântată în oțel, sute de mii de **sarazini**, care sub raza dimineții păreau un rug aprins pe creste, un foc imens, fără hotar.

— Senior Roland, a grăit el, socot că vom avea o luptă cu sarazinii lui Marsiliu. Ne-a trădat, poate, Ganelon...

— Taci, Olivier! a zis Roland. Ganelon îmi este tată vitreg. Nu mai rosti niciun cuvânt de hulă împotriva lui! N-ascult cu inima ușoară.

Olivier călărea-n galop, pe altă creastă, și vedea cum sarazinii-n-cercuiesc, în trecătoare, pe francezi, din toate cele patru zări.

— Senior Roland! glăsuia el. Sunați din cornul scump de fildeș, de aur și cristal, spre Franța, să audă Charlemagne și să ne vină-n ajutor! Oriunde cercetez în munte văd numai sarazini călări, cu coifurile lucitoare, bătute-n pietre prețioase, din care parcă țâșnesc flăcări, cu scuturile agățate de gâturile cailor, și-n vârful lăncilor având flamuri, pe care sunt brodate, cu fire scumpe, de mătase, luna și soarele din cer.

Dar contele Roland zâmbea spre prietenul său Olivier, și-i răspundea neînfricat:

— Seniore, eu m-aș rușina să mă întorc în patrie, în dulcea Franță, dacă astăzi n-aș fi în stare să o apăr, și aș chema în ajutor pe Charlemagne și grosul oastei. [...]

Și călărind pe armăsarul cu foc în vine, Veillantif, Roland pornea semet în fruntea oastei, urmat de Olivier, Turpin și de ceilalți seniori francezi. [...]

În trecătoarea Roncevaux lupta aproape s-a sfârșit. E drept că regele Marsiliu a părăsit câmpul de luptă, după ce contele Roland i-a rețezat,

Contextul operei

Cântecul lui Roland este cel mai vechi poem epic din literatura franceză, specie literară ce a înflorit între secolele al XI-lea și al XIV-lea și în care sunt slăvite faptele de vitejie, onoarea și credința.

Carol cel Mare (Charlemagne în text), regele francilor și fondatorul Imperiului Carolingian, a luptat vreme de șapte ani împotriva musulmanilor care invadaseră Spania până când doar un singur oraș, Zaragoza, a mai rămas sub controlul lor. Apărătorul acestuia, regele Marsiliu, nu crede că mai poate rezista atacurilor creștinilor, dar este învățat un șiretlic de către Blancandrin, cel mai înțelept dintre sfetnicii lui: să-i promită lui Carol că se va converti la creștinism dacă francii se vor retrage din Spania. Roland, nepotul lui Carol cel Mare, nu are încredere în promisiunile lui Marsiliu, amintindu-i unchiului că acesta i-a mai înșelat și altă dată pe franci. Dar Ganelon, tatăl vitreg al lui Roland, intervine mănios și cere ca propunerea să fie acceptată. Ganelon este trimis, la sfatul lui Roland, în Spania, la Marsiliu, unde își exprimă în fața lui Blancandrin invidia față de fiul său vitreg și pune la cale un complot împotriva lui Carol cel Mare care să ducă și la eliminarea lui Roland.

cu Durandal, mâna ce ținea sabia, de-a dreptul de la-ncheietură. Olivier însă a murit. [...]

Roland simte că i-a sosit sfârșitul. Vrea să-și sfârșime sabia, să n-o găsească vreun dușman. De trei ori dă cu sabia, dă cu nădejde într-o stâncă. Sabia nici nu se știrbește, dar stânca se despică-n două.

Se lasă-atunci lângă un pin, punând sub el, la adăpost, cornul de aur și de fildeș, și sabia sa, Durandal.

— O, Durandal, șoptește el, cu tine am biruit atâția dușmani ai dulcei Franțe, câte fire de păr se află în barba — albă cum e floarea în luna lui aprilie — a celui ce mi-e **suzeran**! Să intri-n mână de viteaz...

Și se lungeste lângă pin, cu fața către Spania, către dușmanul care fuge, lăsând în urmă-i nori de praf.

— Când Charlemagne o să ajungă în trecătoarea Roncevaux, va ști că am căzut cu fața îndreptată spre dușman, că-n luptă am fost victorios! Își spuse el încetșor. Iar gândurile lui din urmă i se îndreaptă către țară, spre Franța sa prea mult iubită. Își lasă fruntea lin pe brațul atât de ostenit de luptă și își dă ultima suflare.

DESCOPERĂ!

1. Precizează tema textului selectat din *Cântecul lui Roland*.
2. Împarte textul în fragmente, formulând planul simplu de idei.
3. a) Stabilește două asemănări și două deosebiri între *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu și *Cântecul lui Roland*.
b) Discută cu colegul de bancă despre modul în care ați rezolvat sarcina anterioară, argumentându-vă punctele de vedere.
4. Justifică, prin citate, următoarele afirmații:
a) Olivier este un luptător viteaz și o persoană foarte chibzuită.
b) Deși este rănit de moarte, Roland iese învingător.
c) Ultimul gând al eroului se îndreaptă spre țara natală.
5. Scrie un text de 60–80 de cuvinte, în care să compari descrierea celor două armate care se înfruntă la Rovine cu armata sarazinilor.
6. a) Citește, cu atenție, fragmentul scris de istoricul P.P. Panaitescu, în care acesta îl descrie pe Mircea cel Bătrân, așa cum apare în fresca de la Mănăstirea Cozia:

„La 1386 se urcă în scaunul Țării Românești Mircea-Vodă, al cincilea domn după Basarab Întemeietorul. Cele două fresce de la Cozia, refăcute după cele vechi, îl arată ca un cavaler apusean, un bărbat matur, purtând plete și o barbă rotundă, ochii adânciți în cap, nasul drept și subțire; e îmbrăcat cu haine scumpe occidentale, dar cu câte un vultur bizantin cu două capete încoronate brodați, când la genunchi cu fir de aur, când pe hlamida încheiată sus, pe umăr. Sabia scurtă atârna la brâu, legată cu o cingătoare scumpă închisă cu paftale, în cap — coroană de aur cu pietre scumpe.”

b) Descoperă cât mai multe asemănări și deosebiri între imaginea lui Carol cel Mare, reprezentat în tabloul din această pagină, și imaginea voievodului român, descris de P.P. Panaitescu. Poți observa și tabloul votiv aflat în manual la pagina 116.

7. Formulează un argument și un contraargument în sprijinul afirmației: *Mircea cel Bătrân și Carol cel Mare sunt două personalități comparabile.*

Vocabular

menestrel – (s.m.) poet și muzicant ambulant din Franța Evului Mediu.

sarazin – (s.m.) locuitor al orașului Zaragosa.

suzeran – (s.m.) mare senior medieval care avea drept vasali alți seniori.

Albrecht Dürer, *Carol cel Mare* (1512, portret imaginar)

Află mai mult!

Carol cel Mare este numit de unii istorici „părinte al Europei”, căci a fost primul conducător al unui imperiu în Europa occidentală, după căderea Imperiului Roman de Apus. A întărit legăturile de alianță dintre papalitatea romană și regatul francilor, considerându-se trimisul lui Dumnezeu pe Pământ. Sarcina lui era de a veghea la bunăstarea materială și spirituală a supușilor săi. La puțină vreme după moarte, prin Tratatul de la Verdun, imperiul lui a fost împărțit în trei: viitoarea Franță, viitoarea Germanie și „Regatul de Mijloc”: Alsacia și Lorena.

REȚINE!

Dezbaterea este un act de comunicare între două sau mai multe persoane pe marginea unei teme, a unei probleme controversate etc., în care fiecare își expune ideile, își susține opiniile cu ajutorul unor argumente cât mai credibile, cu scopul de a convinge un auditoriu.

Dezbaterea, ca o formă de confruntare între două persoane sau echipe, este asistată de un moderator, care, după ce ascultă toate argumentele prezentate, trebuie să ajungă la o decizie finală.

Etapele urmate în timpul dezbaterii:

- prezentarea temei sau a problemei supuse dezbaterii;
- organizarea echipelor implicate în dezbateri;
- pregătirea participării la dezbateri;
- desfășurarea dezbaterii;
- concluzia moderatorului.

Dezbaterea ajută la conștientizarea ideii că există **opinii variate despre o temă**, opinii care se pot susține cu argumente.

APLICĂ!
Lucrați în echipă!

Din lectura textului, ați aflat că nobilul Olivier își roagă prietenul să sune din cornul scump de fildeș, de aur și cristal pe care Carol cel Mare i-l dăduse pentru a-l chema în ajutor în caz de nevoie. De trei ori îi cere Olivier să sune și tot de atâtea ori refuză Roland. În ciuda eforturilor eroice de a rezista forței mult superioare a inamicului, francii cad pe rând. Roland sună prea târziu din corn, cu un efort care face să-i plesnească venele de la tâmpile. Carol cel Mare se întoarce, auzind îndepărtata chemare, dar își găsește bravii luptători morți.

Organizați o dezbatere, pornind de la întrebarea: **Este sau nu vinovat Roland de moartea nobililor luptători franci, deoarece nu a sunat la timp din corn?**

Moderatorul dezbaterii va fi profesorul.

Nu uitați! Respectați etapele prezentate mai jos.

a) Împărțiți-vă în trei grupe.

Grupa I (PRO) va fi în favoarea problemei discutate: *Roland este vinovat*. Membrii grupei I se vor gândi la trei argumente în sprijinul acestei afirmații. De asemenea, vor căuta trei argumente împotriva opiniei grupei a II-a.

Grupa a II-a (CONTRA) va fi împotriva problemei: *Roland nu este vinovat*. Membrii grupei a II-a vor găsi trei argumente în sprijinul afirmației lor și trei împotriva opiniei celor din grupa I.

Nu uitați! Argumentele se vor nota folosind cuvinte-cheie. Fiecare grupă va desemna câte trei vorbitori care vor prezenta argumentele și contraargumentele.

Grupa a III-a (OBSERVATORII) sunt elevii care nu vorbesc în timpul dezbaterii, ci observă și notează ce se întâmplă. După dezbateri, ei citesc ce au scris, folosind următoarele puncte de plecare:

- Ce argumente au fost prezentate de cele două grupe?

- Care au fost cele mai convingătoare argumente sau contraargumente?

- A fost lăsat fiecare vorbitor să-și prezinte argumentul fără a fi întrerupt?

- Cum au încercat vorbitorii să își transmită mesajele?

- Ce cuvinte au fost folosite frecvent?

- Cum au vorbit participanții la dezbateri (suficient de tare, expresiv, folosind limbajul corporal)?

b) Unul dintre observatori va fi responsabil cu urmărirea respectării duratei fiecărei **etape a dezbaterii**:

- **runda de deschidere** nu va dura mai mult de șase-opt minute;

- **runda de dezbateri** ar trebui să dureze maximum 15 minute;

- **runda de încheiere** va avea o durată de aproximativ șase minute (câte unul pentru fiecare persoană).

Dacă cineva depășește timpul alocat, observatorul va suna dintr-un clopoțel.

c) **Dezbaterea** va fi organizată în trei părți:

- **runda de deschidere:** fiecare vorbitor explică, pe scurt, argumentele. Grupa PRO și grupa CONTRA se succedă la prezentare;

- **runda de dezbateri:** vorbitorii își prezintă argumentele și încearcă să contracareze argumentele părții adverse;

- **runda de încheiere:** se respectă aceeași procedură ca în runda de deschidere. Fiecare persoană are ocazia de a-și sintetiza opinia.

La final, observatorii împreună cu profesorul-moderator desemnează grupa câștigătoare: PRO sau CONTRA.

Elemente specifice argumentării (teză, ipoteză, justificare, probă/exemplu) • Structura textului argumentativ

Muzeul Luvru, Paris

Muzeul Ermitaj, Sankt-Petersburg

British Museum, Londra

DESCOPERĂ!

1. **Lucrați în perechi!** Observați imaginile de mai sus. Un membru al perechii va formula, oral, un argument pentru a-și justifica dorința de a vizita sau de a nu vizita unul dintre muzeele prezentate în imagini. Celălalt va răspunde cu un contraargument.

2. Ai o pasiune, un hobby? Practici un sport, frecvențezi un cerc de artă, de muzică, de teatru, de limbi străine, de știință sau tehnică? Justifică în fața colegilor, timp de două-trei minute, ce te-a determinat să alegi acea activitate extrașcolară.

3. Argumentează, oral, afirmația lui Steven Jobs: „Singurul mod de a realiza lucruri minunate e să iubești ceea ce faci.”

Ține cont de:

- **premisă/ipoteza** este: *Consider că... /Sunt de părere că...;*
- **argumentele** pot fi de natură *rațională* (exemple, dovezi etc.) sau *emoțională* (sentimente, convingeri, impresii etc.);
- **concluzia** exprimă rezumativ punctul de vedere, aflat în relație cu premisa.

REȚINE!

A **argumenta** înseamnă a justifica, a susține, a dovedi, a întări o afirmație/o părere/un punct de vedere.

Textul argumentativ, oral sau scris, are următoarea structură:

- introducere: **premisă** (teza/ipoteza/problema);
- cuprins: **argumentele** (care susțin/justifică opinia, cu exemple/probe) sau **contraargumentele** (care combat ideile din premisă);
- încheiere: **concluzia** (rezumă ideile anterioare, în relație cu premisa).

APLICĂ!

a) Profesorul va alege doi elevi care doresc să participe la o dezbatere cu titlul *Calculatorul, prieten sau dușman?* Timp de 5-7 minute, participanții vor aduce argumente prin care să își susțină părerea cu privire la influența calculatorului asupra adolescenților. Ceilalți elevi ascultă dezbateră, notându-și în caiet argumentele.

b) Care dintre cei doi participanți la dezbatere a fost mai convingător? Justifică-ți răspunsul.

Află mai mult!

Steven Paul Jobs (1955–2011) a fost cofondatorul și directorul general al companiei Apple Computer, precum și directorul general al firmei Pixar. Este considerat a fi una dintre cele mai influente persoane atât în industria calculatoarelor, cât și în cea a divertismentului.

Reflectează!

Alege, din lista de mai jos, acele elemente care trebuie respectate pentru ca o dezbatere să se realizeze în bune condiții:

- empatia;
- reformularea;
- încurajarea;
- cooperarea;
- politețea;
- întreruperea;
- atenția;
- lămurirea;
- critica.

Tipare textuale de structurare a ideilor: ordinea argumentelor în textul argumentativ

DESCOPERĂ!

- Cum îi convingi pe ceilalți de adevărul părerilor tale?
- Continuă, în scris, în caiet, enunțurile:
 - Istoria este importantă pentru tânăra generație, deoarece...*
 - Este o necesitate să învățăm istoria la școală, fiindcă...*
 - Este bine să citim literatură inspirată din diverse evenimente istorice, pentru că...*
- Precizează cărui tip de text îi aparțin cele două fragmente de mai jos:
 - În opinia mea, cunoașterea istoriei este o parte integrantă a educației tinerei generații, aflată în căutarea propriei identități.*
 - Consider că, în zilele noastre, cunoașterea istoriei nu este foarte importantă pentru tânăra generație, obișnuită să trăiască într-un prezent al tehnologiei, gândind spre viitor.*
- Identifică, în textele de la exercițiul 3, conectorii care introduc opinia și mărcile subiectivității.
- Scrive un argument rațional (un fapt, o dovadă) și unul emoțional (o impresie, o convingere personală) pentru a susține una dintre cele două opinii de la exercițiul 3.

REȚINE!

Pentru a fi eficient, un text argumentativ trebuie să conțină elemente care să-l convingă pe cititor să înțeleagă informațiile din perspectiva celui care scrie. Aceste componente includ: un subiect convingător, o justificare echilibrată, exemple reprezentative și un limbaj persuasiv.

Exprimarea opiniei referitoare la subiectul ales **anticipează argumentul principal**, fără a-l dezvolta. Se caracterizează prin concizie, cuvântul-cheie este *a prezenta*, nu *a dezbate*.

Argumentele care justifică teza **vor fi ordonate** în trei sau mai multe paragrafe și conțin **motivele** pentru care cititorul ar trebui să-ți accepte ipoteza, fiecare prezentând o **dovadă separată**, care va fi analizată. Aceste motive se vor ordona logic și se vor grada, astfel încât **cel mai puternic argument să apară în final**. Pentru a-ți consolida argumentația, poți prevedea punctele de vedere opuse, eventualele obiecții, pe care le vei respinge prin contraargumente.

Reflectează!

Cum să justifici convingător:

- alege subiectul;
- situează-te pe o poziție pro sau contra;
- adună dovezi;
- ordonează logic argumentele;

AMINTEȘTE-ȚI!

- Structura unui text argumentativ:

Partea I

Introducere: (1) prezentarea subiectului; (2) premisa/ipoteza/teza/problema formulată ca afirmație sau interogație.

Partea a II-a

Cuprins: justificarea/argumentele dezvoltate, cu exemple din experiența personală, din literatură, istorie, geografie, știință etc.

Partea a III-a

Încheierea: concluzia — rezumarea punctului de vedere și consolidarea opiniei exprimate, drept cea mai bună opțiune.

- Tipuri de conectori:

- care introduc **premise** (*părerea/opinia mea este că..., cred/consider că... etc.*);
- care introduc **argumentele** (*în primul/al doilea rând, un prim/al doilea argument, mai întâi (de toate), în plus etc.*);
- care fac **legătura între ideile exprimate** (*căci, deoarece, pentru că, spre deosebire de, având în vedere că, pornind de la etc.*);
- care introduc **exemplele** (*de exemplu, de pildă, anume etc.*);
- care introduc **concluzia** (*în concluzie, în consecință, ca urmare, astfel etc.*).

- **anticipează** contraargumentele celui care s-ar afla în opoziție cu opinia ta;
- **fă apel** la emoțiile cititorului pentru ca acesta să manifeste empatie față de punctul tău de vedere.

AMINTEȘTE-ȚI!

Respectă cele cinci etape succesive de redactare a unui text:

I. Pregătirea pentru redactare:

- alegerea temei;
- documentarea;
- generarea ideilor.

II. Planificarea scrierii:

- selectarea ideilor și ordonarea lor pe ciornă;
- respectarea părților unei compuneri (introducere, cuprins, încheiere);
- folosirea conectorilor.

III. Revizuirea:

- recitirea textului pentru a verifica: încadrarea în subiect, respectarea ordinii logice a argumentării, folosirea

corectă a timpurilor verbale, punctuația și ortografia;

- corectarea greșelilor, evitarea repetițiilor.

IV. Redactarea:

- transcrierea textului;
- punerea unui titlu sugestiv;
- așezarea textului în pagină, scriind fiecare paragraf cu alineat.

V. Prezentarea textului:

- citirea fața colegilor;
- publicarea lui în revista școlii sau pe un blog.

APLICĂ!

Redactează un text argumentativ, respectând cele cinci etape amintite în rubrica de mai sus și ținând seama de indicațiile de mai jos:

1. Pentru redactarea argumentării, alege un subiect dintre următoarele:

- Moartea cavalerului Roland, personajul principal din *Cântecul lui Roland*, devine un simbol al sacrificiului pentru patrie.

- „Orgoliul se află în noi ca o forță a răului.”
(Victor Hugo, *maximă* din *Mizerabilii*)

- „Omul fără dușmani e ca râul fără bolovani.”
(**proverb românesc**)

2. Formulează teza într-un paragraf introductiv, oferind informații necesare pentru anticiparea argumentului principal și a poziției pe care te situezi: pro sau contra.

3. În funcție de cititorii avuți în vedere, conține și scrie acele aspecte ale problemei care i-ar interesa sau i-ar convinge mai mult.

4. Alege trei motive pe care le vei dezvolta în argumente, păstrând pentru final argumentul cel mai puternic. **Nu uita** să folosești conectorii potriviți.

5. Așază în același paragraf argumentul și exemplele adecvate pentru a-l susține.

Nu uita! Claritatea discursului argumentativ este susținută și de împărțirea textului în paragrafe.

Pentru a exemplifica argumentele, poți:

- a) să prezinți un fapt, o poveste adevărată, o anecdotă, o situație ipotetică;
- b) să explici problema;
- c) să citezi din surse cu autoritate;
- d) să compari.

6. Ce obiecții ar putea avea cititorii tăi? Formulează contraargumente pentru a respinge aceste păreri.

7. Notează concluzia argumentării, care presupune rezumarea punctului tău de vedere și consolidarea lui în fața cititorului.

8. **Lucreți în perechi!** Apreciați-vă, la final, textele argumentative realizate, folosind grila prezentată în josul paginii (pe care o puteți printa din manualul digital).

9. Discutați între voi și cu profesorul rezultatele evaluării.

10. Rescrieți textul argumentativ ținând seama de observațiile făcute.

Grilă de autoevaluare a textului argumentativ

Criterii de evaluare	Calificative
1. Conținutul argumentării, adecvarea la temă	FB/B/S
2. Respectarea cerințelor	FB/B/S
3. Logica și corectitudinea exprimării	FB/B/S
4. Punctuația și ortografia	FB/B/S
5. Creativitatea	FB/B/S

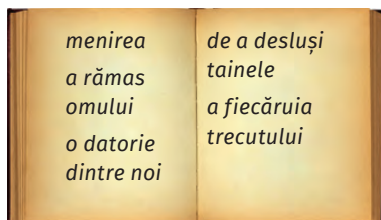
Aprecieri finală ★★★★★

Atributul (actualizare)

JOC

a) Alcătuieste, prin asocierea cuvintelor din imaginea de mai jos, o propoziție care să conțină cât mai multe atribute.

b) Menționează părțile de vorbire prin care sunt exprimate atributele identificate.

Ion Jalea, *Mircea cel Bătrân* (Tulcea)

Portofoliu individual

Caută, într-o carte despre **proverbe** și **zicători** sau în mediul on-line, cinci proverbe sau zicători despre prietenie, care să conțină atribute. Evidențiază prin subliniere atributele, precizând prin ce parte de vorbire se exprimă.

Model: *Singurul* mod de a avea prieten este de a fi tu *însuși* un *bun* prieten.

singurul – atribut exprimat prin adjectiv propriu-zis

DESCOPERĂ!

1. Citește, cu atenție, următoarele exemple selectate din *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu:

- „Și în sunet de fanfare trece oastea lui întregă...”
- „Domnul nostru - ar vrea să vadă pe măritul împărat.”
- „Toată floarea cea vestită a întregului Apus, [...] împărați și regi s-adună...”
- „Fulgerele adunat-au contra fulgerului care În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.”

- Transcrie grupurile nominale.
- Identifică centrul fiecărui grup nominal.
- Precizează subordonații substantivului centru (regent) din fiecare grup. Ce funcție sintactică au acești determinanți?

2. Rescrie atributele descoperite la exercițiul anterior, arătând prin ce părți de vorbire sunt realizate și care este cazul acestora.

3. Alege varianta corectă:

• În versul: „Salută-n a lui cale pe-apărătorul mut.” din *Împărat și proletar*, de Mihai Eminescu, cuvântul *lui* este:

- articol hotărât;
- articol nehotărât;
- pronume posesiv în genitiv, cu funcția de atribut;
- pronume personal în genitiv, cu funcția de atribut.

• În versul: „Cea grupă zdrențuită în cale-i o salută.” din același text, forma *-i* este:

- verb predicativ;
- verb copulativ;
- pronume personal în dativ, cu funcția de atribut;
- pronume personal în dativ cu altă funcție sintactică.

• În versul: „Cât te iubesc, frumoasa **mea** albină!” (Tudor Arghezi, *Lumină lină*), cuvântul *mea* este:

- pronume personal în genitiv, cu funcția de atribut;
- pronume posesiv în genitiv, cu funcția de atribut;
- adjectiv pronominal posesiv în genitiv, cu funcția de atribut;
- adjectiv pronominal posesiv în vocativ, cu funcția de atribut.

4. Identifică regenții atributelor evidențiate în exemplele de mai jos, precizând ce parte de vorbire sunt:

a) „A citi pentru întâia oară o carte este ca și cum ți-ai face un **nou** prieten; a reciti o carte este precum te-ai întâlni cu un **vechi** prieten.”

(Proverb)

b) „Ș-acela **dintre oameni** devină cel întâi...”

(Mihai Eminescu, *Rugăciunea unui dac*)

c) *Al doilea dintre ei a câștigat premiul râvnit.*

AMINTEȘTE-ȚI!

Atributul este funcția sintactică specifică **grupului nominal** (format dintr-un substantiv regent și termenii subordonați lui). Este o parte de propoziție subordonată, al cărei **regent** este un substantiv sau un substitut al acestuia; are rolul de a atribui caracteristici particularizante regentului: • **un substantiv** (*un nou prieten; un vechi prieten*); • **un pronume** (*acela dintre oameni*); • **un numeral cu valoare pronominală** (*Al doilea dintre ei a câștigat premiul râvnit.*)

Atributul se poate realiza prin:				
adjectiv	propriu-zis		„Lumea senină ,/ Luna cea plină ,/ Și marea lină / Icoană-i sunt.” (Mihai Eminescu, <i>Prin noapți tăcute</i>)	
	participial		„Prin noapți tăcute / [...] Aud un glas.” (Mihai Eminescu, <i>Prin noapți tăcute</i>)	
	gerunzial (acordat)		„Eu n-aș alege lira vibrândă de iubire...” (Mihai Eminescu, <i>La Heliade</i>)	
	pronominal	demonstrativ		„Tremură aceeași apă și frunză/ La bătaile aceluiși ceas...” (Lucian Blaga, <i>Elegie</i>)
		posesiv		„Un vecin prin zidul meu aude ...” (Lucian Blaga, <i>Elegie</i>)
		nehotărât		„Se revarsă în mine drumurile/ toate pe cari ai umblat.” (Lucian Blaga, <i>Elegie</i>)
		negativ		„ Nicio scânteie-ntr-însul nu-i candidă și plină...” (Mihai Eminescu, <i>Împărat și proletar</i>)
		înterogativ		„Dar ce zgomot se aude? ” (Mihai Eminescu, <i>Călin (file din poveste)</i>)
	relativ		„Eu nu știu [...] / Ce taină mă-ndeamnă la drum.” (George Topîrceanu, <i>Balada chirișului grăbit</i>)	
	de întărire		„Când însuși glasul gândurilor tace...” (Mihai Eminescu, <i>Când însuși glasul</i>)	
numeral cu valoare adjectivală			• „... se înălțară șuierând la o sută cincizeci de picioare în aer.” (Jules Verne, <i>Douăzeci de mii de leghe sub mări</i>) • „ Patru plopi ascund în umbră/ Casa dragii mele.” (George Topîrceanu, <i>În drum</i>)	
substantiv (comun sau propriu)	în genitiv	fără prepoziție	„Iar când a fost de s-a împlinit/ Ajunul zilei de nuntit ...” (George Coșbuc, <i>Nunta Zamfirei</i>)	
		cu prepoziție	„Căinele își conteni dușmănia împotriva dobitoacelor .” (Mihail Sadoveanu, <i>Baltagul</i>)	
	în acuzativ	cu prepoziție	„Se scutur frunzele de nuc ...” (Mihai Eminescu, <i>De ce nu-mi vii</i>)	
	în dativ	fără prepoziție (structură învechită: substantivul determinat este nearticulat)	„Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet...” (Mihai Eminescu, <i>Epigonii</i>)	
		fără prepoziție (substantivul determinat provine din verb)	<i>Conferirea de premii câștigătorilor se va desfășura într-un cadru festiv.</i>	
		cu prepoziție	<i>Reușita grație strădaniei tale ne-a bucurat pe toți.</i>	
în nominativ		<i>Te-a căutat doctorul Ionescu.</i>		
numeral cu valoare substantivală	în nominativ		<i>N-au urcat până la etajul trei.</i>	

pronume (personal, de politețe, posesiv, demonstrativ, nehotărât, negativ, interogativ, relativ)	în genitiv	fără prepoziție	„Iar poetul ei cel tânăr o privea ...” (Mihai Eminescu, <i>Epigonii</i>)
		cu prepoziție	„... voi porni atacul contra lor .” (Moshe Idel, <i>Mircea Eliade. De la magie la mit</i>)
	în dativ	fără prepoziție	„Privirea- ți adorată/Asupră-ne coboară.” (Mihai Eminescu, <i>Rugăciune</i>)
		cu prepoziție	<i>Reușita grație tuturor a fost rezultatul unei munci în echipă.</i>
în acuzativ	cu prepoziție	„Nepoate, mai mâncat-ai sălăți de aceste de când ești? ” (Ion Creangă, <i>Povestea lui Harap-Alb</i>)	
numeral cu valoare pronominală	în genitiv fără prepoziție		„... poziția primului dintre ei [...] a devenit repede un loc de onoare foarte râvnit.” (Theodor Mommsen, <i>Istoria romană</i>)
	în genitiv cu prepoziție		<i>Atacul împotriva celui de-al treilea a fost incorect.</i>
	în acuzativ cu prepoziție		<i>Vestea despre doi dintre olimpicii români ne-a bucurat.</i>
	în dativ cu prepoziție		<i>Reușita mulțumită celui de-al doilea ne-a încântat.</i>
adverb (de loc, de mod)			<ul style="list-style-type: none"> • „Eu sunt luceafărul de sus...” (Mihai Eminescu, <i>Lucefărul</i>) • „Își urmează mersul alene, în sus și în jos ...” (Charles Dickens, <i>Casa umbrelor</i>)
forme verbale nepersonale	infinitiv		„M-a silit numai dorința de a vedea contenind gălcevirile...” (Costache Negruzzi, <i>Alexandru Lăpușeanul</i>)
	gerunziu		„Și aștepta cu inima bătând și ochii ațintiți.” (Mihail Sadoveanu, <i>Dumbrava minunată</i>)
	supin		„... scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul...” (Ion Creangă, <i>Amintiri din copilărie</i>)

EXERSEAZĂ!

- Asociază fiecărui atribut evidențiat în prima coloană informația corespunzătoare din a doua.
<p>a) „Fratele Suliță se așază lângă el.”
(Mihail Sadoveanu, <i>Șoimii</i>)</p> <p>b) „...se mira de îndrăzneala alor noștri...”
(N. Bălcescu, <i>Românii supt Mihai Voievod Viteazul</i>)</p> <p>c) „Revarsă liniștea de veci/ Pe noaptea mea de patimi...”
(Mihai Eminescu, <i>Lucefărul</i>)</p> <p>d) „...acolo se adăposteau odinioară, în vremea de demult, fiarele cele aripate.”
(Alexandru Odobescu, <i>Doamna Chiajna</i>)</p> <p>e) „Haina-i măturând pământul/ Și-o târăște-abia, abia.”
(George Coșbuc, <i>Iarna pe uliță</i>)</p> <p>f) „Pe-un pat alb ca un lînțoliu zace lebăda murindă...”
(Mihai Eminescu, <i>Epigonii</i>)</p> <p>g) „... scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul.”
(Ion Creangă, <i>Amintiri din copilărie</i>)</p> <p>h) „E poate, din întreaga viață a Oltului, întâmplarea cea mai ciudată...”
(Geo Bogza, <i>Cartea Oltului</i>)</p>	1) exprimat prin substantiv propriu, în cazul genitiv; 2) exprimat prin adverb cu prepoziție; 3) exprimat prin formă verbală nepersonală, supin; 4) exprimat prin formă verbală nepersonală, gerunziu; 5) exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, în cazul acuzativ; 6) exprimat prin substantiv propriu, în cazul nominativ; 7) exprimat prin pronume posesiv, în cazul genitiv; 8) exprimat prin adjectiv provenit din formă verbală nepersonală, gerunziu.

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: atributiva

DESCOPERĂ!

1. Completează oral enunțurile date, pentru a exprima însușiri ale elementelor de natură din imaginea alăturată:

Mă impresionează copacii care...

Apa are o culoare ce...

Privesc dealurile deasupra cărora...

2. Precizează felul propozițiilor (principale sau subordonate) pe care le-ai obținut la exercițiul 1.

3. Transformă atributele evidențiate în propoziții subordonate, adăugând un element de relație subordonator și un predicat, după model.

Model: *A avut de mic dorința de a călători în locuri necunoscute.*

→ *A avut de mic dorința ¹/să călătorească în locuri necunoscute. ²*

a) *Plăcerea de a vizita locuri noi s-a accentuat cu timpul.*

b) *Îl preocupă itinerarul stabilit pentru excursie.*

c) *Munții înalți sunt pasiunea sa.*

REȚINE!

Propoziția subordonată atributivă reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a atributului.

Termenul regent al unei atributive poate fi:

- **substantiv** (*Strada ^{1a}/ pe care locuiește ²/ este aproape de școală. ^{1b}*);
- **pronume** (*Am vorbit cu toți ¹/ care au fost selectați pentru competiție. ²*);

- **numeral** (cu valoare pronominală) (*Primul ^{1a}/ care vine ²/ va aduce cărțile. ^{1b}*).

Atributiva este o propoziție subordonată care exprimă o caracteristică a unui substantiv, a unui pronume sau a unui numeral regent.

APLICĂ!

a) Desparte în propoziții frazele de mai jos, respectând etapele învățate: subliniază predicatele, precizând felul lor; identifică elementele introductive/de relație/conectorii; desparte fraza, ținând seama de predicat, de elementele relaționale și de sensul propozițiilor.

- „Pacea ce-mi propune este o sclavie.”

(Dimitrie Bolintineanu, *Mircea cel Mare și solii*)

- „Înțelepciunea nu este ceva care se învață.”

(Constantin Noica, *Carte de înțelepciune*)

- „Era unul dintre aceia care mai credea...”

(Marin Preda, *Moromeții*)

- „El, care făcuse toate,
Nu avea certificate.”

(Tudor Arghezi, *Abece*)

b) Identifică, pentru fiecare atributivă, termenul regent, precizându-i partea de vorbire.

Observă!

Calul de dar nu se caută la dinți. → *Calul ^{1a}/ pe care l-ai primit în dar ²/ nu se caută la dinți. ^{1b}*

Schimbările care au loc la transformarea unei părți de propoziție în propoziție subordonată corespunzătoare sunt:

- se introduce un predicat: prin transformarea unei forme verbale nepersonale într-una personală, prin transformarea unui substantiv de proveniență verbală într-un verb propriu-zis sau prin introducerea unui verb copulativ la mod personal;

- se introduce un element de relație subordonator.

Reflectează!

Pronumele și adjectivele pronominale relative, pronumele și adjectivele pronominale nehotărâte și *adverbele relative au un dublu rol:

- în frază, introduc o propoziție atributivă;
- în propoziția subordonată, au o funcție sintactică.

Vincent van Gogh, *Floarea-soarelui* (1889)

JOC

Describe tabloul *Floarea-soarelui*, realizat de pictorul Vincent Van Gogh, folosind cât mai multe propoziții atributive.

DESCOPERĂ!

1. Identifică partea de vorbire a elementelor de relație care introduc atributive în frazele de mai jos:

- Săptămâna ce vine este aglomerată.*
- Nu urmez sfatul oricui îmi vorbește.*
- Cartea despre care îmi povestești este foarte interesantă.*
- Ora când începe concursul este stabilită.*
- Întrebarea dacă va mai găsi bilete de tren îl preocupă.*

2. Care dintre elementele introductive identificate la exercițiul 1 au funcție sintactică în propoziția subordonată atributivă?

REȚINE!

Propoziția atributivă poate fi introdusă prin diferiți conectori (elemente de relație):

- **pronume relative** (*care, ce, cine, cât*), precedate uneori de prepoziții („Câinii,^{1a}/**câți** au ieșit din iarnă,^{2/} s-au înfruptat.^{1b}”) – Zaharia Stancu, *Descult*; „... să-ți dea calul, armele și hainele¹/**cu care** a fost el mire ...^{2/}” – Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*);

- **adjective pronominale relative** (*care, ce, cât*) (*Nelămurirea^{1a}/ce cadou să-i cumpărăm^{1/a} fost rezolvată.^{1b}*);

- **pronume nehotărâte** (*oricare, oricine, orice*) (*Accept sfatul¹/oricui mă ajută.^{2/}*);

- **adjective pronominale nehotărâte** (*oricare, orice*) (*Doresc opinia¹/oricărui profesor mă îndrumă.^{2/}*);

- ***adverbe relative** (*când, unde, cum*), precedate uneori de prepoziții (*Locul¹/de unde a pornit maratonul^{2/}era marcat cu vopsea.^{1b}*).

Termenii regenți ai acestor atributive sunt substantive care exprimă ideea de **timp**, de **loc** sau de **mod**.

- **conjuncții subordonatoare** (*că, să, ca... să, dacă, de*) („... mai are curajul¹/să se uite, de pe creasta stâncilor înalte, în prăpăstiile negre...^{2/} – Calistrat Hogaș, *Amintiri dintr-o călătorie*).

Termenii regenți ai acestor atributive sunt **substantive abstracte** (*dorința, ideea, faptul, întrebarea, curajul, plăcerea, nedumerirea etc.*).

EXERSEAZĂ!

1. Alege varianta corectă de împărțire a frazelor date, justificându-ți răspunsul:

- a) *Citește¹/tot ce cumpără de la librărie.^{2/}*
b) *Citește tot¹/ce cumpără de la librărie.^{2/}*
- a) *Îmi punea mereu¹/întrebarea dacă mai sunt pasionat de timbre.^{2/}*
b) *Îmi punea mereu întrebarea¹/dacă mai sunt pasionat de timbre.^{2/}*

2. Precizează funcția sintactică și cazul pronumelor relative care introduc atributive, în exemplele:

- „Moș Dănilă [...] era un om care trecuse prin multe suferințe...” (Gala Galaction, *La Vulturi!*)
- „Fânul cu care astupase Agripina copca scobită sub căpiță era răvășit de jur-împrejur ...” (Gala Galaction, *La Vulturi!*)
- „Nicolae se avântă pe scările unui vagon în ale cărui ferestre zărise capete de țărani.” (Liviu Rebreanu, *Proștii*)

3. Construiește fraze de câte două propoziții în care să ai câte o atributivă al cărei termen regent să fie, pe rând, substantivele: *ideea, faptul, nedumerirea*.

4. Completează, în caiet, enunțurile cu forma potrivită a pronumelui relativ în genitiv însoțit de articol genitival:

Model: *Intră pe strada ale cărei case le recunosc* ușor.

a) *Copacul... rădăcini sunt subțiri nu rezistă la furtună.*

d) *Școala... elevi au câștigat premiul I la concurs este*

b) *Băiatul... lucrare a fost premiată s-a mutat de curând.* pe strada mea.

c) *Stâlpul... înălțime este mare sunt ridicați cu macaraua.*

5. Explică realizarea acordului pronumelui relativ în genitiv, în exemplele de la exercițiul 4.

DESCOPERĂ!

Citește, cu atenție, textul de mai jos, pentru a răspunde la întrebări:

Soarele, a cărui lumină căpătase culoarea mierii, cobora după culmile dealurilor ce păreau poleite în aur lichid. Iarba alintată de vânt își răsfăța florile care împrumutaseră strălucirea astrului. Gândul că ziua era pe terminate și, în curând, mă voi bucura de răcoarea serii mă relaxa.

a) Câte propoziții subordonate atributive identifici în text? Transcrie-le în caiet.

b) Care este locul atributivei față de propoziția regentă?

c) Ce observație poți face în legătură cu punctuația atributivei?

REȚINE!

Spre deosebire de atribut, care poate sta, în unele cazuri, înaintea substantivului regent (*Acestea sunt extraordinarele flori.*), locul atributivei este întotdeauna **după** elementul regent (*Acestea sunt florile ^{1/} care împrumutaseră strălucirea astrului. ^{2/}*). De multe ori, atributiva este intercalată în regentă (*Gândul ^{1a/} că ziua era pe terminate ^{2/} mă relaxa. ^{1b/}*). Atributivele pot fi **izolate** (marcate grafic prin virgulă sau linie de pauză), atunci când aduc o informație suplimentară, sau **neizolate** (*Soarele, ^{1a/} a cărui lumină căpătase culoarea mierii, ^{2/} cobora după culmile dealurilor ^{1b/} ce păreau poleite în aur lichid. ^{3/}*).

EXERSEAZĂ!

1. Explică în ce fel schimbă virgula sensul propoziției atributive, în fraza:

Am mâncat la cofetărie doar o prăjitură ^{1/}care mi-a plăcut. ^{2/} • Am mâncat la cofetărie doar o prăjitură, ^{1/}care mi-a plăcut. ^{2/}

2. Transformă atributele evidențiate în propoziții atributive:

a) *Ora **sosirii** îmi va fi comunicată curând.* → ...

b) *Covoarele **prăfuite** trebuie scuturate.* → ...

c) *Semnalul de **alergare** va fi un fluierat.* → ...

d) *Mașina de **tipărit** este foarte veche.* → ...

3. Completează, în caiet, următoarele enunțuri, pentru a forma atributive:

a) *Am plecat spre strada*

b) *Mă gândesc la ziua*

c) *M-a bucurat felul*

d) *Nu-mi dă pace gândul*

4. Identifică atributele din exemplele următoare, precizând ce părți de vorbire sunt conectorii:

a) „Al meu e cântul ce-n pustie/Neputincioasa jale-și plânge.” (Octavian Goga, *Plugarii*)

b) „Iar ceru-ncepe a roti/În locul unde piere.”

(Mihai Eminescu, *Lucafărul*)

c) „La vestea că turcii au trecut Dunărea și amenințată de-a dreptul capitala [...], panica deveni generală.”

(Duiliu Zamfirescu, *În război*)

d) „Vine vremea ca luptătorul să cheme pe domni pământului.” (Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*)

e) „În stânca de care pomenirăm și care se înalță îngrozitoare la spatele zidurilor este o mâncătură adâncă, un fel de peșteră, din care iese un izvor ce trece pe sub pământ, prin curtea mănăstirii, se aruncă din înălțime ca un torent și, împreunându-se cu râul Tismanei, ce curge în vale, formează împreună o gărlită ce șerpuiește între două șiruri de munți și se pierde în depărtare.” (Grigore Alexandrescu, *Tismana*)

5. Alcătuește o frază în care să existe două propoziții atributive aflate în raport de coordonare copulativă.

Apoziția. Norme de punctuație

Evrard d'Espingues, *Cavalerii Mesei Rotunde* (pictură de manuscris medieval, cca 1475)

DESCOPERĂ!

Citește cu atenție următorul text, pentru a răspunde la cerințele de mai jos:

Legendele regelui Arthur, celebrul conducător britanic, datează încă de la sfârșitul secolului al V-lea și începutul secolului al VI-lea, întruchipând epoca spiritului cavaleresc, atât în război, cât și pe timp de pace. Existența sa istorică este dezbătută și contestată de istoricii moderni, adepții dovezilor incontestabile. Folclorul și invenția literară îi completează figura legendară, adică imaginea cavalerului ideal. Sabia sa magică, Excalibur, ordinul Cavalerilor Mesei Rotunde, vrăjitorul Merlin, apărarea Britaniei de invadatorii saxoni, aventurile magice la care iau parte anumiți cavaleri: Kay, Gawain, Lancelot, Percival și Galahad, căutarea Sfântului Graal sunt teme centrale ale poveștilor regelui Arthur.

1. Identifică, pentru fiecare cuvânt sau grup de cuvinte evidențiate în textul de mai sus, termenul față de care se află într-o relație de echivalență.

Model: *celebru conducător britanic* — *regele Arthur*.

2. Ce poziție ocupă aceste structuri față de termenul cu care se află în relație de echivalență?

Reflectează!

- **Relația apozitivă (de echivalență)** se deosebește de relația de subordonare ce se stabilește între un atribut și regentul său; așadar, **apozitia** este o funcție sintactică de sine stătătoare, nu alt tip de atribut.

- Fiind o structură detașată, are un caracter facultativ, deci se poate elimina din enunț, fără a-i schimba structura sintactică, deși înțelesul poate fi afectat.

REȚINE!

Două cuvinte sau două grupuri de cuvinte se pot afla într-o relație de echivalență. **Apoziția** este funcția sintactică prin care se exprimă relația de echivalență între doi termeni.

Structurile *regele Arthur* (baza) și *celebru conducător britanic* (apozitia) se referă la aceeași persoană, cu scopul de a explica mai clar despre cine este vorba. **Apoziția** stă întotdeauna după bază: *istoricii moderni* (baza) + *adepții dovezilor incontestabile* (apozitia). Schimbarea ordinii cuvintelor determină schimbarea rolurilor sintactice.

Cum recunoaștem apozitia? Apoziția se recunoaște ușor, deoarece este întotdeauna izolată grafic prin virgule, două puncte, linie de pauză. Uneori este însoțită de adverbe explicative, numite **mărci apozitive** (adică, și anume, mai exact, respectiv).

APLICĂ!

1. Transcrie, în caiet, apozitiile din următoarele enunțuri.

a) „... vine iar părintele la școală cu moș Fotea, cojocarul satului...”

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) „Ar putea măcar să guste / Dânsul, gingașul, lăcuste?”

(Tudor Arghezi, *Doi frumoși*)

c) „Nănașul nostru și prietenul dumitale, cumătrul lup, se și arată în prag!”

(Ion Creangă, *Capra cu trei iezi*)

d) „Un biet poet latin, Ioan Salius, [...] începuse a pune pe versuri laudele sale ...”

(Alexandru Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

2. Precizează, pentru fiecare apozitie de la exercițiul 1, baza.

3. Explică punctuația apozitiilor de la exercițiul 1.

JOC

Organizați-vă în echipe de câte patru membri. Creați enunțuri în care să existe apozitii pentru următoarele baze: *Mircea cel Bătrân, Roland, Vlad, mama, prietenul meu*.

Câștigă echipa care, în trei minute, alcătuieste cele mai multe enunțuri corecte.

DESCOPERĂ!

1. Citește fragmentele pentru a răspunde la cerințele de mai jos:

- „El, Sobieski, [...] să fie nevoit pentru a doua oară să dea pas turcilor...”
(Costache Negruzzi, *Sobieski și românii*)
- „Au ăștia, bogătanii, pământ.” (Zaharia Stancu, *Descult*)
- „Dar ea striga pe celălalt, pe mort.” (Mihail Sadoveanu, *Baltagul*)
- „... umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile, dascălul bisericii, un holtei zdravăn, frumos și voinic.”
(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

a) Completează, în caiet, următorul tabel cu informațiile potrivite:

Baza apoziției	Ce parte de vorbire este; cazul	Apoziția

b) În ce caz sunt apozitiile identificate la punctul a)?

2. Prin ce se realizează apozitiile evidențiate?

- a) Prietena mea, **Andreea**, este pasionată de pictură.
- b) Copiii calificați, **adică ei**, vor fi trecuți pe listă.
- c) Elevii întârziați, **al patrulea și al cincilea**, nu mai au loc în sală.
- d) D-l. Goe este un copil **răsfățat**, **adică obraznic**.
- e) A venit la noi **alergând**, **adică grăbindu-se**.
- f) Au ales calea cea mai ușoară: **să meargă împreună la gară**.
- g) Fetița a primit o păpușă, **adică ce iubește cel mai mult**.

 REȚINE!
Apoziția se poate realiza prin:

substantiv comun sau propriu	„Au ăștia, bogătanii , pământ.” (Zaharia Stancu, <i>Descult</i>) „El, Sobieski , [...] să fie nevoit pentru a doua oară să dea pas turcilor...” (Costache Negruzzi, <i>Sobieski și românii</i>)
pronume	<i>Copiii calificați, adică ei, vor fi trecuți pe listă.</i>
numeral cu valoare pronominală	<i>Elevii întârziați, al patrulea și al cincilea, nu mai au loc în sală.</i>
adjectiv	<i>D-l. Goe este un copil răsfățat, adică obraznic.</i>
formă verbală nepersonală – gerunziu	<i>A venit la noi alergând, adică grăbindu-se.</i>
propoziție	<i>Au ales calea cea mai ușoară: să meargă împreună la gară.</i> <i>Fetița a primit în dar o păpușă, adică ce iubește cel mai mult.</i>

Apoziția poate fi **simplică**, când se realizează printr-un singur cuvânt („ăștia, **bogătanii**,”) sau **dezvoltată**, când se realizează printr-un substantiv însoțit de termeni subordonați („dascălul bisericii, **un holtei zdravăn, frumos și voinic**”). În interiorul structurii, adjectivele *zdravăn, frumos și voinic* au funcția de atribut și se acordă în gen, număr și caz cu substantivul regent (*un holtei*).

Apoziția poate **relua** baza, descompunând-o în elementele componente (*Elevii întârziați, al patrulea și al cincilea...*) sau o poate **rezuma** (*A încercat **ceaiuri, pastile, sirop de tuse, **adică tot*****).

EXERSEAZĂ!

1. Identifică apozitiile în fragmentele următoare, transcriindu-le în caiet.

a) „Intră în codru, în patria verde.”
(Lucian Blaga, *Haiducul*)

b) „... tatăl său, Cosma Florii Căzacului, seamănă cu dânsul.”
(Ioan Slavici, *Gura satului*)

c) „... venim să ne închinăm noului Domn ales de obște, lui Mihnea-Vodă”.

(Alexandru Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

2. Analizează morfologic fiecare apozitie descoperită la exercițiul 1.

Observă!

Substantivul, pronumele sau numeralul cu rol de apozitie **pot fi în cazul nominal**, indiferent de cazul bazei „împreună cu bădița Vasile, dascălul bisericii”, sau **pot relua cazul și prepoziția bazei**: „pe celălalt, pe mort”.

Complementul direct (actualizare)

JOC

Dintre cuvintele evidențiate în propozițiile date, alege-le numai pe cele cu funcția de complement direct.

- *Învățătura înseamnă cunoaștere.*
- *Se bazează pe memoria sa.*
- *Mă întreabă ora începerii concursului.*
- *Căciula a luat-o vântul.*
- *Mă amuză ideea.*
- *Își îndrăgește prietenii.*
- *A pus-o pe masă.*
- *Pește nu mănâncă niciodată.*

Reflectează!

● Substantivele, pronumele și numerele cu funcție sintactică de complement direct se află în cazul **acuzativ**.

● Complementul direct exprimat prin substantiv, pronume sau numeral poate fi **dublat** prin forme clitice de pronume personal și reflexiv; dublarea apare fie ca **anticipare** (*O ascult pe mama.*), fie ca **reluare** (*Pe Ana am întâlnit-o.*).

● Atunci când un substantiv precedat de prepoziția *pe* nu se poate substitui printr-un clitic personal de acuzativ, substantivul nu are funcția de complement direct, ci de **complement prepozițional** (*Se bizuie pe colegi la lucrare.*; *Este supărat pe Vlad.*)

● Complementul direct realizat prin pronumele relativ *care* se construiește întotdeauna cu prepoziția *pe* (*Acestea sunt paginile pe care le-am scris.*).

EXERSEAZĂ!

1. Alege forma corectă a pronumelui relativ *care*, în frazele următoare:

- a) Băiatul ^{1a}/*care/pe care* și l-am prezentat ²/*este colegul meu.* ^{1b}/
 b) Ora ^{1a}/*care/pe care* vine ²/*avem limba română.* ^{1b}/
 c) Proiectul ^{1a}/*care/pe care* l-am avut de făcut ²/*este pentru istorie.* ^{1b}/

2. Transcrie complementele directe din versurile date, precizând prin ce parte de vorbire se realizează:

„Îți aduci aminte plaja/ Acoperită cu cioburi amare/ Pe care/ Nu puteam merge desculți?/ Felul în care/ Te uitai la mare/ Și spuneași că m-ascuți?”
 (Ana Blandiana, *Îți aduci aminte plaja?*)

3. Construiește propoziții în care să existe un complement direct exprimat, pe rând, prin pronumele de politețe, posesiv, nehotărât, negativ, interogativ.

DESCOPERĂ!

1. Transcrie complementele directe din exemplele următoare:

- a) *Văd fulgerând în depărtări întunecate.* e) *Nu țin minte acestea.*
 b) *Ana are de învățat lecția la fizică.* f) *Nevăzând-o în curtea școlii, a plecat.*
 c) *Uite-o pe Carmen!* g) *Nu pot scrie cu pixul.*
 d) *Am avut bucuria de a-l întâlni pe Radu la mare.* h) *Pe doi dintre ei îi cunosc de mult.*

2. Completează în caiet tabelul cu informațiile cerute, referitoare la complementele directe identificate la exercițiul 1.

Complementul direct	Partea de vorbire prin care este exprimat	Termenul regent	Clasa morfologică a termenului regent

3. Scrie, în caiet, pronumele personale sau reflexive clitice care dublează complementele directe în propozițiile:

- a) ... am văzut *pe ai săi* la spectacol. d) *Rochia asta ... știu.*
 b) *Nu știu să ... cheme și pe voi* la petrecere. e) *Pe două dintre ele ... a întrecut.*
 c) *Nu știu dacă ... cunoști pe Radu.* f) *Nu ... vede pe sine doctor.*

AMINTEȘTE-ȚI!

Complementul direct este partea subordonată de propoziție care indică obiectul gramatical asupra căruia se răsfrânge, în mod direct, acțiunea exprimată de verb.

Complementul direct are ca regent un **verb** (*Am avut bucuria.*), o **locuțiune verbală** sau, mai rar, o **interjecție** (*Uite-o pe Carmen!*).

Complementul direct se poate realiza prin:

- **substantiv comun** (cu sau fără prepoziție) (*de învățat lecția*) sau **propriu** (cu prepoziție) (*de a-l întâlni pe Radu*);
- **pronume** (personal — formă accentuată și clitică, de politețe, reflexiv — formă accentuată și clitică, demonstrativ, posesiv, nehotărât, interogativ, relativ) (*Nevăzând-o, am plecat.*; *Nu țin minte acestea.*);
- **numeral** (cardinal, ordinal) cu **valoare pronominală** (*Pe doi îi cunosc.*);
- **forme verbale nepersonale: infinitiv** (*Nu pot scrie.*); **gerunziu** (*Văd fulgerând.*); **supin** (*Are de învățat.*).

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: completiva directă

DESCOPERĂ!

1. Completează oral enunțurile date, pentru a obține propoziții subordonate:

- Știu cum...
- Am aflat ce...
- Ați auzit că...
- Voi întreba pe cine ...

2. *Contraface propozițiile subordonate din exemplele de mai jos, precizând ce parte de propoziție ai obținut:

- Știu în care apartament locuiește.
- Vreau să-mi scriu tema la matematică.
- Pe oricare o întâlnești saluta politicos.
- Ai băgat de seamă că ai pierdut cheia.
- Iată ce am cumpărat.

REȚINE!

Propoziția subordonată completivă directă reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a complementului direct.

Termenul regent al unei completive directe poate fi: • **verb** (*Vreau¹/să-mi scriu tema la matematică.²*); • **locuțiune verbală** (*Ai băgat de seamă¹/că ai pierdut cheia?²*); • **interjecție** (*Iată¹/ce am cumpărat.²*).

Reflectează!

Termenul regent al unei completive directe poate fi o formă verbală nepersonală: *Vrând^{1a}/să nu întârzie,²/a luat taxiul.^{1b}*

APLICĂ!

1. Desparte în propoziții frazele de mai jos, identificând predicatul și elementele de relație:

a) „Vânătorul, cunoscând desimea lăstarului și văzând că trăsese într-un pui, nu s-a luat după dânsul, socotind că nu face truda de a-l căuta prin lăstar.”
(Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, *Puiul*)

b) „Aceste vorbe ajunseră până la urechile lui Mihnea și puțin după aceea el pofti la masă pre câți auzise c-ar fi grăit așa.”

(Alexandru Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

c) „... Stratulat, foarte grav, le aduse la cunoștință că pentru o consultație așa de gravă are nevoie de liniște desăvârșită.”

(George Călinescu, *Enigma Otiliei*)

2. Numește, pentru fiecare completivă directă descoperită la exercițiul 1, termenul regent, precizându-i partea de vorbire.

DESCOPERĂ!

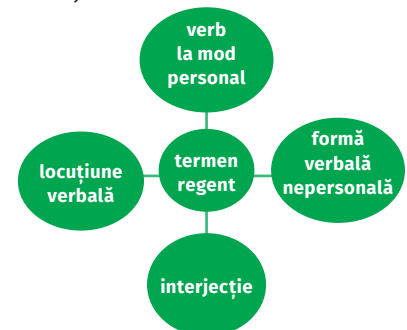
1. Identifică partea de vorbire a elementelor de relație (conectorii) care introduc completive directe în frazele:

- Organizatorul dorește ca toți câștigătorii competiției să fie premiați.
- Citește orice roman i se recomandă.
- Nu știi pe care dintre ele să o aleg parteneră de proiect.
- Nu a aflat al cui proiect a luat cel mai mare punctaj.
- Bunicul ne povestește cum și-a descoperit pasiunea sculptatului.

JOC

a) **Lucrați în perechi!** Observați schema de mai jos.

b) Alcătuiți patru fraze de câte două propoziții în care să existe o completivă directă al cărei termen regent să fie, pe rând, una dintre părțile de vorbire notate în schemă.

Reflectează!

În propozițiile introduse prin pronume relative, verbul din regenta unei complementive directe poate impune prezența prepoziției *pe* pronumelui relativ, fenomen care conduce la o nepotrivire cu funcția sintactică a pronumelui relativ din subordonată:

L-au certat¹ / pe care a spart geamul.² / - pe care = subiect

*Contragere: *L-au certat pe spărgătorul geamului.*

Paul Chocarne-Moreau, *Bunățate* (1930)

2. Precizează funcția sintactică și cazul elementelor de relație de la exercițiul 1, textele b) și d).

3. Completează enunțurile:

a) *Locul obișnuit al complementivei directe este ... regentă.*

b) *În ce privește punctuația, complementiva directă ...*

REȚINE!

Propoziția **completivă directă** poate fi introdusă prin diferiți **conectori** (elemente de relație):

- **pronume relative** (*care, ce, cine, cât, ceea ce*) în cazurile: nominativ (*Uite¹ cine a întârziat!²*); genitiv (*Nu a aflat¹ / al cui proiect a luat cel mai mare punctaj.²*); dativ (*Am descoperit¹ / cui i-am trimis, din greșeală, un mesaj.²*); acuzativ (*Nu știu¹ / pe care dintre ele să o aleg.²*);

- **adjective pronominale relative** (*care, ce, cât*) (*Mănânc¹ / ce fructe găesc.²*; *Va lua¹ / câte haine îi încap în valiză.²*);

- **pronume nehotărâte** (*oricare, oricine, orice, oricât*) (*Cățelul său mănâncă¹ / orice îi dai.²*);

- **adjective pronominale nehotărâte** (*oricare, orice, oricât*) (*Rezolvă la matematică¹ / oricâte exerciții îi sunt date.²*);

- ***adverbe relative** (*când, unde, încotro, cum*) (*Radu nu a aflat¹ / când vine trenul.²*; *N-a văzut de la fereastră¹ / încotro s-a îndreptat mingea.²*; *Bunicul ne povestește¹ / cum și-a descoperit pasiunea sculptatului.²*);

- **conjunții subordonatoare** (*că, să, ca... să, dacă, de, cum că*) (*Vlad crede¹ / că a făcut foarte bine la test.²*).

Topică și punctuație: Locul obișnuit al complementivei directe este **după termenul regent**. În această situație, nu se desparte prin virgulă. Pentru un efect de evidențiere, complementiva directă poate sta **înaintea regentei**. Virgula este permisă, dar nu obligatorie (*Pe cine întâlnești¹ / să întrebi.²*).

EXERSEAZĂ!

1. Transformă propozițiile complementive directe din fragmentul următor în părțile de propoziție corespunzătoare:

„Dacă vrei să mai vezi soarele cu ochii și să mai calci pe iarbă verde, atunci jură-mi pe ascuțișul palosului tău că mi-i da ascultare și că mi-i da supunere întru toate...”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

2. Identifică subordonatele complementive directe din exemplele de mai jos:

a) „Atunci boierul a zâmbit iar și m-a întrebat pe mine de unde sunt și unde mă duc.”

(Mihail Sadoveanu, *Hanu Ancuței*)

b) „L-a întrebat cum îl cheamă, de unde-i, cine i-i tată, cine mama, dacă are frați, surori, rude...”

(Mihail Sadoveanu, *Șoimii*)

3. Precizează felul subordonatelor din frazele următoare:

a) *Întrebă dacă mai mergem în excursie.*

b) *Întrebarea dacă mai mergem în excursie mă preocupă.*

c) *Dorința să mergă la patinoar i-a fost îndeplinită.*

d) *Dorește de mult să mergă la patinoar.*

4. Alege varianta corectă, justificându-ți răspunsul. În fragmentul următor din *Povestea lui Harap-Alb* de Ion Creangă: „Și atunci, Harap-Alb se și înfățișază înaintea împăratului Roș, spunându-i de unde, cum, cine și pentru ce anume au venit.” există:

a) o completivă directă;

b) două complementive directe;

c) trei complementive directe;

d) patru complementive directe.

5. Observă tabloul pictat de Paul Chocarne-Moreau. Imaginează-ți un dialog între cele două personaje, în care să folosești patru complementive directe.

6. Corectează enunțurile de mai jos:

a) *A întrebat că ce s-a întâmplat ieri.*

b) *Mama dorește că să plecăm mai devreme la școală.*

Complementul indirect (actualizare)

DESCOPERĂ!

1. Construiește câte un enunț în care verbele *a ordona*, *a comanda* și *a dăru* să fie regente pentru un complement direct și unul indirect.

Model: *I-au oferit cavalerului steagul biruinței.*

a oferi – termen regent; *cavalerului* – complement indirect; *steagul* – complement direct; *I* – complement indirect (formă clitică de pronume personal, care dublează complementul indirect *cavalerului*)

2. Explică în ce fel diferențiezi complementul indirect de cel direct, pornind de la exemplele din exercițiul anterior.

3. Identifică toate complementele indirecte din exemplele următoare:

a) „... și n-am să cer nimănui nimic.” (Ion Luca Caragiale, *Abu-Hasan*)

b) „Lui Mihnea-i trimite-o poruncă.” (George Coșbuc, *Pașa Hassan*)

c) „La unii surâde, unora le strânge mâna...”

(Barbu Delavrancea, *Haqi-Tudose*)

d) „... iar moșneagului nu-i da niciunul.”

(Ion Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

e) „Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei Tale...”

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

4. Precizează prin ce parte de vorbire se realizează complementele indirecte în exemplele de la exercițiul 3.

AMINTEȘTE-ȚI!

Complementul indirect este o parte subordonată de propoziție care indică, în general, destinatarul acțiunii/caracteristicii exprimate de regent. **Termenul regent** al unui **complement indirect** poate fi: **verb** (*le-am oferit copiilor*); **adjectiv** (*necesar creșterii*); **adverb** (*asemenea fraților*); **interjecție** (*bravo ție!*).

Complementul indirect se poate realiza prin: ● **substantiv** în cazul dativ („iar moșneagului nu-i da niciunul”); ● **pronume** în cazul dativ (personal – formă accentuată/clitică, reflexiv – formă accentuată/clitică, demonstrativ, posesiv, nehotărât, negativ, interogativ și relativ) („și n-am să cer nimănui nimic”; „Să ne dai un semn și nouă...”); ● **structuri echivalente cu dativul**: substantiv cu numeral, precedate de prepoziția *la* (*recomandă la doi copii*); numeral cu valoare pronominală, precedat de prepoziția *la* (*dă la al doilea*).

EXERSEAZĂ!

Citește enunțurile de mai jos pentru a completa tabelul.

Complementul indirect	Partea de vorbire prin care este exprimat	Termenul regent	Partea de vorbire a termenului regent

a) *Dă-mi cele două cărți dragi mie!*

b) *Na-ți un creion de calitate!*

c) *Visează să se comporte aidoma unui erou.*

d) *Căroră dintre ele le erau destinate premiile?*

e) *Cartea o trimit lui Radu și prietenului său.*

Reflectează!

Complementul indirect poate fi dublat prin forme clitice ale pronumelui personal și reflexiv prin **anticipare** (*I-am trimis prietenului cartea.*) sau **reluare** (*Prietenului i-am trimis cartea.*). Există și situații în care dublarea este imposibilă (*Mă adresez vizitatorilor.*)

Testul de deosebire a complementului indirect de complementul prepozițional este posibilitatea substituției cu un dativ, permisă doar în cazul complementului indirect.

JOC

Lucrați în perechi! Unul dintre elevi dă răspunsul pe care îl consideră corect, pentru exercițiul propus. Celălalt coleg va aprecia răspunsul partenerului (*adevărat sau fals*), justificându-și opinia.

a) În propozițiile *I-am transmis mesajul tău.* și *I-am văzut la film.*, pronumele personal are aceeași funcție sintactică.

b) În propoziția *Nu dorea să-și dovezească sieși nimic.*, complementul indirect este exprimat prin pronume reflexiv.

c) În construirea enunțului *Cui întreabă o să răspund.* există o greșeală.

d) În propoziția *... am trimis Elenei și lui Vlad subiectele de recapitulare.* forma clitică a pronumelui personal care anticipază complementul indirect este *i-*.

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: completiva indirectă

DESCOPERĂ!

a) Identifică propozițiile subordonate din frazele date, precizând predicatele și elementele de relație (conectorii):

- *Transmit mesajul tău cui îmi spui.*
- *Cavalerul oferă încurajări oricui are nevoie.*
- *M-am adresat câtor colegi mai erau în clasă.*

b) Ce părți de vorbire sunt conectorii?

c) Ce observație poți face în legătură cu locul subordonatelor față de regente și cu punctuația lor?

d) Transformă subordonatele în părțile de propoziție corespunzătoare.

Reflectează!

Există situații în care funcția subordonatei și cea a relativului nu corespund:

Transmite informația ^{1/}cui are nevoie. ^{2/}

cui = subiect

cui are nevoie = completivă indirectă

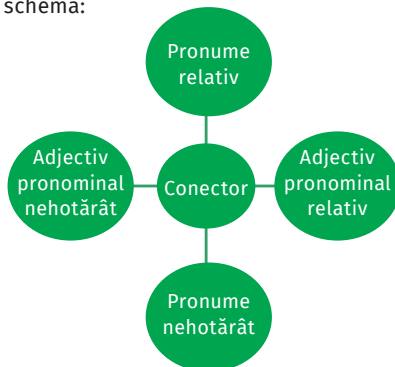

JOC

Lucrați în perechi!

a) Observați schema de mai jos.

b) Alcătuiți patru fraze de câte două propoziții în care să existe o completivă indirectă al cărei conector să fie, pe rând, una dintre părțile de vorbire notate în schemă:

REȚINE!

Propoziția subordonată completivă indirectă reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a complementului indirect.

Termenul **regent** al unei completive indirecte poate fi:

- **verb la mod personal** (*Ofer încurajări ^{1/} oricui are nevoie. ^{2/}*);
- **verb la formă nepersonală** (*Oferind încurajări ^{1a/} oricui are nevoie ^{2/} am fost apreciat. ^{1b/}*);
- **adjectiv** (*Suntem dragi ^{1/} cui ne are. ^{2/}*);
- **adverb** (*Se comportă aidoma ^{1/} cui l-a educat. ^{2/}*);
- **interjecție** (*Vai ^{1/} cui nu învață! ^{2/}*).

Propoziția **completivă indirectă** poate fi introdusă prin diferiți **conectori** (elemente de relație):

- **pronume relativ în dativ** (*cui, cărui, cărei, căror, câtor*) (*Transmit mesajul tău de încurajări ^{1/} cui îmi spui. ^{2/}*);
- **adjectiv pronominal relativ în dativ** (*cărui, cărei, căror, câtor*) (*M-am adresat ^{1/} câtor colegi mai erau în clasă. ^{2/}*);
- **pronume nehotărât în dativ** (*oricui, oricărui, oricărei, oricăror*) (*Răspund ^{1/} oricui mă întrebă. ^{2/}*);
- **adjectiv pronominal nehotărât în dativ** (*Răspund ^{1/} oricărui coleg mă întrebă. ^{2/}*).

Topică: Locul obișnuit al completivei indirecte este **după termenul regent**. În această situație, nu se desparte prin virgulă.

Există și completive indirecte care stau înaintea regentului, putând fi reluate prin pronume cu rol de insistență (*Cui îi plac pastele, ^{1/} numai acelaia îi este recomandată rețeta. ^{2/}*).

EXERSEAZĂ!

Citește enunțurile, pentru a completa tabelul.

Termenul regent	Partea de vorbire prin care este exprimat	Completiva indirectă	Conectorul (partea de vorbire)

a) „... numai două merțe de orz și două de ovăz a dat tata cui se cuvine.” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) „Cui te lovește, nu-i răspunde.”

(Alexandru Vlahuță, *Tu ești poet*)

c) *Se pregătește aidoma oricui învață bine.*

d) *Dau pozele câtor prieteni se arată interesați.*

e) *A mulțumi cărei persoane te-a ajutat este un gest frumos.*

Complementul prepozițional (actualizare)

DESCOPERĂ!

1. a) Transcrie complementele prepoziționale din exemple:
 - „... râzi, Harap-Alb, zise atunci Păsări-Lăți-Lungilă, dar mai bine ar fi să râzi de tine.” (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)
 - „Se înfuriau rău și o sfătuiu să-și vadă mai bine de biserica ei.” (Marin Preda, *Moromeții*)
 - „După aceea se uita la dânsul lung.” (Duiliu Zamfirescu, *Tânase Scatiul*)
 - „... spunându-le să răspundă «prezent» fiecare pentru el și să se ridice.” (Ionel Teodoreanu, *Prăvale-Baba*)
 - „... înainte de a o iscăli, a zâmbit mulțumit de sine...” (Ion Luca Caragiale, *La hanul lui Mânjoală*)
 - „Fulgerele adunat-au contra fulgerului...” (Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) Precizează partea de vorbire pentru fiecare complement prepozițional și regentul său.

2. Construiește propoziții în care să ai complemente prepoziționale exprimate prin:

- a) formă verbală nepersonală – infinitiv și supin;
- b) numeral cu valoare pronominală.

AMINTEȘTE-ȚI!

Complementul prepozițional reprezintă un termen subordonat verbului, mai rar adjectivului, adverbului și interjecției, care se construiește cu o prepoziție.

Termenul regent al unui complement prepozițional poate fi:

- verb la mod personal (*Să-ți vezi de treburi!*);
- formă verbală nepersonală (*gândindu-se la ei*);
- adjectiv (*capabil de lucruri bune*);
- adverb (*departe de școală*);
- interjecție (*Vai de repetenți!*).

Complementul prepozițional se poate realiza prin:

- grup alcătuit din prepoziție/locuțiune prepozițională (cu regim cazual de acuzativ sau de genitiv) și nominal: substantiv, pronume, numeral cu valoare pronominală („... adunat-au contra fulgerului...” – caz genitiv; *E mulțumit de sine.* – caz acuzativ; *S-a repezit împotriva celui de-al doilea.* – caz genitiv; *Se comportă frumos față de tine.* – locuțiune prepozițională, caz acuzativ);
- formă verbală nepersonală: infinitiv (*Se gândește la a vedea un spectacol de teatru.*); supin (*S-a săturat de scris.*).

EXERSEAZĂ!

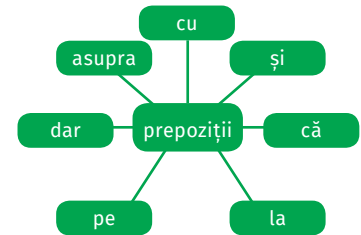
Dintre structurile evidențiate în exemplele de mai jos, identifică numai complementele prepoziționale:

- a) *Plăcintele au fost făcute de bunica.*
- b) *S-a lăsat de mâncat dulciuri.*
- c) *Se teme de doi dintre căței.*
- d) *Dorința de a merge în excursie i s-a îndeplinit.*
- e) *A alergat la prietenii săi.*
- f) *Mă mir de voi.*

JOC

1. a) Alege, din schema de mai jos, numai cuvintele care sunt prepoziții:

b) Construiește propoziții în care să existe complemente prepoziționale exprimate prin substantive sau pronume însoțite de prepozițiile identificate.

2. Lucrați în perechi!

Răspundeți cu *adevărat* sau *fals* la următoarele enunțuri care se referă la caracteristicile complementului prepozițional:

- a) Prepoziția care însoțește complementul prepozițional este impusă de regent.
- b) Complementul prepozițional nu se poate subordona unui verb cu formă nepersonală.
- c) Complementul prepozițional poate fi exprimat prin numeral cu valoare pronominală.

Reflectează!

• Evită confundarea unor structuri asemănătoare:

- a) *Îl ajut pe tata.* – complement direct;
- b) *Mă bazez pe tata.* – complement prepozițional;
- c) *Merg pe stradă.* – circumstanțial de loc;
- d) *Trimite scrisori la două persoane/ persoanelor.* – complement indirect;
- e) *Se gândește la două persoane.* – complement prepozițional.

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: completiva prepozițională

JOC

Timp de trei minute, construiește fraze de două propoziții în care să existe câte o completivă prepozițională al cărei termen regent să fie verbul *a se gândi* și care să fie introdusă prin conectori diferiți.

Câștigă cine construiește cele mai multe exemple corecte.

DESCOPERĂ!

1. Transformă propozițiile subordonate din frazele de mai jos în părțile de propoziție, după model:

Model: *Vai*^{1/} *de cine nu e atent.*^{2/} → *Vai de neatenț.*

a) *Mă mir*^{1/} *că ai renunțat la excursie.*^{2/}

b) *Hotărându-se*^{1a/} *să plece la Brașov*^{2/} *și-a cumpărat bilet de tren.*^{1b/}

c) *E doritor*^{1/} *ca mâine să facă exerciții în plus.*^{2/}

d) *Nu este vinovat*^{1/} *de ce s-a întâmplat.*^{2/}

e) *Adevărul este dincolo*^{1/} *de ce se vede.*^{2/}

f) *Mă gândesc*^{1/} *unde să plec în vacanță.*^{2/}

2. Ce părți de propoziție ai obținut rezolvând exercițiul anterior?

3. Precizează valoarea morfologică a termenilor regenți și a conectorilor subordonatelor de la exercițiul 1.

4. Explică topica și punctuația acestor subordonate.

5. **Lucrați în perechi!** Corectați toate greșelile din enunțurile următoare, transcriind, în caiete, formele corecte:

a) *Mă mir că ce s-a întâmplat un asemenea lucru.*

b) *Mă gândesc ca să merg la film.*

c) *Vai cine nu este cinstit!*

d) *Se gândește ceea ce are de făcut.*

REȚINE!

Propoziția subordonată completivă prepozițională reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a complementului prepozițional.

Termenul regent al unei completive prepoziționale poate fi:

- verb la mod personal (*Mă mir*^{1/} *că ai renunțat la excursie.*^{2/});
- formă verbală nepersonală (*Hotărându-se*^{1a/} *să plece la Brașov*^{2/} *și-a cumpărat bilet de tren.*^{1b/});
- adjectiv (*Nu este vinovat*^{1/} *de ce s-a întâmplat.*^{2/});
- adverb (*Adevărul este dincolo*^{1/} *de ce se vede.*^{2/});
- interjecție (*Vai*^{1/} *de cine nu e atent!*^{2/}).

Propoziția completivă prepozițională poate fi introdusă prin diferiți conectori (elemente de relație):

- pronume relativ (*care, cine, ce, cât, ceea ce*) precedat de o prepoziție (*Se teme*^{1/} *de cine îl critică.*^{2/});
- adjectiv pronominal relativ (*care, ce, cât*) (*Se bazează*^{1/} *pe care spectatori vor veni la teatru.*^{2/});
- pronume nehotărât (*oricine, oricare, orice, oricât*) precedat de o prepoziție (*Vai*^{1/} *de oricine fură.*^{2/});
- adjectiv pronominal nehotărât (*oricare, orice, oricât*) (*Se înfricoșează*^{1/} *de orice câine latră.*^{2/});
- conjuncții subordonatoare (*că, să, ca... să, dacă, cum de*) (*E doritor*^{1/} *ca mâine să facă exerciții în plus.*^{2/});
- adverbe relative (*unde, cum, când, încotro*) (*Mă gândesc*^{1/} *unde să plec în vacanță.*^{2/}).

Topică: Locul obișnuit al completivei prepoziționale este după termenul regent. În această situație, nu se desparte prin virgulă.

Există și completive prepoziționale care stau înaintea regentului și pot fi reluate prin pronume cu rol de insistență (*Despre cine este civilizat,*^{1/} *despre acela să-mi povestești.*^{2/}).

EXERSEAZĂ!

1. Citește fragmentele următoare, pentru a răspunde la cerințele date:
a) „— Așa, Măria Ta, mă mir cine a putut bănuși adevărul despre moartea lui Ilie și despre cele ce s-au petrecut aici cu mireasa lui, care [...] a și murit acum pe mânele maicilor.”

(Alexandru Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

b) „... dă-mi voie ca nopțile astea să păzesc însumi; și mă prinz că voi pune mâna pe acel tâlhar care ne jefuiește.”

(Petre Ispirescu, *Prâslea cel voinic și merele de aur*)

c) „— Eu nu mă încumet – zise Prâslea – să-i prind pe hoți, ci zic că o încercare de voi face și eu, nu poate să-ți aducă niciun rău.”

(Petre Ispirescu, *Prâslea cel voinic și merele de aur*)

d) „Sosi primăvara: pomul înflori mai frumos și legă mai mult decât altădată. Împăratul se veseli de frumusețea florilor și de mulțimea roadelor sale, dară când se gândea că nici în anul acesta n-o să aibă parte de merele lui cele aurite, se căia că l-a lăsat netăiat.”

(Petre Ispirescu, *Prâslea cel voinic și merele de aur*)

• Împarte în propoziții textele, identificând predicătele și felul lor, precum și conectorii.

• Descoperă subordonatele învățate până acum: atributive, complete directe, complete indirecte, complete prepoziționale.

• Notează pentru fiecare subordonată termenul regent.

2. Precizează felul subordonatelor introduse prin pronumele relativ care, în exemplele de mai jos:

a) *M-am regăsit cu prietena care s-a mutat acum trei ani în alt oraș.*

b) *L-a găsit cu greu pe care-l căuta.*

c) *Se bazează în proiect pe care s-a oferit s-o ajute.*

d) *I-a dăruit căruia ne așteptam mai puțin.*

3. Construiește fraze de câte două propoziții în care să ai câte o subordonată atributivă, o completivă directă și o completivă prepozițională introduse prin conjuncția subordonatoare *că*.

4. Alcătuieste fraze după următoarele scheme:

a) PP + CD + PP + CP (completivă prepozițională); b) PP + CP + CP.

5. Alcătuieste fraze de câte două propoziții pentru următoarele situații:

a) completivă directă cu termen regent o formă verbală nepersonală;

b) completivă indirectă cu termen regent o formă verbală nepersonală;

c) completivă prepozițională cu termen regent o formă verbală nepersonală.

6. Scrie o compunere de 120–150 de cuvinte, cu titlul *Eroul de basm, model de curaj, cinste și înțelepciune*. Vei folosi în compunerea ta propozițiile subordonate învățate.

Apreciază-ți, la final, textul realizat cu ajutorul următoarei grile:

Grilă de autoevaluare a compunerii

Criterii de evaluare	Calificative
1. Respectarea cerinței	FB/B/S
2. Logica și corectitudinea exprimării	FB/B/S
3. Punctuația și ortografia	FB/B/S
4. Creativitatea	FB/B/S

Aprecieri finală ★★★★★☆☆

Portofoliu individual

Citește basmul *Prâslea cel voinic și merele de aur*, rescris de Petre Ispirescu.

a) Identifică în textul basmului cel puțin trei propoziții din fiecare categorie de subordonate învățate.

b) Transcrie tabelul următor în caiet și completează-l cu informații despre subordonatele descoperite:

Subordonata	Felul ei	Termenul regent	Conectorul

Modele comportamentale în textele literaturii universale • Eroi de ieri și de azi

ÎNAINTE DE LECTURĂ

Privește imaginile, pentru a răspunde la cerințele de mai jos:

- Cine sunt personajele? De unde le cunoști?
- Caracterizează-le, pe scurt, ținând seama de trăsăturile lor morale.
- Poți da exemple de personaje pe care le consideri asemănătoare cu acestea? Din ce punct de vedere le asemeni?
- Încadrează personajele din imagini într-o tipologie, argumentându-ți punctul de vedere.
- Compară unul dintre personajele din imagini cu Roland, cavalerul franc din fragmentul *Cântecul lui Roland*, pe care l-ai studiat. Ce trăsături crezi că au în comun? Alege, dintre următoarele, calitățile pe care le consideri potrivite: curaj, spirit de sacrificiu, inteligență, forță, patriotism, încredere în sine, însușiri supranaturale.

DESCOPERĂ!

I. Citește, cu atenție, fragmentele de mai jos, rezolvând cerințele propuse pentru fiecare.

1. „Și dacă Faraon s-a apropiat, fiii lui Israel și-au ridicat ochii și i-au văzut pe Egipțeni tăbărâți înăpoiă lor; și foarte s-au înspăimântat fiii lui Israel și au strigat către Domnul. Și i-au zis lui Moise: «Oare nu erau morminte-n țara Egiptului? De ce ne-ai adus să murim aici, în pustie? Ce-ai făcut tu cu noi, că ne-ai scos din Egipt? Oare nu asta-ți spuneam noi în Egipt, zicându-ți: *Lasă-ne să robim Egiptenilor?*... Că mai bine era să le fim robi Egiptenilor decât să murim în pustia aceasta!» Moise însă a zis către popor: «Nu vă temeți! Țineți-vă bine și veți vedea mântuirea pe care Domnul o va face astăzi asupra-vă: pe Egiptenii pe care-i vedeți astăzi nu-i veți mai vedea în veacul vecilor.» [...] Atunci a zis Domnul către Moise: «Ce strigi către Mine? Spune-le fiilor lui Israel să pornească, iar tu ridică-ți toiagul, întinde-ți mâna asupra mării și despice-o: să treacă fiii lui Israel prin mijlocul mării ca pe uscat!»

(Biblia, Ieșirea 14:10–16,
traducere de Bartolomeu Valeriu Anania)

- Care este reacția fiilor lui Israel când îi văd pe egipteni în spatele lor?

b) Cum îi încurajează Moise?

c) În ce fel îi salvează Dumnezeu pe evrei?

d) Ce trăsătură dominantă consideri că are Moise?

2. „— Cei dintâi cavaleri nu au fost cavaleri din pricina obârșiei, căci toți ne tragem din același tată și aceeași mamă. Dar când Pizma și Nesațiul au început să crească în lume, atunci cei slabi rânduiri mai presus de ei niște apărători, care să mențină dreptatea și să-i ocrotească. Și se dădu menirea aceasta celor voinici, celor puternici, celor chipeși, leali, cutezători, viteji. Și nimenea, pe vremea aceea, n-ar fi fost atât de îndrăzneț, încât să încalce pe cal mai înainte de a intra în rândul cavalerilor. Dar investitura de cavaler nu era data așa, ca un hatâr. Li se cerea să fie buni cu toată lumea, în afară de ticăloși, milostivi față de cei bolnavi, gata să-i apere pe cei nevoiași și să-i dea în vileag pe tâlhari și pe ucigași, buni judecători, fără ură și fără părtinire.”

(*Romanele Mesei Rotunde*, prelucrare de

Jacques Boulenger, traducere de Aurel Tita)

- Din ce cauză apare ordinul cavalerilor și ce scop are?
- Care sunt criteriile după care sunt aleși cavalerii?
- Identifică, în fragment, îndatoririle unui cavaler.

3. „— Hanule, tu nu ne cunoști, grăi el în cele din urmă, deși de-atâtea ori ai fost cu hoardele în țara noastră. Noi nu ne vindem patria. Eu, cneazul Igor, nici atât. Nici nu ne dăm copiii noștri cuiva zălog, de bunăvoie. N-o să am niciodată pace, atât timp cât pe pământul nostru vor mai păși cotropitori. Sunt rob la voi, dar am să scap. Am să mă-ntorc cu armele și vă voi izgoni din țară. Însă nu singur, cum crezi tu. Cu Sviatoslav și ceilalți cneji. Știu care-mi este datoria. O vei afla curând și tu...”

(Alexandru Mitru,
Din marile legende ale lumii, Cneazul Igor)

- Transcrie două afirmații pe care cneazul Igor le face în fața hanului.
- Care este trăsătura dominantă a cneazului Igor, așa cum reiese din vorbele sale?
- Ce avertisment îi dă Igor hanului?

4. „În acel timp de chin și de jale, strălucea peste Olt, în Craiova, un bărbat ales și vestit, și lăudat prin frumusețea trupului său, prin virtuțile lui alese și felurite, prin credința către Dumnezeu, dragostea către patrie, îngăduiala către cei asemenea, omenia către cei mai de jos, dreptatea către toți deopotrivă, prin

sinceritatea, statornicia și dărnicia ce împodobeau mult lăudatul său caracter. Acesta era Mihai, banul Craiovei, fiu al lui Pătrașcu-Vv., care, pentru blândețea cu care cârmui țara de la 1554 până la 1557, se numește «cel Bun». Strălucirea nașterii lui Mihai, sfatul lui cel drept și priceput, cuvântul lui blând și îmbielșugat, iar mai cu seamă faptele cunoscute ale lui îi câștigă inima poporului și trâmbiță numele lui în toate părțile țării.”

(Nicolae Bălcescu,
Românii supt Mihai Voievod Viteazul)

- Enumeră calitățile fizice și morale ale domnitorului Mihai Viteazul, așa cum reiese din prezentarea directă pe care i-o face Nicolae Bălcescu.
- Cum a reușit Mihai Viteazul să câștige inima poporului?

II. Completează, în caiet, tabelul de mai jos, ținând seama de răspunsurile date la exercițiul I.

Personajele	Moise	Cavalerii	Cneazul Igor	Domnitorul Mihai Viteazul
Valori morale pe care le ilustrează				

REȚINE!

Cultura reprezintă un ansamblu de credințe, de valori materiale și spirituale, create de omenire, în care se încadrează și cele literare.

De-a lungul timpului, umanitatea s-a condus după diverse **modele comportamentale** și **valori culturale**, precum speranța, dreptatea, demnitatea, dorința de libertate, credința, generozitatea etc. Personajele-model (eroii) au întruchipat aceste virtuți apreciate de colectivitate, în opere literare, populare sau culte.

Cultura majoră presupune spirit critic (selectiv pe criteriile estetic și valoric), ierarhizarea produselor culturale și capacitatea de a forma personalitatea umană.

Cultura de divertisment promovează forme de exprimare destinate celor mai numeroși, care nu țin cont de criteriul estetic, ci de succesul de piață. Rațiunea sa nu este promovarea valorii, ci câștigul economic.

Mișu Popp, *Mihai Viteazul* (1881)

EXERSEAZĂ!

Organizați o dezbatere pornind de la cuvintele criticului literar Nicolae Manolescu: „Raportul tradițional dintre cultura majoră și cea minoră era, astfel, răsturnat. Internetul ne întoarce la folclor, la anonim și la o oralitate de tip nou. [...] În era internetului, dominant este divertismentul și lumea consumă aproape exclusiv acest tip de cultură, aceea majoră cândva devenind una de nișă, marginală și inaccesibilă majorității consumatorilor.”

- Împărțiți-vă în două grupe (PRO și CONTRA), în funcție de opinia pe care o aveți asupra afirmațiilor criticului.
- Argumentați-vă punctul de vedere, prezentându-l în fața colegilor și referindu-vă la personajele despre care ați discutat în această lecție.
- Profesorul va media dezbaterile, la finalul căreia va trage o concluzie.

EVALUARE CONTINUĂ

Citește, cu atenție, textul-suport și rezolvă apoi cerințele, în caiet.

„Până la vârsta de optsprezece ani, Lancelot rămase în paza Doamnei Lacului. Tare ar fi vrut să-l mai rețină încă, atât de mult ținea la el. Dar știa că, reținându-l, săvârșea un păcat de moarte, la fel de grav ca păcatul trădării, de vreme ce băiatul avea vârsta cerută pentru intrarea în rândul cavalerilor. [...]

— Unde vrei să te duci, băiete?

— Mă duc, Doamnă, într-un loc unde să-mi pot alina amărăciunea. [...] La curtea regelui Artus, să slujesc vreun bărbat viteaz până când mă va face cavaler.

— Cum, fecior de rege, dorești atât de mult să fii cavaler?

— De bună seamă, Doamnă! Este lucrul la care năzuiesc cel mai mult pe lumea asta.

— Dacă ai ști ce mari îndatoriri impune ordinul cavaleresc, n-ai mai cuteza să-l mai dorești!

— Și de ce, Doamnă? Depășesc aceste îndatoriri curajul și puterea unui bărbat?

— Da, uneori: Domnul Dumnezeu nostru i-a făcut pe unii mai viteji decât alții, mai voinici și mai cutezători.

— Tare sfios ar fi, Doamnă, cel care n-ar îndrăzni să fie investit cavaler. Căci oricine, dacă nu poate avea harurile trupului, poate măcar să aibă harurile sufletului. Pe cele dintâi, ca voinicia, puterea, frumusețea – le are omul din naștere. Dar curtenia, înțelepciunea, bunătatea, lealitatea, vitejia, mărinimia, îndrăzneala – numai trândăvia nu te lasă să le ai, căci toate țin de voință. Și adeseori v-am auzit spunând că sufletul face viteji. [...]

De multă vreme, Doamna Lacului pregătise toate armele care îi trebuiau băiatului: o cămașă albă de zale, ușoară și rezistentă, un coif argintat și o pavăză de culoarea zăpezii, cu pafta de argint. Spada [...] era mare, tăioasă și ușoară cum nu se mai poate. Și lancea era scurtă, groasă și rezistentă, cu fierul bine ascuțit; calul de luptă, înalt, puternic și plin de vioiciune; mantia lui Lancelot, mantaua căptușită cu blană de hermină, toate erau albe, până și escorta lui, înveșmântată în alb, cu oameni călări pe cai albi.”

(Romanele Mesei Rotunde, prelucrare de Jacques Boulenger, traducere de Aurel Tita)

- Notează câte un sinonim potrivit în context pentru fiecare dintre cuvintele: să... rețină, amărăciunea, năzuiesc, trândăvia, tăioasă. 10 puncte
- Explică rolul semnelui exclamării în enunțul: „— De bună seamă, Doamnă!” 4 puncte
- Identifică, în textul-suport, trei tipuri de structuri textuale, ilustrând fiecare secvență cu un scurt citat. 9 puncte
- Transcrie, din text, două calități pe care un cavaler le poate avea din naștere și două care țin de voință. 8 puncte
- Descoperă, în textul dat, o propoziție care ar putea fi considerată o deviză a cavalerilor. 3 puncte
- Dă exemplu, din text, de o enumerație și de o repetiție. 4 puncte
- Precizează funcția sintactică și partea de vorbire pentru cuvintele: (la) el, la fel de grav, (pe) unii, avea, băiatului. 10 puncte
- Transcrie separat fiecare propoziție din fragmentul subliniat, precizând felul ei. 12 puncte
- Construiește o frază formată din două propoziții în care subordonata să-l mai dorești să fie completivă prepozițională. 4 puncte
- Alcătuiește un text argumentativ de cel puțin 150 de cuvinte, în care să răspunzi la întrebarea: De ce dorește Lancelot să fie cavaler? Motivează-ți argumentele cu exemple din text. 26 puncte

Se acordă 10 puncte din oficiu. Timpul efectiv de lucru este de 50 de minute.

Pentru autoevaluare, poți consulta explicarea cuvintelor din text, tabelul și răspunsurile din varianta digitală a manualului.

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 5

LUMEA CA SPECTACOL

LECTURĂ

- Textul dramatic – caracteristici (actualizare)
- De la lectura textului la lectura imaginii – textul multimodal: reclama
- Strategii de comprehensiune: compararea a două texte sub aspectul conținutului și al structurii
- Articolul de opinie

COMUNICARE ORALĂ

- Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral: compararea ideilor, a punctelor de vedere, a intențiilor de comunicare, a emoțiilor, a atitudinilor și a scopurilor comunicative

REDACTARE

- Prezentarea textului: grafica textului ca modalitate de a capta atenția publicului
- Cronica de spectacol

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

- Circumstanțialul de loc (actualizare)
- Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de loc
- Circumstanțialul de timp (actualizare)
- Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de timp
- Circumstanțialul de mod (actualizare)
- Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de mod

ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE

- Modele comportamentale în textele literaturii universale: chipurile eroului

EVALUARE CONTINUĂ

Lectură

2.1.; 2.2.; 2.3.;
2.4.

Comunicare orală

1.1.; 1.4.

Redactare

3.1.; 3.2.; 4.2.

Elemente de construcție a comunicării

4.2.; 4.4.; 4.5.

Elemente de interculturalitate

3.1.; 5.1.; 5.2.

Textul dramatic – caracteristici (actualizare)

Mihail Sebastian (1907–1945) a fost prozator, publicist, dramaturg și eseist din perioada interbelică. Reprezentant al generației formate în jurul revistei *Criterion*, a legat prietenii durabile cu Mircea Eliade și alți intelectuali ai vremii. Este autorul unei opere compuse din romane (*De două mii de ani*, *Orașul cu salcâmi*, *Accidentul ș.a.*), piese de teatru (*Jocul de-a vacanța*, *Steaua fără nume*, *Ultima oră*, *Insula*) și un jurnal ținut în perioada 1935–1944. Piesele sale au continuat să fie puse în scenă cu succes și după dispariția autorului. Scrisă în 1942, *Steaua fără nume* a avut premiera în martie 1944, pe scena Teatrului de revistă „Alhambra” din București.

Vocabular

anticar – (s.m.) colecționar sau vânzător de cărți vechi și obiecte de artă.

azimut și **zenit** – termeni astronomici desemnând un unghi și un punct de pe bolta cerească.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Precizează cinci termeni pe care îi poți asocia cu noțiunea de teatru.
2. Provoacă-ți colegul de bancă la o întrecere. Timp de trei minute, notați cât mai multe nume de actori și regizori. Cine a câștigat?
3. Te hotărăști să înființezi, alături de prietenii tăi, o trupă de teatru. Ce argumente le aduci pentru a-i convinge?
4. Imaginile de mai jos reprezintă ruinele teatrului antic din Taormina, Sicilia, respectiv sala mare a Teatrului Național din Praga. Ce asemănări și deosebiri identifice în cazul celor două edificii?

5. Parcurgeți fragmentul de mai jos în lectura expresivă a doi colegi care să interpreteze rolul Profesorului și al Necunoscutei. Textul notat între paranteze va fi citit de o a treia persoană care va fi „vocea” regizorului.

Steaua fără nume (fragment)

de Mihail Sebastian

Actul II, Scena 3 Profesorul – Necunoscuta

Profesorul rămâne câteva clipe singur. Ascultă cu urechea ațintită spre stradă, ca să se convingă că cei doi au plecat într-adevăr. E jenat și buimăcit. Ușa din stânga se deschide binișor. Necunoscuta intră cu precauție. Aruncă o privire de jur-împrejurul camerei, pe urmă îl privește lung pe profesor, apropiindu-se de el. [...]

NECUNOSCUTA: Ascultă... Dă-mi cartea. Vreau s-o văd. (*Profesorul tace*): Nu se poate? Nu vrei? (*Profesorul tace*): Nici mie? Nu mă cunoști, nu te cunosc. Sunt aici pentru o noapte, pentru o oră. N-am să văd pe nimeni, n-am să povestesc nimănui... Arată-mi-o... Te rog.

PROFESORUL: (O privește un lung moment, în tăcere. Pe urmă, fără grabă, merge spre raftul cu cărți, ia de acolo volumul misterios, se întoarce spre necunoscută, care, rămânând pe loc, l-a urmărit tot timpul cu privirea și-i dă cartea, cu un gest simplu.)

NECUNOSCUTA (Ia cartea, se duce la masă, ia loc pe scaun, deschide cartea, apropie lampa și rămâne câteva clipe aplecată asupra ei, atentă, absorbită. Pe urmă, ridicând capul): Nu pricep nimic.

PROFESORUL: Ți-am spus. E o carte veche. De matematici, de astronomie.

NECUNOSCUTA: Cât de veche?

PROFESORUL: Vreo sută cincizeci de ani.

NECUNOSCUTA (Minunându-se): Țț! Țț! O sută cincizeci?

PROFESORUL: Mai mult chiar. (Vine și el lângă masă, întoarce coperta și arată cu degetul): Upsala. Goteburg, 1763.

NECUNOSCUTA: De asta e așa scumpă?

PROFESORUL (Pasionat): Nu e scumpă. E ieftină. E un noroc că am găsit-o.

NECUNOSCUTA: Un noroc?

PROFESORUL: De ani de zile o caut, o aștept, o visez. Unde n-am scris? Pe cine n-am întrebat? Librari, anticari. De ani de zile strâng bani, pun deoparte, dau lecții, fac economii.

NECUNOSCUTA (Continuând enumerarea): Îți cârpești singur ciorapii.

PROFESORUL: Da. Uneori. (Cu elan): Dar acum o am, o am. O am. Acum pot să verific, pot să știu.

NECUNOSCUTA: Ce să știi? [...]

PROFESORUL (Se uită spre ușă, spre fereastră, la stânga, la dreapta, pe urmă, cu un fel de teamă, se înclină și spune în șoaptă): Eu am găsit o stea.

NECUNOSCUTA (După ce l-a privit o secundă drept în ochi): Unde?

PROFESORUL (Simplu): În cer.

NECUNOSCUTA (Copilărește): Nu te cred.

PROFESORUL: Nu mă crezi? (Ridicând o hârtie de pe biroul lui): Uite-o. (Indicând cu vârful creionului un punct pe hârtie). Aici e.

NECUNOSCUTA: Spuneai că e în cer.

PROFESORUL: ăsta-i cerul.

NECUNOSCUTA: Eu credeam că...

PROFESORUL (Arătând cu creionul pe hârtie): Uite. Aici e sfera. Linia asta e axa lumii. Cercul ăsta e Ecuatorul (ridicând o clipă capul și privind-o), ecuatorul ceresc, se înțelege.

NECUNOSCUTA (Puțin, foarte puțin speriată): Se înțelege.

PROFESORUL: Aici sunt coordonatele orizontale; **azimutul** și distanța **zenitală**. Steaua pe care am găsit-o eu e aici. O vezi?

NECUNOSCUTA: O văd... dar mai bine arată-mi-o afară, pe cer (gest spre fereastră deschisă).

PROFESORUL: Nu, că acolo nu se vede.

NECUNOSCUTA: Nu spui că ai găsit-o?

PROFESORUL: Am găsit-o, dar am găsit-o aici... pe hârtie.

NECUNOSCUTA: Pe hârtie? Cum pe hârtie?

PROFESORUL: Sigur. Am calculat-o.

NECUNOSCUTA: Nu înțeleg.

PROFESORUL: Ce nu înțelegeți?

NECUNOSCUTA: Multe. Dar mai ales ce legătură are steaua... cu cartea.

PROFESORUL: E un catalog ceresc, un atlas. Catalogul lui Van Mersch.

Află mai mult!

Apărut încă din Antichitate, **teatrul** a cunoscut o evoluție constantă de-a lungul secolelor. La început, spectacolele se desfășurau în amfiteatrele piețelor publice. Odată cu epoca modernă, palate precum Versailles, Schönbrunn sau Ermitaj aveau propriile săli de spectacol. Teatrul englez „The Globe” a impus, în vremea Elisabetei I, un anumit model de reprezentare scenică. Printre coproprietari s-a aflat, la un moment dat, și William Shakespeare (1564–1616), unul dintre cei mai mari dramaturgi ai lumii.

Astăzi, teatrul este considerat o instituție centrală a vieții publice.

C. Walter Hodges, *Reconstituire a unei reprezentări pe scena teatrului elisabetan „The Globe”*

Contextul operei

Profesor de matematică pasionat de astronomie, Marin Miroiu este descoperitorul unei noi stele. El găzduiește într-o noapte de vară o tânără necunoscută, coborâtă de controlor din trenul de Sinaia, fiindcă nu avea bilet. Dimineața, Mona pleacă alături de Grig, protectorul ei, în timp ce Miroiu o va mai putea întâlni doar în memoria sa, „pentru că stelele nu se abat niciodată din drumul lor”.

Afișul ecranizării franceze din 1965 a piesei *Steaua fără nume*, în regia lui Henri Colpi, cu Marina Vlady și Claude Rich în rolurile principale

Observă!

1. Privește-i cu atenție pe cei doi actori din imaginea de mai jos (un cadru din ecranizarea rusă a piesei *Steaua fără nume*), oferind posibile semnificații pentru expresia feței, privirile celor doi, poziția corpului.

2. Selectează din text replicile pe care ți le sugerează imaginea. Ce detalii ai luat în considerare pentru a le identifica?

Imagine din filmul rusesc *Steaua fără nume* (1979), în regia lui Mihail Kozakov, cu Anastasia Vertinskaia (Mona) și Igor Kostoleski (Profesorul Miroiu)

NECUNOSCUȚA: Van Mersch?

PROFESORUL: Steaua mea nu se află pe niciun catalog de stele. Nici Hiparch, nici Ptolomeu, nici Kepler...

NECUNOSCUȚA (*Arătând spre portretul din perete*): Nici el?

PROFESORUL: Nici. Un moment am crezut că Herschel, dar nu. La Herschel era o stea dublă. Cu totul altceva. Singurul care ar fi putut, singurul, era el.

NECUNOSCUȚA: De ce?

PROFESORUL: Fiindcă avea destulă îndrăzneală. Eu simt că este ceva adevărat în teoria lui despre stelele negre.

NECUNOSCUȚA: Stelele negre!

PROFESORUL: Astronomii de școală, de universitate, își bat joc de el. Îl numesc, l-au numit totdeauna diletant, astrolog... sigur. De îndată ce un om are o viziune mai largă, devine astrolog, șarlatan sau... nebun.

NECUNOSCUȚA (*Cu anumită îngrijorare*): Nebun?

PROFESORUL: Da. Nu m-ar mira să se spună și despre mine că sunt nebun.

NECUNOSCUȚA (*Cu îngrijorare crescândă*): Despre dumneata?

PROFESORUL: Băieții din cursul superior și acum spun: nebun.

NECUNOSCUȚA (*Începe să-i fie de-a binelea frică*): Mie mi-e somn. Vreau să dorm.

PROFESORUL: Nu. Acuma nu. Acuma trebuie să vorbesc. Acuma trebuie să spun. Uite (*o apucă de mână*): vino cu mine. (*O duce cu el la fereastră*): Vezi Ursa Mare?

NECUNOSCUȚA: Nu văd nimic. Lasă. Mi-o arăți mâine-dimineață.

PROFESORUL: Cum mâine-dimineață? Mâine-dimineață nu se vede. (*Febril, nervos, aproape răstit*): Cum nu? Sunt patru și trei! Ultimele trei sunt coada ursoaicei.

NECUNOSCUȚA: Ce ursoaică?

PROFESORUL: Te uiți prea jos, de asta n-o vezi. Acolo unde privești, e capul dragonului.

NECUNOSCUȚA: Ce dragon?

PROFESORUL: Dragonul. Balaurul.

NECUNOSCUȚA: Ce balaur? (*E foarte speriată. Se desprinde ușor de lângă el și face cu multă precauție un pas spre ușa din dreapta. Ar vrea să fugă.*)

PROFESORUL (*Întorcându-se brusc*): Unde te duci? [...]

NECUNOSCUȚA: Mi-e... mi-e sete. Vreau să iau apă de la fântână. Nu spunea că e o fântână? (*Profesorul face un pas spre ea, ceea ce o sperie și mai mult*): Să... să nu te iei după mine că strig.

DESCOPERĂ!

1. Menționează două asemănări și două deosebiri între un text epic și cel pe care tocmai l-ai citit. Ce ai observat?

2. În deschiderea fragmentului, după menționarea titlului și a autorului, apar alte trei detalii reprezentative. Precizează-le!

3. Urmărește punctuația specifică fiecărei replici și observă: a) Ce tipuri de enunțuri predomină? b) Cu ce scop crezi că sunt folosite?

4. Indică tema de discuție a celor două personaje din text, urmărind: • tonul adoptat; • gradul de apropiere dintre cei doi.

5. a) Fragmentul este realizat în baza unor structuri textuale. Optează pentru una sau mai multe variante: narativă, monologată, dialogată sau descriptivă.

b) Motivează-ți răspunsul, precizând trei trăsături specifice.

6. **Lucrați în perechi!** Înaintea replicilor există o indicație scenică, având funcția unei secvențe introductive.

a) Precizați rolul pe care îl are acest pasaj.

b) Menționați, în acest sens, trei detalii pe care le considerați semnificative.

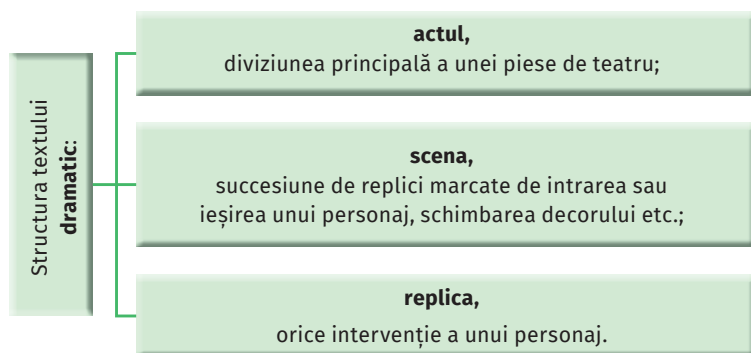
7. Privește prima imagine, de sus, din coloana alăturată, pune-o în contextul lecturii și identifică elemente specifice legate de personaj (atitudine, poziția corpului) și de activitatea acestuia.

AMINTEȘTE-ȚI!

Textul dramatic este o creație literară destinată punerii în scenă, caracterizată prin **unitatea de timp, de loc și de acțiune**.

Un element esențial este **conflictul**, ce marchează dezacordul dintre două idei, sentimente, pasiuni.

Concepția autorului despre lume și viață este transmisă în mod indirect, cu ajutorul **acțiunii** și al **personajelor** care interacționează prin **dialog**.

EXERSEAZĂ!

Citește integral *Steaua fără nume* a lui Mihail Sebastian. Notează în caiet observații legate de structura și de compoziția textului dramatic:

- personajele care iau parte la acțiune;
- numărul de scene pentru fiecare act în parte;
- reperele care fixează acțiunea în timp și spațiu;
- ideea în baza căreia se dezvoltă conflictul dramatic.

Afișul piesei *Steaua fără nume* în regia lui Victor Ion Frunză, care a avut premiera în 2016, la Centrul Cultural „Nicolae Bălcescu” din București.

Afișul ecranizării rusești din 1979

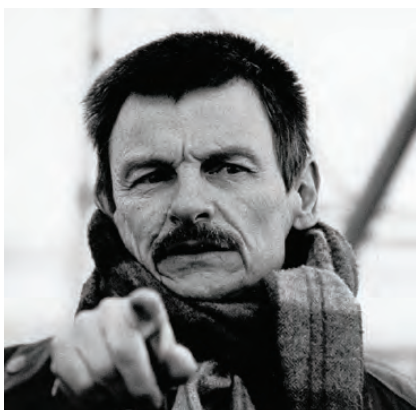
Află mai mult!

• Substantivul *persoană* provine, în limba română contemporană, din latinescul *persona*, care se traduce prin „mască”. La început, actorii care interpretau anumite roluri purtau costume și măști pentru a-și ascunde identitatea.

Mască folosită de actorii din Atena secolului al IV-lea î.H.

• La originile teatrului grec din Antichitate se aflau ceremoniile închinare lui Dionysos, cunoscut sub numele de Bacchus la romani, zeu al vegetației, al recoltei și al sărbătorii. Aristotel, unul dintre marii gânditori ai Antichității, considera că teatrul este o formă de imitare a realității care trebuie să le transmită spectatorilor anumite idei sau sentimente. Temele erau inspirate din relația omului cu zeii, cu destinul sau cu societatea.

Andrei Tarkovski (1932–1986), regizor, scenarist, actor și scriitor rus, considerat unul dintre cei mai importanți cineaști ai secolului al XX-lea

DESCOPERĂ!

1. Imaginează-ți că ai descoperit la un anticariat o carte de astronomie care are pe prima pagină mențiunea „Upsala, 1763”. Descrie lucrarea în trei–cinci enunțuri, referindu-te la: formă, coperte, pagini, scris, ilustrații, cuprins, miros.
2. Textul este o conversație între două personaje a căror identitate este destul de vagă. De ce crezi că autorul a optat pentru astfel de „nume”?
3. Ești în postura autorului și afli că piesa ta a intrat în atenția unui teatru spre a fi pusă în scenă. Ce alte nume le-ai da personajelor tale?
4. a) Între Profesor și Necunoscută există o relație pe care tu o consideri: tensionată, de compasiune, de indiferență sau amicală? Justifică!
b) Selectează din text două sintagme care ți-au sugerat alegerea făcută.
5. Te numești Mihail Sebastian și trebuie să convingi doi actori să interpreteze rolul personajelor tale. Ce strategii aplici?
6. Gândește-te la doi actori contemporani care crezi că ar putea interpreta rolul Profesorului și al Necunoscutei. Ce îi recomandă?

AMINTEȘTE-ȚI!

Autorul și personajul sunt instanțe ale comunicării în textul dramatic. Autorul corespunde unei persoane reale, căreia îi aparține piesa de teatru, transmițând astfel idei, concepții, atitudini.

Personajul dramatic nu are corespondent în realitate, autorul dându-i „viață” în universul ficțiunii, conform propriei viziuni artistice. În teatru, personajul este interpretat de un actor care trebuie să-i transpună emoțiile, stările și sentimentele cu care a fost înzestrat de autor. Personajul de teatru se individualizează prin dinamism, trăiri puternice, gesturi și mimică, limbaj. Pentru ca rolul să aibă succes, între actor și personajul interpretat trebuie să existe o anumită compatibilitate.

APLICĂ!

1. Citește următorul text pentru a putea răspunde la întrebări:
„Actorul de teatru [...] este asemenea unui sculptor în zăpadă. În schimb, el este fericit de comunicarea cu publicul în momentul inspirației. [...] Fără actor, nu există teatru. Spre deosebire de actorul de film, în teatru, fiecare interpret trebuie să construiască interior întregul rol, sub conducerea regizorului. El trebuie să traseze un grafic al propriilor sentimente [...].”

(Andrei Tarkovski, *Sculptând în timp*)

- a) De ce actorul de teatru poate fi considerat un „sculptor în zăpadă”? Ce procedeu stilistic recunoști în această sintagmă?
 - b) Ce tip de raport crezi că se stabilește între actor și public?
 - c) Explică, folosind un dicționar sau cerând ajutorul profesorului, termenii din limbajul artei teatrale care sunt marcați în text.
2. Ce importanță crezi că are inspirația în cazul unui rol de teatru?
 3. Imaginează un „grafic al sentimentelor” pentru personajele lui Mihail Sebastian, având în vedere: intențiile, atitudinile, mișcărilor scenice.

DESCOPERĂ!

1. După cum ai observat, în text există numeroase indicații scenice sau regizorale. Menționează a cui intervenție o reprezintă notarea între paranteze a acestor elemente, cui i se adresează și în ce scop.

2. Exprimă-ți, în scris, un punct de vedere argumentat cu privire la aceste notații, alegând una sau mai multe variante: • orientează lectura cititorilor; • îngreunează în mod nejustificat parcurgerea textului; • ajută regizorul să transpună textul scris în spectacol; • indică stările, emoțiile și atitudinile personajelor; • descriu decorul scenic, fixează acțiunea în timp și spațiu.

3. Ilustrează, prin cel puțin două exemple din text, fiecare situație pentru care ai optat anterior. Ce ai observat?

4. Cele două personaje dramatice sunt statice sau dinamice? Transcrie din text câte trei sintagme prin care să-ți justifici alegerea.

AMINTEȘTE-ȚI!

În literatura dramatică, **indicațiile scenice** sau **regizorale** reprezintă un ansamblu de instrucțiuni oferite regizorilor, pentru o transpunere cât mai autentică a textului scris în spectacol. Aceste notații plasate între paranteze marchează singura **intervenție directă** a autorului, pentru: • indicarea personajului care intervine prin replică și a personajului căruia i se adresează acesta (dacă nu se află singur în scenă); • plasarea dialogului într-un anumit context (timp, spațiu); • realizarea decorului (recuzită, lumini, muzică) și a costumelor; • descrierea jocului scenic al actorilor; • fixarea elementelor de limbaj non-verbal și paraverbal.

Realizarea unui spectacol de teatru implică mai mulți specialiști:

• **regizorul** – impune o anumită viziune cu privire la interpretarea scenică a unui text dramatic (a unui scenariu), îndrumând jocul actorilor;

• **scenaristul** – stabilește textul unei piese sau al unui spectacol, însoțit de indicațiile tehnice și de regie;

• **scenograful** – execută decorurile și confecționează costumele;

• **coreograful** – creează dansul, mișcărilor scenice care trebuie să se armonizeze și le imprimă un anumit ritm;

• **recuzitorul** – este responsabil cu procurarea și păstrarea recuzitei unui teatru (decoruri, mobilă, costume);

• **tehnicianul (de lumini sau de sunet)** – se ocupă de luminile sau de efectele acustice ale reprezentării scenice.

APLICĂ!

Vizionați ecranizarea piesei *Steaua fără nume* sau spectacolul de teatru.

Distribuiți între voi rolurile (Miroiu, Mona, Domnișoara Cucu, Șeful gării etc.), alegeți un regizor, un scenarist, un scenograf, un tehnician.

Prezentați spectacolul în fața profesorilor, a părinților și a prietenilor voștri. Notează, într-o pagină de jurnal, ce dificultăți ați întâmpinat în punerea în scenă a acestei piese de teatru.

Scenă din piesa *Steaua fără nume* în regia lui Victor Ioan Frunză, care a avut premiera în 2016, la Centrul Cultural „Nicolae Bălcescu” din București

Află mai mult!

Indicațiile scenice, sumare, la originea teatrului, au devenit din ce în ce mai ample în arta modernă.

Reflectează!**Teatrul și arta spectacolului**

Marele dramaturg I.L. Caragiale se întreba dacă **teatrul** este literatură. Astăzi, se consideră, în general, că teatrul reprezintă o formă independentă de artă, ce pornește de la textul dramatic, dar care trece în **arta spectacolului** prin viziunea regizorală și jocul actorilor ce dau viață personajelor.

Într-un text de 75-100 de cuvinte, exprimă-ți o opinie argumentată cu privire la următorul aspect: spectacolul teatral poate fi considerat un mod de manifestare a artei?

De la lectura textului la lectura imaginii – textul multimodal: reclama

DESCOPERĂ!

1. Privește imaginea alăturată (mărită în manualul digital) și notează în caiet aspecte referitoare la:
 - a) decor; b) costumele personajelor; c) distribuția lumină/umbră.
2. Observă, la nivelul detaliilor, elemente care ți-ar putea indica:
 - a) statutul sau condiția personajelor care sunt expuse în imagine;
 - b) o particularitate a ambianței sau a mediului descris;
 - c) epoca sau perioada pe care ți le sugerează costumele actorilor.

AMINTEȘTE-ȚI!

Pentru a transmite un anumit mesaj, **textul multimodal** recurge la imagine și la alte aspecte grafice. Aceste elemente pot fi completate prin efecte de culoare, sunet sau lumini, cum se întâmplă în cazul unor reclame sau spoturi publicitare, menite să capteze atenția privitorului.

DESCOPERĂ!

Imaginea alăturată descrie o reprezentare a piesei *Steaua fără nume*. Timp de 30 de secunde, privește cu atenție amănunțele pentru a putea răspunde cerințelor următoare:

- a) Precizează toate componentele textului multimodal pe care le observi.
- b) Cui crezi că i se adresează (public-țintă, categorie de vârstă etc.)?
- c) Descrie elementul (grafic sau scriptural) care captează cel mai bine atenția privitorului, motivându-ți opțiunea în 30–50 de cuvinte.

Teatrul Municipal 'ARIEL' Râmnicu Vilcea

Rezervări la numerele de telefon
0350.427.500 sau 0741.287.911

Preț bilet 20 lei

distribuția
ANCA OLTEANU | IONUȚ MOCANU | CRISTIAN STANCA
CĂTĂLINA SIMĂ BETSCU | GABRIEL POPESCU | MĂDĂLINA FLOROAIȚA
ALIN PĂIUȘ | DAN CONSTANTIN | ALIN HOLCĂ
CAMELIA CONSTANTIN | JULIET ATTOH | GEORGIANA MARIN

Scenariu: MIHAIL SEBASTIAN
Regia: VILDE FURIA
Decor: IULIUȘ DINIȘ MITELIȘCU
Costumier: ANCA ȘORBAN
Muzică: OLIMPIA DEACONEȘU
Lumini: CAMERIN PRODIN
Căutare: CONSTANTIN CHERESȘINA
Regia tehnică: CRISTIAN BUNESCU și CLAUDIA NEACȘU

duminică, 28 iulie
Cinema GEO SAIZESCU, ora 18:00

de MIHAIL SEBASTIAN
regia și scenografia
VLAD POPESCU

REȚINE!

Reclama este o activitate desfășurată în scop comercial, prin care se urmărește captarea interesului publicului asupra unor produse și servicii (mărfuri, piața de carte, spectacole cultural-artistice etc.). Scopul oricărei reclame este de a influența alegerea consumatorului, de aceea se prezintă sunt **forme variate**: afiș, pancartă, banner, spații publicitare stradale, anunț în presa scrisă sau audio-vizuală. În cazul reclamei, lectura textului este completată de lectura imaginii. **Principiul** după care se construiește o reclamă poate fi redus la acronimul **AIDA** (Atenție, Interes, Dorință, Acțiune), ceea ce înseamnă forță de persuasiune.

Obiectivele unei reclame sunt:

- formarea unei atitudini față de produsul sau serviciul achiziționat;
- schimbarea/influențarea atitudinii față de un produs sau serviciu;
- declanșarea dorinței de acțiune (achiziția produsului sau a serviciului).

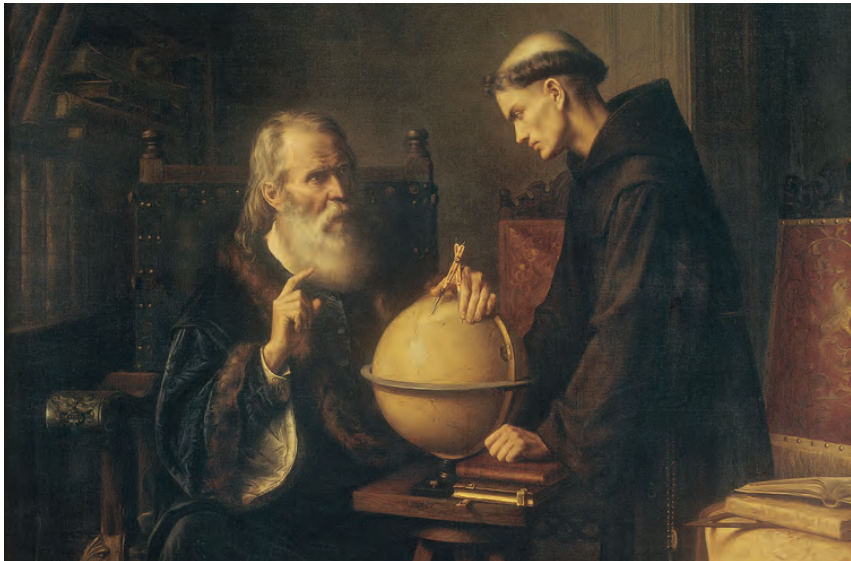
EXERSEAZĂ!

1. Identifică o strategie de întreținere a interesului privitorului pentru produsul pe care îl promovează reclama de mai sus, din dreapta (simbolistica imaginii, fontul cu care este scris textul, distribuția cromatică etc.).
2. Alege dintre obiectivele unei reclame, prezentate mai sus, pe cel care corespunde unui produs cultural cum este spectacolul de teatru.
3. Precizează aspectul din reclamă care ți-a atras cel mai mult atenția.

Strategii de comprehensiune: compararea a două texte sub aspectul conținutului și al structurii

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Numește trei mari descoperiri care au revoluționat lumea.
2. La un salon de invenții, au fost brevetate următoarele obiecte:
 - un rucsac zburător;
 - un cățel-robot;
 - un dispozitiv de teleportare.
 Alege unul dintre cele trei și descrie-l în aproximativ zece rânduri.
3. Privește imaginea și stabilește o posibilă temă de discuție a celor doi.

Félix Parra, *Galileo la Universitatea din Padova* (1873)

Viața lui Galilei (fragment)

de Bertolt Brecht

8

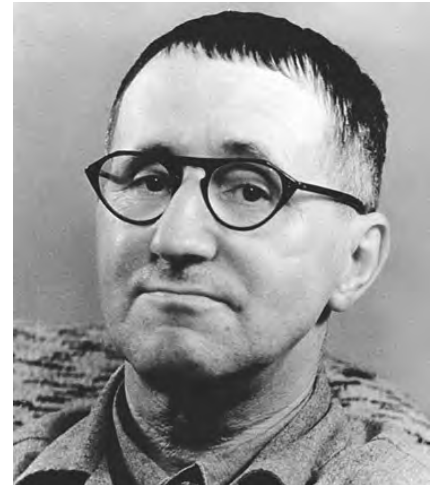
O convorbire

În palatul din Roma al ambasadorului Florenței, Galileo îl ascultă pe călugărul cel mărunțel care i-a șoptit spusele astronomului papal după întâlnirea de la Collegium Romanum.

GALILEI: Vrei să-ți arăt o **pendulă** sculptată de Cellini, pe care mi-a adus-o azi-dimineață vizitiul cardinalului Bellarmine? [...]

CĂLUGĂRUL CEL MĂRUNȚEL: Eu sunt preot, domnule Galilei.

GALILEI: Dar ești, totodată, și fizician și ai văzut că Venus trece prin diferite faze. Ia privește afară! (*Scoate mâna pe fereastră și-i arată ceva.*) [...] Află, domnule, că simțul meu **estetic** ar fi jignit, dacă, în imaginea mea despre lume, Venus n-ar avea faze. Noi nu putem inventa mașinării pentru a pompa apa fluviilor și a o ridica la mari înălțimi, dacă suntem opriți să studiem cea mai mare mașinărie a studierii corpurilor pe care o avem în fața ochilor, și anume aceea a corpurilor cerești. Suma unghiurilor unui triunghi nu poate fi schimbată după nevoile **Vaticanului**. Eu nu

Bertolt Brecht (1898–1956) a fost un dramaturg și poet german care a revoluționat arta teatrală a secolului al XX-lea. În piesele sale a abordat adesea o atitudine critică față de realitate. Cele mai cunoscute dintre acestea sunt: *Opera de trei parale* și *Viața lui Galilei*.

Vocabular

estetic – (adj.) care descrie sau privește ideea de frumos.

itinerar – (s.n.) linia, traseul sau ruta unei călătorii.

pendulă – (s.f.) ceas de perete a cărui mișcare este reglată de un pendul.

rațiune – (s.f.) facultatea umană de a cunoaște sau de a gândi; judecată, minte.

traietorie – (s.f.) drumul parcurs în spațiu de un corp în mișcare.

Vatican – cel mai mic stat al lumii, sediu al Bisericii Catolice și reședința papei.

Contextul operei

Prezentând viața marelui savant italian Galileo Galilei (1564–1642), piesa dezvoltă conflictul dintre descoperirea adevărului prin rațiune și slăbiciunile omului, care îl fac să cedeze și să nege evidența.

Io, Europa, Ganymede și Callisto, cele patru luni ale lui Jupiter denumite, în onoarea descoperitorului lor, „sateliții galileeni”

pot calcula **traectoria** corpurilor zburătoare, încât să explic și **itinerarul** vrăjitoarelor ce călăresc pe o coadă de mătură.

CĂLUGĂRUL CEL MĂRUNȚEL: Nu sunteți, oare, de părere că adevărul, atunci când este un adevăr, se impune și fără ajutorul nostru?

GALILEI: Nu, niciodată! Adevărul se impune numai în măsura în care îl impunem noi; victoria **rațiunii** nu poate fi decât victoria oamenilor înzestrați cu rațiune.

CĂLUGĂRUL CEL MĂRUNȚEL: Sunteți prea obosit!

GALILEI (*azvârlindu-i un teanc de manuscrise*): Ascultă, fiule, ești fizician ori ba? Aici am demonstrat că toate mărele sunt supuse unei mișcări de flux și reflux. Tu însă nu ai voie să citești așa ceva, auzi? Cum, ai și început să citești? Vasăzică ești cu adevărat un om de știință? (*Călugărul cel mărunțel s-a cufundat în manuscris.*) [...] E un adevărat viciu, care duce la pierzanie. Cât timp o să mai strig adevărul în căciulă – asta-i întrebarea!

CĂLUGĂRUL CEL MĂRUNȚEL (*arătând manuscrisul*): Fraza asta n-o înțeleg.

GALILEI: Ți-o explic eu, îți explic tot.

(Traducere din limba germană de Emma Beniuc)

DESCOPERĂ!

Lucrați în perechi! Telescopul spațial Hubble tocmai a reconfirmat existența celor patru sateliți ai lui Jupiter descoperiți de Galileo Galilei. Construiți un dialog de zece replici, în care unul dintre voi privește prin telescop, iar celălalt descrie ceea ce se vede prin lentila dispozitivului (imaginea din stânga).

AMINTEȘTE-ȚI!

Dialogul presupune o interacțiune verbală între personaje. Se definește ca o succesiune de replici rostite alternativ, unitare din punctul de vedere al semnificației. Punctuația specifică este marcată prin linia de dialog, care, în textul dramatic, nu mai precedă replicile.

În **textul scris**, dialogul transmite un mesaj, imită un context real de comunicare, caracterizează indirect personajul, prin actele de limbaj, redând o acțiune dinamică.

În **spectacol**, dialogul este mult mai variat, replicile căpătând nuanțe diferite în funcție de interpretarea fiecărui actor și de viziunea regizorală.

Portofoliu individual

Adaugă, în portofoliul personal, următoarele informații: date despre viața și opera lui Galileo Galilei (invenții, descoperiri și teorii științifice), relația savantului cu instituția Bisericii Catolice și cu papalitatea, contextul în care au fost rostite celebrele cuvinte *Eppur si muove!* („Și totuși se învârte!”) și prezentarea unui film care îl evocă.

EXERSEAZĂ!

1. Secvența reproduce o conversație între savantul Galileo Galilei și un călugăr, probabil un discipol al său. Alcătuieste enunțuri în care:

- să prezinți trei trăsături ale dialogului dramatic;
- să formulezi o idee cu privire la conflictul dintre personaje;
- să numești două roluri ale indicațiilor scenice (regizorale).

2. **Lucrați în perechi** pentru a compune și alte indicații scenice care să descrie decorul, timpul acțiunii și vestimentația personajelor. Precizați replicile înaintea cărora le-ați plasa.

DESCOPERĂ!

1. Ai observat că autorii prezentați în această unitate, unul aparținând literaturii române (Mihail Sebastian) și celălalt – literaturii universale (Bertolt Brecht), au fost contemporani. Precizează, prin raportare la semnificațiile lor, cel puțin două asemănări și două deosebiri între textele dramatice studiate, având în vedere integrarea următoarelor repere: • perioada sau contextul în care se desfășoară acțiunea fiecărei piese; • ideea pe care autorul o demonstrează sau mesajul transmis; • tipurile de personaje care apar (intelectualul pasionat de știință, fata visătoare, savantul, tânărul inițiat în tainele cunoașterii); • relația dintre personaje și temele lor de discuție.

2. a) La nivel formal, ambele fragmente respectă structura textului dramatic. Notează elementele specifice ale acestuia.

b) Schimbă caietul cu al unui coleg și confruntă particularitățile recunoscute.

3. Fragmentele reproduse mai jos reprezintă incipitul Actului II, respectiv al părții a 8-a, din cele două texte dramatice studiate.

Collegium Romanum, școală ridicată la Roma de Sfântul Ignățiu de Loyola, după planurile arhitectului Bartolomeo Ammannati, în 1551, la 11 ani după ce a fondat Ordinul Iezuiților (1540).

Steaua fără nume
(fragment)
de Mihail Sebastian

Actul II, Scena 3
Profesorul – Necunoscuta
Profesorul rămâne câteva clipe singur. Ascultă cu urechea ațintită spre stradă, ca să se convingă că cei doi au plecat într-adevăr. E jenat și buimăcit. Ușa din stânga se deschide binișor. Necunoscuta intră cu precauție. Aruncă o privire de jur-împrejurul camerei, pe urmă îl privește lung pe profesor, apropiindu-se de el.

Viața lui Galilei
(fragment)
de Bertolt Brecht

8
O convorbire
În palatul din Roma al ambasadorului Florenței, Galileo îl ascultă pe călugărul cel mărunțel care i-a șoptit spusele astronomului papal după întâlnirea de la Collegium Romanum.

a) Oferă o explicație pentru apariția numelor generice ale celor două personaje din *Steaua fără nume* și precizarea „O convorbire”, în cazul piesei *Viața lui Galilei*.

b) Notează o deosebire între cele două texte de mai sus, cu privire la modul de structurare a discursului dramatic.

c) Precizează o asemănare între conținutul celor două indicații scenice.

d) Numește două repere spațiale ce fixează cadrul acțiunii, în fiecare piesă.

4. Folosind numai informațiile oferite de indicațiile scenice de mai sus, realizează, în cel mult 50 de cuvinte, o schiță de portret a Profesorului și, respectiv, a lui Galileo, precizând statutul social, preocupările și interacțiunea cu alte personaje.

Află mai mult!

Matei Vișniec (n. 1956) este unul dintre cei mai apreciați scriitori contemporani. Debutează în 1980 cu volumul de versuri *La noapte va ninge*. Piese de teatru (*Ultimul Godot*,

Țara lui Gufy, *Trei nopți cu Madox* etc.) sunt reprezentate pe scenele teatrelor din țară și din străinătate, pentru activitatea sa dramatică fiind distins cu numeroase premii naționale și internaționale.

REȚINE!

Două sau mai multe texte se pot compara sub aspectul conținutului și al structurii. Interpretarea **conținutului** se poate face pe diferite niveluri de semnificație: lexical, morfosintactic, semantic sau stilistic.

La nivelul **structurii**, se observă atât aspecte comune, cât și particularități:

- **epicul** → structuri textuale specifice (narativă, descriptivă, dialogată);
- **liricul** → elemente de versificație (organizare strofică);
- **dramaticul** → segmentarea textului (acte, scene, replici).

APLICĂ!

a) Citește secvențele dramatice de mai jos pentru a identifica elementele comune și aspectele particulare.

„SAMUEL BECKETT (*Înmuiat*): Acu', în anii din urmă, obișnuiam să mă strecor după draperii... Pândeam din sală, după ușile întredeschise... O, am iubit o himeră... (*Cei doi se îmbrățișează*.)

GODOT (*Pe umărul lui Samuel Beckett*): Ce-o să facem d'acu? Totu' se scufundă... Trotuaru' se scufundă... Uite la tomberon: se scufundă-n trotuar... O să murim ca niște șobolani.

SAMUEL BECKETT: Nu murim noi.

GODOT (*Smiorcăindu-se*): N-o să pot trăi fără teatru... N-o s-o pot duce prea mult... În fiecare seară eram în sală, eram printre oameni, trăiam... sufeream ca un câine, dar trăiam... Trăiam peste tot, în fiecare cuvânt... [...] Cum de au putut închide totu'? Cum de au putut da oamenii afară? Ce mă fac eu acu?'"

(Matei Vișniec, *Ultimul Godot*, scenariu dramatic)

„MAHOMED (*către Radu*): Am avut o discuție cam neplăcută cu Pașa din Vidin. Despre poezie. Ca de obicei, mi-a denigrat ultima producție... Știi, am scris o odă.

PAȘA DIN VIDIN: E slabă. (*Lui Radu, ca și când Sultanul nu s-ar afla acolo*.) Mi-am pus mari speranțe – și parcă numai eu? [...]

RADU (*către Mahomed*): Sunt unii care ar vrea ca Sultanul să piardă această campanie... ca să aibă prilej de a medita mai mult.

PAȘA DIN VIDIN (*către Mahomed*): Cred că, dacă ați schimba ultimul vers...

MAHOMED (*interesat*): Serios? (*Brusc, enervat*.) Nu schimb o iotă! În momentul compunerii am fost inspirat. Atunci nu pot da greș."

(Marin Sorescu, *Răceala*, Actul I, Tabloul 3)

Află mai mult!

Marin Sorescu

(1936–1996) a făcut parte din generația anilor 1960, alături de N. Stănescu, A. Blandiana ș.a. Debutează cu volumul de versuri parodice *Singur printre poeți*, dar ciclul care îl consacra ca poet este *La Liliaci*. În calitate de dramaturg, se afirmă cu piesa *Iona*, inclusă, alături de *Matca* și *Paracliserul*, în trilogia dramatică *Setea muntelui de sare*. Mai publică romane (*Trei dinți din față*), culegeri de eseuri sau critică literară (*Ușor cu pianul pe scări*).

b) Stabilește, folosind un dicționar, sensul din text al cuvintelor: *himeră*, *iotă*, (*a*) *denigra* și (*a*) *medita*.

c) Formulează, într-un enunț de cel mult 30 de cuvinte, tema sau ideea centrală a fiecărui text citat.

d) Menționează o preocupare sau un interes comun tuturor celor cinci personaje dramatice.

e) Notează o particularitate a limbajului personajelor pentru fiecare dintre fragmente.

f) Transcrie din fiecare text o replică preferată, apoi comentează-o în 30–40 de cuvinte.

g) Precizează o asemănare și o deosebire între cele două secvențe dramatice la nivelul structurii.

h) Prezintă rolul indicațiilor scenice sau regizorale pentru ambele secvențe dramatice.

i) Realizează un inventar al indicațiilor scenice sau regizorale, pe care să-l illustrezi cu exemple corespunzătoare din text.

Articolul de opinie

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Precizează două contexte diferite în care ai întâlnit cuvântul *articol*, ca tip de text.
2. Notează în caiet cinci termeni sau sintagme pe care le poți asocia cu noțiunea de opinie.
3. Faci parte din colectivul de redacție al unei reviste și trebuie să scrii un articol despre receptarea unei opere literare. Alege un autor, un titlu sau un personaj preferat, motivându-ți opțiunea.
4. Parcurge, în lectura expresivă a profesorului tău sau a unui coleg, textul de mai jos, preluat de pe pagina unui site de popularizare a culturii. Pentru a înțelege cât mai bine scopul acestui articol: ● urmărește ideea centrală pe care vrea să o demonstreze autorul; ● observă particularități de stil și limbaj (expresivitate, sensurile cuvintelor în context) sau folosirea unor structuri textuale specifice.

Află mai mult!

Mihai Brezeanu (n. 1979) este absolvent al Colegiului Național de Informatică „Tudor Vianu” și al Universității Politehnice din București, obținând ulterior diploma de doctor în inginerie al Universității Cambridge. Și-a început cariera în domeniul cercetării științifice, fiind, în prezent, manager. În același timp, publică articole de opinie, cronici și recenzii de teatru și film pe LiterNet.ro și pe blogul său personal, unbtc.ro.

Fotoliul din cărți – *Steaua fără nume*

de Mihai Brezeanu

Cărți... Munți de cărți... Un pat sprijinit pe cărți... O viață clădită pe cărți... Viața profesorului Miroiu. Omul pe care l-am considerat, în anii cei mulți care au trecut de la prima întâlnire cu *Steaua fără nume*, personajul central al piesei lui Mihail Sebastian. Omul naiv, visător și ratat în care mă regăseam adesea. Omul care, într-un târg neștiut de provincie, imagina o lume negrăit de frumoasă a cărei perfecțiune depindea de o stea calculată cu precizie matematică, dar, vai!, imposibilă.

A fost nevoie de montarea lui Victor Ioan Frunză de la Centrul Cultural pentru UNESCO „Nicolae Bălcescu” (ori, poate, de maturizarea mea) pentru a înțelege că personajul principal e, în fapt, Mona, steaua ce se abate de la drumul ei pentru o singură noapte. Care drum?

De-o parte, Miroiu (Alexandru Pavel, frământat, febril, proaspăt), profesor de astronomie într-un liceu obscur, a cărui viață e confiscată de pasiunea căreia i se dedică fără rest. De cealaltă, Grig (George Costin, precis, **cinic**, rece, poate prea rece), bărbat de bani-gata în *high-life*-ul epocii, a cărui viață e confiscată de pasiunea pentru imaginea propriului ego. La mijloc, pendulând strivită între tentația visului și cea a luxului, Mona (Nicoleta Hâncu, strălucitoare, limpede, caldă), a cărei viață e confiscată de pasiunea pentru... Pentru...? Ce pasiune are Mona? Are vreo pasiune Mona?

Cine e, de fapt, Mona? De ce anume se lasă ea sedusă în noaptea aceea fără nume, în care imaginația neobișnuit de romantică a cuplului Victor Ioan Frunză–Adriana Grand o plasează undeva sus, mult deasupra lumii (și a scenei), într-un con fierbinte de lumină, alături de un bărbat și de cuvintele lui? Trăise Mona înainte de noaptea aceea? Urma ea să mai trăiască după noaptea aceea?

Fiecă a unei lumi a confortului lejer obținut, femeia aceasta neobișnuit de frumoasă și de singură a pus în practică în noaptea magic-**fatidică** tot ceea ce, de fapt, **prestase** dintotdeauna: fuga. [...] Abia însă în brațele lui Miroiu a început să-și înțeleagă *altfel*-ul și a pornit, în fine, spre sine. S-a îndrăgostit? Poate. S-a (re)născut? Cu siguranță!

Dimineața i l-a adus pe Grig și soluția imposibilei întoarceri. [...] Împinsă de propriile frici și de gura lumii (în prim-plan, domnișoara Cucu, o ex-Mona fără de Grig măcar), femeia cedează, abandonează și pleacă (?). Iar corabia **livrescă** a lui Miroiu (formidabilă scenografia **claustrofobă** a Adrianei Grand, ce permite ca unică soluție pentru evadare: verticala!) e, din nou, pradă singurătății.

Și totuși, pleacă, oare, cu adevărat Mona? Sau rochia albă, mânușile negre și zâmbetul ei se așază ușor pe fotoliul din cărți pe care clipele nopții care a fost l-au născut în camera cu vedere la stele?

Priviți cu atenție, voi, Mone! Zăriți fotoliul? Nu cumva sunteți voi, de fapt, acolo?

(Text preluat de pe site-ul LiterNet.ro)

Vocabular

cinic – (adj.) care manifestă o atitudine ce sfidează morala, normele de conviețuire socială și de bună-cuviință.

claustrofobie – (s.f.) teamă de spații închise.

fatidic – (adj.) ceea ce este hotărât de soartă sau de destin; profetic.

high-life – denumire dată înaltei societăți sau unui anumit stil de viață.

livresc – (adj.) care se bazează pe informația din cărți.

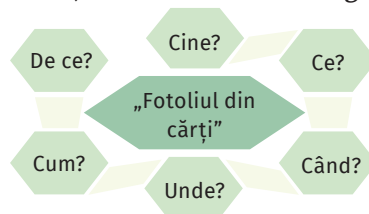
presta – (vb.) a desfășura o activitate sau a furniza un serviciu.

Află mai mult!

Educația media (*media literacy* în limba engleză) este abilitatea de a accesa, de a înțelege, de a crea și de a evalua, în mod critic, o informație sau un anumit conținut media, pentru a lua decizii în cunoștință de cauză.

DESCOPERĂ!

1. **Lucrați în perechi** pentru a rezolva următorul exercițiu de educație media! Formulați enunțuri scrise pentru a răspunde la așa-numitele „întrebări ale jurnalistului”, notate în casetele imaginii de mai jos:

2. Ilustrează, cu exemple din text, diferența dintre un fapt și o opinie.

AMINTEȘTE-ȚI!

Exprimarea opiniei presupune justificarea propriei viziuni, cu scopul de a convinge receptorul de valabilitatea punctului de vedere formulat.

DESCOPERĂ!

1. Observă modul de structurare a paragrafelor din articolul lui Mihai Brezeanu și felul în care sunt generate acestea, notând, ulterior, două idei principale și două idei secundare.

2. Comentează, în scris, în 50–60 de cuvinte, secvența inițială („Cărți... Munți de cărți... Un pat sprijinit pe cărți... O viață clădită pe cărți... Viața profesorului Miroiu.”) și cea finală („Priviți cu atenție, voi, Mone! Zăriți fotoliul? Nu cumva sunteți voi, de fapt, acolo?”). Ce relație crezi că se stabilește între acestea?

REȚINE!

Articolul de opinie se înscrie, alături de editorial, tabletă, analiză, recenzie, cronică, dosar, în categoria **textelor publicistice**, principala lor funcție fiind cea **informativă**. În egală măsură, acestea pun în circulație idei sau induc un curent de opinie, având un rol persuasiv. Asumat de către un autor, articolul de opinie recurge la **mărcile subiectivității**, exprimând un punct de vedere personal (utilizarea persoanei I, a cazului vocativ, a interjecțiilor și a figurilor de stil retorice, de tipul interogației sau al exclamației).

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie trei secvențe care să reprezinte structuri textuale diferite, precizând câte o trăsătură specifică.

2. Numește atitudinea pe care ți-a generat-o lectura textului, optând pentru una sau mai multe dintre următoarele: interes, admirație, empatie.

3. Ilustrează două modalități diferite de exprimare a opiniei în textul dat.

4. Autorul recurge la tipare textuale de structurare a ideilor, cum ar fi analogia și comparația. Exemplifică, prin câte o secvență, aceste strategii.

5. Redactează, în 200–250 de cuvinte, un articol de opinie, pornind de la mesajul unui film sau al unei piese de teatru preferate.

Strategii de concepere și comprehensiune a textului oral: compararea ideilor, a punctelor de vedere, a intențiilor de comunicare, a emoțiilor, a atitudinilor și a scopurilor comunicative

DESCOPERĂ!

1. Imaginează-ți următorul context: ești implicat, alături de alți colegi, în realizarea unui proiect de documentare, pe o temă la alegere (de exemplu, viața și opera unui om de știință, a unui artist sau compozitor). În acest sens, descrieți oral câte o strategie prin care:

- să vă comparați ideile sau punctele de vedere;
- să negociați forma și conținutul materialului;
- să urmăriți intențiile și scopurile, din perspectiva finalității;
- să vă atingeți obiectivele propuse.

2. Exprimă-ți oral un punct de vedere argumentat cu privire la metoda lucrului în echipă. Ce avantaje și/sau dezavantaje crezi că implică?

3. Pentru a răspunde ulterior la cerințele de mai jos, ascultă cu atenție, în varianta digitală a manualului, o secvență din emisiunea Televiziunii Române, *Garantat 100%*. În platou, alături de prezentatorul Cătălin Ștefănescu, se află doi intelectuali de marcă, profesorul Neagu Djuvara, istoric și academicianul Solomon Marcus, matematician.

4. În debutul emisiunii, realizatorul face următoarea remarcă: „A asculta și a învăța sunt două mari șanse de discernământ.” Justifică, în cel mult un minut, dacă între verbele *a asculta* și *a învăța* există vreo legătură.

5. Ce tip de comunicare se stabilește între cei trei participanți la dialog? Precizează, în acest sens, cui i se atribuie rolurile de emițător și receptor.

6. Descrie felul în care moderatorul își concepe emisiunea, prin raportare la discuțiile cu invitații. În răspunsul tău, poți folosi următoarele repere:

- ordinea vorbitorilor și a intervențiilor acestora (alternativ, succesiv, simultan);
- atitudini comunicative (respect, flexibilitate, asertivitate etc.).

Observă!

Dezbaterea este o formă de discuție aprofundată pe teme de interes general, cum ar fi educația, familia sau alte valori. Prin acest tip de discurs, publicul se familiarizează cu subiecte care acoperă domenii variate ale vieții sociale. Dezbaterile pot fi academice, culturale, politice, sportive etc.

Vocabular

boare – (s.f.) adiere plăcută.

discernământ – (s.n.) facultatea omului de a judeca și de a aprecia lucrurile la justa lor valoare.

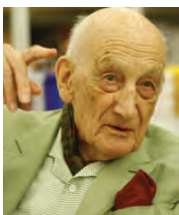
eronat – (adj.) incorect, greșit, inexact.

patalama – (s.f.) certificat care atestă studiile; diplomă.

suprima – (vb.) a face să dispară, a desființa, a înlătura, a elimina, a anula.

Află mai mult!

Neagu Djuvara (1916–2018) a fost un istoric, filosof și jurnalist român, cu o impresionantă carieră în diplomatie. Printre cele mai cunoscute titluri semnate de acesta

se numără: *Civilizații și tipare istorice*, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri* și *Amintiri din pribegie*.

Solomon Marcus (1925–2016) a fost matematician și membru al Academiei Române. Printre domeniile sale de interes s-au aflat analiza matematică, lingvistica computațională, filosofia și istoria științei.

DESCOPERĂ!

- La început, atât realizatorul emisiunii, cât și unul dintre invitați, Neagu Djuvara, recurg la anumite strategii de interacțiune verbală.
 - Recunoaște formulele specifice prin care se inițiază conversația.
 - Identifică un principiu de realizare a dialogului, alegând dintre următoarele variante: politețe, cooperare, alternanță la cuvânt.
- Intervenția profesorului Neagu Djuvara reprezintă un act de vorbire:
 - asertiv (conține o valoare de adevăr);
 - expresiv (redă o atitudine: bucurie, entuziasm, tristețe etc.);
 - declarativ (susține o declarație verbală, instituie o stare de fapt);
 - directiv (exprimă un ordin, o rugămintă, o poruncă, un îndemn);
 - promisiv (angajează o promisiune din partea vorbitorului).
- Alege dintre variantele de mai sus pe cea care permite, cel mai bine, negocierea punctelor de vedere, motivându-ți oral răspunsul.

REȚINE!

În cadrul diferitelor tipuri de discurs (dezbatere, expunere, argumentare, prezentare, intervenție etc.), se pot identifica anumite **strategii de concepere și comprehensiune a mesajului oral**: compararea ideilor, a punctelor de vedere, a intențiilor, a atitudinilor și a scopurilor comunicative.

Aceste interacțiuni demonstrează colaborarea dintre partenerii de dialog, prin anularea oricăror bariere de comunicare, având la bază **negocierea**.

Participanții dovedesc un comportament bazat pe flexibilitate și cooperare, fiind dispuși să accepte punctele de vedere ale interlocutorilor.

EXERSEAZĂ!

- Recunoaște, în fiecare dintre intervențiile interlocutorilor, cât mai multe atitudini comunicative, pe care să le illustrezi cu exemple.
- Consideri că moderatorul emisiunii sau invitații își exprimă emoțiile? Precizează o strategie de gestionare a acestora, în mod corespunzător.
- Identifică „problema generalizată” pe care o semnaleză Neagu Djuvara, exemplificând-o cu trei sinonime contextuale din replicile acestuia.
- Describe în ce constă „mentalitatea dominantă” la care face trimitere Solomon Marcus, în continuitatea opiniei antevorbitorului său.
- Lucrați în perechi!** Imaginați-vă că sunteți invitați în platoul emisiunii și că realizatorul Cătălin Ștefănescu vă adresează întrebarea: „Credeți că ne putem schimba?”
 - În timp ce unul dintre voi crede că schimbările, de orice natură, nu se pot impune decât la nivel colectiv, celălalt consideră că acestea stau în puterea fiecăruia dintre noi.
 - Comparați-vă ideile, negociind punctele de vedere comune și comunicați rezultatul profesorului vostru.

Află mai mult!

Victor Ioan Frunză

(n. 1959), regizor român („director de scenă”, cum îi place să se numească), profesor universitar doctor în științe teatrale și management cultural la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „Ion Luca Caragiale” (UNATC). Spectacolele sale au fost puse în scenă atât în țară, cât și în străinătate, fiind creatorul unor reprezentații în premieră: *Trupa pe butoaie* (spectacol cu texte de teatru medieval) și dipticul teatral *Îngeri în America* de Tony Kushner (*Sfârșitul lumii e aproape* și *Perestroika*). În realizarea spectacolelor, regizorul colaborează cu soția sa, scenografa Adriana Grand.

Vocabular

dilemă – (s.f.) tip de raționament cu două soluții posibile, ambele ducând la aceeași concluzie.

extravagant – (adj.) care iese din comun sau care șochează; excentric.

idilă – (s.f.) poezie lirică de dragoste; (aici) relație afectivă, sentimentală.

incontestabil – (adj.) care nu poate fi contestat sau pus la îndoială; de netăgăduit, indiscutabil, sigur.

interbelic – (adj.) manifestat între cele două războaie mondiale.

magistral – (adj.) care caracterizează sau definește activitatea unui maestru; (aici) perfect, desăvârșit.

DESCOPERĂ!

1. Citește, cu atenție, textul următor:

O stea care se oprește, pentru o clipă, din drumul ei...

Când afli că o piesă de teatru scrisă în perioada **interbelică** este pusă din nou sub lumina reflectoarelor asemenea unei chei pe portativ, nu poți decât să fii încântat. Într-o seară de ianuarie, începând cu ora 19.00, la Casa de Cultură „Nicolae Bălcescu” din București am putut asista la punerea în scenă a comediei romantice semnate de Mihail Sebastian, *Steaua fără nume*.

Fiind obișnuit cu interpretări variate, **extravagante** sau chiar ridicole, la început nu aveam mari speranțe, însă trebuie să recunosc că m-am înșelat. Este mai mult decât evident faptul că regizorul Victor Ioan Frunză are un merit **incontestabil** în reușita acestei interpretări originale. Spre deosebire de spectacolele anterioare care au umbrat farmecul piesei, regizorul a înțeles necesitatea unei pătrunderi în toate profunzimile și, înainte de a pune pe foaie scenariul, a rămas fidel textului pe care îl exploatează cu finețe. În acest fel am reușit să găsec „cheia” în care trebuie interpretată **idila** dintre Mona și Miroiu, ajungând să înțeleg **dilema** profesorului de matematică, grație unor roluri de excepție realizate cu pasiune de niște tineri interpreți.

Scenografia realizată de Adriana Grand a fost o altă delectare a serii. Decorurile, pe alocuri mai ambigue sau mai aglomerate, erau exact așa cum mi s-au configurat în minte atunci când am parcurs piesa: peronul unde coboară Mona, biroul învechit și dărăpănat al șefului de gară, locuința profesorului Miroiu sufocată de cărți.

În interpretarea **magistrală** a Nicoletei Hâncu, Mona rămâne egală cu ea însăși chiar și în acele secvențe de un lirism absolut (îmi vine în minte momentul în care pleacă încălțată cu pantofii lui Miroiu). Discuția dintre Mona și Domnișoara Cucu (jucată de Luminița Erga), prin naturalitatea limbajului, fără urmă de ezitare în replici, alături de imaginea definită a lui Grig (adus în afara paginilor de către Costin George) dau piesei o notă artistică desăvârșită.

Toate elementele se completează, formând o unitate rar întâlnită în viziunile regizorale contemporane care aleg să dramatizeze opere clasice. Actori talentați, un regizor inspirat, scenografie impecabilă și o atmosferă care te face să apreciezi farmecul unei opere dramatice care probabil nu a fost înțeleasă așa cum ar fi meritat. Metaforă a unui vis care se destramă, piesa păstrează nostalgia acelei „stele care s-a oprit, fie și pentru o clipă, din drumul ei”.

(Text de Vlad-Mihai Bogza,
elev la Colegiul Național „Sfântul Sava” din București)

2. Precizează în scris evenimentul cultural la care se face trimitere și contextul în care are loc.

3. Formulează enunțuri în care să se regăsească informații cu privire la regia, scenariul și actorii implicați în acest spectacol de teatru.

4. Notează elementele care dau o notă de originalitate dramatizării.

5. Identifică o trăsătură a limbajului personajelor și explică în ce constă aceasta. Amintește-ți unde ai mai întâlnit această particularitate stilistică.

REȚINE!

Cronica de spectacol este un text de dimensiuni relativ reduse, care consemnează un eveniment cultural, mai exact punerea în scenă a unei piese de teatru, fiind realizată sub forma unui articol publicat în presa scrisă (ziar, revistă) sau în mediul on-line. Autorul unei astfel de rubrici se numește **cronicar dramatic** sau **cronicar de teatru**.

Cronica de spectacol are următoarele funcții:

- atrage atenția asupra unei noutăți din viața culturală;
- informează publicul cu privire la un eveniment produs recent;
- semnaleză punerea în scenă a unui spectacol de teatru;
- exemplifică elementele semnificative ale spectacolului (arta actorilor, joc scenic, limbaj, viziune regizorală, public-țintă etc.).

Cel care analizează punerea în scenă a unui text dramatic și redactează o cronică de spectacol urmărește, prin evaluarea lui critică, să educe gustul publicului, prin emiterea unor judecăți de valoare.

Observațiile regăsite într-o cronică de spectacol sunt importante atât pentru receptor (public), cât și pentru regizor și actori, care pot opera ulterior modificările necesare îmbunătățirii actului artistic. Specie publicistică de opinie, cronica se caracterizează prin subiectivitate (alegerea temei, a timbrului specific, deplina libertate de expresie).

EXERSEAZĂ!

Pornind de la modelul de mai sus, redactează, în 150–200 de cuvinte, o cronică de spectacol pe care să o prezinți colegilor. Titlurile indicate sunt orientative, deci poți selecta și din repertoriul altor autori dramatici: • V.I. Popa, *Take, Ianke și Cadâr*, în regia lui Grigore Gonța, 2001; • Al. Kirițescu, *Gaițele*, în regia lui Alexandru Dabija, 2002.

Solicită ajutorul unui profesor pentru a o publica în revista școlii tale.

Scenă din spectacolul *Gaițele* (2002) de Al. Kirițescu, în regia lui Alexandru Dabija, cu Constantin Cojocaru, Dorina Lazăr și Ionel Mihăilescu în rolurile principale

Proiect

Lucrați în perechi!

„Dacă în teatrul antic masca surâsului sau masca plânsului se opuneau, sau dacă diferitele măști ale râsului și diferitele măști ale plânsului mergeau, din când în când, în paralel, masca pe care o purta atunci un singur actor s-a sfărâmat [...], încât aş putea spune că astăzi teatrul împrumută un mozaic de măști, actorul modern poartă o mască mozaicată, a râsului și a plânsului.” (Nichita Stănescu, *Mitul și masca în Cartea vorbită. Poeme rostite la radio (1964–1983)*).

Pornind de la semnificația pe care Nichita Stănescu o atribuie *măștii*, realizați un proiect de cercetare cu titlul *Simbolistica măștii în cultura națională și universală*. Puteți folosi ca sursă principală de documentare *Dicționarul de simboluri* semnat de Jean Chevalier și Alain Gheerbrant.

JOC

Imaginează-ți că ești regizor și îți revine sarcina de a forma o echipă cu care să pui în scenă una dintre cele două piese menționate la rubrica **Exersează!**. Alături de colegii tăi:

- stabilește distribuția rolurilor;
- selectează din piesă 20–25 de replici și ajută-i pe „actori” să le interpreteze;
- realizează cu această ocazie un colaj de fotografii și încarcă-le în mediul on-line.

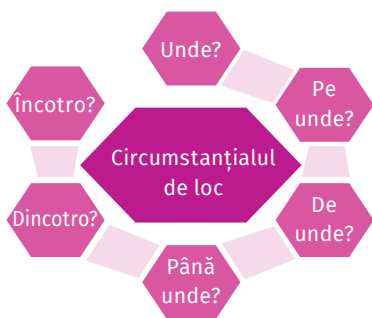

Circumstanțialul de loc (actualizare)

Observă!

Există unele verbe care cer, în mod obligatoriu, un circumstanțial de loc, denumit *complement circumstanțial de loc* (*Locuiesc departe de aici.*; *Soarele se îndreaptă spre apus.*). Fără adverbul *departe* sau substantivul *spre apus*, enunțurile ar fi lipsite de sens.

Observă!

Spre deosebire de complemente, **circumstanțialele** sunt funcții sintactice care se pot suprima, fără ca enunțul să își piardă sensul. Acestea se subordonează unor **regenți diferiți** (verb, adverb, interjecție sau adjectiv) și se diferențiază în funcție de sensul lor: **circumstanțial de loc**, de **timp**, de **mod**.

DESCOPERĂ!

1. Citește cu atenție fragmentul dat, apoi răspunde în scris la următoarele cerințe.

„Satul se-ntinde **la poalele celui din urmă** șir de dealuri și mai sus coasta e acoperită cu târși, **pe culmea dealurilor** se vede marginea pădurilor, iar într-un vârf ieșit **înspre câmpie**, se ridică zidurile părăsite ale Vilagășului, o cetate veche, de unde ochiul străbate toată câmpia.”

(Ioan Slavici, *Pădureanca*)

- Precizează cazul și funcția sintactică a cuvintelor evidențiate în text.
- Numește partea de vorbire prin care se realizează acestea.

2. Realizează o scurtă descriere de 40–50 de cuvinte, în care să incluzi cât mai multe circumstanțiale de loc. Prezintă ulterior textul tău în fața întregii clase și cere-le colegilor să le identifice.

AMINTEȘTE-ȚI!

Circumstanțialul de loc indică reperele spațiale ale situației de comunicare, arătând punctul de plecare (*A venit de la școală mai devreme.*), de sosire (*A ajuns acasă.*), direcția (*Vântul bate dinspre mare.*) sau distanța dintre două puncte (*De la București la Ploiești se merge pe autostradă.*).

Termenul regent al circumstanțialului de loc poate fi: ● **verb** (*Am ajuns la destinație.*); ● **interjecție predicativă** (*Hai încoace!*); ● **adjectiv** (*Brâncuși este celebru în străinătate.*). Se poate realiza prin **adverb** (*S-a așezat aproape de noi*) sau prin **grupuri formate din prepoziție și un substantiv, pronume sau numeral** (*Înainte spre cărarea din pădure.*; *S-a așezat în bancă lângă doi mai înalți decât el.*).

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie circumstanțialele de loc din exemplele de mai jos, precizând prin ce se realizează și ce regent are fiecare dintre acestea:

● „Întinsă leneșă pe canapea/ Domnița suferă în cartea mea.” (Tudor Arghezi, *Testament*) ● „Și țup odată! În cârca babei...” (Ion Luca Caragiale, *Calul dracului*) ● „Am zărit lumină pe pământ.” (Marin Sorescu, *Am zărit lumină*) ● *Rămânând aproape, aflu că totul se va schimba.* ● *Planta verde la vârf cu siguranță va înmuguri.*

2. Construiește enunțuri în care circumstanțialul de loc să aibă trei realizări morfologice diferite, precizându-le pentru fiecare situație.

3. Circumstanțialul de loc se realizează uneori și prin substantive fără prepoziție, în *dativul locativ, care intră în componența unor expresii (*a sta locului*). Dă și alte exemple de acest tip, în enunțuri.

4. Identifică circumstanțialele de loc din textul următor, analizându-le din punct de vedere sintactic și morfologic:

„Se aplecă și, într-o parte, pe sub conducte, descoperi ușurată o lumină pâlpâitoare. Felinarul se afla într-adevăr în locul unde țevile de apă coborând de la apartamente intraseră în pământ, așa că nu îi fu greu, lăsându-se ghidată de acestea, să refacă drumul spre ieșire.”

(Corin Braga, *Hidra*)

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de loc

DESCOPERĂ!

1. Transcrie secvențele următoare pentru a răspunde la cerințele de mai jos:

- Ploaia venea de unde bătea cu putere vântul năprasnic.
- A plecat mâncând pământul încotro a văzut cu ochii.
- Ne-am îndreptat spre cine ne-a chemat mai întâi.
- Voi ați fost în excursie pe unde v-a îndrumat ghidul.

a) subliniază cu o linie predicatelor, încercuind conectorii identificați;
b) delimitează propozițiile, specificând felul acestora (PP, propoziție principală, sau PS, propoziție secundară).

2. Transformă propozițiile subordonate în părțile de propoziție corespunzătoare:

- a) Te-am văzut alergând spre cine te chema.
- b) Ne-am așezat dincoace de cine ne-ai spus.
- c) Am lăsat cartea acolo unde mi-ai indicat.
- d) Prietenul s-a întors de pe unde a călătorit.

REȚINE!

Propoziția subordonată circumstanțială de loc reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a circumstanțialului de loc.

Termenul regent al unei circumstanțiale de loc poate fi:

- verb (*Tu mergi*^{1/} / *unde ai fost sfătuit de părinții tăi.*^{2/});
- locuțiune verbală (*Se dădea de-a dura*^{1/} / *pe unde era iarba deasă.*^{2/});
- adverb (*S-a întors acolo*^{1/} / *unde se bucurase de priveliște.*^{2/});
- locuțiune adverbială (*Peste tot*^{1a} / *unde priveai*^{2/} / *te încânta peisajul.*^{1b/});
- adjectiv participial (*Cărțile depozitate*^{1a} / *unde era biblioteca*^{2/} / *s-au pierdut.*^{1b/});
- interjecție (*Hai*^{1/} / *unde suntem chemați.*^{2/}).

Observă!

Propoziția circumstanțială de loc indică locul unde se petrece acțiunea exprimată de un verb din regentă.

APLICĂ!

1. Analizează din punct de vedere sintactic următoarele fraze, identificând propozițiile circumstanțiale de loc și precizând pentru fiecare dintre acestea termenul regent:

a) „Și pe unde trecea, lumea din toate părțile îl înghesuia, pentru că piatra cea mare din capul cerbului strălucea, de se părea că Harap-Alb soarele cu el îl ducea.”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

b) „De altfel, pe aici, oriîncotro te întorci, numai moșii boierești vezi.”

(Liviu Rebreanu, *Răscoala*)

c) „Pretutindeni, unde dânsa, fugind ușorică, tăia văzduhul cu aripile ei, [...] dușmana, cruda gaiță, o urmărea cu chiote mari prin aer.”

(Alexandru Odobescu, *Pseudo-Kynegetikos*)

d) „Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.”

(Mihai Eminescu, *Luceafărul*)

e) „Pe dealuri, unde te-ntorci,
Cu ciocuri înfipite-n ogor sănătos
sunt pluguri, pluguri, nenumărate pluguri.”

(Lucian Blaga, *Pluguri*)

DESCOPERĂ!

- a) Transcrie secvențele următoare pentru a răspunde la cerințele de mai jos.
- *Cățelul fugea spre care îl știa de stăpân.*
 - *Ignorând asistența, actorul stă înaintea oricui dorește.*
 - *Am fost unde m-ai trimis și ultima dată.*
 - *Corabia se îndrepta oriunde valurile erau mai potolite.*
 - *Iese degrabă din orice anturaj care nu îi convine.*
 - *Orientează-te spre ce direcție îți arată sistemul GPS al mașinii.*
- b) Delimitează propozițiile, subliniind cu o linie predicatelor.
- c) Încercuiește conectorii (elementele de relație) prin care sunt introduse în frază propozițiile circumstanțiale de loc, precizând felul lor.

REȚINE!

Propoziția circumstanțială de loc poate fi introdusă prin diverși conectori (elemente de relație):

- ***adverbe de loc relative** (*unde, dincotro, încotro*) precedate uneori de prepoziții (*Se uită înapoi ^{1/} unde-și lăsase ultima dată cele necesare. ^{2/}*);
- ***adverbe nehotărâte** cu valoare relativă (*oriunde, oriîncotro*) precedate uneori de prepoziții (*Plec în vacanță ^{1/} oriunde am acces fără pașaport. ^{2/}*);
- **pronume relative** (*care, cine, ce*) precedate de prepoziții (*Ne-am îndreptat imediat ^{1/} spre cine avea nevoie mai mare de noi. ^{2/}*);
- **pronume nehotărâte** cu valoare relativă (*orice, oricare, oricine*) precedate de prepoziții (*Pisica se ascundea de tunete și fulgere ^{1/} sub orice găsea mai repede. ^{2/}*);
- **adjective pronominale relative** precedate de prepoziții (*Poți călători ^{1/} pe ce rută aeriană, maritimă sau feroviară dorești. ^{2/}*);
- **adjective pronominale nehotărâte** cu valoare relativă (*oricare, orice*) precedate de prepoziții (*Mergea ^{1/} în orice direcție dorea. ^{2/}*).

EXERSEAZĂ!

1. Realizează analiza sintactică a enunțurilor, precizând termenul regent și conectorul care introduce în frază circumstanțiala de loc:

- a) „În lungul lui, pe unde ar fi urmat să vină cântecul, vine Oltul.”

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

- b) „... și de-acum înainte sunt gata să te întovărășesc oriunde mi-i porunci, stăpâne.”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

- c) „Îi greu de tot, domnișorul, încotro te îndrepti.” (Calistrat Hogaș)

2. Desparte în propoziții frazele următoare, indică circumstanțiala de loc și subliniază cu o linie corelativul din regentă:

- a) „Unde prindea omul, acolo îl ocăra.” (Ioan Slavici, *Popa Tanda*)

- b) *De unde a venit, de acolo îi sunt și amintirile.*

- c) „Unde crește mușchiul, acolo sunt și ciupercile.” (Calistrat Hogaș)

- d) *Pe unde vei trece, pe acolo vei cunoaște alți oameni.*

Observă!

Propoziția circumstanțială de loc poate avea **corelative** adverbiale în propoziția regentă:

„Unde nu gândești ^{1/}, **acolo** îl găsești^{2/}.” (folclor)

P1 – circumstanțială de loc

P2 – propoziție principală

DESCOPERĂ!

Compară următoarele enunțuri, referindu-te atât la poziția subordonatei în raport cu regenta, cât și la normele de punctuație:

- a) „Unde va cădea săgeata, acolo să ne luptăm.”
(Petre Ispirescu, *Greuceanu*)
- b) „Ai să te poți duce unde n-au putut merge frații tăi.”
(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)
- c) „Unde a căzut săgeata vătafului de copii, au făcut poarta.”
(Ion Neculce, *O samă de cuvinte*)
- d) „A înnoptat la ce casă l-a primit mai bine.” (Gala Galaction)

REȚINE!

Circumstanțiala de loc se caracterizează printr-o topică liberă. De regulă, apare după propoziția regentă și în cazul acesta nu se desparte prin virgulă (*Am plecat ¹ / unde puteam învăța. ² /*). În cazul în care este antepusă, se delimitează prin virgulă de regenta ei (*Unde nu e chibzu-înță, ¹ / este risipă. ² /*). Poate fi intercalată, de asemenea, și în propoziția regentă (*Am urcat și eu destul, ¹ / dar ^{2a} / până unde a urcat el ³ / n-am putut ajunge. ^{2b} /*).

APLICĂ!

1. Construiește trei fraze în care să existe circumstanțiale de loc, introduse prin *adverbele relative *unde, de unde, încotro* și alte trei fraze în care să se regăsească o atributivă, o completivă directă, respectiv indirectă, introduse prin aceiași conectori. Specifică felul subordonatelor.

2. Realizează analiza sintactică a frazelor următoare, după modelul:

„Ce cauți ¹ / unde bate luna / Pe-un alb izvor tremurător. ² /”

(Mihai Eminescu, *Diana*)

P1 – propoziție principală, regentă pentru **P2**

P2 – circumstanțială de loc, subordonată verbului *cauți*, introdusă prin *adverbul relativ *unde*.

a) „Acum degrabă să-mi aduci pe fata Împăratului Roș de unde știi.”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

b) „Alergasem degrabă la locul de unde venise zgomotul. Calul de pe care căzuse inginerul [...] apucase vesel drumul casei, lăsând călătorului libera facultate sau de a rămâne unde căzuse sau de a-și urma calea cu orice alt mijloc de locomoție.”

(Alexandru Odobescu)

c) „Grăbind spre han, Vitoria simțea cum o umplu gânduri și hotărâri nebiruite. Toate îi veneau, fără îndoială, de la locul unde îngenunchease și ceruse cu durere izbăvire.”

(Mihail Sadoveanu, *Baltagul*)

d) *Se îndrepta spre ce părea o așezare omenească, gândindu-se că acolo ar fi putut să îi găsească pe prietenii săi de care se rătăcise când s-a lăsat întunericul.*

3. Arătați ce tipuri de subordonate introduc *adverbele relative *unde* și *încotro*, în casetele alăturate:

Observă!

În funcție de topică și de tendința vorbitorului de a enfatiza (de a scoate în evidență o idee), circumstanțiala de loc se desparte sau nu, prin virgulă, de regentă.

UNDE:

- Mă gândesc unde am greșit față de prietenii mei.
- Colegii mei de clasă știau unde vom pleca în tabără.
- Știu locul unde am depozitat rezervele de apă necesare traseului.
- Merg și eu unde m-au sfătuit toți ceilalți la încheierea anului școlar.

ÎNCOTRO:

- Am aflat încotro pleacă la începutul vacanței viitoare.
- Pe o ceață densă precum cea de afară, nu și-a dat seama încotro merge.
- Mă duc și eu încotro au plecat salvamoniștii coborâți înaintea mea.

Circumstanțialul de timp

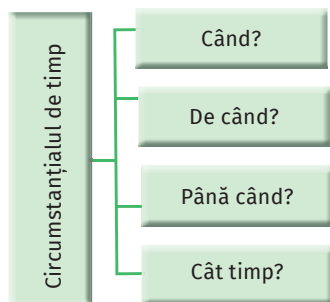
DESCOPERĂ!

1. Precizează valoarea morfosintactică a cuvintelor marcate în text:
 „... dacă și **acuma** va glumi, [...] dacă deci nici **de astă dată** Moromete nu va sta cinstit de vorbă, **niciodată** nu-i va mai da bună ziua, așa cum se întâmplase **până acum** și **niciodată** n-o să-i mai treacă cu vederea glu-mele [...] care **totdeauna** l-au zgândărit.” (Marin Preda, *Moromeții*)

2. Imaginează-ți că trebuie să prezinți informațiile meteo în cadrul unui buletin de știri. Realizează în acest scop un text de 40–50 de cuvinte în care să folosești minimum patru circumstanțiale de timp. Subliniază-le!

Observă

REȚINE!

Circumstanțialul de timp fixează coordonatele temporale ale situației de comunicare, indicând momentul, epoca, durata, limita, frecvența acțiunii (*Acum se înnoarează. Când crezi că va ieși soarele?*). Are ca realizări tipice **adverbele de timp** *atunci, când, acum*.

Situația în care circumstanțialul de timp este cerut obligatoriu de un verb constituie o excepție și se numește **complement circumstanțial de timp* (*În mileniul al III-lea î.H. se scria pe tăblițe de lut ars, iar „Epopoea lui Ghilgameș” datează de atunci.*).

EXERSEAZĂ!

1. Identifică circumstanțialele de timp din cele trei exemple de mai jos, precizând prin ce se realizează și ce regent are fiecare dintre acestea:

• „Și de acolo drumeața pornind chiar în acea zi, a mers iarăși un an de zile prin niște pustietăți și mai grozave.” (Ion Creangă, *Povestea porcului*) • „De la venirea mea cu a doua domnie și până astăzi,

am arătat asprime către mulți.” (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*) • „Doar n-am a trăi cât lumea.” (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

2. Analizează morfosintactic termenul marcat în versurile eminesciene: „Sură-i **sara** cea de toamnă...” (*Călin (file din poveste)*); „**Sara** pe deal buciumul sună cu jale.” (*Sara pe deal*).

APLICĂ!

1. Construiește enunțuri în care circumstanțialul de timp să fie realizat diferit prin părțile de vorbire care apar în imaginea alăturată.

2. Stabilește dacă structurile subliniate sunt circumstanțiale de timp sau de loc:

a) „Pe drum îl mai apucă ploaia, i se mai îmbolnăvește calul.”

(Alexandru Vlahuță)

b) „Știi tu, mândră, ce ți-am spus/ La cules de cucuruz.” (folclor)

AMINTEȘTE-ȚI!

Circumstanțialul de timp se subordonează unui **verb** (*Odată fusese o cetate.*) și, mai rar, unei **interjecții predicative** (*Hai diseară în parc!*) sau unui **adjectiv participial** (*Binele făcut cândva se întoarce înzecit.*). Din punct de vedere sintactic, este un component facultativ al enunțului (*Verile pe-treceam întreaga vacanță la Sarmizegetusa Regia.*).

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de timp

DESCOPERĂ!

- Transcrie secvențele date pentru a răspunde la cerințele de mai jos:
 - *Am fost la teatru când m-ai anunțat că se deschide stagiunea.*
 - *A plecat de îndată ce a primit vestea din partea părinților săi.*
 - *L-am întâlnit pe stradă tocmai când mă așteptam mai puțin.*
 - *A rămas pe plajă de cum a văzut razele soarelui ieșind din mare.*
 - Subliniază cu o linie predicatele, încercuind conectorii identificați.
 - Delimitează propozițiile, specificând felul acestora (PP – propoziție principală sau PS – propoziție secundară).
- Transformă propozițiile subordonate de mai jos în părțile de propoziție corespunzătoare:
 - A luat-o la sănătoasa când a văzut ursul, pentru a scăpa teafăr.*
 - Alege-ți acum, cât ești tânăr, o profesie de viitor.*
 - Oricând ai nevoie de ajutor, caută-mă fără nicio ezitare.*
 - Îl cunosc foarte bine de pe când era în școala primară.*

Observă!

Propoziția circumstanțială de timp (temporală) indică timpul (momentul) în care se petrece acțiunea exprimată de verbul din regentă.

Temporală poate stabili cu verbul regent trei tipuri de **raporturi**:

- de anterioritate** (*După ce a intrat în liceu,^{1/} a făcut sport de performanță.^{2/}*);
- de simultaneitate** (*În timp ce colegii lui citeau,^{1/} el pictează.^{2/}*);
- de posterioritate** (*Până să plece în vacanță,^{1/} a terminat de citit cartea.^{2/}*)

REȚINE!

Propoziția subordonată circumstanțială de timp reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a circumstanțialului de timp.

Termenul regent care își subordonează în frază o circumstanțială de timp poate fi:

- **verb** (*L-am văzut în aeroport^{1/} după ce avionul decolase de o oră.^{2/}*);
- **locuțiune verbală** (*Ai dat bir cu fugiții^{1/} când ai finalizat lucrările.^{2/}*);
- **interjecție predicativă** (*Trosc! o creangă uscată^{1/} când nu era atent.^{2/}*);
- **adverb** (*Atunci^{1a/} când l-a observat^{2/} a realizat eroarea comisă.^{1b/}*);
- **adjectiv participial** (*E un premiu dorit^{1/} de când antrenează echipa națională.^{2/}*).

APLICĂ!

Analizează din punct de vedere sintactic următoarele fraze și identifică propozițiile circumstanțiale de timp, precizând pentru fiecare dintre acestea termenul regent:

- „Când cu gene ostenite sara suflu-n lumânare/ Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare.” (Mihai Eminescu, *Scrisoarea I*)
- „Îndată ce soarele scăpăta de pe culme, luna, alungată de pe tărâmul celălalt, ieși în răsărit, la marginea dumbrăvii.” (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)
- „Apusul pune zăbranic de ploaie cernit și numai câteva ceasuri au mai rămas până ce fulgerul își va zvârli săbiile țândări, din negura tării-lor, în râpile trăsnite.” (Tudor Arghezi)
- „Eu n-am fost de față, dar știu. Mi-a spus Lipan cât am stat cu dansul în râpă.” (Mihail Sadoveanu, *Baltagul*)
- „În vreme ce trăsura alerga pe cuburile de granit, Grigore Iuga [...] privea furnicarul de oameni.” (Liviu Rebreanu, *Răscoala*)

JOC

a) Urmărește harta de mai jos, pe care o poți mări în manualul digital.

b) Realizează descrierea traseului până la comoră, integrând cel puțin o circumstanțială de timp și o circumstanțială de loc în textul tău.

c) Subliniază cu o linie subordonatele cerute.

DESCOPERĂ!

Transcrie în caiet următoarele enunțuri:

- A sunat la ușă când tocmai ieșeam din încăperea alăturată.
- Cel mai bun prieten mă cunoaște de când copilăream împreună.
- A privit îndelung până când primii fulgi de zăpadă s-au așternut.
- Se lăsa întunericul pe măsură ce înainta spre locul de întâlnire.
- S-au cunoscut mai înainte ca părinții lui să se mute în cartier.
- Pierde vremea cu tot felul de nimicuri cât este ziua de lungă.

- a) Delimitează propozițiile, subliniind cu o linie predicatelor.
- b) Încercuiește conectorii (elementele de relație) prin care sunt introduse propozițiile circumstanțiale de timp, precizând felul lor.

REȚINE!

Propoziția circumstanțială de timp poate fi introdusă prin diferiți conectori (elemente de relație):

- ***adverbul relativ când** (precedat uneori de prepoziție) sau **adverbul nehotărât** cu valoare relativă *oricând* (*Se întoarce¹/ când consideră²/ Îl știu¹/ de când era de-o șchioapă²/ Va răspunde¹/ oricând va ști²/*);
- **pronume relativ**, precedat de prepoziție (*Își va susține discursul¹/ după cine a luat cuvântul acum²/ Va primi salariul¹/ după ce va munci²/*);
- **conjunții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare** – *cum, de cum, până* (urmat obligatoriu de verb la indicativ sau conjunctiv), *de îndată ce, până când (să), imediat ce, îndată ce, câtă vreme, (ori) de câte ori, pe măsură ce, în vreme ce, câtă vreme, înainte ca să* etc. (*A luat drumul întoarcerii către locurile cunoscute¹/ de cum se înserase²/ S-a făcut nevăzut¹/ până să observe²/ că-i lipsește toată agoniseala de-o viață³/ Imediat ce a împlinit optsprezece ani,¹/ a putut lua decizii bune pe cont propriu²/ Nu a știut nimic de el¹/ câtă vreme a străbătut mările și oceanele lumii²/ Ori de câte ori îl amenința,¹/ îl îndepărta și mai mult de sine²/*).

Observă!

Unele propoziții temporale pot avea în regentă elemente corelative:

- Când nu te gândești,¹ **atunci** te trezești cu el.²/
- Cum îl vede,¹ **cum** pleacă.²/
- Când mă va striga,¹ **atunci** îi voi răspunde.²/

EXERSEAZĂ!

1. Realizează analiza sintactică a enunțurilor, precizând termenul regent și conectorul care introduce în frază circumstanțiala de timp:

a) „Doar izvoarele suspină

Pe când codrul negru tace.”

(Mihai Eminescu, *Somnoroase păsărele*)

b) „Și cum ospăta el, buf! cade fără sine în groapă.”

(Ion Creangă, *Capra cu trei iezi*)

c) „Brațele i se legănară tot mai încet, tot mai domol, până când somnul le statornici.”

(Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)

d) „Când coboară întunericul, lumini se aprind la ferestre.”

(Mihail Sadoveanu)

2. Desparte în propoziții frazele următoare din *Povestea lui Stan-Pățitul*, de Ion Creangă, indicând circumstanțiala de timp și subliniind cu o linie corelativul din regentă:

a) „... cum ajunge acolo, Ipate se și prinde în joc.”

b) „Cum ne-a văzut, pe loc ne-a sărit înainte.”

c) „... cum ajunge la fântână, cum începe a bea la-com la apă.”

d) „... cum mă scol, îndată mă trimite mama cu demâncare în țarină.”

DESCOPERĂ!

Compară următoarele enunțuri, referindu-te atât la poziția subordonatei în raport cu regenta, cât și la normele de punctuație:

- Ploaia începe în munți cel mai adesea când nici nu te aștepți.
- Călătorii, după ce s-au odihnit, au pornit-o din nou la drum.
- De când se știe pe pământ își poartă singur de grijă.
- Și merse el ce merse, până ce i se rupseseră și pantofii aceștia.

REȚINE!

Circumstanțiala de timp se caracterizează printr-o **topică liberă**. Când stă înaintea regentei, se desparte prin virgulă doar când se insistă asupra ei (*Când este sărbătoare*, ^{2/} *mă îmbrac în port popular*. ^{1/}). Temporală care exprimă un raport de posterioritate se află mai frecvent așezată după regentă (*M-a amăgit* ^{1/} *până ce și-a atins scopul*. ^{2/}), în timp de temporală de anterioritate apare mai frecvent înaintea regentei (*După ce și-a văzut interesul*, ^{1/} *nu m-a mai cunoscut*. ^{2/}). Circumstanțiala de timp poate fi intercalată și în structura regentei (*Expertiza*, ^{1a/} *imediat ce a fost finalizată*, ^{2/} *a fost contestată*. ^{1b/}).

Observă!

Atât în postpunere, cât și în antepunere, circumstanțiala de timp poate fi separată sau nu prin virgulă de regenta ei, în funcție de legătura dintre cele două propoziții.

APLICĂ!

1. Construiește trei fraze în care să existe propoziții circumstanțiale de timp care să exprime un raport de anterioritate, posterioritate, simultaneitate. Explică modul în care ai gândit.

2. Realizează analiza sintactică a frazelor următoare:

Model: „Tot neamul Basarabilor, ^{1a/} *până să nu prindă de veste*, ^{2/} *trecuse Dunărea*. ^{1b/}”

(Alexandru Odobescu, *Doamna Chiajna*)

P1 – propoziție principală, regentă pentru **P2**

P2 – circumstanțială de timp, subordonată locuțiunii verbale *a prinde de veste* (sinonimă cu verbul *a afla*), introdusă prin locuțiunea conjuncțională *până să*.

a) „Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,/ Cum veniră, se făcură toți o apă ș-un pământ.”
(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) „Când renunță să-l mai caute și ridică privirea, cobor din nou sacul pe oblon, îmbiind-o să-l ia, când e gata să-l apuce, îl ridic din nou.”
(Mircea Nedelciu, *Călătorie în jurul satului natal*)

c) „M-am gândit pe urmă până dimineată că singurul lucru uman la Nero a fost sfârșitul; faptul că n-a avut curajul să înghită otrava pe care și-o procurase; că s-a răzgândit după ce se gândise să se arunce în Tibru; că a ezitat să-și înfigă pumnalul în piept după ce i-a încercat vârful; abia când a auzit copitele cailor la poartă și-a deschis cu mâna tremurătoare carotida suspinând...”
(Octavian Paler, *Apărarea lui Galilei*)

3. Arată ce tipuri de subordonate introduc elementele de relație *cât* și *adverbul relativ *când*, în exemplele:

cât

- Nu știu **cât** mai este ceasul.
- Nu m-am hotărât **cât** să cer pentru produsul pus la vânzare.
- Timpul **cât** am stat în vacanță a fost perfect pentru drumeții montane.
- **Cât** ne ținem de treabă, vom atinge performanțele dorite.

când

- Nu știu **când** va ajunge după întârzierea de mai bine de o jumătate de oră.
- Se gândea de **când** îl cunoaște atât de bine.
- Iarna **când** ne-am întâlnit pe pârtie a fost extrem de geroasă.

Circumstanțialul de mod (actualizare)

DESCOPERĂ!

1. Citește cu atenție fragmentul dat, apoi răspunde în scris la cerințele de mai jos:

„Acarul merse la fântână și slobozi găleata care coborî **cu huiet**. Învârți roata și scoase găleata afară. Se aplecă să bea, dar rămase așa **povârnit** ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva și privi **peste umăr** cu o expresie de veselie pe chip. [...] Domnul Fotiade gemu **încetișor** și se răsuci spre fântână. [...] Acesta bău **încet**, **cu opinteli**, și răsufli **adânc**.”

(Ioan Groșan, *Trenul de noapte*)

a) Precizează cazul și funcția sintactică a cuvintelor marcate în text.

b) Numește partea de vorbire prin care se realizează acestea.

2. Imaginează-ți că tocmai ai inventat un obiect trăsnit! Prezintă în scris, în 40–50 de cuvinte, instrucțiunile de folosire a acestuia, în care să folosești minimum patru circumstanțiale de mod. Cere-le ulterior colegilor să le identifice.

AMINTEȘTE-ȚI!

Circumstanțialul de mod arată modul sau în ce măsură se desfășoară o acțiune ori se prezintă o stare, o însușire etc. Circumstanțialul de mod se poate realiza prin:

- **adverbele de mod** *cum* (*Cum ai gândit rezolvarea?*) și *așa* (*A procedat așa.*) care sunt realizările tipice și alte **adverbe de mod** (*corect, eronat, omenește, astfel, altfel, oricum*);
- **substantive** precedate de prepoziții (*cu atenție, în liniște, fără emoții*);
- **locuțiuni adverbiale** (*cu de-a sila, în zadar, fără doar și poate*);
- **forme verbale nepersonale** (*Vine pe stradă fluierând.*; *A intrat fără a saluta.*);
- **interjecții onomatopice** (*Călca trosc-trosc! pe crengi.*).

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie, în caiet, circumstanțialele de mod din textul de mai jos, precizând prin ce se realizează și ce regent are fiecare dintre acestea:

„Ei bine, am rămas uluit, cu gura căscată, în timp ce îmi tremura ceașca în mână de emoție. [...] Apoi, fără grabă, cu mișcări lente și sigure, ca un medic care știe ce face, umplu seringă cu conținutul unei fiole, își

dezgoli brațul și înfipse adânc acul. [...] Am tăcut înfi-orat, fără curajul de a-i face morală, îl înțeleg și îi dau dreptate.”

(Max Blecher, *Inimi cicatrizate*)

2. Construiește enunțuri în care circumstanțialul de mod să aibă trei realizări morfologice diferite, precizându-le pentru fiecare situație.

AMINTEȘTE-ȚI!

Termenul regent al **circumstanțialului de mod** poate fi: • **verb** (*A știut clar despre ce era vorba.*); • **interjecție predicativă** (*Hai repede înapoi acasă!*); • **adjectiv propriu-zis** (*Experimentul se realizează într-un mediu perfect etanș.*) sau **participial** (*A dat un răspuns bine gândit.*); • **adverb** (*Rezultatul a fost demonstrat corect în general.*).

APLICĂ!

Analizează circumstanțialele de mod din versurile reproduse mai jos: „Peste vârful trece lună,/ Codru-și bate frunza lin,/ Dintre ramuri de arin/ Melancolic cornul sună.// Mai departe, mai departe,/ Mai încet, tot mai încet,/ Sufletu-mi nemângâiet/ Îndulcind cu dor de moarte.” (Mihai Eminescu, *Peste vârful*)

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de mod

DESCOPERĂ!

- Transcrie secvențele date pentru a răspunde la cerințele de mai jos:
 - *A înțeles elementele de teorie cum s-a priceput, fără alt ajutor.*
 - *Era înțelept cum nu era altul ca el în toată pustietatea deșertului.*
 - *A rezistat cu demnitate acelor vremuri pe cât a putut de mult.*
 - *Te comporți ca și când nici nu ai fi vinovat de cele întâmplate.*
 - Sublineiază cu o linie predicatelor, încercuind conectorii identificați.
 - Delimitează propozițiile, specificând felul acestora (PP sau PS).
- Transformă propozițiile subordonate în părțile de propoziție corespunzătoare:
 - A fost cel mai pregătit din câți au răspuns la chestionarul on-line.*
 - Și-a făcut tema în pauză mult mai bine decât ai făcut-o tu acasă.*
 - Cu câtă carte am învățat, voi obține un rezultat bun la examen.*
 - A vorbit răstit ca și când se considera conducătorul grupului.*

REȚINE!

Propoziția subordonată circumstanțială de mod reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a circumstanțialului de mod. Termenul **regent** care își subordonează în frază o circumstanțială de mod poate fi:

- **verb** (*Copilul scrie cu mâna dreaptă ^{1/} cum a învățat în școală. ^{2/}*);
- **locuțiune verbală** (*Ținea minte ^{1/} de parcă memorase toate detaliile. ^{2/}*);
- **adverb** (*Oaspetele este întâmpinat bine, ^{1/} precum scrie în protocol. ^{2/}*);
- **adjectiv** (*Era din cale afară de frumoasă, ^{1/} cât nu era alta asemenea ei. ^{2/}*).

APLICĂ!

Analizează din punct de vedere sintactic următoarele fraze și identifică propozițiile circumstanțiale de mod, precizând pentru fiecare dintre acestea termenul regent:

- „Calul se clatină încet, la dreapta ori la stânga, după cum pune femeia piatra.” (Ion Agârbiceanu, *Fefelega*)
- „... Trecem bogați, întristați și răsând, trecem înțelegând cum se poate plânge la naștere și râde la moarte, cum sentimentele noastre se suprapun, inexact și melodic, naturii.” (Ana Blandiana, *Calitatea de martor*)
- „Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la munte strămutat la câmp și pruncul dezlipit de la sânul mamei, așa nu mă dam eu dus din Humulești, în toamna anului 1855.” (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)
- „Pe măsură ce inventa personaje din timpul studenției la Paris, Ștefan se întreba ce va face cu ele, cum le va purta prin lume douăzeci de ani și prin ce întâmplări le va putea aduce în prezent.” (Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*)
- „N-am să am hodină cum n-are pârâul Tarcăului pân' ce l-oi găsi pe Nechifor Lipan.” (Mihail Sadoveanu, *Baltagul*)
- „Pe întinderea de azur se alungeau resturile diafane ale unor nori pufoși precum vata de zahăr, pe care vântul îi alunga în toate direcțiile. Nu încăpea nicio îndoială, plutea în cer ca și cum, prin săritură, pătrunsese în atmosfera de deasupra norilor.” (Corin Braga, *Hidra*)

DESCOPERĂ!

Transcrie secvențele date pentru a răspunde la cerințele de mai jos:

- *Era fericit cum nu mai era nimeni altul ca el pe pământ.*
- *Articolul vândut nu este așa ieftin precum ai susținut anterior.*
- *A învățat germană mai mult singur decât a deprins-o la cursuri.*
- *Din câte știi, este un om foarte corect prin felul său de a fi.*
- *Pe lângă câte am aflat acum, informațiile tale nu valorează nimic.*
- *Mi-a împrumutat mult mai mult față de cât i-am cerut eu inițial.*

- Delimitează propozițiile, subliniind cu o linie predicătele.
- Încercuiește conectorii (elementele de relație) prin care sunt introduse propozițiile circumstanțiale de mod, precizând felul lor.

REȚINE!

Circumstanțiala de mod poate fi introdusă prin diferiți conectori (elemente de relație):

- ***adverbul relativ cum** (*Lucrează și el ¹/ cum poate mai bine. ²/; Procedează ¹/ cum a învățat în facultate. ²/*);
- **conjunțiile precum** (cu sens comparativ) și **până** (pentru a exprima cantitatea) (*Nici gând să o mai viziteze ¹/ precum i-a promis în nenumărate rânduri. ²/*);
- **locuțiuni conjuncționale** (*ca și cum, față de cum, după cum, ca și când, de parcă, fără să, pe măsură ce, cu cât, față de cât, după cât etc.*) (*A crescut mult ¹/ față de cum îl știai din vacanțele petrecute la țară. ²/; Gimnasta și-a continuat exercițiul ¹/ ca și când alunecarea de pe bărnă nici nu ar fi existat. ²/; A părăsit încăperea ¹/ fără să-și ia măcar rămas-bun de la cei prezenți la ședință. ²/; Față de cât a muncit în toți anii de studiu, ¹/ nota de la examen era nemeritată. ²/*).

Observă!

• Dacă introduce un alt tip de propoziție, **cum** este conjuncție subordonatoare, fără funcție sintactică: **Cum** au apărut primele raze de soare, ¹/ cum au pornit la drum. ² (P₁ - circumstanțială de timp).

• Circumstanțiala de mod cantitativă se exprimă cu ajutorul *adverbelor **cât** (relativ) și **oricât** (nehotărât) (*S-a plimbat în voie ¹/ cât a vrut. ²/; Consumă ^{1a}/ oricât dorești ²/ pentru a te hidrata corespunzător. ^{1b}/*).

• Circumstanțiala de mod comparativă poate fi introdusă prin adverbele **cum** sau **cât** (*Vorbește franceză ¹/ cum vorbea și tatăl său. ²/; Făt-Frumos creștea într-un an ¹/ cât alții creșteau în zece. ²/*).

• Unele propoziții modale (introduse prin pronume și adjective pronomiale relative sau prin conjuncții) pot avea în regentă elemente corelative (*așa, astfel, atât*): *A răspuns așa, ¹/ cum l-ai pregătit. ²/; A învățat atât ¹/ cât a putut să-nvețe. ³/; A vorbit astfel ¹/ precum au vorbit și ceilalți. ²/*.

EXERSEAZĂ!

1. Realizează analiza sintactică a enunțurilor, precizând termenul regent și conectorul care introduce în frază circumstanțiala de mod:

a) „Și-a luat calea spre Argeș, către Potlogi [...] ca și cum n-ar fi vrut să-l arză soarele.”
(Silviu Angelescu, *Calpuzanii*)

b) „Și n-am izbutit să schimb o iotă din condamnarea pe viață care mi se semnase ceas de ceas, an de an fără să știu, fără să fi crezut că e posibilă o asemenea invazie de imbecilitate într-un secol civilizată.”

(Ștefan Bănuțescu, *Iarna bărbaților*)

2. Desparte în propoziții fraza următoare, indicând circumstanțiala de mod și subliniind cu o linie corelativul din regentă:

„Precum puhoiul surpă, dărâamă, ia, duce și nămolește, tot astfel și durerea mare curăță sufletul.”
(Ioan Slavici, *Pădureanca*)

DESCOPERĂ!

Compară următoarele enunțuri, referindu-te atât la poziția subordonatei în raport cu regenta, cât și la normele de punctuație:

- a) „Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul.”
(Mihai Eminescu, *Călin (file din poveste)*)
- b) „Furnicile s-au mistuit, de parcă n-ar fi fost de când lumea.”
(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)
- c) „Toată lumea era grăbită, unii chiar fugeau ca și când i-ar fi alungat cineva din urmă.”
(Liviu Rebreanu, *Răscoala*)
- d) „Și era fericit cum n-a fost nimeni altul pe pământ.”
(Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

REȚINE!

Circumstanțiala de mod are, în general, o **topică liberă** și nu se desparte, de obicei, prin virgulă. În structurile corelative *așa... cum, atât..., cât, cu cât..., cu atât, pe cât..., pe atât*, circumstanțiala de mod se separă prin virgulă de regenta ei (*Cu cât citești mai mult, ^{1/} cu atât îți dezvolți mai mult exprimarea. ^{2/}; Pe cât era de muncitor, ^{1/} pe atât de puțin spor avea. ^{2/}*). Conectorii *cum* și *cât*, urmați de corelativele *așa*, respectiv *atât*, nu se separă prin virgulă decât în măsura în care aduc o informație suplimentară (*Am verificat așa ^{1/} cum mi s-a spus. ^{2/}; Am cheltuit atât ^{1/} cât mi-am permis. ^{2/}; Am verificat așa, ^{1/} cum mi s-a spus. ^{2/}; Am cheltuit atât, ^{1/} cât mi-am permis. ^{2/}*).

Observă!

În funcție de sensul pe care îl exprimă, circumstanțiala de mod manifestă anumite particularități topice sau restricții. Antepunerea circumstanțialii de mod față de regentă are ca efect emfatarea (reliefarea) acesteia.

APLICĂ!

1. Construiește trei fraze în care să se regăsească propoziții circumstanțiale de mod antepuse, postpuse sau intercalate în propoziția regentă.

2. Realizează analiza sintactică a frazelor următoare:

Model: *Vrea ^{1/} să cheltuiască banii ^{2/} cum îi va plăcea ^{3/}.*

P1 – propoziție principală, regentă pentru **P2**

P2 – completivă directă, subordonată verbului *vrea*, introdusă prin conjuncția subordonatoare *să*

P3 – circumstanțială de mod, subordonată verbului *să cheltuiască*, introdusă prin *adverbul relativ *cum*

a) „Lămpile se stinseră, așa cum se și aprinseră, cu repetate ezitări muzicale.”

(Constantin Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*)

b) „Se simțea liber ca și cum i-ar fi căzut zeci de lanțuri de la mâini și picioare, pe care le târâse până atunci.”

(Vasile Voiculescu, *Ultimul Berevoi*)

3. Arată ce tipuri de subordonate introduc *adverbele relative *cum* și *cât*, în exemplele următoare:

cum

- Cunoaștem felul **cum** a procedat și la repartizările de anul trecut.
- Știe **cum** să atace hotărârea consiliului de administrație.
- Mă gândeam **cum** o să facă față examenelor de anul acesta.
- Va părăsi țara imediat **cum** i se vor elibera pașaportul și viza de călătorie.
- O să treacă proba experimentală **cum** a trecut-o și pe cea teoretică.

cât

- Nu știe **cât** costă toate produsele comandate on-line.
- Se minuna de **cât** crescuse în timpul vacanței de vară.
- S-a plimbat **cât** a vrut prin toate capitalele Europei.

Modele comportamentale în textele literaturii universale • Prietenia

Află mai mult!

Epopoea lui Ghilgameș este cel dintâi mare epos al omenirii, care datează de la începutul mileniului al III-lea î.H., aparținând literaturii Mesopotamiei antice. S-a păstrat fragmentar, pe 12 tăblițe de lut ars, în biblioteca regelui asirian Assurbanipal, din cetatea Ninive. Epopeea relatează faptele eroice ale lui Ghilgameș, legendarul rege al cetății Uruk. Textul, cel mai probabil de origine sumeriană, a fost descoperit de abia în secolul al XIX-lea.

Tăblița a cincea din *Epopoea lui Ghilgameș*, expusă la muzeul Sulaymaniyah din Irak.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. **Lucrați în perechi!** Exemplificați, prin câte un personaj aparținând literaturii române sau universale, virtuți umane precum: dreptatea, cinstea, loialitatea, prietenia, curajul, adevărul, onoarea, bunătatea.

2. Consultă un dicționar de mitologie și documentează-te în legătură cu următorii eroi care au modelat viziunea asupra lumii: Romulus și Remus, Ahile și Patrocle, Hector și Paris, Castor și Polux, Dedal și Icar.

Epopoea lui Ghilgameș

Ghilgameș și Urșanabi se urcară pe corabie și o puseră pe apă. Se suieră în corabie, când soția lui Utnapiștim cel de pe tărâmurile îndepărtate îi spuse acestuia:

— Ghilgameș a venit până aici, a îndurat multe, a suferit. Ce-i dăruiești ca să se întoarcă în țara lui?

Și el, Ghilgameș, ridică prăjina și trase corabia la țarm.

Utnapiștim îi spuse lui Ghilgameș:

— Ghilgameș, ai venit până aici; ai îndurat multe, ai suferit. Ce să-ți dăruiesc ca să te întorci în țara ta? Ei bine, o să-ți dezvălui, Ghilgameș, o taină, o să-ți spun un lucru neștiut oamenilor. Privește această buruiiană, asemănătoare **lyciului** spinos. Spinii ei sunt ca ai trandafirului, așa că îți vei înțepa mâinile, dar, dacă vei apuca această buruiiană, vei dobândi nemurirea.

Când auzi Ghilgameș aceste vorbe, deschise spărtura pe unde intra apa în corabie, lăsă să cadă tot ce era pe el, își legă niște pietre grele de picioare și pietrele îl traseră până în fundul prăpastiei.

Apucă atunci buruiiana, cu toate că-i înțepa mâinile, apoi își desfăcu pietrele legate de picioare și marea îl zvârli la țarm. Ghilgameș îi spuse lui Urșanabi-corăbierul:

— Urșanabi, buruiiana asta este leac împotriva spaimei; prin ea omul va dobândi vindecarea desăvârșită! O voi duce în Urukul-Cel-Împrejmuit, îi voi pune pe oameni să mănânce din ea, pentru a-i încerca puterea de vindecare, numele ei va fi „bătrânul-întinerește”; eu însumi voi mânca din ea și mă voi întoarce la anii mei tineri.

După douăzeci de îndoite **leghe**, îmbucară câte ceva, la treizeci de îndoite leghe mai departe, poposiră.

Ghilgameș, zărind un izvor cu apă proaspătă, coborî în el și se scaldă în apele lui, când un șarpe, adulmecând mireasma buruienii, pe ascuns o apucă și de îndată își aruncă solzii vechi.

În ziua aceea, Ghilgameș stătu nemișcat și plânse; lacrimile-i curgeau șiroaie pe obraz.

Se întoarse spre Urșanabi-corăbierul și-i spuse:

— Pentru cine oare, Urșanabi, mi-am istovit brațele? Pentru cine s-a sleit sângele în inima mea? N-am dobândit nimic bun pentru mine.

(Traducere de Virginia Șerbănescu)

Vocabular

epos – (s.n.) epopee, povestire, narațiune eroică.

leghe – (s.f.) unitate de măsură pentru distanțele terestre sau maritime, de aproximativ 5 kilometri.

lyciu – (s.m.) arbust spinos, asemănător cătinei.

DESCOPERĂ!

1. Prezintă, în 80–100 de cuvinte, semnificațiile fragmentului. Recunoaște scopul călătoriei care i-a produs lui Ghilgameș multe suferințe.
2. Care este „taina” pe care Utnapiștim i-o încredințează lui Ghilgameș?
3. Obținerea plantei nemuririi, „asemănătoare lyciului spinos”, nu este deloc ușoară. Descrie metoda prin care eroul reușește să intre în posesia acestei „buruieni”, urmărind succesiunea dinamică a verbelor.

REȚINE!

În literatura universală, începând cu epopeile antice, cum este cea a lui Ghilgameș, cu *Iliada* și *Odiseea* atribuite aedului Homer sau cu *Eneida* lui Vergiliu, există numeroase figuri de **eroi civilizatori** care, prin destinul lor de excepție și **modelul comportamental** pe care îl reprezintă, contribuie la progresul spiritual al umanității. La origini, termenul **erou** însemna „semizeu” (Ahile, Herakles, Perseu), ulterior descendența divină fiind înlocuită prin fapte remarcabile intrate în tradiție sau în mit. Eroul este întotdeauna un **model uman** care, prin virtuțile și calitățile dovedite (prietenie, devotament, generozitate, curaj), dobândește **valoare exemplară**.

EXERSEAZĂ!

1. Numește o valoare umană pe care crezi că o reprezintă eroul asiro-babilonian, motivându-ți răspunsul în maximum 50 de cuvinte.
2. După ce a înfruntat pericole, s-a luptat cu Enkidu, care i-a devenit în cele din urmă prieten, și a străbătut lumea, Ghilgameș pierde planta nemuririi dintr-un motiv aparent nesemnificativ. Ce mesaj consideri că a vrut să transmită autorul antic prin această întâmplare?
3. a) Citește integral *Epopeea lui Ghilgameș*. Imaginează-ți un final și redactează, în 80–100 de cuvinte, un text în care eroul să aibă un destin diferit.
b) Ce model comportamental (Ghilgameș sau Enkidu) te-a impresionat mai mult? Justifică-ți răspunsul printr-o secvență semnificativă.
c) Episodul plângerii lui Enkidu de către Ghilgameș este de o remarcabilă intensitate afectivă. Citește-l integral în manualul digital, comparându-l cu semnificațiile poemului *Enghidu*, aparținându-i lui Nichita Stănescu, inclus în volumul *Dreptul la timp*.
4. Alege un model comportamental din literatura universală pentru a argumenta, în 150–200 de cuvinte, următoarea afirmație critică:
„Eroul nu poate deveni nemuritor, indiferent de ceea ce el face (e logica epopeilor homerice), dar poate fi venerat ca un zeu pentru faptele pe care le întreprinde.”

(Ștefan Borbély, *De la Herakles la Eulenspiegel. Eroicul*)

În analiza ta poți integra reperele: • modelul uman pe care îl reprezintă eroul ales; • virtuțile și calitățile dobândite sau afirmate; • faptele care îi confirmă destinul de excepție.

Contextul operei

Legendarul rege al cetății Uruk, Ghilgameș, personifică virtuțile și calitățile eroului: puterea, frumusețea, curajul. Oamenii i se plâng însă zeiței Iștar că îi supune unor munci istovitoare, iar aceasta îl trimite pe Enkidu, pentru a se lupta cu Ghilgameș. Cel din urmă îl învinge, iar cei doi devin cei mai buni prieteni. După ce luptă glorios împotriva elamiților, Iștar vrea ca Ghilgameș să îi fie soț, dar regele o refuză. Pentru a se răzbuna, zeița trimite asupra lui Enkidu o boală care îl răpune. Eroul își amintește că un singur om a biruit moartea: Utnapiștim (un personaj mitologic babilonian asemănător lui Noe). Făcând o lungă călătorie, regele obține floarea nemuririi, care, însă, îi este furată de un șarpe (secvența reprodusă în manual). În final, eposul devine un imn închinat prieteniei, dar și o meditație asupra sensului vieții și al morții.

Posibilă reprezentare a lui Ghilgameș (basorelief asirian, cca 713–706 î.H.)

EVALUARE CONTINUĂ

Citește, cu atenție, fragmentul, pentru a răspunde la următoarele cerințe:

„ALTA (cu un surâs feminin): Nu, Pietro, nu vorbi așa... Mă jig-nești... Asemenea explicații mă prind cum nu poți să-ți închipui... Tot ceea ce privește viața ta e pentru mine ca o carte pe care aș citi-o de zeci de ori... Sunt foarte mândră că sunt soția ta..., iar încrederea, pe care mi-o arăți, mă măgulește și mai mult... Mai ales acum când te pregătești să dai o nouă bătălie... Întâia ta bătălie pentru Veneția.

PIETRO (mirat): Dar am mai luptat pentru Veneția, Alta...

ALTA: Da, știi... ca băiat tânăr, simplu marinar... Nu, vorbesc de când ai revenit aici, chemat la comanda flotei... De când ai părăsit Malta. Chiar voiam să te întreb un lucru pe care nu-l înțeleg... Mi-ai vorbit **totdeauna** cu foarte multă prietenie de Keir-Bey și acum aflu că l-ai ucis cu propria ta mână (așteaptă un răspuns...).

NICOLA (râzând naiv): Numai pe Keir l-ai omorât?... Când se înfurie, nu mai ține socoteală de nimic... De câte ori ajungeam câte o corabie străină, sărea cel dintâi pe puntea ei, împreună cu noi... Puțini scăpau cu viață dintre cei de pe ea... (Alta ascultă cu groază și admirație.) Am învățat amândoi de la necredincioși să lucrăm cu paloșul... Dar pe când eram la cavaleri, a fost rănit la brațul drept... era atins osul și s-a vindecat greu... Atunci a învățat să lupte și cu mâna stângă, dar numai cu spada... și pe urmă a ajuns să lupte cu amândouă mâinile, de i s-a dus vestea peste toată marea cea de jos, și vorbeau toți cu **spaimă** ca de o minunăție...”

Punctaj cerințe	Autoevaluare	Evaluarea profesorului
1. 8 puncte		
2. 8 puncte		
3. 8 puncte		
4. 12 puncte		
5. 10 puncte		
6. 10 puncte		
7. 10 puncte		
8. 12 puncte		
9. 12 puncte		
10 puncte		
Total		

(Camil Petrescu, *Act venețian*, Actul I, Scena I)

1. Încadrează, prin două argumente, fragmentul-suport într-un tip de text studiat. 8 puncte
2. Ilustrează, cu exemple din text, două trăsături ale dialogului dramatic. 8 puncte
3. Prezintă rolul indicațiilor scenice, așa cum se desprinde din textul citat. 8 puncte
4. Comentează, în 50–80 de cuvinte, primele două replici ale secvenței citate, având în vedere:
 - specificul personajelor dramatice;
 - relațiile dintre acestea;
 - limbajul folosit.
 12 puncte
5. Precizează partea de vorbire și funcția sintactică a cuvintelor marcate în text cu bold. 10 puncte
6. Menționează termenul regent al circumstanțialului de mod realizat prin adverbul *naiv*. 10 puncte
7. Extrage din text două circumstanțiale diferite, precizând felul acestora. 10 puncte
8. În text, adverbul relativ *când* introduce circumstanțiale de timp. Construiește două fraze în care acest conector să introducă alte două tipuri de subordonate. 12 puncte
9. Analizează, din punct de vedere sintactic, următoarea frază:

„Dar pe când eram la cavaleri, a fost rănit la brațul drept... era atins osul și s-a vindecat greu...”.

 - a) Subliniază predicatoarele.
 - b) Încercuiește conectorii.
 - c) Delimitează propozițiile și precizează felul lor. 12 puncte

Se acordă 10 puncte din oficiu. Timpul efectiv de lucru este de 50 de minute.
Pentru autoevaluare, poți consulta răspunsurile din varianta digitală a manualului.

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE 6

VALORI ȘI ATITUDINI

LECTURĂ

- Strategii de comprehensiune: reflecții asupra limbajului și a structurii textului de tip epic (actualizare)
- Strategii de comprehensiune: compararea a două sau mai multe texte sub aspectul conținutului și al structurii
- Structuri textuale argumentative: eseu
- Text discontinuu: catalogul

COMUNICARE ORALĂ

- Argumentare și persuasiune. Apelul la argumente raționale (fapte, exemple, dovezi), apelul la patos (emoția), apelul la etos (valori morale)
- Forța enunțurilor în argumentare (fapte, opinii, mărturii, concepții personale, idei preconcepute)

REDACTARE

- Tipare textuale de structurare a ideilor: comparația, analogia, pro-contra

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

- Cîrsumstanțialul de cauză (actualizare)
- Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: cîrsumstanțiala de cauză
- Cîrsumstanțialul de scop (actualizare)
- Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: cîrsumstanțiala de scop (finala)
- Construcții concesive
- Construcții condiționale

ELEMENTE DE INTERCULTURALITATE

- Valori culturale românești • Creații arhitectonice de patrimoniu

Lectură:

2.1.; 2.2.; 2.3.;
2.4.

Comunicare orală:

1.1.; 1.2.; 1.4.

Redactare:

3.2.; 3.3.

Elemente de construcție a comunicării

4.1.; 4.3.: 4.5.

Elemente de interculturalitate

5.1.; 5.2.

Strategii de comprehensiune: reflecții asupra limbajului și a structurii textului de tip epic (actualizare)

Află mai mult!

În spațiul românesc, **textul epic** îmbracă forme literare distincte: baladă, legendă, colind etc. Apariția baladei *Monastirea Argeșului* este corelată cu originea capodoperei arhitecturale a Evului Mediu românesc, mănăstirea ctitorită la Curtea de Argeș de către domnitorul Negru-Vodă. **Balada populară** a Meșterului Manole este cunoscută și sub denumirea de *Cântecul lui Manole*, *Monastirea Argeșului*, *Legenda Mănăstirii Argeșului* sau *Zidirea Mănăstirii Argeșului*.

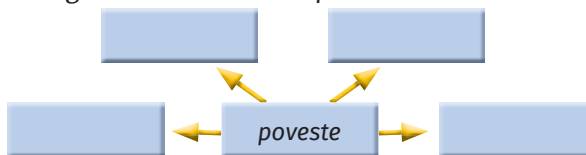
Monastirea Argeșului este o creație populară „îndreptată” și publicată de către Vasile Alecsandri în 1852, în culegerea *Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate*.

Dieudonné Auguste Lancelot, *Mănăstirea Curtea de Argeș înaintea restaurării* (1860)

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. **Lucrați în perechi!** Completați schema de mai jos cu patru cuvinte pe care vi le sugerează substantivul *poveste*.

2. Fiecare pereche notează câte două expresii sau proverbe care să conțină substantivul *poveste*, explicându-le apoi semnificația.

3. Creați, oral, câte un enunț în care să integrați două dintre expresiile sau proverbele descoperite la exercițiul anterior.

Monastirea Argeșului

(poezie populară culeasă de Vasile Alecsandri)

Pe Argeș în gios,
Pe un mal frumos,
Negru-Vodă trece
Cu tovarăși zece:
Nouă meșteri mari,
Calfe și zidari
Și Manoli – zece,
Care-i și întrece.
Merg cu toți pe cale
Să aleagă-n vale
Loc de monastire
Și de pomenire.

[În drum întâlnesc un ciobănaș,
care îl îndrumă pe domnitor
către locul dorit.]

— Ba, doamne-am văzut,
Pe unde-am trecut,
Un zid părăsit
Și neisprăvit,
Câinii, cum îl văd,
La el se răpăd
Și latră a pustiu
Și urlă-a **morțiu**.
Cât îl auzea,

Domnu-nveselea,
Și curând pleca,
Spre zid apuca,
Cu nouă zidari,
Nouă meșteri mari
Și Manoli – zece,
Care-i și întrece.
– Iată zidul meu!
Aici aleg eu
Loc de monastire
Și de pomenire.
Deci voi, meșteri mari,
Calfe și zidari,
Curând vă siliți
Lucrul de-l porniți
Ca să-mi rădicați,
Aici **să**-mi **durați**
Monastire naltă
Cum n-a mai fost altă,
Că v-oi da averi,
V-oi face boieri,
Iar de nu, apoi
V-oi zidi pe voi,
V-oi zidi de vii
Chiar în temelii!

II

[Meșterii se apucă imediat de lucru, însă ceea ce muncesc ziua se surpă noaptea. Domnitorul este nemulțumit, iar Manole are un vis prevestitor.]

— Nouă meșteri mari,
Calfe și zidari,
Știți ce am visat
De când m-am culcat?

O șoaptă de sus

Aievea mi-a spus
Că orice-am lucra,
Noaptea s-a surpa
Pân-om hotărî
În zid de-a zidi
Cea-ntâi soțioară,
Cea-ntâi sorioară
Care s-a ivi
Mâni în zori de zi,
Aducând bucate
La soț ori la frate.
Deci dacă vroțiți
Ca să isprăviți
Sfânta monastire
Pentru pomenire,
Noi să ne-apucăm
Cu toți să giurăm
Și să ne legăm
Taina s-o păstrăm;
Ș-orice soțioară,
Orice sorioară
Mâni în zori de zi
Întâi s-a ivi,
Pe ea s-o jertfim,
În zid s-o zidim!

III

Iată, -n zori de zi,
Manea se trezi,
Ș-apoi se sui
Pe gard de nuiele,
Și mai sus, pe schele,
Și-n câmp se uita,
Drumul cerceta.
Când, vai! ce zărea?
Cine că venea?
Soțioara lui,
Floarea câmpului!
Ea s-apropia

Și îi aducea
Prânz de mâncătură,
Vin de băutură.

[Manole, când își vede soția venind, invocă puterea divină să o întoarcă din drum. Dumnezeu îi ascultă ruga, însă Ana, în ciuda ploii puternice sau a vântului năprasnic, ajunge la soțul său.]

IV

Meșterii cei mari,
Calfe și zidari
Mult înveselea
Dacă o vedea,
Iar Manea turba,
Mândra-și săruta,
În brațe-o lua,
Pe schele-o urca,
Pe zid o punea
Și, glumind, zicea:
— Stai, mândruța mea,
Nu te speria,
Că vrem să glumim
Și să te zidim!
Ana se-ncredea
Și vesel râdea.
Iar Manoli-ofta
Și se apuca
Zidul de zidit,
Visul de-implinit.
Zidul se suia
Și o cuprindea
Pân' la gleznișoare,
Pân' la pulpișoare.
Iar ea, vai de ea,
Nici că mai râdea,
Ci mereu zicea:
— Manoli, Manoli,
Meștere Manoli!
Agiungă-ți de șagă,
Că nu-i bună, dragă.
Manoli, Manoli,
Meștere Manoli!
Zidul rău mă strânge,
Trupușoru-mi frânge!

Vocabular

aievea – (adj., adv.) real, palpabil, concret, în realitate, cu adevărat.

calfă – (s.f.) lucrător care, după o perioadă de ucenicie, lucra un timp la patronul său.

dura – (vb.) a construi, a zidi, a clădi.

grindiș – (s.n.) totalitatea grinzilor de lemn ale unui acoperiș, ale unui tavan.

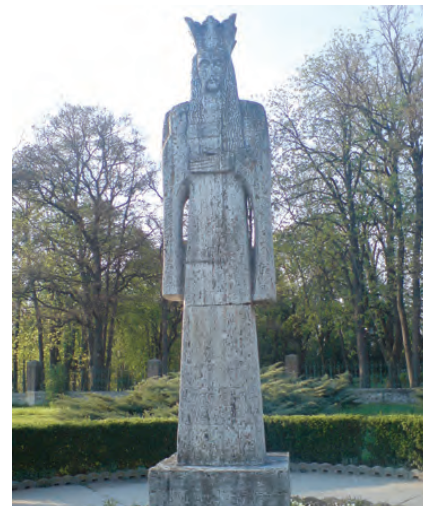
mortiu – (adv.) în expresii – **a urla a mortiu**: a urla lung și trist (ca o prevestire de moarte).

șindrilă – (s.f.) scândurică de brad, îngustă și subțire, folosită la acoperișul caselor.

Observă!

Numele personajului principal Manole apare în mai multe forme (*Manoli, Manea*), acestea fiind variante populare.

Statuia domnitorului Neagoe Basarab, la intrarea în Mănăstirea Curtea de Argeș

Află mai mult!

Icar, fiul lui Dedal, este un personaj din mitologia greacă, prezentat și în *Cartea Metamorfozelor* a poetului latin Ovidius. Dedal, un celebru arhitect, a construit labirintul din Knossos, în care regele Cretei, Minos, închide Minotaurul. Drept pedeapsă, fiindcă Dedal a complotat cu Tezeu pentru uciderea monstrului, Minos zidește ieșirea labirintului, lăsându-i prizonieri acolo pe Dedal și pe Icar. Dedal confecționează două perechi de aripi din ceară și pene, care ar fi trebuit să-i salveze din labirint. Fascinat de frumusețea zborului, Icar uită avertismentul tatălui și se apropie prea mult de soare, care îi topește aripile. Icar se prăbușește în marea Egee și moare, lovindu-se de stânci.

[Meșterul Manole își continuă zidirea, în ciuda plânsului Anei până când se aude din zid un ultim suspin.]

— Manoli, Manoli,
Meștere Manoli!
Zidul rău mă strânge,
Viața mi se stinge!

V

[Negru-Vodă vine și vede mănăstirea desăvârșită. Apoi îi întreabă pe meșteri dacă pot face o altă construcție mai frumoasă. Aceștia, cu mândrie, răspund afirmativ, iar domnitorul poruncește să fie luate scările și distruse schelele, lăsându-i pe acoperiș.]

Meșterii gândea
Și ei își făcea
Aripi zburătoare
De **șindrili** ușoare.
Apoi le-ntindea
Și-n văzduh sărea,
Dar pe loc cădea
Și unde pica,
Trupu-ș despica.
Iar bietul Manoli,
Meșterul Manoli,

Când se încerca
De-a se arunca,
Iată c-auzea
Din zid că ieșea
Un glas nădușit,
Un glas mult iubit,
Care greu gemea
Și mereu zicea:
— Manoli, Manoli,
Meștere Manoli!
Zidul rău mă strânge, [...] Copilașu-mi frânge,
Viața mi se stinge!
Cum o auzea,
Manea se pierdea,
Ochii-i se-nvelea;
Lumea se-ntorcea,
Norii se-nvârtea
Și de pe **grindiș**,
De pe-acoperiș,
Mort bietul cădea!
Iar unde cădea
Ce se mai făcea?
O fântână lină,
Cu apă puțină,
Cu apă sărată,
Cu lacrimi udată!

Mănăstirea Curtea de Argeș (1907)

DESCOPERĂ!

1. Alege din următoarea serie doar cuvintele potrivite pentru a exprima sentimentul pe care ți l-a provocat lectura, justificând oral alegerea făcută: bucurie, furie, compasiune, fascinație, melancolie, tristețe, nedumerire.

2. a) Indică forma literară a cuvintelor evidențiate din versurile: „Pe Argeș în **gios**”, „Loc de **monastire**”.

b) Extrage, din text, alte două cuvinte/structuri cu formă populară, menționând-o pe cea literară.

3. Justifică rolul expresiv al verbului la imperativ *dă*, urmat de substantivul în vocativ *Doamne*.

4. Explică rolul alternanței formelor verbale de prezent și imperfect în crearea unei stări de spirit.

AMINTEȘTE-ȚI!

Textul literar popular surprinde experiența de viață a unei comunități umane, transmițând stări sufletești și sentimente variate.

Caracterul profund național al literaturii populare este cea mai importantă trăsătură, deoarece se evidențiază unitatea de limbă, de tradiții, de obiceiuri și de credințe.

Creațiile populare au caracter:

- anonim (autorul nu e cunoscut);
- oral (se transmite prin viu grai);
- colectiv (în decursul timpului, mai mulți autori au participat la actul creației);
- sincretic (se îmbină mai multe arte: muzică, dans, literatură etc.);
- tradițional (în fiecare operă există formule și procedee specifice).

Motivul reprezintă un simbol, o idee, care contribuie la realizarea unei teme literare. Acesta se regăsește atât în operele unor scriitori, cât și în creațiile populare. În *Monastirea Argeșului* apar următoarele motive literare: *zidul părăsit, surparea zidurilor, visul, zidirea, zborul icaric, fântâna*.

APLICĂ!

1. Transcrie, din text, două elemente care evidențiază spațiul acțiunii.
2. Delimitează secvențele textului, în funcție de motivele pe care le dezvoltă.

3. Notează, în caiet, ideile principale care se desprind din secvențele identificate în exercițiul anterior.

4. Prezintă subiectul textului epic, menționând etapele acțiunii.

5. Numește tipul de narator, exemplificând prin două secvențe din text.

6. Notează conflictele (exterioare și interioare) care apar în evoluția acțiunii.

7. Completează, în caiet, tabelul de mai jos:

Personajul	Trăsăturile (prezentate direct sau deduse din vorbele, faptele, comportamentul personajului)	Secvența reprezentativă
Manole		
Ana		
Meșterii		
Negru-Vodă		

Fântâna Meșterului Manole de la Curtea de Argeș

Portofoliu individual

Citește toată balada populară *Miorița*, varianta culeasă de Vasile Alecsandri. Identifică, în text, motive literare, exemplificându-le cu citate.

Jean Neylies, *Scena zborului Meșterului Manole* (frescă din „Sala Manole” a Palatului Episcopal Curtea de Argeș)

Nicolae Grigorescu,
Fântâna Meșterului Manole (1886)

8. Explică, în 30–50 de cuvinte, motivul pentru care voievodul decide moartea meșterilor.

9. Exprimă-ți opinia cu privire la felul diferit, față de tovarășii săi, în care moare Manole.

10. Ce semnificație are fântâna care apare în locul prăbușirii meșterului?

11. Precizează tema acestei opere populare.

REȚINE!

Structura textului epic se evidențiază prin: • ideile principale; • coordonatele spațio-temporale; • etapele acțiunii; • statutul naratorului; • conflictul; • personajele și trăsăturile definitorii ale acestora.

Strategiile de comprehensiune a textului epic presupun, în primul rând, stabilirea trăsăturilor enunțate mai sus.

Textul epic în versuri se caracterizează prin limbaj expresiv, creat cu ajutorul procedurilor artistice, la toate nivelurile limbii: fonetic, lexical, semantic, morfologic și sintactic. Muzicalitatea textului este sporită de elementele de prozodie: rima, măsura și ritmul.

Află mai mult!

Miturile populare sunt acele povestiri care ilustrează un obicei, un eveniment creator petrecut în timpuri străvechi. Personajele mitice au puteri supranaturale și trăsături simbolice (Făt-Frumos, Ileana Cosânzeana, Muma Pădurii, Zmeul, Zburătorul). Miturile exprimă un model moral și comportamental care dăinuie și care ilustrează specificul spiritualității naționale românești, constituindu-se în ceea ce se numește **literatura populară**.

APLICĂ!

1. a) Citește cu atenție următorul text din *Istoria literaturii române. Compendiu*, de George Călinescu:

„Patru mituri sunt nutrite din ce în ce mai mult de mediile literare, tinzând a deveni pilonii unei tradiții autohtone. Întâiul, *Traian și Dochia*, simbolizează constituirea însăși a poporului român. El a fost formulat propriu-zis de Asachi (Dochia care împietrește cu oile sale, fugind de Traian), însă cu elemente populare și cu o legendă [...]. *Miorița*, istoria ciobanului care voiește a fi înmormântat lângă oile sale, simbolizează existența pastorală a poporului român și exprimă viziunea [...] a[*supra*] morții la individul român. [...] *Meșterul Manole* (povestea zidarului de mănăstire care își zidește soția ca să oprească surparea clădirii) e mitul estetic, indicând concepția [...] despre creație, care este rod al suferinței. În sfârșit, *Zburătorul* e mitul erotic.”

b) Completează, în caiet, tabelul următor, folosind informațiile din textul călinescian:

Denumirea mitului	Opera reprezentativă	Semnificația mitului

Reflectează!

Care este opinia ta referitoare la opțiunea autorului anonim de a ilustra tema jerfei pentru creație prin relatarea unei întâmplări ce are la bază ridicarea unei biserici, și nu a altei construcții (o casă, o cetate, un castel etc.)? Justifică-ți alegerea într-un text de cel puțin 50 de cuvinte.

2. Citește poemul *Călin (file din poveste)*, de Mihai Eminescu. La ce mit, care apare în creația eminesciană, face referire criticul literar George Călinescu?

Strategii de comprehensiune: compararea a două sau mai multe texte sub aspectul conținutului și al structurii

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. a) Lucrați în grupe de câte patru elevi! Fiecare grupă va compune câte o poezie de minimum patru versuri, cu un titlu la alegere, folosind următoarele cuvinte: *cântec, lacrimă, dor, a plămădi*.

b) Citiți poeziile în clasă, votând-o pe cea mai reușită pentru a o publica în revista școlii.

2. Descrie oral, în două-trei enunțuri, condiția meșterului, valorificând textul epic în versuri studiat.

Meșterul

de Nicolae Labiș

Meșter **valah**, azi nume de fântână,
Crescut din lutul ce l-ai plămădit
În sprintenă zidire cu trei turlle
Și ie dantelată de granit,
Din cântece pierdute până astăzi
Și din puterea visului vânjos
Ai încheșat, cu palme bătucite,
Minunea de la Argeș mai în jos.

Un om bărbos ținea o floare albă
În aspre palme, mângâind-o blând...
Căzut în iarbă și secăt de vlagă,
O doină tristă îngâna în gând.
Priveai. Și-un dor tulburător te-ncinse
Lui să-i închini nemaivăzut altar,
Să stea pe plaiul aspru, precum floarea
În palme bătucite de plugar.

Visai să vezi sub bolțile rotunde
Și-n fumul pâlpâit de lumânări,
Pe lemnul zugrăvit cu lut și soare
Chipul pâlmașilor acestei țări.
Înfrigurat de-un singur gând, smulgându-ți
Ca zdrențe vii păreri de rău,
Tu ți-ai strivit sub talpa mănăstirii
Inima ta, tot ce-ai avut al tău.

Dar ți-ai simțit-o renăscând cu larmă
În dangătul de clopot, presimțit
Al veacurilor multe, viitoare,
Tu, Prometeu român, purtând alt mit,
Când ridicat pe cea mai-naltă turlă,
Cu glas **profetic**, domnului despot,

Nicolae Labiș (1935–1956), poet și publicist român, scriitor remarcabil, a cărui viață a fost curmată brusc de un accident de tramvai. Din opera sa, amintim volumele de poezii: *Primele iubiri și Lupta cu inerția*. Una dintre cele mai frumoase și mai apreciate poezii ale sale este *Moartea căprioarei*.

Vocabular

curmat – (adj.) retezat.

hanger – (s.n.) pumnal încovoiat.

pirozea – (s.f.) (rar) peruzea, piatră semi-prețioasă albastră sau verzuie.

prăvăli – (vb.) a răsturna; a (se) prăbuși, a (se) nărui.

profetic – (adj.) prevestitor; vizionar.

valah – (s.m. și adj.) nume folosit în trecut de alte popoare pentru a-i desemna pe românii din stânga și din dreapta Dunării.

Reflectează!

Consultă enciclopedii tipărite sau din mediul on-line pentru a afla mai multe informații despre Prometeu, eroul din mitologia greacă, cel care a furat de la zei focul, pentru a-l oferi oamenilor.

Silia Radu, *Meșterul Manole* (1965),
Parcul Herăstrău, București

Observă!

Compararea a două sau mai multe texte literare presupune stabilirea, prin analiză simultană, a unor asemănări și a unor deosebiri, atât în planul formei, cât și în planul conținutului.

Thomas Cole, *Prometeu înlănțuit* (1847) (detaliu)

De-ai să mai poți clădi la fel minune,
I-ai dat răspunsul răzvrătit:
— Mai pot!

Orbind cu **pirozeaua** de pe cușmă,
Și îndreptând **hangerul** de la gât,
Domnul țintea profilul pietrei, fraged,
Cu ochi pizmuitoar și mohorât.
El jinduia numai a lui să fie
Tot ce-ai putut, plătind din tine, da,
Ca piatra de pe frunte să-i lucească
Rugul unic suit pe jertfa ta.

Când schelele **curmate** se surpară
Păreai atât de neînvinș sub nori
Încât cu slabe aripi de șindrilă
Ai fi putut spre alte zări să zbori.
Dar dragostea pământului și-a țării
Te-**a prăvălit** pe câmpul fumuriu,
Ca să țâșnești în veci de veci, fântână,
De jertfă și de cântec pururi viu.

S-a destrămat sub piatră-n mănăstire
Cel ce demult a poruncit ca domn,
Fântâna curge-n brazde și-n urcioare,
Fără odihnă, fără uitare, fără somn.

DESCOPERĂ!

1. Identifică, în text, cel puțin cinci cuvinte-cheie care pun în evidență legătura dintre poezia *Meșterul*, de Nicolae Labiș, și balada populară *Monastirea Argeșului*.
2. Stabilește tema poeziei *Meșterul*, menționând un argument în susținerea răspunsului.
3. Ce structuri textuale se regăsesc în creația lui Nicolae Labiș?
4. Notează, în caiet, două asemănări și două deosebiri între poezia *Meșterul* și balada *Monastirea Argeșului*.

Pentru a realiza compararea celor două texte, vei avea în vedere: tema, motivele literare, ideile exprimate, sentimentele sugerate, structurile textuale, limbajul artistic, elementele de prozodie etc.

5. Transcrie, în caiet, tabelul dat, completându-l cu informațiile cerute:

Titlurile secvențelor reprezentative din textul epic <i>Monastirea Argeșului</i>	Versurile din creația lirică <i>Meșterul</i> , de N. Labiș, corespunzătoare acestor secvențe	Procedeele de expresivitate din creația lirică prin care se valorifică ideea din textul epic
Visul lui Manole		
Zidirea Anei		
Răspunsul dat de Manole domnitorului		
Răzbunarea voievodului		
Zborul		
Transformarea în fântână		

6. Explică, în 30–50 de cuvinte, semnificația titlului poeziei *Meșterul*, de Nicolae Labiș, în relație cu mesajul textului.

REȚINE!

Prin **compararea textelor literare**, se realizează înțelegerea mai profundă a conținutului, ceea ce facilitează interpretarea semnificațiilor creației literare sub aspectul **structurii lexicale** (vocabularul utilizat, cuvinte dintr-un anumit câmp lexical, expresivitatea diminutivelor), al **structurii morfosintactice** (părți de vorbire care predomină, moduri și timpuri verbale), al **structurii semantice** (sensuri proprii/figurate ale cuvintelor) sau **stilistice** (figuri de stil, imagini artistice).

APLICĂ!

1. Identifică o secvență din *Monastirea Argeșului* și din *Meșterul*, de Nicolae Labiș, în care apare motivul visului. Numește cel puțin un procedeu artistic comun folosit în fragmentele alese.
2. Extrage, din textele menționate la exercițiul anterior, două imagini artistice diferite, precizând felul lor.
3. Selectează câte o secvență din *Monastirea Argeșului* și din *Meșterul*, de Nicolae Labiș, în care sunt ilustrate trăsăturile meșterului, punând în evidență modalitățile diferite de prezentare.
4. Identifică sursa comună de inspirație pentru *Monastirea Argeșului* și *Meșterul*, de Nicolae Labiș.
5. Consideri că poezia *Meșterul*, de Nicolae Labiș, se încheie într-o tonalitate optimistă sau pesimistă? Justifică-ți punctul de vedere.

Află mai mult!

Prima definiție a ceea ce se numește astăzi *literatură* este dată de doi dintre gânditorii Antichității, Platon și Aristotel. Primul afirma că literatura este „imitarea realității”. Aristotel susținea că „poezia [literatura] este arta imitației care se slujește de cuvinte”. Provenind de la verbul *poiein* (gr.), „a crea (inițial, versuri)” termenul *poesis* trimitea la artă, la meșteșug, la ideea de frumos.

Poetul latin Horațiu declara că literatura are rolul de a instrui într-un mod plăcut. Limbajul specific literaturii era *creator*. Din Evul Mediu până în secolul al XVIII-lea, termenul *literatură* desemna totalitatea scrierilor. Acesta provenea din latinescul *litteratura*, la rândul său derivat din *littera* (lat.), „literă; scris de mână”. Sensul pe care i-l atribuim în prezent, de scriere creativă, care este rod al imaginației, a început să fie folosit abia din secolul al XIX-lea.

Proiect

Împărțiți-vă în grupe de câte patru elevi. Căutați la bibliotecă sau în mediul on-line informații cu privire la o altă mănăstire din țara noastră și legende despre aceasta.

Indicații de rezolvare:

- Se vor nota datele exacte referitoare la construcția mănăstirii.
- Se va repovesti legenda, precizându-se sursa de informare.
- Se vor atașa imagini semnificative.

Află mai mult!

Horia Lovinescu (1917–1983) a fost un dramaturg român, nepotul criticului literar Eugen Lovinescu. A condus Teatrul Nottara din București vreme de 20 de ani. Printre piesele sale de teatru se

numără: *Citadela sfârâmată*, *Moartea unui artist*, *Petru Rareș*, *Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă*.

Constantin Brâncuși, *Pasărea măiastră*

Vocabular

bufona – (vb.) a spune, a face bufonerii.

crispat – (adj.) încordat.

euforie – (s.f.) fericire, beatitudine.

justețe – (s.f.) adevăr.

ucenicie – (s.f.) timpul cât se învață o meserie.

EXERSEAZĂ!

I. Citește, cu atenție, următorul text, pentru a răspunde la toate cerințele:

Moartea unui artist

de Horia Lovinescu

Partea I
(fragment)

MANOLE: ... Despre artă voiam să stăm de vorbă, Vlad. Ți-am văzut atelierul.

VLAD (**crispat**): Și?

MANOLE (*cu precauțiune, ca să nu lovească prea tare*): Cred că nu te-ai găsit încă.

VLAD: Te referi la căutările mele?

MANOLE: Ții să precizez? [...] Falsele profunzimi, ca și falsele înălțimi mă crispează. Cât despre căutările formale, Vlad, nu sunt rodnice decât atunci când știi bine ce ai de spus. Și că merită s-o spui.

VLAD (**bufonând**): Despre măreția omului! Vorbe, tată, cine mai crede în ele?

MANOLE: Și răspunderile? Tot vorbe sunt?

VLAD: Răspunderi! De-abia izbutesc să mă simt responsabil față de mine, și uneori și încercarea asta mi se pare caraghioasă. Mă uit în oglindă și îmi vine să râd. (*Ironic.*) Bunul dumitale prieten, Brâncuși, făcea totuși păsări măiestre și coloane neterminate.

MANOLE: Da. Avem viziuni diferite. Chestiune de temperament. Eu am fost sangvin și un lacom de viață. Dar arta lui Brâncuși, ca a oricărui mare artist, făcea parte din ordinea și frumusețea lumii. Când a murit, am simțit că e mai puțină lumină în jur. [...]

VLAD: Da, ai fost atât de absorbit de munca dumitale, toată viața, încât nu ți-a mai rămas timp să te gândești și la alții. Mă întreb cum de ai aflat că mă ocup de sculptură. [...]

MANOLE (*nu ia prea în dramă cuvintele lui Vlad, dar le recunoaște justețea*): Da, am fost un tată prost. Ticăloasa asta de sculptură [...] îți soarbe și măduva din oase. Ai văzut și tu. (*Râde.*)

VLAD: Eu n-am geniu.

MANOLE: Dar e simplu ca bună ziua, omul lui Dumnezeu! Vreau să realizez proiectul *Zburătorul*. De zece ani mă gândesc la el. (*Se duce la birou și, agitat, scoate o serie de schițe.*) Uite, am toate schițele gata (*i le arată, febril*). Înțelegi, o statuie care să sugereze saltul omului într-un ev, să se înalțe până la mit. Și, băiatule, totul e studiat până în amănunt. Dar n-am puterea să lucrez. Nu pot ține dalta. Aș cădea pe drum. [...] Pe când tu ești tânăr. Aș sta tot timpul lângă tine, te-aș învăța, te-aș conduce, ți-ai face și tu o **ucenicie** solidă, onestă, trainică. După asta ai putea să îți ții meseria în degetul mic. [...] Ce spui? Nu-i grozav? E? (*A ajuns la maximum de euforie. Și de-abia atunci realizează surâsul înghețat al lui Vlad.*) De ce râzi? VLAD (*il privește mai departe, surâzând. Apoi surâsul se transformă într-un râs puternic și rău*): Ha-ha-ha! Colaborare! Dumneata, capul, și eu, unealta. Ești șiret, tată, dar eu țin la mica mea personalitate.

1. Stabilește tema discuției dintre cele două personaje.
2. Numește două caracteristici ale textului dramatic identificate în fragment.
3. Precizează care este propunerea pe care Manole o face fiului său, Vlad.
4. Formulează câte o idee pentru modul în care se autocaracterizează cele două personaje în raport cu arta.

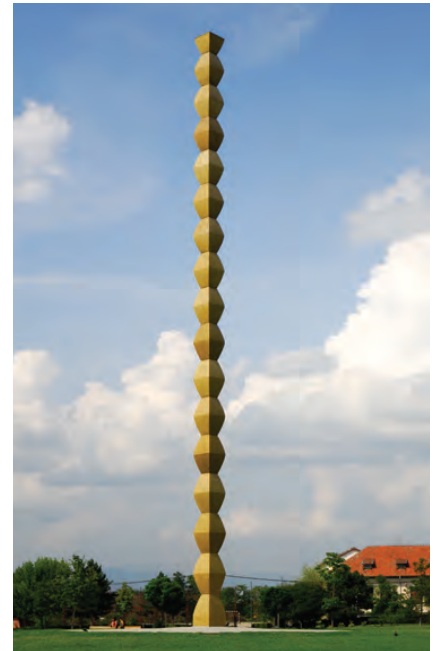

5. Ce rol au indicațiile scenice în fragment?
6. Completează, în caiet, tabelul de mai jos:

Indicațiile scenice pentru personajul Manole	Ce trăsături ale personajului reies din indicații	Indicațiile scenice pentru personajul Vlad	Ce trăsături ale personajului reies din indicații

7. În text, Manole Crudu face referire la viziunea sculptorului Constantin Brâncuși asupra artei. Notează care sunt deosebirile dintre cei doi artiști, în viziunea lui Manole.

II. În lecția anterioară, ai comparat două texte în versuri, unul epic și altul liric, inspirate din același aspect al realității: construirea Mănăstirii Argeșului. Ai identificat motive literare comune, mijloace de exprimare a sentimentelor, un mesaj asemănător.

Constantin Brâncuși, *Coloana fără sfârșit*

Află mai mult!

Constantin Brâncuși (1876–1957) a fost un sculptor, pictor și fotograf român ale cărui creații, de o remarcabilă eleganță a formei, combină simplitatea artei populare românești cu rafinamentul artiștilor parizieni. Opera sa a influențat profund conceptul modern de formă în sculptură, în pictură și în desen. Dintre operele sale amintim: ansamblul monumental *Calea eroilor* de la Târgu-Jiu (*Masa tăcerii*, *Poarta sărutului*, *Coloana fără sfârșit*), sculpturile *Domnișoara Pogany I*, *Muza adormită*, *Pasărea în văzduh*.

Lidia Kotzebue și Iosif Fekete,
Monumentul Eroilor Aerului
(1928-1935), București

Realizează o comparație între cele două texte în versuri și fragmentul din piesa *Moartea unui artist*, de Horia Lovinescu. Vei nota, în tabelul de mai jos, printat din manualul digital, asemănările/deosebiri în ceea ce privește forma și mijloacele de realizare artistică, în conformitate cu indicațiile:

Caracteristici	Textul epic <i>Monastirea Argeșului</i>	Textul liric <i>Meșterul</i> , de Nicolae Labiș	Textul dramatic <i>Moartea unui artist</i> , de Horia Lovinescu
Ațiune	rezumat	–	rezumat
Instanțele comunicării	naratorul	„vocea” lirică și mărcile lexico-gramaticale prin care este evidențiată	intervenția autorului prin indicații scenice
	personajele	portretul realizat	personajele
Tipare textuale	structuri textuale	structuri textuale	structuri textuale
Particularități de stil și de limbaj	<ul style="list-style-type: none"> ● predomină grupul verbal; limbajul este expresiv 	<ul style="list-style-type: none"> ● predomină grupul nominal; subiectivitate accentuată; procedee de expresivitate 	<ul style="list-style-type: none"> ● predomină grupul verbal; limbajul este expresiv
Structură	versuri	versuri	proză
Teme și motive literare comune			
Sentimente și emoții	transmise indirect	transmise direct și sugerate prin descriere	transmise indirect
Mesajul textului			
Semnificația titlului prin raportare la conținutul și la mesajul textului;			

Atelierul din Paris al lui
Constantin Brâncuși

Structuri textuale argumentative: eseul

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Dă două sinonime și două antonime pentru substantivul *modestie*.
2. Descrie comportamentul unei persoane pe care o consideri modestă.
3. Formulează o definiție a modestiei, prin valorificarea experienței personale.
4. Amintește-ți o situație în care ai dovedit că ești modest/modestă; explică felul cum ți-ai manifestat această trăsătură de caracter.

Despre modestie

de Alexandru Paleologu

Aș vrea să spun ceva despre modestie ca virtute nu morală, ci tehnică, adică despre modestie ca metodă de lucru (și de cunoaștere, ceea ce, din punctul meu de vedere, e cam totuna). Un om de știință, un artist, un conducător trebuie să fie capabil și de îndoială, și de siguranță; oricât de contradictorii în aparență, aceste două atitudini sunt indispensabile și lipsa uneia se resimte neapărat în rezultate. Nu numai îndoiala, dar și siguranța înseamnă modestie; cel care, după cine știe câtă ezitare, nemulțumire de sine, strădanie și perseverență sau (aparent) dintr-odată fără greș, ajunge să isprăvească un lucru de seamă acela e sigur de valoarea lui și asta îl face răbdător și măsurat; el va ști să suporte și nerecunoașterea, și critica, și batjocura, oricât l-ar face să sufere. El va ști exact până unde a putut ajunge și până unde nu. Un exemplu frumos de modestie îl dau aceste cuvinte spuse de Goethe lui Eckermann: „Tieck e un mare poet, dar a-l compara cu mine e ca și când m-ai compara pe mine cu Shakespeare.”

Infatuarea, supralicitarea operei proprii, setea de **adulație** ascund undeva, sub lipsa de îndoială, o secretă nesiguranță și sunt, în fond, de o **pauperă** modestie: cea de a se mulțumi cu prea puțin, de a se amăgi cu **camelotă**. Tot așa de sărmană e și fala de a aparține unei anumite familii, rase sau profesii (altceva e mândria de a perpetua o tradiție ilustră, cu modestie față de aceasta). „Prostul – zice un proverb – dacă nu e fudul n-are haz.”

Fățarnicia e **odioasă**, există însă o modestie **ipocrită**, care e ironică, și una convențională, care e curtenitoare. Dar a cunoaște măsura exactă a meritului propriu și a o mărturisi fără indiscreție nu e în afara curteniei și nici a modestiei: „*De dire moins de soi qu'il n'y en a, c'est sottise, non modestie.*” (Montaigne, *Ess.* 2, c. VI).

(din volumul *Bunul-simț ca paradox*)

DESCOPERĂ!

1. Continuă enunțurile cu secvențe potrivite extrase din text.
 - a) Pentru autor, modestia este nu numai o virtute morală, ci și...
 - b) „... trebuie să fie capabil și de siguranță, și de îndoială...”
 - c) Cel care este sigur de valoarea lui va putea să suporte...
 - d) Lipsa de îndoială înseamnă, în fond, ...
2. Identifică, în text, doi termeni pe care autorul îi consideră sinonimi cu *modestia*.

Alexandru Paleologu (1919–2005) a fost unul dintre cei mai cunoscuți și mai apreciați esești români, critic literar, diplomat și om politic marcant. S-a născut în București, într-o veche familie boierească. A ocupat funcții importante în diplomatie în perioada interbelică, iar, după 1989, s-a implicat în viața publică și în politică, fiind ambasador al României în Franța și senator (1992–2004). Dintre volumele sale, trebuie amintite cele de eseuri *Bunul-simț ca paradox*, *Minunatele amintiri ale unui ambasador al golaniilor*, *Sfidarea memoriei (Convorbiri)*, precum și cărțile de critică literară *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu* și *Ipoteze de lucru. Studii și eseuri literare*.

Vocabular

adulație – (s.f.) admirație, măgulire, linguseală.

c. – prescurtare folosită în limba franceză pentru *chapitre*, „capitol”.

camelotă (s.f.) – marfă lipsită de calitate; lucru făcut de mântuială.

De dire moins de soi qu'il n'y en a, c'est sottise, non modestie. – (în limba franceză în textul original) „A spune despre tine mai puțin decât însemni este neghiobie, nu modestie.”

Ess. – (în limba franceză în textul original) prescurtare pentru *Essais*, „Eseuri”.

infatuare – (s.f.) înfumurare, îngâmfare.

ipocrit – (adj.) prefăcut, fățarnic.

odios – (adj.) dezgustător, respingător; detestabil.

pauper – (adj.) sărac, sărman.

Joseph Karl Stieler, *Goethe* (1828)

Află mai mult!

● **Johann Peter Eckermann** (1792–1854), poet și memorialist german, secretarul particular al lui Goethe.

● **Johann Wolfgang von Goethe** (1749–1832), poet, om de știință, personalitate marcantă a literaturii germane și a culturii universale.

● **Michel Eyquem de Montaigne** (1533–1592), unul dintre cei mai importanți scriitori francezi ai Renașterii, care a popularizat eseu ca specie literară.

● **Ludwig Tieck** (1773–1853), poet, dramaturg și scriitor romantic german.

● **William Shakespeare** (1564–1616), dramaturg și poet, considerat cel mai mare scriitor al literaturii de limbă engleză.

William Shakespeare, *Portretul Chandos* (cca 1600)

3. Selectează fragmentul ce surprinde slăbiciunile omenești, în opoziție cu *modestia*.

4. Transcrie trei trimiteri culturale pe care le face Alexandru Paleologu pentru a-și susține opinia asupra modestiei.

5. Exprimă-ți, în 40–60 de cuvinte, punctul de vedere în legătură cu semnificația exemplului de modestie propus de autor, care citează cuvintele lui Goethe: „Tieck e un mare poet, dar a-l compara cu mine e ca și când m-ai compara pe mine cu Shakespeare.”

REȚINE!

Eseul este o specie în proză aflată la granița dintre literar și nonliterar, care consemnează idei, atitudini, păreri personale pe teme literare, filosofice sau științifice, fără pretenția de a epuiza fondul problemei.

Caracteristicile eseului sunt:

- asocierea unor idei venite din diferite domenii culturale;
- varietatea procedeelelor stilistice;
- lipsa unui tipar strict;
- stilul elevat (eleganță în exprimare);
- erudiția (trimiteri culturale numeroase, informație bogată, folosirea **proverbelor** și a **maximelor** – cugetări exprimate într-o formă concisă de o personalitate reprezentativă pentru un anumit domeniu).

Termenul *eseu* provine din cuvântul *essai*, care în limba franceză înseamnă „încercare; analiză”.

Termenul *eseu* provine din cuvântul *essai*, care în limba franceză înseamnă „încercare; analiză”.

EXERSEAZĂ!

1. Explică, în minimum 50 de cuvinte, afirmația criticului și teoreticianului literar Adrian Marino: „Eseistul încercă să ofere o soluție, nu o impune, nici n-o dogmatizează. Doar o propune. El ridică o problemă, punându-se pe sine și pe alții la încercare. Izbuteste și incită adevărul.”

Indicație de rezolvare: Verifică în dicționar semnificația cuvintelor *a dogmatiza/dogmă* și *a incita*.

2. Scrie două-trei enunțuri despre o calitate pe care o prețuiești, arătând cât de importantă este pentru semenii tăi. Caută un proverb potrivit pentru a-ți ilustra părerea.

3. Exprimă-ți, într-un text de 80–100 de cuvinte, preferința pentru un personaj din textele literare studiate, justificându-ți alegerea prin faptul că este posesorul unei valori morale pe care o apreciezi.

Indicații de rezolvare: Ține seama de următoarele sugestii:

a) Încearcă să definești valoarea morală identificată.

b) Compară personajul ales cu altele, care se evidențiază prin aceeași calitate.

c) Găsește în sprijinul afirmației tale un citat semnificativ, un proverb sau o maximă.

4. În fragmentul studiat din piesa *Moartea unui artist*, de Horia Lovinescu, Manole Crudu și fiul său, Vlad, se află într-un conflict. Consideri că refuzul fiului de a lucra împreună cu tatăl la proiectul *Zburătorul* este o lipsă de modestie? Scrie un text de 60–80 de cuvinte în care să-ți exprimi părerea.

Text discontinuu: catalogul

ÎNAINTE DE LECTURĂ

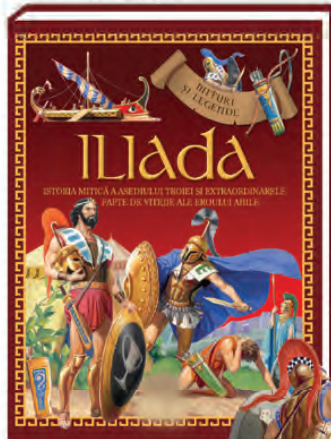
1. a) Amintește-ți o vizită la un târg de carte sau la o librărie. Ce materiale promoționale ai remarcat?
b) De unde obții informațiile necesare pentru cumpărarea cărților?
2. Observă imaginile de mai jos. Descrie, la alegere, una dintre ele.

Pagini de istorie

Iliada

Istoria mitică a asediului Troiei și extraordinarele fapte de vitejie ale eroului Ahile.

Cu ajutorul unor ilustrații fascinante, acest volum înfățișează povestea războiului purtat între eroii greci și cei troieni. Fapte de vitejie, prietenii și trădări, toate se contopesc într-una dintre cele mai frumoase epopei.

21,5 × 27,5 cm
54 pagini

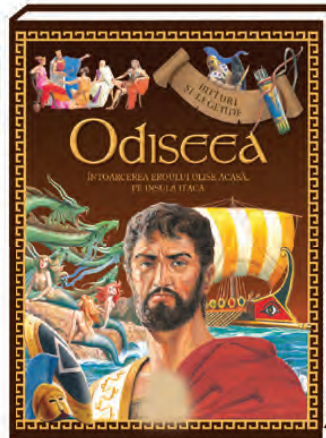
28,20 lei
37,50 lei

Odiseea

Întoarcerea eroului Ulise acasă, pe insula Itaca.

Cu ajutorul unor ilustrații fascinante, acest volum prezintă aventurile trăite pe drumul de întoarcere acasă de unul dintre cei mai îndrăgiți eroi ai mitologiei grecești: Ulise.

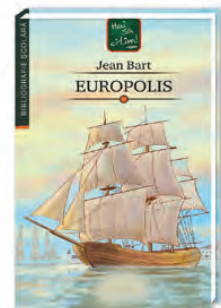
21,5 × 27,5 cm
54 pagini

28,20 lei
37,50 lei

2019 / CATALOG PRIMĂVARĂ – VARĂ / 4

CLASICI ROMÂNI

Jean Bart

13 × 20 cm
336 pagini

20,70 lei
27,50 lei

Alexandru Odobescu

13 × 20 cm
112 pagini

11,20 lei
14,90 lei

Mircea Sântimbreanu

13 × 20 cm
368 pagini

18,70 lei
24,90 lei

3 / CATALOG PRIMĂVARĂ – VARĂ / 2019

Observă!

Primele cataloage de bibliotecă au fost registre manuscrite. Cataloagele de cărți au apărut în Franța, iar computerizarea cataloagelor bibliotecilor a început în anii 1960. Cu ajutorul catalogului interactiv pot fi consultate cărți on-line, documente rare, fragile, ce nu pot fi împrumutate. Datorită tehnologiilor Web, acesta permite utilizatorilor de internet să răsfoiască documentul direct.

Pentru secolul al XXI-lea, indiferent de formatul lui – letric sau electronic – catalogul se dovedește a fi cel mai puternic instrument de marketing.

Proiect

Realizați un proiect colectiv cu titlul *Biblioteca interactivă*.

Indicații de rezolvare: a) Organizați o vizită la biblioteca școlii sau la biblioteca din localitate pentru a afla dacă există un catalog virtual, numărul de volume și de cititori din școală, activitățile desfășurate la bibliotecă etc.

b) Înregistrați observațiile bibliotecarului, privind activitatea elevilor și posibilitatea de a crește numărul de cititori.

c) Formulați propuneri care să vină în sprijinul parteneriatului școală-bibliotecă.

d) Alcătuți proiectul, folosind schema din manualul digital, p. 41.

DESCOPERĂ!

1. a) Observă cărțile din imaginile de la pagina 197. Care te-a impresionat cel mai mult?
b) Dacă le-ai citit, numește două cărți care te-au emoționat și pe care le-ai recomanda spre lectură.
2. Indică tipul de text prezentat în imaginile de la pagina 197, precizând o trăsătură a acestuia.
3. Precizează scopul acestui text, ținând cont de informația transmisă.
4. Menționează domeniul lui, justificându-ți printr-un argument alegerea.

REȚINE!

Catalogul este o listă sau un sistem de fișe, pe suport fizic (de hârtie) sau electronic, unde sunt înscrise nume de persoane, servicii, obiecte, produse, bunuri, colecții, specii de plante sau animale, însoțite de diferite descrieri după anumite criterii. Având un scop informativ bine definit, acest tip de text se caracterizează prin precizie și concizie.

În funcție de conținutul lor, există: **cataloage comerciale** (descriu produse ori servicii oferite de un magazin, o companie etc.), **cataloage de bibliotecă** (în care sunt inventariate documentele dintr-o bibliotecă), **cataloage tematice** (conțin titluri ale unui artist plastic, muzician etc.), **cataloage astronomice**, **cataloage ale unor expoziții** (prezintă titlurile lucrărilor dintr-o expoziție), **cataloage de specii și soiuri de plante sau animale**, precum și **cataloage de timbre** sau **cataloage școlare**.

APLICĂ!

1. Recitește fragmentul din piesa *Steaua fără nume*, de Mihail Sebastian, aflat în unitatea de învățare *Lumea ca spectacol*.
a) Transcrie replicile în care profesorul Marin Miroiu face referire la un anumit tip de catalog.
b) Identifică în aceste replici numele a trei autori care au întocmit asemenea cataloage.
2. a) Realizează un catalog al cărților din biblioteca proprie, ținând cont de unul dintre următoarele criterii: *alfabetic, pe subiecte, cronologic*.
b) Compară catalogul întocmit de tine cu cele ale colegilor. Exprimă-ți opinia cu privire la domeniile de interes ale colegilor.
3. Informează-te în mediul on-line și realizează prima pagină a unui catalog tematic pentru lista lucrărilor unui compozitor român consacrat. Prezintă-le colegilor materialul, motivând de ce ai ales acest compozitor.

Argumentare și persuasiune. Apelul la argumente raționale (fapte, exemple, dovezi), apelul la patos (emoția), apelul la etos (valori morale) • Forța enunțurilor în argumentare

DESCOPERĂ!

1. Explică oral, în aproximativ un minut, care este scopul unei argumentări. În răspunsul tău, poți dezvolta una sau mai multe dintre sugestiile de mai jos sau o variantă proprie:

- să îți actualizezi cunoștințele (argumente și exemple);
- să îți exersezi capacitatea de a fi persuasiv;
- să îți convingi interlocutorul în legătură cu valabilitatea afirmațiilor tale.

2. Care sunt cele trei părți componente ale unui discurs argumentativ?

3. **Lucrați în perechi!** Alegeți o carte care a fost ecranizată. În timp ce tu crezi că ecranizarea este reușită, colegul consideră, dimpotrivă, că aceasta diminuează valoarea cărții. Aduceți, în acest sens, un argument, respectiv un contraargument. Puteți folosi modelul de mai jos pentru a vă sistematiza răspunsurile:

Argumente

- fapte, exemple, dovezi:
- idei, valori morale:

Contraargumente

- fapte, exemple, dovezi:
- idei, valori morale:

4. Pentru a răspunde ulterior la cerințele de mai jos, ascultă cu atenție, în varianta digitală a manualului, o secvență din emisiunea *Profesioniștii*. În platou, alături de realizatoarea Eugenia Vodă, s-a aflat scriitorul Octavian Paler, unul dintre cei mai apreciați esești români contemporani.

APLICĂ!

1. La începutul discuției, realizatoarea emisiunii adresează o „întrebare mai mult retorică”. Recunoaște cele două moduri de a comunica între care invitatul trebuie să aleagă, apoi indică-l pe cel corespunzător.

2. Răspunsul prin care Octavian Paler declară că este „un om al monologului” ia forma unei scurte argumentări. Identifică, în acest sens:

- a) un verb/o structură care exprimă subiectivitatea vorbitorului;
- b) cele trei argumente prin care își susține ipoteza;
- c) concluzia și ideea finală pe care o exprimă.

3. Consideri că Octavian Paler a fost suficient de persuasiv, prin răspunsul oferit Eugeniei Vodă? Te-a convins punctul său de vedere?

4. Când invitatul susține că „pentru confortul rațiunii noastre, este nevoie să credem în Dumnezeu”, acesta recurge la un argument rațional, la sensibilitate și emoții sau la idei și valori morale? Justifică-ți răspunsul.

Află mai mult!

Eugenia Vodă (n. 1959), absolventă a Institutului de Artă teatrală și cinematografică „I.L. Caragiale” din București, este critic de film și realizator de televiziune, cunoscută în special pentru emisiunea

Profesioniștii, difuzată începând cu anul 2000. A primit numeroase distincții, printre care și Premiul Clubului Român de Presă pentru cel mai bun talk-show.

Vocabular

defensiv – (adj.) cu rol de apărare sau care apără.

introvertit – (adj.) interesat sau preocupat de propriile trăiri interioare.

mizantrop – (s.m.) persoană nesociabilă, neprietenoasă.

persuasiune – (s.f.) acțiunea, puterea de a convinge.

preconceput – (adj.) admis, acceptat dinainte.

reitera – (vb.) a repeta.

retorică – (s.f.) arta de a vorbi frumos, de a convinge prin argumente; aici cu sensul de a nu aștepta niciun răspuns la o întrebare.

subterfugiu – (s.n.) mijloc abil de a ieși dintr-o situație dificilă; vicleșug, stratagemă, tertip.

Octavian Paler (1926–2007) a fost unul dintre cei mai apreciați oameni de cultură ai perioadei contemporane. Este licențiat al Universității din București în Litere, Filosofie și Drept. A debutat în 1958, cu versuri în revista *Luceafărul*, iar în 1970, cu volumul de poezii *Umbra cuvintelor*. Lucrează în televiziune, dar se refugiază, în cele din urmă, în scrisul pe care îl consideră o aventură solitară. Modelele lui sunt eseistii spanioli Miguel de Unamuno și Ortega y Gasset, iar personajele preferate, de care nu se desparte niciodată, sunt Don Quijote și Sisif. Autorul este cunoscut mai ales pentru romanul *Viața pe un peron*, însă excelează și în memorialistica de călătorie (*Drumuri prin memorie*), în cunoașterea Greciei arhaice și a miturilor ei fondatoare (*Mitologii subiective*) sau în eseurile din *Scrisori imagine*, unde intră în dialog fictiv cu mari gânditori ai lumii.

DESCOPERĂ!

1. Ilustrează, prin câte un exemplu, distincția dintre: a) *fapt* și *opinie*; b) *exemplu* și *dovadă*. Confruntă ulterior răspunsul tău cu al unui coleg.
2. Descrie concepția personală a lui Octavian Paler cu privire la dialog și „comunicarea sinceră”, observând modul în care sunt definite.
3. Ce înseamnă, în viziunea invitatului, „hărmălaia de dialoguri” în care trăim? Este o simplă impresie sau afirmă cu certitudine acest lucru?
4. Prezentatoarea îl numește pe Octavian Paler un „profesionist al monologului”. Consideri că afirmația sa poate constitui o mărturie?
5. Explică la ce se referă Eugenia Vodă, în debutul emisiunii, când afirmă că avea „anumite idei preconceptuate” la care se va strădui să renunțe.
6. Prezintă oral o situație în care ai avut o idee preconceptuată.

REȚINE!

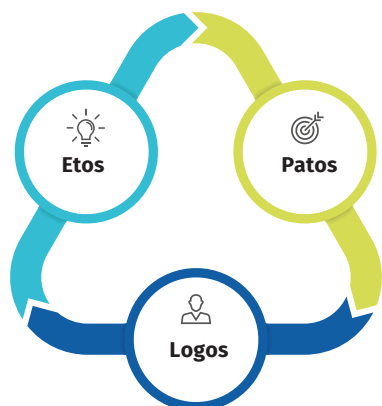
Principalul scop al oricărui **demers argumentativ** este să convingă, deci să fie **persuasiv**. În acest sens, filosoful grec Aristotel (384–322 î.H.), unul dintre marii gânditori ai Antichității, a descris un „**triumghi retoric**”, format din **logos**, **patos** și **etos**.

Logosul este **componenta rațională a argumentului**, bazată pe fapte, exemple și dovezi. **Patosul** face apel la **emoții și sentimente**, reflectând o dimensiune spirituală sau culturală. **Etosul** reprezintă **aspectul etic**, încrederea pe care o transmite vorbitorul, dar și valorile lui morale. Pentru a le dezvolta, autorul recurge la anumite **strategii**, cum ar fi întrebările retorice, analogia, antiteza, paralela sau repetiția.

În procesul argumentării, **forța enunțurilor** variază în funcție de **faptele, opiniile, mărturiile, concepțiile personale sau ideile** celui care le exprimă, în intenția de a influența punctele de vedere ale celor din jur.

EXERSEAZĂ!

1. Invitatul îi mărturisește Eugeniei Vodă că a fost un om „măcinat de singurătate”, dar că nu a avut „confortul singurătății”. Recunoaște și exemplifică unul dintre componentele „triumghiului retoric”.
2. Folosind doar argumente din fragmentul audiat, explică de ce crede Octavian Paler că doar la bătrânețe poate vorbi despre „eșecurile sale”.
3. Precizează cele „trei vieți relativ distincte” pe care le are un om, în viziunea invitatului Eugeniei Vodă. Ce marcă a subiectivității recunoști?
4. Ce strategie discursivă aplică în clasificarea și în descrierea acestora?
5. Consideri că, în ansamblu, discursul lui Octavian Paler a avut la bază:
 - fapte; • opinii; • mărturii; • concepții personale; • idei preconceptuate?
6. Construiește câte un scenariu în care să dezvolti o componentă a „triumghiului retoric”:
 - **logos** (un experiment susținut cu argumente științifice);
 - **patos** (un discurs de prezentare a unei candidaturi);
 - **etos** (o caracterizare făcută unui prieten sau coleg).

Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie, pro-contra

DESCOPERĂ!

a) Grupați-vă în patru echipe!

• Prima echipă își va exprima opinia argumentată despre afirmația lui George Călinescu: „Meșterul Manole [...] e mitul estetic, indicând concepția [...] despre creație, care este rod al suferinței”.

• Cea de-a doua echipă va formula și va motiva propria părere despre mesajul textului *Monastirea Argeșului*.

Indicație de rezolvare: Textul redactat în colaborare va conține 50–80 de cuvinte.

b) Fiecare echipă va desemna un elev în vederea prezentării textului în fața colegilor.

• Cea de-a treia echipă va identifica asemănările și deosebirile dintre cele două puncte de vedere cu ajutorul unei diagrame Venn.

• A patra echipă va analiza modul de redactare a textelor conform următoarelor grile de evaluare a muncii în echipă:

Criterii de evaluare	FB	B	S	I
S-a respectat structura textului argumentativ?				
Ideile sunt formulate logic, clar, coerent?				
Limbajul este corect și ușor de înțeles?				
S-a utilizat anafora pentru a evita repetițiile supărătoare?				
Enunțurile sunt adecvate ca structură?				

c) Fiecare elev își notează observațiile și sugestiile referitoare la textele discutate și la modul în care s-a colaborat în cadrul echipei sale.

d) Se întocmește de către fiecare elev un plan de îmbunătățire a procesului de redactare a textului scris în colaborare.

Observă!

• **Schimbul de idei** contribuie la împărtășirea unor opinii personale, la reflectarea asupra modului în care ceilalți gândesc și înțeleg diferite aspecte, circumstanțe, fenomene. În cadrul unei echipe, schimbul de idei presupune *comunicare* și *negociere*, astfel încât rezultatul să fie rodul *colaborării*.

• Când comparăm idei, fapte, circumstanțe diferite între care există asemănări parțiale, facem *analogii* între ceea ce știm deja și noile informații.

REȚINE!

În realizarea unei compuneri ce are la bază o comparație sau o **analogie** între două sau mai multe texte literare trebuie să ai în vedere câteva aspecte care te ajută să stabilești elementele comune și/sau pe cele care diferențiază operele literare puse în discuție:

- forma și structura demersului literar (în versuri/în proză/sub forma unei piese de teatru);
- tipul textului literar (liric, epic sau dramatic);
- tema textului;
- caracteristicile tipului de text (vezi schema de la pagina 194);
- viziunea autorului despre tema propusă;
- limbajul expresiv (figuri de stil, imagini artistice, punctuație cu rol stilistic);
- semnificația titlului prin raportare la conținutul și la mesajul textului;
- impresia produsă asupra cititorului.

Află mai mult!

• Consultă un dicționar pentru a afla și alte sensuri ale cuvântului *analogie*.

• **Atenție!** Ferește-te de falsele analogii, în care o asemănare (uneori nesemnificativă) este considerată suficientă pentru a trage concluzia că între două lucruri există o analogie.

Portofoliu individual

Redactează o compunere de 150–200 de cuvinte despre condiția artistului, pornind de la următoarea afirmație a lui Michelangelo Buonarroti: „Am văzut îngerul în piatră și am sculptat până l-am eliberat”. În compunerea ta, vei valorifica și informațiile obținute prin compararea celor trei texte studiate în această unitate.

Indicație de rezolvare: În redactarea compunerii, îți vei exprima opinia despre afirmația lui Michelangelo, dar și despre crezul artistic al meșterului Manole, respectiv al sculptorului Manole (aspecte similare și/sau diferite în receptarea lumii, în exprimarea sinelui prin artă etc.).

Michelangelo Buonarroti,
Înger îngenunchind (Catedrala
San Domenico, Bologna)

Află mai mult!

● **Michelangelo Buonarroti** (1475–1564) a fost unul dintre cei mai importanți artiști ai Renașterii italiene.

● **J.D. Salinger** (1919–2010) a fost un scriitor american îndrăgit de publicul cititor pentru romanul său *De veghe în lanul de secară*.

EXERSEAZĂ!

Lucrați în perechi!

a) Redactați un text în care să prezentați analogiile dintre cele trei texte studiate: *Monastirea Argeșului*, *Meșterul*, de Nicolae Labiș, și *Moartea unui artist*, de Horia Lovinescu.

b) Citiți colegilor textele scrise.

c) Ascultați celelalte compoziții, verificând dacă s-au respectat reperatele și cerințele indicate în rubrica **Reține!** de la pagina 201. Intervenți cu sugestii sau contestați valabilitatea unor afirmații, utilizând conectori ca: *sunt de acord că...*; *nu sunt de acord că...* .

REȚINE!

Un discurs scris sau oral devine eficient și captivant atunci când **argumentarea** este dublată de acțiunea de **contraargumentare**.

Contraargumentarea presupune respingerea unor afirmații sub forma unui *atac* dirijat de idei, respectându-se principiul politeteții.

APLICĂ!

1. a) **Lucrați în perechi!** Citiți cele două afirmații ale celebriilor scriitori Mircea Eliade și J.D. Salinger:

● „Dacă ar trebui să-mi rezum în puține cuvinte experiența mea, aş spune că jocul m-a dus mereu tot mai departe, tot mai adânc în real. Și filosofia mea s-ar reduce la o singură dogmă: Joacă-te!” – Mircea Eliade

● „Viața este, într-adevăr, un joc! Este un joc pe care se cade să-l joci după regulile lui.” – J.D. Salinger

b) Exprimați-vă oral părerea în legătură cu viziunea celor doi autori despre viață, identificând asemănări și/sau deosebiri.

2. Lucrați în echipă!

a) Organizați o dezbatere, pornind de la afirmația lui J.D. Salinger.

Indicații de rezolvare: În vederea organizării și a desfășurării dezbaterii, urmați pașii de mai jos:

● Vă împărțiți în două echipe, **PRO** și **CONTRA**.

● Redactați un plan de argumentare care să înceapă cu *Sunt de acord că.../Susțin...* (echipa **PRO**) sau cu *Nu sunt de acord că.../Neg faptul că...* (echipa **CONTRA**). Nu uitați să utilizați conectori de premisă (*în primul rând, în al doilea rând* etc.), de susținere (*deoarece, de aceea, cu toate că, la fel ca, de asemenea, de exemplu* etc.) și de concluzie (*în concluzie, așadar* etc.).

● Desemnați doi–patru elevi care să prezinte oral argumentarea/contraargumentarea.

Moderatorul dezbaterii va fi profesorul.

b) În urma dezbaterii, dezvoltăți planul de argumentare elaborat anterior într-un text argumentativ.

c) Organizați un concurs de texte argumentative. Câștigă lucrarea care întrunește toate criteriile de evaluare a unui text, prezentate în fișa din manualul digital, pagina 129.

Circumstanțialul de cauză (actualizare)

DESCOPERĂ!

a) Menționează posibilele motive pentru care s-au creat situații nefavorabile, utilizând substantive, adjective, verbe la gerunziu.

Model: *Am plecat ... → Am plecat de plictiseală.*

<i>M-am împiedicat ...</i>	<i>Am scris greșit ...</i>
<i>M-am ridicat de la masă ...</i>	<i>Se bâlbâia ...</i>

b) Indică funcția sintactică a acestor părți de vorbire, în context.

AMINTEȘTE-ȚI!

Circumstanțialul de cauză arată cauza unei acțiuni, stări, însușiri. Termenul regent al unui circumstanțial de cauză poate fi:

- **verb** (*A plecat de teamă să nu întârzie.*);
- **locuțiune verbală** (*A luat-o la fugă de spaimă.*);
- **adjectiv** (*Colegul era mut de uimire.*);
- **interjecție** (*Bravo ție pentru câștigarea concursului!*).

Observă!

Gruparea substantiv și prepoziție *din cauza* se utilizează în contexte care exprimă o situație nefavorabilă. Pentru a evidenția un eveniment favorabil, se folosește prepoziția *datorită*.

Circumstanțialul de cauză poate fi exprimat prin:

substantiv în acuzativ sau genitiv, precedat de o prepoziție/gruparea substantiv și prepoziție (<i>din pricina, din cauza</i>)	<i>S-a rănit din neatenție.</i> <i>A rămas la noi din pricina gerului.</i>
pronume în acuzativ sau genitiv, precedat de o prepoziție/gruparea substantiv și prepoziție	<i>Acuzat pentru asta, a plecat acasă.</i> <i>Ana nu a mai venit din cauza lui.</i>
numeral în acuzativ sau genitiv, precedat de o prepoziție/gruparea substantiv și prepoziție	<i>Pentru cei doi am fost certată și eu.</i> <i>Nu a reușit la concurs din cauza celui de-al doilea.</i>
adjectiv	<i>De rău ce era, toți îl evitau.</i> <i>Ostenită, a adormit imediat.</i>
adverb	<i>Nu a mai găsit pe nimeni, de târziu ce era.</i>
locuțiune adverbială	<i>De ce nu mai rămâi?</i>
verbe la gerunziu	<i>Neparticipând la concurs, a ratat calificarea.</i>

Punctuație: Așezate înaintea regentului, circumstanțialele de cauză se izolează prin virgulă de acesta atunci când fac parte din construcții gerunziale sau participiale ori sunt exprimate prin adjective (*Nemaiauzind nimic, s-a speriat.*; *Amorțită de frig, fetița s-a așezat lângă sobă.*; *Frumoasă, atrăgea privirile tuturor.*).

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie enunțul în care există un circumstanțial de cauză:

- Nu se teme de cei mai mari decât el.*
- Mașina a fost stricată de fratele său.*
- A luat-o la fugă de rușine.*

ATENȚIE!

Să nu confunzi **circumstanțialul de cauză** și **complementul prepozițional**, când acestea sunt însoțite de prepoziția *de*: *A plecat de supărat ce era.* (circumstanțial de cauză), dar *S-a bucurat de vizita noastră.* (complement prepozițional).

2. Scrie trei enunțuri în care circumstanțialul de cauză să fie exprimat, pe rând, prin:

- pronume de politețe în genitiv;
- numeral ordinal cu valoare pronominală în genitiv;
- verb la gerunziu.

3. Identifică, în enunțurile de mai jos, circumstanțialele de cauză, analizând partea de vorbire prin care sunt exprimate:

- „Și abia plecă bătrânul, ce mai freamăt, ce mai zbugium
Codrul clocoti de zgomot și de arme, și de bucium.”

(Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*)

- „Numai din pricina voastră am răcit casa.”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

- „Aș vrea să plâng de fericit...”

(George Coșbuc, *Vara*)

- „Și fiul craiului, nemaiputând struni calul și neîndrăznind a mai merge înainte, se întoarce rușinat înapoi la tatu-său.”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

- „Din pricina uneia ca a ta am fost pușcat eu de poteră în piciorul stâng...”

(Mihail Sadoveanu, *Județul sârmanilor*)

- „Fiul craiului cel mai mic [...] iese afară în grădină și începe a plânge în inima sa, lovit fiind în adâncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său.”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

4. Imaginează-ți că ai plecat brusc de la o petrecere cu prietenii. Scrie un text de 60–80 de cuvinte în care să le spui părinților motivele pentru care ai procedat astfel. Utilizează, în text, cel puțin trei circumstanțiale de cauză exprimate prin părți de vorbire diferite.

5. Formulează două enunțuri în care termenul regent al unui circumstanțial de cauză să fie, pe rând, o locuțiune verbală și un adjectiv participial.

6. Stabilește valoarea de adevăr a afirmațiilor de mai jos, pentru enunțurile extrase din basmul *Povestea lui Harap-Alb*, de Ion Creangă:

- Circumstanțialul de cauză din enunțul „Dar turturica, fiind mai ușoară, ajunge mai înainte.”, este:

- fiind ușoară;
- fiind;
- ușoară;
- fiind mai ușoară.

- În enunțul „- D-apoi de ce mi l-a dat tata?”, circumstanțialul de cauză este exprimat prin:

- pronume relativ cu prepoziție;
- locuțiune adverbială;
- pronume interogativ cu prepoziție;
- adverb de mod și prepoziție.

- În enunțul „Atunci o înfiorare cuprinde pe fiul craiului, rămânând uimit de spaimă și mirare...”:

- există un circumstanțial de cauză;
- există două circumstanțiale de cauză;
- există trei circumstanțiale de cauză;
- nu există niciun circumstanțial de cauză.

Ștefan Luchian, *Sălciile de la Chiajna*

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de cauză

DESCOPERĂ!

Transcrie enunțurile de mai jos, transformând structurile scrise cu bold în propoziții, după model.

Model: S-a rătăcit din neatenție. →

S-a rătăcit ^{1/}, **pentru că a fost neatent.** ^{2/}

- Nu a mers la teatru din cauza bolii.
- Rătăcindu-și biletul, a ratat excursia.
- Îl durea capul de foame.
- De asta îl prețuia, pentru stăpânirea de sine în situații dificile.

REȚINE!

Propoziția subordonată circumstanțială de cauză sau cauzala reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a circumstanțialului de cauză. Termenul regent al circumstanțialului de cauză poate fi:

- **verb** (*A răspuns corect* ^{1/}, *fiindcă învățase.* ^{2/});
- **locuțiune verbală** (*Nu și-a adus aminte toate răspunsurile* ^{1/}, *pentru că trecuse prea mult timp de la examen.* ^{2/});
- **adjectiv** (*Obosit* ^{1a/} / *de ce făcuse toată ziua* ^{2/}, *băiatul s-a culcat.* ^{1b/});
- **interjecție** (*Hai* ^{1/}, *că e târziu!* ^{2/}).

Propoziția circumstanțială de cauză poate fi introdusă prin diferiți conectori (elemente de relație):

a) **conectori specializați pentru marcarea raportului cauzal:**

- **conjunții subordonatoare:** *fiindcă, deoarece, căci, întrucât* (*Nu a venit,* ^{1/} *fiindcă nu a găsit bilet.* ^{2/}; *Te-a ajutat,* ^{1/} *căci e om bun.* ^{2/});
- **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:** *pentru că, din cauză că, din pricină că, de vreme ce, din moment ce, pe motiv că* (*Din cauză că ploaie,* ^{1/} *și-a cumpărat o umbrelă.* ^{2/}; *De vreme ce mi-am terminat temele,* ^{1/} *mă pot relaxa la un film.* ^{2/});

b) **conectori nespecializați:**

- **cu rol de conjuncție subordonatoare:** *că, dacă, unde, cum, când* (*Nu pot vorbi* ^{1/} *că sunt răcită.* ^{2/}; *Dacă nu i-ai amintit de invitație,* ^{1/} *te-a uitat.* ^{2/}; *Unde nu am băgat-o în seamă,* ^{1/} *s-a supărat.* ^{2/}; *Cum era caniculă,* ^{1/} *nu a ieșit din casă.* ^{2/}; *Când tu ai fost neserios,* ^{1/} *mai pot avea încredere?* ^{2/});
- **pronume relativ precedat de prepoziție** (*L-a lăudat* ^{1/} *pentru ce a afirmat.* ^{2/}; *Nu vrea* ^{1/} *să știe de el* ^{2/} *pentru câte a pățit.* ^{3/}).

EXERSEAZĂ!

1. Indică valoarea morfologică a conectorilor care introduc propoziții cauzale:

- Nu plângea pentru ce crezi tu.
- Din pricină că-i jignea pe toți, nimeni nu-l dorea în preajmă.
- Întrucât au fost învinși mereu, nimeni nu-i dorește ca parteneri.
- Ia-ți hainele de acolo, că mă deranjează!
- Suferea din cauza cui o rănise.

Află mai mult!

- Uneori regentul unei cauzale poate fi o întreagă propoziție: *A devenit mai bun* ^{1/}, *deoarece a exersat mult.* ^{2/}

- Conectorii *dacă, unde, cum, când* leagă o cauzală de regenta ei, atunci când:

- indică o acțiune care declanșează o altă acțiune;
- își pierd sensul inițial;
- corespund ca sens unui conector specializat al cauzalei:

Dacă nu a venit, ^{1/} *am plecat.* ^{2/}

Fiindcă nu a venit, ^{1/} *am plecat.* ^{2/}

Cum nu m-a ascultat, ^{1/} *a greșit.* ^{2/}

Pentru că nu m-a ascultat, ^{1/} *a greșit.* ^{2/}

- Substituirea nu este posibilă în exemple precum:

Dacă vei veni, ^{1/} *nu voi pleca.* ^{2/} (indică o condiție.)

Procedează ^{1/} *cum consideră.* ^{2/} (indică o modalitate.)

JOC

Timp de două minute, construiește fraze de două propoziții în care să ai câte o circumstanțială de cauză introdusă, de fiecare dată, prin alt conector (element de relație).

Câștigă cine construiește cele mai multe fraze corecte.

Află mai mult!

Circumstanțiala de cauză poate avea în regentă elemente corelative reprezentând adverbe (*atunci, apoi*) sau grupări apropiate de statutul de locuțiuni adverbiale (*de aceea, de asta*):

Pentru că nu a fost chemat/, de aceea nu a venit/.

De asta ne-am certat/, fiindcă m-a mințit/.

2. Transcrie, în caiet, propozițiile subordonate din frazele următoare, precizând felul lor, termenul regent și natura conectorului:

a) „Dar eu râd, căci mi-am adus aminte de un prietin...”

(Mihail Sadoveanu, *Hanu Ancuței*)

b) „Aș vrea să plâng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit.”

(George Coșbuc, *Vara*)

c) „D. Lefter a trimis turbatului o scrisoare, cerând, cu tot respectul, un concediu de două-trei zile, pe motiv că nu se simte deloc bine.”

(Ion Luca Caragiale, *Două loturi*)

3. a) Transformă propozițiile de mai jos în fraze, adăugând cauzale potrivite ca sens, introduse prin conectori diferiți.

- Râdea mereu ^{1/} ... ^{2/}
- Veți găsi rapid eroarea ^{1/} ... ^{2/}
- ... ^{1/}, va câștiga concursul. ^{2/}
- ... ^{1/}, îl voi ajuta. ^{2/}

b) Exprimă o constatare în legătură cu poziția cauzalei față de regentă.

REȚINE!

Circumstanțiala cauzală poate sta înaintea sau după termenul regent și se desparte, de obicei, prin virgulă de acesta.

Cauzala introdusă prin **cum** este antepusă regentei, iar cauzalele introduse prin **că** și prin **căci** sunt mereu postpuse (**Cum** nu l-ai mai căutat, ^{1/} te-a uitat. ^{2/}; S-a întors acasă, ^{1/} că era viscol. ^{2/}; S-a retras în camera lui, ^{1/} căci era foarte obosit. ^{2/}).

APLICĂ!

1. a) Scrie următorul text în caiet, utilizând corespunzător virgula:

Hotărându-mă să evadez din capitală câteva zile fiindcă eram sătul de agitație m-am urcat într-un tren care mergea spre Cheia. Nu am putut intra în compartiment pentru că niște tineri își așezaseră geamantanele chiar în dreptul ușii. I-am rugat să le mute dar au refuzat. Când a apărut controlorul au fugit din cauză că nu aveau bilete pentru clasa I.

b) Transcrie separat propozițiile circumstanțiale de cauză.

c) Transformă cauzalele în părțile de propoziție corespunzătoare.

2. Formulează fraze în care conjuncția **că** să introducă, pe rând, patru subordonate diferite, printre care și o cauzală.

3. Construiește patru fraze în care verbul **învață** să fie regent pentru următoarele subordonate:

Învață

- completivă directă
- completivă prepozițională
- circumstanțială de timp
- circumstanțială de mod
- circumstanțială cauzală

Portofoliu individual

Alcătuiește un text de cel puțin 100 de cuvinte, în care să argumentezi alegerea unor hobby-uri. În text, vei introduce și circumstanțiale de cauză, respectiv propoziții cauzale.

Indicație de rezolvare: În redactarea textului, vei utiliza cel puțin două circumstanțiale de cauză exprimate prin părți de vorbire diferite, și cel puțin două subordonate cauzale introduse prin elemente de relație diferite ca valoare morfologică.

Circumstanțialul de scop (actualizare)

DESCOPERĂ!

• Completează enunțurile de mai jos cu circumstanțiale de scop, respectând cerințele din paranteze:

- Noi vom pleca mai devreme ... (verb la infinitiv)
- L-am trimis la magazin ... (substantiv comun cu prepoziție)
- Îi vom mobiliza pe toți ... (numeral cardinal)
- ..., poftim un album! (verb la supin)

AMINTEȘTE-ȚI!

Circumstanțialul de scop (numit și circumstanțial final) este partea subordonată de propoziție care indică scopul unei acțiuni.

Termenul regent al circumstanțialului de scop poate fi: **verb** (*Mă grăbesc pentru a prinde trenul.*), **locuțiune verbală** (*A luat-o la fugă pentru a scăpa.*) sau **interjecție** (*Hai la film pentru a-l vedea pe câștigătorul Oscarului!*).

Circumstanțialul de scop se poate realiza prin:

- **substantiv** în cazul acuzativ sau genitiv, precedat de prepoziție/locuțiune prepozițională (*A plecat în pădure după ciuperci.*; *A rămas la conferință în vederea obținerii de noi informații*; *Hai la cumpărături!*);
- **pronume** în cazul acuzativ sau genitiv, precedat de prepoziție/locuțiune prepozițională (*Nu am aflat ¹/ pentru cine a venit acasă. ²!*; *Lucrează în favoarea lui.*);
- **numeral** în cazul acuzativ sau genitiv, precedat de prepoziție/locuțiune prepozițională (*Pentru cei doi a revenit la ghișeu.*; *Va cerceta documentele în favoarea amândurora.*);
- **forme verbale nepersonale: supin** (*Bunica a pus laptele la prins.*); **infinitiv** (*A scris articolul respectiv pentru a-l publica în revista școlii.*).

Circumstanțialul de scop poate fi așezat înainte sau după termenul regent. Se izolează prin virgule circumstanțialele de scop situate înaintea regentului (*Pentru a călători, a cumpărat din timp bilete de avion.*).

EXERSEAZĂ!

1. • Identifică enunțurile în care există circumstanțiale de scop, justificând alegerile făcute. • Explică prin ce sunt exprimate aceste circumstanțiale. • Indică funcția sintactică a celorlalte structuri scrise cu bold.

- Desenează pentru a se relaxa.*
- L-a felicitat pentru reușită.*
- I-am admirat pentru succesele de la olimpiadă.*
- Se gândea la a găsi o variantă mai bună.*
- Merge la cules de mere.*
- L-a lăudat spre a-l încuraja.*

2. Construiește enunțuri în care circumstanțialul de scop să fie exprimat prin părți de vorbire diferite, precizându-le pentru fiecare situație.

3. Transcrie circumstanțialele de scop din enunțurile de mai jos, analizând părțile de vorbire prin care se exprimă.

- „Abia târziu de tot [...] s-a hotărât să se pună la lucru pentru a nu sta calfele fără material croit.” (Ioan Slavici, *Mara*)

Observă!

• Circumstanțialul de scop se recunoaște cu ajutorul întrebărilor: *în ce scop?*; *cu ce scop?*.

• Circumstanțialul de scop se folosește mai mult în textele în care se exprimă opinia.

Reflectează!

Circumstanțialul de scop indică o situație care se va realiza după cea exprimată de termenul regent (*Exersează zilnic **pentru a reuși**.*).

Circumstanțialul de cauză arată o situație realizată înaintea celei exprimate de termenul regent (***Exersând** zilnic, ai reușit.*).

b) „Banii erau depuși pentru spor la o bancă.”

(Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*)

c) *Reportajul s-a realizat spre informarea tuturor cetățenilor.*

d) *Îi trimitem la pescuit.*

e) *A plecat la școală pentru recuperarea penarului uitat.*

f) *Merge la supermarket pentru cumpărături.*

g) *I-a trimis în peșit.*

h) *Nu a acționat în folosul amândurora.*

i) *A plecat spre a afla adevărul.*

j) *În folosul cui lucrezi?*

k) *Pentru asta s-a antrenat, să câștige.*

4. Alege varianta corectă:

• În propoziția *Merge la cules de afine pentru sora ei.*:

a) există un circumstanțial de scop;

b) există două circumstanțiale de scop;

c) nu există niciun circumstanțial de scop.

• În propoziția *Pledează mereu în favoarea tuturor studenților serioși.*, circumstanțialul de scop este:

a) în favoarea tuturor studenților;

b) în favoarea studenților;

c) în favoarea tuturor.

• În propoziția *Lucrează în vederea participării la concursul de informatică.*, substantivul cu funcția de circumstanțial de scop este în cazul:

a) acuzativ;

b) genitiv;

c) dativ.

5. a) Alcătuiește câte un enunț în care forma verbală *pentru a arăta* să aibă, pe rând, două funcții sintactice diferite.

b) Numește aceste funcții.

6. Construiește enunțuri în care circumstanțialul de scop să fie precedat de prepozițiile sau locuțiunile prepoziționale: *spre, pentru, în vederea, în folosul*.

APLICĂ!

Scrie un text de minimum 100 de cuvinte, în care să argumentezi preferința pentru desfășurarea unei activități în aer liber.

Folosește cel puțin două circumstanțiale de cauză și cel puțin patru circumstanțiale de scop, pe care le vei sublinia diferit.

JOC

Sușține-ți candidatura de șef al clasei într-un text de minimum 50 de cuvinte, folosind următoarele structuri: *pentru a apăra, pentru susținerea, în favoarea acestora*. Prezintă-l colegilor, care-l vor evalua cu un emoticon:

Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: circumstanțiala de scop (finala)

DESCOPERĂ!

Transformă structurile marcate cu bold în propozițiile de mai jos, după model.

Model: *Și-a cumpărat o mașină nouă **pentru a-și oferi mai mult timp.*** →

*Și-a cumpărat o mașină nouă **ca să-și ofere mai mult timp.***

- Pentru prepararea bucatelor, au fost zidite mai multe cuptoare.***
- Spre a ajunge acolo, a călătorit mult.***
- A plecat după cumpărături.***

REȚINE!

Propoziția subordonată circumstanțială de scop sau finală reprezintă, la nivelul frazei, realizarea propozițională a circumstanțialului de scop, răspunzând la aceleași întrebări ca și acesta: *în ce scop?*; *cu ce scop?*.

Termenul regent al unei circumstanțiale de scop poate fi:

- **verb** (*Mă grăbesc*^{1/} / *să prind trenul*^{2/}.);
- **locuțiune verbală** (*Și-a adus aminte de trecut*^{1/} / *ca să nu mai greșescă.*^{2/});
- **interjecție** (*Hai la Maria*^{1/} / *să clarificăm situația!*^{2/}).

APLICĂ!

Delimitează în propoziții textul de mai jos, pentru a identifica circumstanțialele de scop și termenii lor regenți.

Ieri a trecut pe la mine o bună prietenă să-mi ceară un sfat pentru realizarea unui portofoliu cu fotografii. Luată prin surprindere, am amânat întâlnirea pe care o aveam ca să nu deranjez pe cineva.

Împreună am mers la studio pentru a alege cele mai reprezentative imagini și, după o zi intensă de muncă, prietena mea mă îndeamnă:

– Du-te de te odihnește! Termin eu de așezat fotografiile în album!

Observă!

Propoziția circumstanțială de scop/finala indică scopul desfășurării unei acțiuni precizate în propoziția regentă.

JOC

Cariera mea! Jocul implică participarea tuturor elevilor din clasă. Un elev din prima bancă exprimă o dorință pentru viitoarea carieră profesională, în care va folosi o circumstanțială de scop. Ceilalți continuă lanțul aspirațiilor.

Observă!

Circumstanțiala de scop (finala) poate avea în propoziția regentă locuțiuni adverbiale corelative (*de aceea, de asta*):

Ca să treci peste nereușită, ^{1/}*de aceea* îți explic. ^{2/}

P1 – circumstanțială de scop; **P2** – propoziție principală.

De-asta a sunat la 112, ^{1/} **ca s-o ajute** cineva. ^{2/}

P1 – propoziție principală; **P2** – circumstanțială de scop.

Reflectează!

● Într-o frază ce conține o **circumstanțială de scop**, ordinea acțiunilor este: (1) acțiunea din regentă; (2) acțiunea din circumstanțiala finală (*Am venit la el* ^{1/} **să îl ajut**. ^{2/}).

● Într-o frază ce conține o **circumstanțială cauzală**, ordinea acțiunilor este: (1) acțiunea din cauzală; (2) acțiunea din regentă (*Am venit la el*, ^{1/} **pentru că m-a chemat**. ^{2/}).

REȚINE!

Propoziția subordonată circumstanțială de scop (finala) poate fi introdusă prin diferiți **conectori** (elemente de relație):

● **conjunții subordonatoare**: *ca să, să, de* (*Mama i-a explicat* ^{1/} **ca să** înțeleagă. ^{2/}; *A luat trenul* ^{1/} **să nu întârzie**. ^{2/}; *Exersează în fiecare zi* ^{1/} **ca la concurs să obțină locul întâi**. ^{2/}; *Hai* ^{1/} **de mănâncă!** ^{2/});

● **locuțiunea conjuncțională pentru ca... să** (*Pentru ca niciodată să nu mai greșești*, ^{1/} **ți-am scris câteva reguli**. ^{2/});

● **pronume relativ** precedat de prepoziție cu sens final (*A plecat* ^{1/} **după ce avea de luat**. ^{2/}).

Propozițiile circumstanțiale de scop stau, de obicei, după regente și nu se despart prin virgulă de acestea (*Voi merge* ^{1/} **să cumpăr fructe**. ^{2/}). Când stau înaintea regentelor, finalele se despart prin virgulă (*Ca să fac o donație*, ^{1/} **de aceea te-am chemat**. ^{2/}).

EXERSEAZĂ!

1. Desparte în propoziții frazele următoare, precizând termenul regent al fiecărei circumstanțiale de scop și conectorul acesteia.

- A oprit la un hotel ca să se mai odihnească.*
- I-a mai dat o invitație să fie sigur că va veni.*
- Îți voi spune mereu aceste vorbe pentru ca niciodată să nu le uiți.*

2. Desparte în propoziții frazele următoare, indicând subordonata circumstanțială de scop și subliniind cu o linie corelativul din regentă:

- De aceea îți vorbesc tare, ca să te concentrezi.*
- De-asta vă antrenați, să câștigați.*

3. Indică felul propozițiilor introduse de conjuncția subordonatoare **să** în enunțurile următoare:

- Dorința să plecăm din timp a fost împărtășită.*
- A învățat mult să ia nota zece.*
- Pot să te ajut.*
- Mă tem să nu te accidentezi.*
- Exersează să nu uit.*

4. a) Transcrie propozițiile subordonate din textul următor, precizând felul lor:

Plecuse în oraș să cineze. Pe drum, și-a repetat teoria spre a vedea dacă are sens acțiunea lui. Simțind că unele argumente nu sunt concludente pentru a-și convinge confrății, s-a gândit să-și prezinte parțial articolul întru înformarea celor care erau interesați de subiect. Știa că fusese chemat ca să-și prezinte concluziile și nu dorea să rateze momentul.

b) Transformă în părțile de propoziție corespunzătoare numai subordonatele circumstanțiale de scop.

Construcții concesive

DESCOPERĂ!

1. Citește, cu atenție, schimbul de replici dintre cei patru copii din imaginile alăturate.

2. Alege varianta corectă de răspuns:

• Structurile evidențiate exprimă:

- a) o cauză;
- b) o condiție;
- c) o concesie.

• Aceste structuri sintactice sunt:

- a) o parte de propoziție și o propoziție;
- b) două părți de propoziție;
- c) două propoziții.

REȚINE!

Concesia poate fi exprimată, în propoziție, printr-un **circumstanțial concesiv**, iar, la nivelul frazei, printr-o **propoziție subordonată circumstanțială concesivă**.

Structurile care exprimă concesia atât în propoziții, cât și în fraze se numesc **construcții concesive**.

Termenul regent al unei construcții concesive (nonpropoziționale sau propoziționale) poate fi:

- **verb** (*În ciuda insistențelor colegilor, el n-a mai venit la serviciu.; Chiar dacă va ploua,^{1/} ne vom continua drumul.^{2/}*);
- **locuțiune verbală** (*N-a băgat de seamă greșeala, cu toată verificarea făcută.; A luat-o la fugă,^{1/} deși nu era nimeni în jur.^{2/}*);
- **adjectiv** (*Ea era sensibilă, în ciuda aparențelor.; Am cunoscut un om dezamăgit de evenimente,^{1/} deși nu se vedea asta.^{2/}*);
- **interjecție** (*Cu toată neatenția ta, iată încă o șansă.; Hai la mare,^{1/} deși nu e vremea bună!^{2/}*).

EXERSEAZĂ!

1. Completează enunțurile, astfel încât să exprime renunțarea la ceva sau înlesnirea unei situații greu de realizat:

Model: *Cu toată neatenția mea, ... →*

Cu toată neatenția mea, am reușit să rețin informațiile importante.

- a) *În pofida sfaturilor date de medic, ...*
- b) *Cu toate eforturile lor, ...*
- c) *Neștiind nimic, tot ...*

2. Identifică circumstanțialele concesive din exemplele de la exercițiul 1, precizând prin ce sunt exprimate.

3. a) Alcătuiește un text pe o temă aleasă de tine, în care să folosești câte un exemplu din fiecare circumstanțial învățat.

b) Completează apoi, în caiet, următorul tabel:

Exemplul	Felul circumstanțialului	Regentul

Află mai mult!

Iată, mai jos, sensurile câtorva cuvinte importante:

a) **concesie** – (s.f.) îngăduință, cedare, renunțare (la ceva) în folosul sau în interesul altuia; înlesnirea unei situații care pare greu sau imposibil de realizat; compromis;

b) **concesiv** – (adj.) care face concesii;

c) **în pofida** – în ciuda (locuțiuni prepoziționale);

d) **în pofida cuiva (sau a ceva)** – cu intenția de a supăra pe cineva.

Află mai mult!

● Circumstanțialul concesiv se poate afla și punând regentului întrebarea:
În ciuda cărui fapt?

● Adverbele corelative *tot*, *totuși*/(și) *tot*, (și) *totuși* (așezate înaintea termenului regent) susțin sintactic construcțiile concesive, contribuind la dezambiguizarea sensului:

Știind adevărul, tot nu m-a crezut.

Să-i dați orice, ^{1/} și tot nu îl îmbunați. ^{2/}

Deși s-a schimbat, ^{1/} totuși nu-mi place. ^{2/}

Reflectează!

Să nu confundați:

a) **circumstanțialul concesiv** (*Fără a spune, tot a venit.*) cu cel **de mod** (*A venit fără a spune.*) sau cu cel **condițional** (*Fără a-l ajuta, nu va reuși.*);

b) realizările lor propoziționale: **propoziția concesivă** (*Fără să se pregătească prea mult, ^{1/} tot s-a descurcat la examen. ^{2/}*); **propoziția circumstanțială de mod** (*S-a înscris la concurs ^{1/} fără să ne anunțe. ^{2/}*); **propoziția condițională** (*Fără să citești, ^{1/} nu poți efectua tema. ^{2/}*).

REȚINE!

Circumstanțialul concesiv indică o împrejurare menită să împiedice un eveniment, o stare, o calitate, fără însă a le împiedica.

Circumstanțialul concesiv se poate realiza prin:

- **substantive, pronume sau numerale** precedate de locuțiuni prepoziționale (*în ciuda, în pofida*), de prepoziția *cu* (urmată de adjectivul pronominal nehotărât *tot, toată, toți, toate*) (*În ciuda greșelilor sale, a fost iertat.*; *Cu tot zgomotul făcut de el, tot am adormit.*);
- **verbe la infinitiv** precedate de prepoziția *fără* sau **verbe la gerunziu** (*Fără a-l invita, tot a venit.*; *Chiar știind toată teoria, tot s-a încurcat.*);
- **adjectiv** (*Chiar sătul, tot continua să mănânce.*);
- **locuțiune adverbială** (*Cu toate acestea, evenimentul va avea loc.*).

EXERSEAZĂ!

1. a) Identifică circumstanțialele concesive din textul de mai jos, menționând prin ce părți de vorbire sunt exprimate:

Ieri Mihai nu a mai mers la teatru, în ciuda insistențelor mele. L-am sunat, dar nu mi-a răspuns. Fără a fi invitată, m-am hotărât să-l vizitez a doua zi. Cu toată surpriza făcută, tot m-a primit bucuros.

b) Transformă circumstanțialele concesive identificate mai sus în propozițiile subordonate corespunzătoare ca sens.

2. Prezintă o împrejurare în care ai făcut o concesie. Utilizează cuvinte și structuri ca: *deși, în ciuda, cu tot, cu toate că.*

REȚINE!

Propoziția subordonată concesivă este o realizare propozițională a unui circumstanțial concesiv.

Elementele de relație prin care poate fi introdusă o propoziție concesivă sunt:

a) **conjunții subordonatoare**: specializată – *deși* (*Deși nu plouă, ^{1/} mi-am luat umbrela. ^{2/}*); nespecializate – *dacă, de, că, să* (*Dacă ar răsturna munții, ^{1/} tot nu ar mai aduce-o înapoi. ^{2/}*; *Fierul, ^{1a/} că e fier, ^{2/} și tot ruginește. ^{1b/}*);

b) **locuțiuni conjuncționale subordonatoare**: specializate – *cu toate că, chiar dacă, chiar de, chit că, măcar să, măcar că, măcar de* (*Nu l-am putut ajuta, ^{1/} cu toate că am încercat. ^{2/}*; *Chit că muncește, ^{1/} tot nu are bani. ^{2/}*; *Măcar că e inteligent, ^{1/} tot nu a înțeles mesajul. ^{2/}*); nespecializată – *fără să*;

c) **adverbe nehotărâte** – *oricât, oricum, oriunde, oricând* (*Antrenorul lui nu e mulțumit, ^{1/} oricât ar progresa. ^{2/}*);

d) **pronume și adjective pronominale nehotărâte** – *orice, oricare, oricine, oricât, oricâtă, oricâți, oricâte* (*Oricine ar veni, ^{1/} el tot nu l-ar primi. ^{2/}*; *Orice rezultat ar obține, ^{1/} el tot nu va fi dorit aici. ^{2/}*)

DESCOPERĂ!

a) Analizează, cu atenție, în rubricile **REȚINE!**, de la pagina 212, poziția construcțiilor concesive față de **termenii regenți**.

b) Formulează, în scris, o constatare despre topica și punctuația construcțiilor concesive în propoziții, respectiv în fraze.

REȚINE!

Construcțiile concesive pot sta înainte sau după regent și se despart, de obicei, prin virgulă de acesta.

APLICĂ!

1. a) Identifică, în textul de mai jos, construcțiile concesive:

În ciuda obstacolelor puse de organizatori, trei concurenți au reușit să treacă linia de sosire. Acolo, au fost intervievați de reporteri, deși erau extenuați. Chiar dacă a obținut locul al III-lea, unul dintre ei a apreciat gradul înalt de dificultate a cursei. În plus, toți participanții au remarcat că, în ciuda vremii ostile, acest concurent a obținut un remarcabil rezultat personal.

b) Precizează valoarea morfologică a cuvintelor cu funcție sintactică de circumstanțial concesiv și a regenților acestora.

c) Scrie, separat, propozițiile subordonate concesive, indicând valoarea morfologică a elementelor de relație prin care sunt introduse.

2. Alcătuieste trei enunțuri, respectând următoarele cerințe:

a) în primul enunț să utilizezi un circumstanțial concesiv exprimat printr-un verb la o formă nepersonală;

b) al doilea enunț să fie alcătuit din trei propoziții dintre care una este subordonată concesivă introdusă printr-un pronume nehotărât;

c) în al treilea enunț, alcătuit din două propoziții principale și două propoziții secundare, să existe și un corelativ al unei construcții concesive.

3. Redactează un text de 60–80 de cuvinte în care să prezinți o situație (reală sau imaginară) când ai fost nevoit să faci o concesie, precum și rezultatul obținut. Utilizează și construcții concesive realizate nonpropozițional sau propozițional. Subliniază, în text, construcțiile concesive folosite.

4. Joacă **Fazan, lanțul compromisurilor**, respectând indicațiile de mai jos.

Grupați câte șase, construiți câte o frază alcătuită din propoziție regentă și concesivă. Primul jucător construiește fraza. Al doilea preia verbul/grupul verbal din concesivă și îl utilizează într-o principală, regentă a unei alte propoziții concesive. Câștigă cine nu întrerupe „lanțul compromisurilor”.

Model: *Deși m-ai supărat, ^{1/} vorbesc în continuare cu tine. ^{2/}*

Deși vorbește cu mine, ^{1/} se gândește în altă parte. ^{2/} etc.

5. Construieste fraze în care propozițiile subordonate de mai jos să îndeplinească funcțiile sintactice indicate în tabel:

<i>oriunde ar călători</i>	circumstanțială de loc; concesivă
<i>fără să mă roage</i>	concesivă; circumstanțială de mod
<i>oricând l-aș invita</i>	circumstanțială de timp; concesivă

Indicație de rezolvare: Propozițiile subordonate pot fi așezate înainte sau după regentă.

Construcții condiționale

DESCOPERĂ!

a) Completează, oral, spațiile punctate cu structurile potrivite: *altminteri, călătorind, recompensat, în caz de cutremur, singur, fără a primi, cu condiția sosirii, în locul ei:*

- ... prin multe țări, vei cunoaște multe despre oameni.
- Vom respecta toate indicațiile regizorului, ... la timp.
- ... toate informațiile necesare, nu vom băga de seamă nimic.
- Măsurile de siguranță sunt necesare!
- ..., eu nu te-aș fi ajutat la teme.
- A trebuit să recunosc adevărul, ..., cineva nevinovat avea de suferit.
- ... corespunzător pentru munca prestată, ar pune mai mult suflet.
- ..., nu și-ar asuma această responsabilitate.

b) Precizează partea de vorbire a cuvintelor/construcțiilor utilizate la subpunctul anterior.

c) Menționează termenul regent al fiecărei construcții folosite în completarea spațiilor.

REȚINE!

Construcțiile condiționale sunt structuri ce exprimă condiția (ipoteza) de a cărei îndeplinire depinde realizarea unei acțiuni sau a unui proces.

La nivelul propoziției, **construcțiile condiționale** se realizează prin circumstanțiale condiționale care se exprimă prin:

- **forme verbale nepersonale** (gerunziu și infinitiv) (*Neputând să înțeleagă/Fără a înțelege, îți vor diminua meritele.*);
- **adjective propriu-zise și participiale** (*Singură, nu va lua niciodată inițiativa.*; *Emoționat, va încurca informațiile.*);
- **adverbe** (*Mi-am retras plângerea, altfel colegii s-ar fi supărat.*);
- **substantiv și pronume însoțite de prepoziție/locuțiune prepozițională** (*În caz de incendiu, anunțați pompierii!*).

Observă

Circumstanțialul condițional

Cu ce condiție? În ce condiții?

JOC

Realizează afișul și conținutul unei reclame la un produs alimentar (real sau imaginar), folosind cel puțin două construcții condiționale.

EXERSEAZĂ!

1. Identifică, în enunțurile de mai jos, circumstanțialele condiționale, analizând morfologic cuvintele prin care sunt exprimate:

- a) *Învățând cu seriozitate, vei fi remarcat de profesori.*
- b) „Se vede că sunteți ofițer de rezervă, altfel n-ați vorbi așa despre o crimă.”
(Liviu Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)
- c) *În caz de nereușită, vei avea de suportat consecințele.*
- d) *Mi-a plăcut recenzia cărții, altminteri nu aș fi cumpărat-o.*
- e) *În caz de neprezentare, examenul se va relua.*

2. Alcătuieste două propoziții cu circumstanțiale condiționale exprimate prin pronume diferite, însoțite de prepoziții/locuțiuni prepoziționale.

DESCOPERĂ!

Notează, în caiet, secvențele date pentru a rezolva cerințele următoare:

- Dacă îl înveți, îți va fi recunoscător.
- De îl lauzi, se va mobiliza mai mult.
- În caz că e cutremur, toată lumea se va adăposti.
- Fără să-mi ceară, nu-i pot oferi.

a) Delimitează propozițiile, specificând felul acestora (principale sau secundare, regente sau subordonate).

b) Realizează contragerea propozițiilor subordonate în părțile de propoziție corespunzătoare.

REȚINE!

La nivelul frazei, **construcția condițională** este reprezentată prin **subordonata circumstanțială condițională**, definită drept o realizare propozițională a circumstanțialului condițional.

Termenul regent al unei construcții condiționale poate fi:

- **verb** (*Mergând la școală, veți avea de câștigat.* – circumstanțial condițional; *Dacă plouă,^{1/} atunci ne vom opri.^{2/} P1* – propoziție circumstanțială condițională);

- **locuțiune verbală** (*În ipoteza unui eșec, mi-aș aduce aminte de vorbele tale.* – circumstanțial condițional; *Dacă te-a văzut,^{1/} a luat-o la sănătoasa.^{2/} P1* – propoziție circumstanțială condițională);

- **adjectiv** (*Este o prezență unică în caz de confirmare a participării la eveniment.* – circumstanțial condițional; *Aș fi extrem de emoționat^{1/} dacă ar accepta invitația.^{2/} P2* – propoziție circumstanțială condițională);

- **interjecție** (*Bravo ție^{1/} dacă recunoști ajutorul părinților!^{2/} P2* – propoziție circumstanțială condițională).

Observă!

- **Propoziția circumstanțială condițională** indică ipoteza sau condiția de care depinde realizarea unei acțiuni exprimate de un verb din regentă. În cadrul comunicării, propoziția circumstanțială condițională se întâlnește mai des decât circumstanțialul condițional.

- În propoziția condițională, pot fi folosite adverbele *numai* și *doar* atunci când se insistă asupra condiției de care depinde realizarea unui proces din regentă (*Numai dacă vei citi cartea, vei avea o părere corectă despre evoluția personajului.; Merg în excursie doar dacă vor veni prietenii mei.*).

APLICĂ!

Transcrie construcțiile condiționale din enunțurile de mai jos, precizând valoarea morfologică a termenului regent:

a) „De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Și-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.”

(Mihai Eminescu, *Călin (file din poveste)*)

b) „Papini spunea că dacă fiecare om, mediu dotat, ar putea să subordoneze fiecare minut al vieții sale unui scop unic, omenirea ar fi plină de genii.”

(Gabriel Liiceanu, *Trecutul și prezentul*)

c) „Ai carte, ai parte.” (Folclor)

d) „Dacă m-aș lăsa pradă impulsurilor, i-aș zâmbi, dar n-o fac.”

(Dan Lungu, *Pâlpâiri*)

e) „Ai bani, ești tare și mare, ești sărac, nu te bagă nimeni în seamă.”

(Nicolae Filimon, *Ciocii vechi și noi*)

f) „Dar cine viers și suflet acum să-mi împrumute
Dacă-mi lipsești tu, însăși esența a minunii?”

(Vasile Voiculescu, *Sonet CLXIII*)

DESCOPERĂ!

Transcrie, în caiet, următoarele enunțuri, pentru a rezolva cerințele:

- „De mi-i da o sărutare,
Nime-n lume n-a s-o știe.” (Mihai Eminescu, *Floare albastră*)
- „Dar n-a fost el!... să-l văd venind
Aș mai trăi o viață.” (George Coșbuc, *Mama*)
- Când sunt scrise bine, atunci cărțile devin adevărate lecții de viață.
- În caz că te hotărăști să vii, anunță-mă!
- Fără să îți ceri iertare, nu-ți tolerez comportamentul!

a) Delimitează propozițiile, subliniind cu o linie predicatelor.
b) Încercuiește conectorii (elementele de relație) prin care sunt introduse propozițiile circumstanțiale condiționale, precizând valoarea lor morfologică.

REȚINE!

Propoziția subordonată condițională poate fi introdusă prin diferite **conectori** (elemente de relație):

- **conjunții subordonatoare:** *dacă* (folosit cel mai adesea) (*Dacă nu plouă, ^{1/} mergem în parc.^{2/}*); *de* (mai frecvent folosit în vorbirea populară) (*De-mi vei cere, ^{1/} te voi ajuta. ^{2/}*); *să* (*Să nu fi plouat ^{1/}, ajungeam departe. ^{2/}*); *când* (*Când ar afla ^{1/} cine vine, ^{2/} nu s-ar mai întoarce. ^{3/}*);
- **locuțiuni conjuncționale subordonatoare:** *în caz că* (*În caz că vei lua notă mare, ^{1/} va fi un motiv de bucurie. ^{2/}*); *fără să* (*Fără să îmi ceară ajutorul, ^{1/} nu voi veni. ^{2/}*);
- **pronume relativ însoțit de prepoziție/locuțiune prepozițională** (*În locul cui a făcut acest referat, ^{1/} eu aș fi procedat altfel. ^{2/}*).

Propoziția condițională poate fi și **juxtapusă**, rolul conectorului fiind preluat de pauză și de intonație (*Ai carte, ^{1/} ai parte! ^{2/}*).

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie, din textele de mai jos, propozițiile circumstanțiale condiționale, precizând termenul regent și conectorul:

- a) „Și de-ar fi fost lăsat prin lume
Să treci ca orice om de rând,
Ce lesne-ai fi pus frâu durerii
Și răzvrătirii tău gând!”

(Alexandru Vlahuță, *Lui Eminescu*)

- b) „— Fătul meu, bun tovarăș ți-ai ales; dacă te-a învățat cineva, bine ți-a priit, iar de-ai făcut-o de capul tău, bun cap ai avut.”

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

- c) „Dacă aș fi întrebată de care dintre anotimpurile anului mă simt mai organic legată, dacă ar trebui să mărturisesc care dintre ele mă revendică mai adânc și mai cu dreptate, aș recunoaște: mă răscolește vara, mă purifică iarna, toamna o iubesc, dar m-am născut în martie.”

(Ana Blandiana, *Calitatea de martor*)

Observă!

Valoarea morfologică a conectorului *când* se stabilește în funcție de context. Dacă introduce:

a) o circumstanțială condițională, *când* este conjuncție subordonatoare, fără funcție sintactică (*Când ai cunoaște rezultatul, ^{1/} ai mai face calculele? ^{2/}*);

b) o circumstanțială temporală, *când* este adverb relativ de timp, cu funcția sintactică de circumstanțial de timp (*Am plecat ^{1/} când mi-ai cerut. ^{2/}*)

Află mai mult!

Elementul de relație specializat pentru exprimarea condiției este locuțiunea conjuncțională *în caz că*, prin care este introdusă întotdeauna o propoziție circumstanțială condițională (*În caz că iei notă mare la examen, vei fi apreciat de profesorii tăi.*)

2. Desparte în propoziții frazele următoare, menționează construcțiile condiționale și subliniază cu o linie, acolo unde este cazul, corelativul din regentă:

- Să fi aflat că mai ești în țară, atunci te-aș fi chemat și la Mangalia.
- Îmbracă-te bine, că, de nu, poți răci.
- Și poate că vor mai trăi, dacă nu vor fi murit.
- Să fi știut adevărul despre ei, nimeni nu i-ar mai fi ajutat.
- În caz că aș mai fi avut o șansă, m-aș fi înscris la curs.

DESCOPERĂ!

1. Compară următoarele enunțuri, referindu-vă atât la poziția subordonatei în raport cu regenta, cât și la normele de punctuație:

- Intervin în discuție dacă mi se dă ocazia.
- Dacă citesc poezia, atunci pot comenta semnificația titlului.
- De mă voi însănătoși, voi merge la școală.
- Să mă văd la liceu, apoi mă apuc de învățat.

2. Precizează o diferență între următoarele trei fraze:

- Îl vom sfătui dacă ne va cere părerea.
- Îl vom sfătui, dacă ne va cere părerea.
- Dacă ne va cere părerea, îl vom sfătui.

REȚINE!

Construcția condițională are, în general, o topică liberă, astfel că poate să preceadă regentul sau să fie așezat după acesta. Se remarcă totuși preferința pentru antepunere, atunci când circumstanțiala condițională este introdusă prin *dacă* sau este construită cu un adverb corelativ. În aceste situații, subordonata se desparte de regenta ei prin virgulă, care marchează grafic o pauză în comunicare (*Dacă faci mișcare, ^{1/} devii mai rezistent la efort. ^{2/} ; Dacă insiști, ^{1/} atunci vei reuși. ^{2/}*)

EXERSEAZĂ!

1. Transcrie structurile de mai jos, completând spațiile libere cu regentele potrivite, astfel încât secvențele date să fie subordonate circumstanțiale condiționale:

- Dacă l-aș vedea venind ...
- De-i veni la munte ...
- În caz că te răzgândești ...
- Să-i fi spus din timp ...
- De îl găsești ...

2. Arată ce tipuri de subordonate introduc conectorii *dacă* și *să*, în exemplele următoare:

dacă

- Ne-a pus pe gânduri întrebarea **dacă** va reuși!
- Vom ști **dacă** va reuși.
- Mă bucur **dacă** va reuși.
- Va fi un erou **dacă** va reuși.

să

- **Să** mă fi ajutat, atunci poate aș fi reușit.
- Mă gândesc **să** mă înscriu la examen.
- Nu știu **să** fi existat vreun motiv de supărare.
- Există posibilitatea **să** candidez pentru o bursă.

Observă!

Adverbele *atunci* sau *apoi* sunt corelative ce se găsesc în propoziția regentă pentru a accentua condiția exprimată în subordonata circumstanțială condițională:

Dacă veți studia, ^{1/} atunci veți înțelege mai bine elementele prezentate. ^{2/}

De îl găsești, ^{1/} apoi să ai grijă de el. ^{2/}

Elementele corelative se folosesc mai frecvent dacă subordonata este izolată de regenta ei:

În caz că plouă, ^{1/} chiar dacă aveți treabă în oraș, ^{2/} atunci veți rămâne în casă. ^{3/}

JOC

Candidezi pentru funcția de reprezentant al elevilor din școala ta. Prezintă-ți oral, în trei-cinci minute, programul de lucru, continuând secvența de mai jos:

Dacă aș fi reprezentantul elevilor, ...

Valori culturale românești • Creații arhitectonice de patrimoniu

Află mai mult!

Mănăstirea „Sfinții Trei Ierarhi” este ctitoria domnitorului Vasile Lupu (1634–1653), fiind ridicată în anul 1639. Monument autentic de artă feudală românească, lăcașul de cult este considerat o vatră de cultură și spiritualitate. În cadrul ansamblului monahal, a funcționat Colegiul de la „Trei Ierarhi”, prima instituție de învățământ din Moldova. Începând cu 1640, se înființează o tipografie unde apar *Cazania* mitropolitului Varlaam și *Pravila lui Vasile Lupu*, cea dintâi antologie de legi din spațiul moldovenesc.

Biserica Mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi”

Vocabular

broderie – (s.f.) cusătură în relief, realizată cu motive florale sau alte ornamente.

ctitor – (s.m.) fondator, întemeietor, ziditor al unei biserici sau mănăstiri.

ecleziastic – (adj.) privitor la biserică; bisericesc.

feudal – (adj.) medieval.

ÎNAINTE DE LECTURĂ

1. Prezintă, în cel mult 50 de cuvinte, o valoare culturală românească, pe care o consideri reprezentativă pentru zona din care provii.
2. Menționează trei creații aparținând patrimoniului arhitectonic românesc, din provincii istorice diferite. Prin ce elemente se definesc?

Mănăstirea „Sfinții Trei Ierarhi”

Concepută ca un ansamblu mănăstiresc tradițional, Mănăstirea „Sfinții Trei Ierarhi” (Vasile cel Mare, Grigore Teologul și Ioan Gură-de-Aur) este, până astăzi, unul dintre cele mai renumite complexe de artă **feudală** românească, o capodoperă arhitecturală trecută în legendă și care nu încetează a uimi vizitatorii din întreagă lume. Actuala înfățișare a mănăstirii este rezultatul lucrărilor de restaurare ale arhitectului André Lecomte de Nouÿ, desfășurate în perioada 1882–1904.

S-a păstrat structura exterioară datorită căreia mănăstirea este unică în cadrul arhitecturii **ecleziastice** românești. Lucrările de restaurare au adus bisericii și anexelor o serie de modificări importante, dar care nu au afectat concepția arhitecturală inițială și cu atât mai puțin decorațiunile în piatră ale fațadelor. Tot din perioada ultimei restaurări datează și pictura sfântului lăcaș, precum și întreaga sa decorațiune interioară. Piese de mobilier au fost proiectate de arhitectul francez și executate la Viena pe cheltuiala Regelui Carol I și a Reginei Elisabeta, noii **ctitori** ai bisericii.

O magnifică **broderie** de piatră îmbracă în întregime zidurile bisericii. Este vorba de blocuri de piatră sculptate unul câte unul cu o minuțiozitate perfectă, într-o asociere de stiluri complet diferite, sudate ulterior între ele cu plumb topit. Acest stil care împrumută elemente cauziene, bizantine, gotice, baroce, ar fi riscat în alte condiții să conducă la un eșec din punct de vedere artistic, însă la „Trei Ierarhi” s-a concretizat într-o capodoperă.

Ornamentele exterioare, care acoperă edificiul în întregime și care au fost, inițial, aurite, combină elemente turcești, arabe, georgiene, armene și persane cu motive arhitecturale românești într-o superbă dantelărie în piatră. Pot fi numărate peste treizeci de registre de motive decorative, care nu se repetă, acestea împodobind biserica de la temelie și până în vârful turelor.

Vaze persane, încadrate între coloanele de tip rusesc, discuri solare, asemănătoare celor sculptate pe porțile maramureșene, motive florale exotice, simboluri mistice universale se împletesc într-o desăvârșită armonie cu elemente inspirate din sculptura românească tradițională [...].

(Text preluat de pe site-ul Manastireasfintiiierarhi.ro)

DESCOPERĂ!

1. a) Precizează numele celor trei ctitori, valorificând informațiile de la pagina 218.
- b) Cu ce a contribuit fiecare la dezvoltarea lăcașului de cult, de-a lungul timpului?
2. Explică necesitatea restaurărilor efectuate de arhitectul francez André Lecomte de Noüy, începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea.
3. Descrie, în maximum 50 de cuvinte, specificul arhitectural care transformă ansamblul religios într-un monument cu adevărat unic.
4. Realizează un inventar al elementelor care particularizează stilul arhitectonic al mănăstirii (ornamente, motive, simboluri etc.).

REȚINE!

Creațiile arhitectonice de patrimoniu sunt mărturii vii ale trecutului, asociate unei anumite *memorii* a spațiului. Printre acestea se numără monumente cu valoare istorică (cetățile medievale), edificii religioase (biserici și mănăstiri) sau diferite construcții conservate de-a lungul timpului. Acestea constituie o **sursă de documentare** cu privire la identitatea și experiența spirituală sau culturală a unui popor, dar și importante obiective de interes turistic. Dacă însemnătatea lor este majoră, creațiile arhitectonice sunt înregistrate în **patrimoniul universal** al agenției internaționale UNESCO.

EXERSEAZĂ!

1. Consultă site-ul Mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi” și documentează-te în legătură cu ansamblul religios care mai cuprinde, pe lângă lăcașul de cult, și un muzeu. Ce piese care aparțin patrimoniului cultural adăpostește?
 2. Realizează, folosind exclusiv informațiile de pe site, o descriere a Sălii Gotice, sub raport arhitectural, precizând aspectele ei definitorii.
 3. Evliya Çelebi, istoric și geograf turc, notează în *Cartea călătoriilor* că „asemenea operă de pictură miniaturistă, executată cu atât farmec, cum sunt cele ce se află pe arcele și boltirile celor două cupole din această biserică, n-am mai văzut în nicio țară”.
- Precizează particularitatea care îl fascinează pe călătorul otoman din veacul al XVII-lea.

APLICĂ!

1. Istoricul Nicolae Iorga susținea că mănăstirile noastre sunt „universitățile neamului românesc”. Exprimă-ți, în 50–80 de cuvinte, o opinie argumentată cu privire la această sugestivă metaforă.
2. Citește, din culegerea *O samă de cuvinte* care precedă *Letopisețul Țării Moldovei*, de Ion Neculce, legenda întemeierii Mănăstirii Putna. Care este elementul senzațional pe care îl relatează cronicarul?
3. Informează-te cu privire la activitatea UNESCO. Ce valori promovează această organizație? Pentru detalii, consultă site-ul oficial.

Pisania mănăstirii (inscripția sculptată în piatră), în limba slavonă, având deasupra stema Moldovei.

Află mai mult!

Gotic – termen referitor la arta goților care desemnează un stil arhitectural apărut în secolul al XII-lea, în Europa apuseană, caracterizat prin formele înalte ale arcadelor, arcuri și bolți ogivale, vitralii și un număr mare de sculpturi în piatră. Printre marile edificii gotice se numără catedralele Occidentului, cum ar fi Notre-Dame (Paris).

Catedrala Notre-Dame din Paris, (înainte de incendiul din 2019).

Baroc – cuvânt care provine din portughezul *barroco*, „perla imperfectă”, și care definește un stil caracterizat prin cultul excesiv al formei, prin bogăție, prețiozitate și rafinament. Un exemplu clasic de arhitectură barocă îl reprezintă Piața San Pietro din Roma (Cetatea Vatican).

EVALUARE CONTINUĂ

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi, în caiet, cerințele.

„Am plecat la drum. [...] Am ajuns întâi la fântâna Meșterului Manole. Ne-am oprit impresionati și plini de curiozitate, în același timp. O fântână obișnuită cu o troiță frumoasă și cu o arhitectură originală. Apa curgea limpede și îmbietoare. Fără să vreau, mi-au venit în minte versurile din minunata poezie poporană, *Legenda Mănăstirii Curtea de Argeș*: «Manole, Manole,/ Meștere Manole,/ Zidul rău mă strânge/ Trupușoru-mi frânge.» Iar după îngrozitoarea prăbușire a ziditorului de biserici, pe locul unde a căzut, s-a ivit ca prin farmec: «O fântână lină/ Cu apă puțină,/ Cu apă sărată,/ De lacrimi udată!»

Am rămas o clipă cu ochii pierduți în zarea albastră, înfiorat de simbolul ce se desprinde din această podoabă a poeziei noastre populare: ca să fie realizată și să dănuiască, orice operă de artă, indiferent de natura ei, trebuie să aibă la temelie sacrificiul!

— O fi apa într-adevăr sărată, cum spune legenda?

Băieții, însetați de căldură și oboseți de drum, se și repeziseră să-și astâmpere setea. Am băut și eu: apa, rece ca gheața, limpede ca cleștarul și dulce cum numai apa de munte este! Veșnică să-i fie amintirea Meșterului Manole, că, de nu era fântâna asta în drumul nostru, greu am fi ajuns să vedem zidirea ridicată de el «pe Argeș în jos, pe un mal frumos!» Am pornit din nou la drum și am ajuns la mănăstire.

Frumoasă pe dinafară, cum nu mai văzusem alta, e adevărat, dar toți am rămas mirați, că ne așteptam să fie mai mare, așa cum o făurise imaginația noastră, după ilustrațiile din cărți! Înăuntru, însă, o minune! În special albastrul, care se-mbina cu aurul, ne-a făcut o impresie extraordinară! Am rămas mult în picioare, tăcuți, dinaintea mormintelor ctitorilor acestui lăcaș...”

(Grigore Băjenaru, Cișmigiu&Comp)

1. Precizează doi indici spațiali. 5 puncte
2. Explică rolul interogației din text. 5 puncte
3. Extrage, din text, patru structuri/grupuri de cuvinte care evidențiază atitudinea personajului-narator față de locul vizitat. 10 puncte
4. Scrie un text de minimum 70 de cuvinte în care să realizezi o comparație între secvența scrisă cu *italic* în fragmentul dat și aceea din balada populară *Monastirea Argeșului*: „Aici să-mi durați/ Monastire naltă/ Cum n-a mai fost altă...” 10 puncte
5. Stabilește funcțiile sintactice ale cuvintelor marcate în text cu bold. 10 puncte
6. Transcrie propozițiile din fraza „Băieții, însetați de căldură și oboseți de drum, se și repeziseră să-și astâmpere setea.”, indicând felul lor. 10 puncte
7. Selectează, din enunțul următor, două propoziții subordonate, precizând felul lor: „Veșnică să-i fie amintirea Meșterului Manole, că, de nu era fântâna asta în drumul nostru, greu am fi ajuns să vedem zidirea ridicată de el «pe Argeș în jos, pe un mal frumos!»!” 10 puncte
8. Formulează o frază în care propoziția subliniată în text să fie regentă pentru o subordonată finală. 10 puncte
9. Alcătuește o frază formată din două propoziții care să conțină o construcție concesivă, având ca termen regent o locuțiune verbală. 10 puncte
10. Construiește o frază alcătuită din trei propoziții în care să existe o subordonată cauzală și una condițională. 10 puncte

Se acordă 10 puncte din oficiu. Timpul efectiv de lucru este de 50 de minute.
Pentru autoevaluare, poți consulta tabelul și răspunsurile din varianta digitală a manualului.

**Recapitulare
finală**

Recapitulare finală

SUBIECTUL I

Citește, cu atenție, textul pentru a rezolva cerințele de mai jos.

„De la masa de lucru unde era aplecată asupra unei scrisori începute, Gabriela ridică spre Luli ochi amețiți.

— Ei, Luli, ce-ai făcut?

— Bine. Foarte bine.

— Bravo. Cine mai era pe-acolo?

Luli ridică din umeri.

— Nimeni. Fete, profesori...

Garoafa din mână continua să fie semnul obrazilor ei.

— Dar tu ce scrii, Gabico?

Instinctiv, dar inutil, Gabriela își acoperi scrisoarea cu mâna.

— O scrisoare...

Și semnul Gabrielei tot garoafa din mâna lui Luli era.

Se așezară amândouă pe marginea ferestrei deschise mâncându-și tartinele, cu spinarea în soare și fruntea în gândurile lor.

Lampa de pe masa Gabrielei arsesse toată noaptea, dar nu pentru teza de doctorat. Sufletul ei fusese nesomn ca încăperile de noapte în care luna își trimite crinii somnambuli. La căpătâiul ei pusese grămăgioara de flori de tei, pe care i-o dăduse Luli dimineța când se întâlniseră la capătul Uliței Domnești. Parfumul lor avea ceva bătrânesc, de altădată, nu fiindcă florile erau vechi, dar fiindcă duceau gândul spre bronșitele copilăriei, când părinții se îmbunează în jurul patului copilului, aducându-i, odată cu **tizanele** medicinale, și răsfățul. Cu fața în sus și mâinile subt cap — stinse lampa — într-o plutire blândă, crezuse că așteaptă somnul care e pe-aproape. Tumultul acelei zile o ostentise. Arsesse prea tare. Se potolea, într-un fel de împăienjenire vagă, lăsându-se treptat acoperită ca de-o ninsoare de parfumul florilor de tei, venit din amintirile copilăriei. Somnul acela o aștepta, dar îl speriasse, alungându-l cu o mare bătaie de inimă. Căci secunda acelui somn care abea-i închisese genele, le deschisese în vis pe-ale celor doi ochi negri care o priviseră adânc în cancelaria școlii...

Se deșeptase tot în patul ei, tot în aceeași încăpere, dar parfumul florilor de tei îi viscolise în obraz toată splendoarea soarelui de vară.”

(Ionel Teodoreanu, *Lorelei*)

Vocabular

tizână – (s.f.) infuzie de plante medicinale folosită drept remediu în tratarea unor boli.

1. Care crezi că este tema fragmentului? Alege dintre:

- a) copilăria;
- b) școala;
- c) iubirea.

2. Selectează, din text, două cuvinte/structuri care te-au ajutat la identificarea temei.

3. Precizează anotimpul în care sunt plasate evenimentele:

- a) primăvara;
- b) vara;
- c) iarna.

4. Selectează, din text, trei cuvinte din același câmp lexical, care contribuie la fixarea locului acțiunii.

5. Numește personajele din text.

6. Scrie, din text, două cuvinte cu sens propriu și două cuvinte cu sens figurat.

7. Explică sensul construcției „Arse se prea tare.”, raportându-te la text.

8. Selectează, din text, două structuri care conțin o metaforă, respectiv un epitet.

9. Identifică structurile textuale existente în fragment, precizând pentru fiecare mărcile lingvistice specifice.

10. Ce sentiment ilustrează sintagmele *o mare bătaie de inimă*, *sufletul ei fusese nesomn*?

11. Analizează comportamentul Gabrielei, observând și elementele nonverbale inserate de autor în secvența întâlnirii celor două fete.

12. Formulează, din text, două idei principale și/ sau secundare.

13. Redactează rezumatul fragmentului.

14. Explică modul de formare a cuvintelor *bătrâ- nesc, împăienjenire, fiindcă, altădată*.

15. a) Recunoaște, în enunțul următor, un cuvânt format prin conversiune, explicând modul lui de formare: „doi ochi negri care o priviseră adânc în cancelaria școlii”.

b) Formulează două propoziții în care acest cuvânt să fie utilizat, cu valori morfologice diferite.

16. Precizează valorile morfologice ale verbului *a fi* în enunțurile:

a) „Garoafa din mână continua să fie semnul obrajilor ei.”

b) „...așteaptă somnul care e pe- aproape”.

17. a) Scrie o construcție pasivă în care să utilizezi structura *era aplecată*.

b) Explică de ce în fragmentul de mai sus aceeași structură nu este element component al unei construcții pasive.

18. Transcrie, din text, o construcție activă și una reflexivă. Justifică alegerile făcute.

19. a) Identifică, în secvența următoare, construcția eliptică:

„Lampa de pe masa Gabrielei arsese toată noaptea, dar nu pentru teza de doctorat.”

b) Reformulează enunțul, adăugând elementul omis.

c) Explică efectele apărute în urma reformulării.

20. Identifică, în secvența dialogată din text, alte două construcții eliptice.

21. Indică, în enunțul următor, patru atribute exprimate prin părți de vorbire diferite, precizând felul lor: „Se deșteptase tot în patul ei, tot în aceeași încăpere, dar parfumul florilor de tei îi viscolise în obraz toată splendoarea soarelui de vară.”

22. a) Menționează funcția sintactică a cuvintelor din propoziția „Parfumul lor avea ceva bătrânesc, de altădată”.

b) Realizează expansiunea ultimei părți de propoziție (*de altădată*) în propoziția subordonată corespunzătoare, precizând felul ei.

23. a) Menționează funcția sintactică a substantivului evidențiat din enunțul: „Și semnul Gabrielei tot garoafa **din mâna** lui Luli era.”

b) Construiește un enunț în care substantivul însoțit de propoziția *din* să îndeplinească altă funcție sintactică.

24. Transcrie separat, din fraza de mai jos, propozițiile subordonate, menționând felul lor, termenii regenți și valoarea morfologică a elementelor de relație.

„Parfumul lor avea ceva bătrânesc, de altădată, nu fiindcă florile erau vechi, dar fiindcă duceau gândul spre bronșitele copilăriei, când părinții se îmbunează în jurul patului copilului, aducându-i odată cu tizanele medicinale și răsfățul.”

25. Formulează patru fraze în care propoziția subordonată „când se întâlniseră la capătul Uliței Domnești” să fie, pe rând, atributivă, completivă directă, completivă prepozițională și circumstanțială de timp.

SUBIECTUL AL II-LEA

Redactează o compunere de cel puțin 150 de cuvinte, în care să realizezi portretul unui adolescent aflat la întretăierea drumurilor, dinspre copilărie spre maturitate. În compunerea ta, vei valorifica textul epic de mai sus și versurile poeziei *Adolescenți pe mare*, de Nichita Stănescu:

„Această mare e acoperită de adolescenți/ care învață mersul pe valuri, în picioare,/ mai sprijinindu-se cu brațul de curenți,/ mai rezemându-se de-o rază țeapănă de soare./ Eu stau pe plaja-ntinsă, tăiată-n unghi perfect/ și îi contemlu ca la o debarcare./ O flotă infinită de yole. Și-aștept/ un pas greșit să văd sau o alunecare/ măcar pân' la genunchi în valul diafan/ sunând sub lenta lor înaintare./ Dar ei sunt zvelți și calmi, și simultan/ au și deprins să meargă pe valuri, în picioare.”

Pagina mea de autoevaluare

Copiază tabelul de mai jos în caiet sau printează-l din varianta digitală a manualului, apoi completează-l pentru a-ți autoevalua activitatea:

Cred că pot	Unitatea de învățare și data	Aprecierea mea
Să îmi exprim punctele de vedere în legătură cu reprezentarea aceleiași teme în texte diferite, în vederea evaluării informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative.		
Să prezint, în mod documentat, o temă/un punct de vedere, citând sursele de informare, într-un text de tip argumentativ/în texte de diferite tipuri (descriptive, explicative etc.).		
Să realizez o prezentare orală multimodală în fața unui public, corelând elementele verbale, paraverbale și nonverbale în cadrul unor strategii de argumentare.		
Să particip activ la dezbateri simple, formulând puncte de vedere și continuând ideile celorlalți sau exprimând un punct de vedere față de opiniile expuse de interlocutor(i).		
Să îmi corectez comportamentele și atitudinile comunicative ineficiente sau inadecvate în activități de comunicare.		
Să evaluez informațiile și intențiile de comunicare din texte literare, nonliterare, continue, discontinue și multimodale.		
Să compar cel puțin două texte sub aspectul temei, al ideilor și al structurii.		
Să îmi argumentez punctele de vedere pe marginea a două sau mai multe texte de diverse tipuri, având în vedere posibilitatea unor interpretări multiple.		
Să aplic, în mod constant, strategii de corectare a comportamentelor și a atitudinilor de lectură.		
Să redactez un text complex, în care să îmi exprim punctele de vedere în mod argumentat, pe diverse teme sau cu referire la diverse texte citite.		
Să redactez, individual și/sau în echipă, diverse texte pentru a fi prezentate în fața unui public sau/și pentru a fi publicate.		
Să aplic, în mod constant, normele privind etica redactării pentru crearea unor texte originale.		
Să folosesc, în activitățile de redactare, strategii de corectare a comportamentelor și a atitudinilor ineficiente sau inadecvate.		
Să folosesc achizițiile privind structuri morfosintactice complexe ale limbii române literare, pentru înțelegerea corectă și pentru exprimarea nuanțată a intențiilor comunicative.		
Să aplic achizițiile lingvistice pentru înțelegerea și producerea unor texte diverse.		
Să analizez elementele de dinamică a limbii, prin utilizarea achizițiilor de sintaxă, morfologie, fonetică, lexic și semantică, prin raportare la limbile moderne.		
Să valorific relația dintre normă, abatere și uz în adecvarea strategiilor individuale de comunicare.		
Să dezvolt gândirea logică și analogică (analiză, sinteză, generalizare și abstractizare), prin utilizarea deprinderilor de comunicare corectă în limba română literară, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții.		
Să îmi exprim punctele de vedere față de valorile culturii naționale sau ale unei alte culturi, identificate în cărțile citite.		
Să îmi argumentez un punct de vedere despre elementele specifice ale culturii naționale și ale culturii altor popoare.		

Programa școlară poate fi accesată la adresa: <http://programe.ise.ro>.

ISBN: 978-606-94997-0-2

9 786069 499702

www.edituracorint.ro